

Digitally signed by Technical Scientific Library, TUM
Reason: I attest to the accuracy and integrity of this document

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

**C. CRUCERESCU
V. BÂRDAN**

**DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ DURABILĂ ÎN CONTEXTUL
INTEGRĂRII EUROPENE. Partea II.**

**CORNELIA CRUCERESCU
VEACESLAV BÂRDAN**

**DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ
DURABILĂ ÎN CONTEXTUL
INTEGRĂRII EUROPENE**

**Partea II
POLITICI EUROPENE ȘI
OPȚIUNI DE IMPLEMENTARE
A DEZVOLTĂRII DURABILE.**

NOTE DE CURS

**Chișinău
2022**

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI
FACULTATEA INGINERIE ECONOMICĂ ȘI BUSINESS
DEPARTAMENTUL ECONOMIE ȘI MANAGEMENT

DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ DURABILĂ
ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Partea II

POLITICI EUROPENE ȘI OPȚIUNI
DE IMPLEMENTARE A DEZVOLTĂRII DURABILE

Note de curs

Chișinău
Editura „Tehnica-UTM”
2022

CZU 339.92:061.1EU(075.8)

D 35

Lucrarea a fost discutată și aprobată pentru editare la ședința Consiliului Facultății Inginerie Economică și Business, proces-verbal nr.07 din 30.06.22.

Notele de curs *Dezvoltarea industrială durabilă în contextul integrării europene*, Partea II: *Politici europene și opțiuni de implementare a dezvoltării durabile* reprezintă una dintre finalitățile Proiectului Jean Monnet Module „Dezvoltarea industrială durabilă în contextul integrării europene” – **EU4SID**, nr. ref. **610848-EPP-1-2019-1-MD-EPPJMO-MODULE**, <https://proiecte.utm.md/jean-monnet-2>.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

„Suportul Comisiei Europene pentru producerea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru orice utilizare care ar putea fi făcută informațiilor conținute în aceasta”.

Compilare: conf.univ., dr. Cornelia CRUCERESCU
conf.univ., dr. Veaceslav BÂRDAN

Redactor responsabil: conf. univ., dr. Rina ȚURCAN
Recenzent: prof.univ., dr. hab. Nicolae ȚÂU, ASEM

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN RM

Dezvoltarea industrială durabilă în contextul integrării europene:

Note de curs / Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Inginerie Economică și Business, Departamentul Economie și Management; compilare: Cornelia Crucerescu, Veaceslav Bârdan; redactor responsabil: Rina Țurcan.

– Chișinău: Tehnica-UTM, 2022 – . – ISBN 978-9975-45-714-9.

Partea a 2-a: Politici europene și opțiuni de implementare a dezvoltării durabile. – 2022. – 240 p.: fig., tab. – Bibliogr.: p. 235-239 (76 tit.). – With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. – 30 ex.

– ISBN 978-9975-45-827-6.

ISBN 978-9975-45-714-9

ISBN 978-9975-45-827-6 (Partea 2)

© UTM, 2022

CUPRINS

NOTĂ INTRODUCATIVĂ.....	6
Tema 1. POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ (PAC) ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE.....	7
1.1. Abordări conceptuale privind necesitatea instituirii unei PAC.....	7
1.2. Orientări doctrinare ale PAC.....	10
1.3. Baza legală a PAC.....	13
1.4. Obiectivele și principiile ale PAC.....	13
1.5. Tipologia politicilor agricole.....	18
1.6. Evoluția PAC și necesitatea reformării acesteia.....	35
Tema 2. POLITICA INDUSTRIALĂ COMUNITARĂ (PIC) ȘI IMPLICAȚIILE ACESTEIA ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ.....	43
2.1. Definiția și abordările conceptuale ale politicii industriale comunitare.....	43
2.2. Obiectivele și principiile politicii industriale comunitare.....	47
2.3. Cadrul regulator, acțiuni și instrumente utilizate pentru realizarea politicii industriale.....	49
2.4. Evoluția politicii industriale a Uniunii Europene.....	52
2.5. Politica industrială ramurală.....	52
2.6. Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii (IMM).....	53
2.7. Viitorul politicii industriale.....	58
Tema 3. POLITICA ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI (PDC) – CONDIȚIE PRIMORDIALĂ PENTRU ASIGURAREA DEZVOLTĂRII DURABILE.....	65
3.1. Abordări conceptuale privind politica în domeniul concurenței.....	65
3.2. Obiectivele politicii în domeniul concurenței.....	67
3.3. Istoricul evoluției politicii în domeniul concurenței.....	69
3.4. Principalele reglementări ale politicii în domeniul concurenței.....	69
3.5. Politica în domeniul cartelurilor și a altor practice restrictive.....	72

3.6. Politica antimonopol. Interdicția abuzului de poziție dominant și controlul concentrărilor.....	80
3.7. Controlul intervențiilor publice care pot deforma concurența dintre firme.....	85
Tema 4. POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ (PCC) ȘI IMPLICAȚIILE ACESTEIA PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ.....	89
4.1. Abordări conceptuale privind politica comercială comună...	90
4.2. Evoluția politicii comerciale.....	97
4.3. Obiectivele, principiile și domeniile politicii comerciale commune.....	100
4.4. Bazele legislative ale politicii comerciale commune.....	106
4.5. Instrumente și măsuri ale PCC.....	108
4.6. Tipuri de acorduri încheiate de UE cu statele terțe.....	113
Tema 5. POLITICA DE COEZIUNE ECONOMICĂ, SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ A UNIUNII EUROPENE.....	116
5.1. Abordări conceptuale privind politica de coeziune.....	116
5.2. Obiectivele și principiile politicii de coeziune (dezvoltare regională).....	127
5.3. Apariția și dezvoltarea politicii regionale.....	130
5.4. Principiile de dezvoltare durabilă – bază pentru dezvoltarea regională.....	131
5.5. Cadrul legislativ și instituțiile responsabile.....	133
5.6. Instrumentele financiare.....	136
5.7. Aspecte ale dezvoltării regionale.....	137
Tema 6. CONTRIBUȚIA POLITICILOR DE INOVARE LA DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ DURABILĂ.....	140
6.1. Locul politicilor de inovare în strategiile europene.....	143
6.2. Cercetarea și inovarea industrială în UE. Varietatea politicilor în materie de inovare.....	137
6.3. Mecanisme de susținere a inovațiilor în UE.....	150
6.4. Cooperarea pentru cercetare și inovare.....	155

Tema 7. ROLUL STANDARDIZĂRII ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ.....	162
7.1. Semnificația standardelor.....	162
7.2. Rolul standardizării pentru Piața unică europeană.....	167
7.3. Organizații europene de standardizare.....	171
7.4. „Noua abordare” și marcajul CE.....	173
7.5. Sistemul integrat de management.....	178
Tema 8. ROLUL CLUSTERELOR ÎN DEZVOLTAREA SECTORIALĂ DURABILĂ - EXPERIENȚĂ EUROPEANĂ.....	182
8.1. Conceptul de cluster și obiectivele clusterului.....	182
8.2. Ciclul politicilor de cluster.....	186
8.3. Inițiative europene de cluster.....	188
8.4. Clustere pentru inovare.....	191
8.5. Internaționalizarea clusterelor.....	193
Tema 9. TRANSFORMAREA DIGITALĂ ÎN SPAȚIUL COMUNITĂȚII EUROPENE.....	195
9.1. Societatea informațională. Transformarea digitală.....	195
9.2. Piața unică digitală. Standardizarea TIC.....	200
9.3. Securitatea cibernetică.....	206
9.4. Impactul transformării digitale pentru societate.....	209
Tema 10. PRACTICA EUROPEANĂ PRIVIND ACTIVITATEA ANTREPRENORIALĂ.....	217
10.1. Caracteristicile generale și promovarea antreprenoriatului în UE.....	217
10.2. O strategie pentru IMM pentru o Europă sustenabilă și digital.....	219
10.3. Finanțarea și instrumente de suport ale IMM în UE.....	223
10.4. Protejarea dreptului de proprietate intelectuală.....	227
BIBLIOGRAFIE.....	235

NOTĂ INTRODUCȚIVĂ

Odată cu semnarea Agendei 2030, țările lumii s-au angajat să promoveze o prioritate pentru guvernele lor - implementarea principiilor dezvoltării durabile în toate sferele vieții. Esența dezvoltării durabile, manifestarea sa multidimensională în economie și societate, avantajele și impedimentele în calea implementării necesită conștientizare și sistematizare științifică.

Uniunea Europeană (UE) a fost și este lider în promovarea principiilor și valorilor dezvoltării durabile, reflectând necesitatea implementării lor în tratatele și în politicile sale de dezvoltare.

Notele de curs respective sunt una dintre finalitățile proiectului Jean Monnet Module EU4SID, care este în derulare la FIEB, UTM, prin implementarea căruia ne-am propus să cunoaștem UE prin prisma dezvoltării industriale durabile. Concepută ca o sursă de informare științifico-didactică, lucrarea servește la pregătirea studenților cursului obligatoriu de masterat - *Managementul strategic al dezvoltării industriale durabile în contextul integrării europene* (MgStrDID). Notele de curs reflectă tematica expusă în curricula pentru partea a doua a cursului, care se predă în semestrul de primăvară pentru studenții anului I, masterat, înscriși la programele de studiu *Administrarea afacerii* - 90 credite, *Administrarea afacerii* - 120 credite și *Economia afacerilor imobiliare* - 120 credite din cadrul Facultății Inginerie Economică și Business a Universității Tehnice a Moldovei.

Structura temelor este concepută astfel, încât studentul să urmeze o cale de cunoaștere în general a politicilor agrare, industriale, concurențiale, comerciale și de coeziune ale Uniunii Europene, dar și prin prisma dezvoltării durabile, precum și înțelegerea mecanismelor de inovare, standardizare, cooperare prin clustere, digitalizare și susținere a antreprenoriatului, prin reflectarea conținutului celor mai importante inițiative care stau la baza dublei tranziții spre o industrie durabilă: neutră climatic și digitală.

Notele de curs conțin 10 teme care sunt în concordanță cu curricula cursului. Pentru fiecare temă sunt indicate obiectivele care trebuie atinse după lecturarea conținutului, întrebările pentru autoevaluare și sursele bibliografice conexe cu tematica respectivă.

Tema 1. POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ (PAC) ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE

Obiectivele temei:

- *Identificarea premiselor apariției, obiectivele și principiile PAC.*
- *Cunoașterea instrumentelor și mecanismelor de implementare a PAC.*
- *Elucidarea argumentelor necesității reformelor PAC, ținând cont de aspectele economice, sociale și ecologice.*
- *Constatarea beneficiilor aduse de reformele PAC asupra bunei funcționări a agriculturii europene.*

1.1. Abordări conceptuale privind necesitatea instituirii unei PAC

Agricultura a fost domeniul pentru care s-a prevăzut aplicarea unei politici comune încă din primele etape ale construcției europene.

PAC, în plan teoretic, este considerată ca o formă de manifestare a politicii economice generale. Această politică a apărut și s-a manifestat ca singura acceptată la nivelul CEE, apoi în UE, în pofida marii diversități a structurilor agricole, a producțiilor și a nivelurilor tehnice de dezvoltare. Ea este rezultatul unor compromisuri succesive între diferitele țări, dar se bazează pe principii care fuseseră deja aplicate, prin diverse modalități, în cele șase țări fondatoare.

În ansamblul politicilor economice comunitare, politica agricolă a fost prioritară, dar și cea mai importantă. Un singur exemplu este concludent: în bugetul Comunității, în toată perioada scursă de la lansarea PAC și până în prezent, pentru finanțarea cheltuielilor agricole au fost alocate aproape jumătate din fondurile totale.

PAC este unul din obiectivele de bază ale construcției europene, cu implicație directă asupra politicii comerciale. Ea a

constituit unul din cele mai dificile capitole ale procesului de integrare economică.

Prin formarea CEE statele-membre și-au propus coordonarea eforturilor pentru promovarea dezvoltării economice și ridicarea accelerată a nivelului de viață, stabilirea unei piețe comune și apropierea progresivă a politicilor lor economice. Formarea acestei piețe comune, precum și integrarea economică ar fi fost imposibilă fără agricultura.

Interese politice și economice au determinat includerea agriculturii în procesul construcției europene și aplicarea unei politici comune prin care agricultura a devenit cea mai concretă formă de manifestare a principiilor de funcționare și existență a unui sistem integrat. În Tratatul de la Roma se stipulează: „Piața comună cuprinde și agricultura și comerțul cu produse agricole. Prin produse agricole se înțeleg produsele solului, creșterea animalelor și pescuitul, precum și produsele de primă transformare aflate în raport direct cu acestea”.

Pe lângă apartenența la aceeași civilizație, în care agricultorii și țăranii au constituit baza edificării culturii europene, caracteristica principală a Europei agricole era diversitatea sistemelor și structurilor de exploatare, a metodelor de gestiune și a politicilor.

Agricultura continuă și astăzi să depindă, într-o mare măsură de condițiile naturale, climatice, calitatea solului, ceea ce face ca volumul producției să difere la unele produse de la un an la altul și să fie diferite de la o țară la alta. În decursul dezvoltării lor, țările-membre ale UE au încercat fiecare în felul său să-și rezolve problemele agricole.

Condițiile naturale și de producție variate, dar și evoluțiile economice și politice agricole diferite s-au reflectat prin structuri de producție foarte diverse. Ca urmare, în momentul constituirii CEE agricultura avea un aspect multiform, parțial contradictoriu.

Este recunoscut faptul că aplicarea PAC nu a fost și nu este încă ușoară. În procesul eficientizării activității apar mulți factori

cu efecte restrictive care frânează punerea în practică a reglementărilor impuse de Comisia Europeană.

Exportul de produse agricole „se consumă” într-o proporție de 75% în interiorul Uniunii și doar 25% din mărfurile proprii ajung pe piața mondială.

Agricultura statelor europene, chiar celor mai evolute (Marea Britanie, Olanda, Danemarca), era încă puțin mecanizată, ele foloseau cantități reduse de îngrășăminte, iar rolul produselor fitosanitare era ignorat. Exploatațiile familiale de dimensiuni mici, nespecializate nu puteau să asigure decât venituri de subsistență într-o agricultură de autoconsum, departe de a oferi necesarul de produse alimentare și de a face față concurenței externe, venită îndeosebi din partea SUA.

Populația ocupată în sectorul agricol, în momentul semnării Tratatului de la Roma, constituia 25% din populația activă, mai ales în exploatații de dimensiuni foarte mici (78,5% din exploatații aveau o suprafață mai mică de 10 ha), contribuia la formarea PIB cu numai 10%, ceea ce demonstra o eficiență foarte scăzută a acestei ramuri.

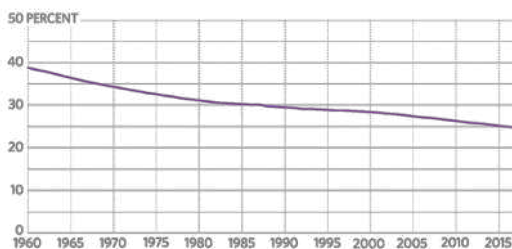

Fig. 1.1. Ponderea populației rurale în totalul populației UE, 1960-2017

Sursa: Banca Mondială.

Venitul mediu pe un agricultor era sub 40% din venitul mediu pe economie¹. În plus, la nivelul fiecărei țări nu se putea vorbi de o politică agricolă clară, coerentă și nici de un aparat

¹ Ponderea agriculturii în producția globală se prezintă astfel: 26% în Italia, 30% în Franța și 15% în Germania. Nici veniturile agricultorilor nu erau comparabile: un agricultor belgian obținea de 3 ori mai mult decât un agricultor italian.

administrativ adecvat pentru a controla procesele de producție, precum și legăturile cu ramurile din amonte sau aval de agricultură.

Ca atare, se impunea, ca alternativă, o PAC de sprijinire a fermierilor prin prețuri înalte, bazate pe cele mai ridicate costuri pe unitate de suprafață, înregistrate pe terenurile cele mai puțin fertile, dar necesar a fi cultivate.

Avantajele unei astfel de politici au rezultat din posibilitatea gestionării ei, precum și din impulsivitatea producției, ca urmare a sprijinului acordat fermierilor. Dezavantajele s-au resimțit în domeniul consumului, dat fiind prețurile înalte percepute de producători.

Se consideră că obiectivul principal al acestei politici, și anume, realizarea securității alimentare din propria producție, a fost îndeplinit pe ansamblul Comunității. În plus, pe parcursul implementării PAC a apărut și s-a manifestat un fenomen negativ (neanticipat în momentul lansării acestei politici): supraproducția, care atrăgea costuri suplimentare, fie pentru stocare, fie pentru susținerea prețurilor la export.

1.2. Orientări doctrinare ale PAC

În cadrul Comunității există două concepții despre rolul statului în viața economică, în general, și în sectorul agricol, în special. Pe de o parte, concepția *neo-liberală* și *anglo-saxonă* este fondată pe non-intervenția puterii publice pentru a nu perturba mecanismul piețelor și de frica excedentelor agricole. În consecință, susținerea agriculturii trebuie să fie neutră, în raport cu producția. Pe de altă parte, concepția *colbertistă* a Franței: ce pornește de la principiul că o politică sectorială nu poate și nu trebuie să fie neutră. Ea trebuie să întărească sectorul productiv, conferindu-i dinamism și eficacitate. În acest sens, subvențiile reprezintă un instrument în serviciul acestei politici. Pentru coexistența celor două concepte Comunitatea a trebuit să dea dovadă de toleranță. Comunitatea europeană, a admis faptul că

țările-membre pot să ducă politici diferite, fără a se pune în discuție piața unică.

Teoriile economice de piață liberă susțin că măsurile protecționiste sunt dăunătoare oricărei economii. Atunci când un guvern protejează un anumit sector, o face pe seama întregii economii. Venitul este redistribuit prin creșterea prețului la consumator al produselor sectorului sprijinit, iar productivitatea economiei, per total, este redusă. Situația se agravează când și alte țări vor lua măsuri similare, lovind în exporturi. Din această cauză se consideră a fi logică reducerea și chiar eliminarea măsurilor protecționiste, pe cât este posibil.

Există numeroase instituții comunitare care reglementează și controlează activitatea de producție și produsul finit, pe întreg parcursul acesteia, până la consumator. Conducerii centralizate de la Bruxelles uneori i se reproșează faptul că a complicat foarte mult niște proceduri elementare prin reglementări de multe ori extrem de analitice.

În esență, reglementările comune de piață din domeniul politicii agricole vizează trei obiective distincte: produsul, producătorul și consumatorul. Totodată, reglementările sunt unice și privesc producția, prețurile, importurile și exporturile agricole.

Începutul procesului de creare a Pieții agricole comune a fost marcat de adoptarea, în ianuarie 1962, a Acordului de la Bruxelles, care schița viitoarea politică agricolă a UE și se referea la principalele produse sau grupe de produse agricole supuse reglementărilor de politică agricolă: cerealele, carnea de porc, carnea de vită, laptele și produsele lactate, ouă, păsări, legume, fructe, materii grase de origine vegetală, zahăr, vin, tutun, hamei, in și cânepă, iar după anul 1980 a fost adoptată și carnea de oaie. Se estimează că în jur de 90% din produsele agricole sunt supuse reglementărilor.

Crearea Pieții agricole comune s-a sprijinit pe două elemente fundamentale:

a) se avea în vedere constituirea unei pieți interne fără frontiere în care produsele agricole să poată circula liber;

b) s-a convenit ca această piață internă agricolă nu poate fi rezultatul suprimării, pur și simplu, a frontierelor intracomunitare.

Reglementările sau intervențiile pe piețe sunt clasice, extrem de variate și reflectă, în esență, cheltuielile efectuate de PAC. În categoria celor cu acțiune directă sunt incluse:

- reglementări necesare funcționării „normale” a piețelor unor produse sau a unui produs;
- crearea și susținerea unor instituții ce vizează o concurență mai reală (de exemplu, ajutoare acordate cooperativelor de comercializare), precum și a unor piețe „fizice” organizate;
- acțiuni directe întreprinse de puterile publice pe piețele produselor agricole în vederea limitării fluctuațiilor sau a modificării nivelului prețurilor, care nivel se stabilește spontan prin funcționarea liberă a piețelor.

Analiza economică a intervențiilor pe piață dispune de metode simple (de ex.: oferta, cererea, echilibrul parțial, analiza surplusului producătorilor și consumatorilor), bazate pe interpretarea neoclasică a funcționării piețelor și care permit justificarea și estimarea efectelor unor anumite politici, dar și compararea mai multor situații sau a mai multor metode posibile de intervenție.

1.3. Baza legală a PAC

Politica agricolă este prevăzută în Tratatul de la Roma (art. 3, pct.d), dar nu și definită. Principiile sale directoare au fost formulate ceva mai târziu, la Conferința Agricolă de la Stresa (3-12 iulie 1958). Aplicarea efectivă a politicii agricole a început în anul 1962, în urma Acordului de la Bruxelles, când s-au stabilit elementele cadru ale acestei politici, referitoare la principii, obiective, mecanisme de funcționare, produsele sau grupele de produse supuse intervenției, precum și reglementările unice, comunitare, privind producția, prețurile, importurile și exporturile agricole.

1.4. Obiectivele și principiile PAC

PAC s-a dorit a fi soluția pentru atingerea a trei categorii de obiective:

- economice: promovarea progresului tehnic, alocarea optimă a resurselor, creșterea producției agricole;
- sociale: nivel de viață echitabil pentru agricultori, prețuri rezonabile pentru consumatori;
- politice: garantarea securității alimentare.

Obiectivele PAC stabilite prin art. 39 al Tratatului de la Roma au fost concepute atât în interesul producătorului, cât și al consumatorului, dar erau extrem de generale și prevedeau următoarele:

- creșterea productivității muncii prin introducerea progresului tehnic în agricultură care să asigure o dezvoltare rațională a producției agricole și o utilizare optimă a factorilor de producție, în special a forței de muncă;
- asigurarea unui nivel de viață echitabil al agricultorilor prin îmbunătățirea nivelului de trai și mărirea veniturilor individuale a forței de muncă;
- stabilizarea piețelor produselor agricole;
- garantarea securității aprovizionării cu produse agroalimentare pe întregul teritoriu al UE;
- asigurarea ofertei la prețuri rezonabile pentru consumatorii comunitari.

Evident, toate aceste dorințe sunt vagi și poate chiar artificiale, cu atât mai mult că agricultura este un domeniu dinamic, în permanentă schimbare.

Se observă că aceste obiective urmăresc dezvoltarea și modernizarea agriculturii țărilor-membre atât prin asigurarea aprovizionării acestora cu produse agricole, cât și pentru ridicarea gradului de competitivitate al agriculturii comunității în raport cu concurența extracomunitară.

Agricultura comunitară, fixându-și obiectivul privind mărirea producției, a indus orientarea spre organizare conform criteriilor de piață (specializare pe anumite culturi pentru a mări

productivitatea și a reduce costurile). Abordarea exclusiv în termeni de costuri a fost prezentă și în sectorul creșterii animalelor, în care au dominat fermele de mari dimensiuni, cu număr mare de anumite animale.

Principiile PAC

Pentru realizarea și aplicarea obiectivelor PAC Comisia Europeană a formulat următoarele principii de bază:

1. Unicitatea pieței, care presupune constituirea, la nivelul întregii comunități, a unei piețe unice de produse agricole și liberalizarea treptată a circulației produselor agricole între țările-membre prin eliminarea taxelor vamale, a restricțiilor cantitative sau a altor măsuri de politică comercială cu efect similar ca urmare a mecanismelor pieței. Din aplicarea acestei măsuri rezultă comercializarea produselor respective **la prețuri unice**. Prețurile unice se calculau ca media aritmetică a prețurilor naționale din țările comunitare. Aplicarea prețurilor unice în toate țările-membre este condiționată de existența monedei unice europene (EURO) și a parității fixe între monedele naționale.

2. Preferința comunitară din partea țărilor-membre, pentru produsele agricole prevăzute de PAC, preferințe susținute printr-un sistem unic de bariere vamale în fața importurilor din țările-nemembre. Preferința este o urmare firească a constituirii pieței agricole unice și a dorinței Comunității de a elimina dependența consumului de piața externă. Ea asigură protejarea pieței UE împotriva importurilor la prețuri scăzute și de fluctuațiile de preț de pe piețele mondiale. Ca mecanism de protecție față de terți PAC folosea sistemul de prelevări și de restituiri.

Dacă prețul mondial era inferior celui european se aplicau prelevări la import (plata unei taxe variabile stabilită ca diferență între prețul extern și prețul prag) și restituiri la export (egale cu diferența între prețul de piață în Uniune și prețul extern). În situația inversă - prețul mondial superior prețului european - prelevarea se aplica exporturilor și restituirile importurilor prin care, de fapt, se subvenționa impulsivitatea și accelerarea exportului. Încălcarea acestui principiu de către un stat-membru ducea la pierderi

rezultate din producția exportată la prețuri inferioare celor practicate pe piața internă și se compensau prin sancționarea statului, ce nu respecta acest principiu, prin taxe de prelevare.

Protejarea agriculturii țărilor-membre de concurența externă comunității, printr-un sistem complex de măsuri și instrumente de politică comercială (tarifare și netarifare), precum și restructurarea acesteia a dus la sporirea gradului de autoaprovizionare cu produse agricole din categoria celor supuse reglementărilor.

3. Solidaritatea financiară presupunea finanțarea acțiunilor de politică agricolă prin intermediul organismelor comunitare specializate, prin delimitarea responsabilităților între comunitate și țările-membre în ceea ce privește sursele, gestionarea și utilizarea fondurilor financiare, precum și gestionarea și suportarea în comun a cheltuielilor aferente prin constituirea Fondului European de Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA).

Acest fond, prevăzut în art. 40 al Tratatului de la Roma, a fost constituit în anul 1962.

Constituirea FEOGA are la bază principiul solidarității financiare, care înseamnă finanțarea în comun a măsurilor adoptate în cadrul PAC, unele state sunt contribuabili neți, iar altele sunt beneficiari neți. În anul 1962 s-a discutat dacă n-ar trebui create două fonduri: unul pentru Orientare și altul pentru Garantare, în final s-a decis un singur fond cu două secțiuni sub autoritatea Comisiei Europene.

Secțiunea Garantare era destinată acoperirii cheltuielilor privind piețele agricole și politica prețurilor și Orientare - pentru susținerea reformelor structurale, realizarea obiectivelor de politică socială și sprijinirii dezvoltării zonelor rurale.

Sistemul prelevărilor și restituirilor, ce proteja piața comunitară de concurența externă, asigura și o sursă de susținere financiară a exportatorilor, contribuind la formarea FEOGA. La FEOGA se vărsau taxele de prelevare, precum și contribuțiile fixe stabilite anual pentru fiecare țară în parte potrivit criteriilor și înțelegerilor convenite.

Odată stabilite aceste principii, Comisiei i-a revenit responsabilitatea de a detalia măsurile de politică agricolă comună. „Arhitectul” politicii a fost olandezul Sicco Mansholt, vicepreședinte al Comisiei și responsabil pentru agricultură.

Fig. 1.2. Sicco Mansholt²,
părintele PAC

În ceea ce privește mecanismul de înfăptuire în practică a PAC a fost astfel conceput încât să încurajeze comerțul intracomunitar cu produse agricole și să limiteze sau să împiedice importurile extracomunitare, acestea fiind admise numai când UE este deficitară la anumite produse agricole.

Secțiunea Garantare FEOGA. A finanțat Organizațiile Comune de Piață (OCP), măsurile de dezvoltare rurală, măsuri de modernizare și diversificare a exploatațiilor agricole, măsuri veterinare și fitosanitare și măsuri generale de informare și evaluare.

Secțiunea Garantare reprezintă esențialul activității financiare a FEOGA și principala poziție în bugetul general al UE. Ea finanțează în special cheltuielile privind OCP agricole, acțiuni de dezvoltare rurală care însoțesc acțiunile de susținere a piețelor și măsuri rurale în afara Obiectivului nr.1 al Fondurilor Structurale.

Pentru a limita ritmul de creștere a cheltuielilor agricole, în 1988 a fost instituit un cadru de referință care limitează cheltuielile secțiunii Garantare la 74% din rata anuală a PNB comunitar.

Există trei categorii de cheltuieli în Secțiunea de Garantare:

- restituiri la export. Acestea reprezentau 45% din cheltuielile secțiunii Garantare în 1981, 35% în 1983, 29,3% în 1992 și 14% în 2000. Nivelul lor variază în funcție de cantitatea

² Sicco Mansholt a fost un agricultor olandez, om politic și arhitectul principal al politicii agricole europene. El a coordonat elementele-cheie ale acesteia, pe baza preferințelor garantate și a finanțării comune între țările-membre prin negocierile maraton încheiate până în 1962. Vizionar, Mansholt a tras un semnal de alarmă în 1968, avertizând cu privire la surplusurile viitoare și la necesitatea unei acțiuni rapide pentru modernizarea agriculturii și creșterea eficienței.

exportată și de prețurile mondiale. Restituirile vizează în special cereale, produse lactate, carne de vită și zahăr;

- ajutoare care să compenseze prețurile. Acestea sunt acordate anumitor sectoare precum oleaginoaselor, carnea de oaie, tutunul. Pot fi ajutoare pentru consum sau ajutoare pentru producție;

- cheltuieli de stocaj se acordă pentru produsele lactate, carne de vită, cereale, vin. Acestea reprezintă între 15-20% din cheltuielile secțiunii de Garantare.

În concluzie, cheltuielile de intervenție, susținerea prețurilor și stocarea reprezintă cea mai mare parte a cheltuielilor realizate prin FEOGA – Garantare.

Secțiunea Orientare a FEOGA. A finanțat măsuri de dezvoltare rurală din zonele Obiectivului 1 al Politici de Dezvoltare Regională, fiind o componentă a politicii structurale a Comunității Europene.

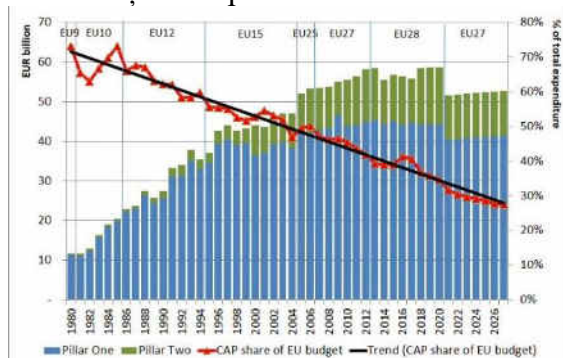

Fig. 1.3. Evoluția bugetului PAC între anii 1980-2027. Sursa: Eurostat.

Finanțările acestei acțiuni s-au orientat spre investiții în exploatarea agricole moderne și în activități de prelucrare /comercializare, formare profesională a fermierilor, dezvoltarea activităților neagricole,

sprijinirea tinerilor fermieri. La fel această secțiune încurajează parteneriatele și folosirea celor mai bune practici agricole cu scopul de a promova o agricultură durabilă care să utilizeze rațional și eficient resursele naturale, să amelioreze sensibil calitatea vieții în zonele rurale, să ridice gradul de prelucrare și de competitivitate a produselor, să încurajeze utilizarea tehnicilor și

cunoștințelor avansate, să stimuleze dezvoltarea serviciilor în mediul rural.

Fondurile alocate prin această Secțiune au la bază programe multinaționale de dezvoltare rurală însoțite de proiecte selectate de autoritățile naționale sau regionale.

Utilizarea fondului Secțiunii Orientare pentru realizarea obiectivelor amintite s-a efectuat în patru etape.

În prima etapă s-au finanțat proiecte individuale de ameliorare a structurii de producție și de comercializare.

Etapă a doua a început în 1971, când FEOGA s-a orientat spre finanțarea acțiunilor comune din domeniul structurilor agricole. În acest sens, au fost utilizate mai multe măsuri: modernizarea exploatațiilor agricole care nu a adus modificări importante, dar au beneficiar numai exploataările agricole performante; încurajarea încetării activității agricole și infectarea suprafețelor astfel eliberate în scopul ameliorării solului; informarea socioeconomică și calificarea profesională a persoanelor care lucrează în agricultură.

A treia etapă a fost definitivată în 1985 de Consiliul de Miniștri din Agricultură. Măsurile întreprinse sunt: definirea unui nou regim al ajutoarelor pentru investiții agricole, participarea comunitară la efortul de întreținere a populației agricole prin introducerea ajutoarelor, sprijinul instalării tinerilor fermieri; acordarea de merite și din zonele defavorizate, pervăzând acordarea de indemnizații compensatorii pe fermier.

A patra etapă a fost prelungită până în 1992 în cadrul reformei fondurilor structurale și a celei de a doua reformă a PAC.

Inițial, Secțiunea Orientare, destinată finanțării cheltuielilor pentru ameliorarea structurilor agricole, i-au fost destinate un sfert din fondurile FEOGA, însă a absorbit numai 4-5% din fonduri.

1.5. Tipologia politicilor agricole

Politicile agricole comunitare de intervenție sunt extrem de nuanțate pe sectoare, tipuri de piețe și categorii de agricultori, dat fiind logica lor și mijloacele ce le sunt alocate, dar și ca urmare a

complexității activității agricole. Analizând profund politicile agricole și efectele lor, se disting următoarele tipuri dominante:

- a) politici de intervenție pe piețele produselor agricole;
- b) politici structurale care urmăresc să faciliteze accesul exploatațiilor agricole la factorii de producție și în particular la cei mai stabili dintre ei (pământ, echipamente mecanice etc.);
- c) politici permanente sau conjuncturale de susținere a profilului întreprinzătorului și al familiilor lor (de regulă, a celor mai puțin bogați dintre ei). În prezent, prin aceasta se urmărește, în mod esențial, creșterea gradului de integrare a primelor două tipuri de politici agricole.

1.5.1. Politici de intervenție

Sunt cele mai importante, ceea ce, uneori, le substituie PAC. Obiectivul lor central este susținerea producției comunitare, pe o piață unică a produselor agricole, cu instrumente economico-financiare și reglementări specifice economiei libere în vederea realizării unui grad sporit de securitate alimentară.

Necesitatea realizării unei piețe agricole unice a fost motivată în principiu de următoarele:

● ***Agricultura, prin specificul său, nu este o ramură economică care să funcționeze satisfăcător într-un mediu economic dominat numai de legile pieței.***

Pe termen scurt, cererea de produse agricole este rigidă sau foarte puțin elastică în raport cu prețurile. În plus, pe termen lung, ea se dovedește relativ inelastică nu numai față de prețuri, dar și față de veniturile consumatorilor.

Creșterea veniturilor consumatorilor nu atrage după sine și o creștere a cererii de produse agricole datorită potențialului biologic de consum limitat al omului, rigidității schimbărilor din structura consumului și a populației.

S-a estimat că la produsele alimentare elasticitatea cererii este doar de 0,45 față de circa 1,8 la servicii, ceea ce înseamnă că la o creștere a veniturilor consumatorului de 10%, cererea de

servicii va crește cu 18%, iar la produsele alimentare cu numai 4,5%.

Oferta poate să oscileze în sus sau în jos față de o tendință medie (dar nu mai mult de 25%) ca urmare a influenței unor factori naturali cu acțiune independentă de voința omului.

Fluctuațiile ofertei, dublate de lipsa de instrucție și informare a agricultorilor, fac ca piețele agricole să aibă evoluții imprevizibile. De fapt, agricultorii sunt prea mici și prea dispersați și extrem de independenți în raport cu dimensiunile pieței și foarte greu pot determina sau influența mecanismele de funcționare ale acesteia.

De asemenea, caracterul inelastic al cererii poate conduce la scăderea prețurilor produselor agricole, respectiv a veniturilor agricultorilor, în situația sporirii numai a producției agricole în raport cu celelalte sectoare din economie.

• ***Oferta de produse agricole urmărește oscilația prețurilor, dar după o perioadă de timp ce depășește, preponderent, un an*** (la animalele vii este nevoie de 2-3 ani, pentru maturizarea acestora).

Pe fondul acestei caracteristici obiective a piețelor produselor agricole și a comportamentului independent manifestat de agricultori există pericolul potențial ca după o perioadă în care prețurile au fost foarte ridicate, oferta să înregistreze cote extrem de înalte. Evident, rezultatul este o ofertă suplimentară sau supraofertă, care determină, în cascadă, scăderea prețurilor și implicit a veniturilor producătorilor agricoli.

Teoretic, există un punct de echilibru între cerere și ofertă, dar în practică acesta nu poate fi atins. O piață liberă a produselor agricole înseamnă oscilația între penurie și abundență.

• ***Cererea de produse agroalimentare este instabilă, în funcție de structura consumului.***

Instabilitatea cererii poate fi determinată de cauze subiective și obiective, se poate manifesta față de un produs sau grupă de produse, în sensul renunțării (respingerii) sau adaptării lor și poate fi temporară sau definitivă.

Efectele instabilității cererii se regăsesc în modificările structurale, care induc creșteri extrem de înalte atât la nivelul producătorilor agricoli, cât și al industriilor alimentare prelucrătoare.

În esență, această prevedere implică următoarele restricții:

- Stabilitatea socială ca atribut al puterii publice trebuie garantată și asigurată în limitele extrem de strânse ale pieței libere.

În acest caz, puterea publică are la îndemână două instrumente majore: pe de o parte administrația, care se manifestă prin intermediul cadrului juridic și pârgھیile de intervenție, care pot fi economice, financiare, fiscale etc., iar pe de altă parte, implicarea statului în procesul decizional al agenților economici din agricultură sau al consumatorilor este extrem de limitată.

- Bunăstarea producătorilor agricoli este asigurată, înainte de toate, de producția proprie și de prețurile prin care se acoperă cheltuielile acestora.

- Securitatea alimentară a consumatorilor are o dublă motivație. În primul rând, obiectiv naturală, biologică, iar în al doilea rând, economică, politică.

Instrumente de susținere a PAC. Mecanismul de funcționare a PAC cunoaște numeroase divergențe, cu deosebire în ceea ce privește finanțarea PAC.

Finanțarea vizează atât comerțul intercomunitar cu produse agricole, cât și politica de restructurare, modernizare și eficientizare a agriculturii țărilor-membre pentru a spori gradul de autoaprovizionare cu produse agricole și pentru ridicarea competitivității acestora în raport cu concurența extracomunitară.

Pârgھیile pe care se bazează mecanismul de funcționare a PAC sunt:

I. Mecanismele de susținere a PAC prin preț

Un sistem agricol organizat menționat mai sus presupunea o finanțare masivă de susținere a prețurilor. Finanțarea s-a asigurat prin intermediul FEOGA, care a detinut permanent ponderea cea mai ridicată în totalul cheltuielilor bugetului comunitar (inițial,

peste 60% din bugetul comunitar; ponderea acestuia s-a redus la mai puțin de 33% în prezent).

Sistemul de sprijinire a prețurilor s-a aflat în centrul politicii agricole comune.

Categoriile de prețuri erau următoarele:

a) în interior:

- prețuri-obiectiv: fixate anual de către Comisia Europeană, astfel încât să fie remuneratorii pentru fermieri și rezonabile pentru consumatori;

- prețuri de intervenție: prețuri minime garantate la care organismele comunitare cumpărau produsele de la fermieri în vederea stocării;

b) în relațiile cu exteriorul:

- prețuri prag: importurile la prețuri comunitare mai mari decât prețurile mondiale;

- taxe de prelevare variabilă: diferența dintre prețul prag (mai ridicat) și prețul mondial (mai scăzut), care intră în bugetul comunitar;

- restituiri la export: diferența dintre prețul mai ridicat în interior și prețul mondial de export. Subvenția se achită exportatorilor de produse agricole.

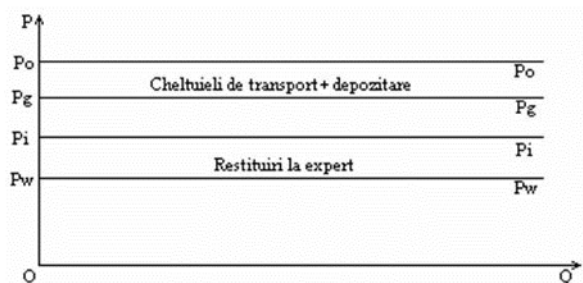

Fig. 1.4. Reprezentarea grafică a tipurilor de prețuri aplicate în PAC

P_o = prețul de vânzare în interior (preț comunitar, preț obiectiv - target price);

P_w = prețul mondial;

P_g = prețul prag (threshold, prețul grâului în Duisburg);

Taxe de prelevare variabilă = $P_g - P_w$;

P_o = P_g + cheltuielile de transport/depozitare;

P_i = prețul de intervenție (de cumpărare a excedentului, în vederea stocării).

În PAC prețul îndeplinește trei funcții, și anume: promovarea produselor; sprijinirea agricultorilor; protejarea agriculturii.

Promovarea produselor este asigurată prin **prețul indicativ** care este un preț cu ridicare pe care UE trebuie să-l asigure producătorilor.

Acesta este fixat în fiecare an de Consiliul de Miniștri al Agriculturii pentru cereale, zahăr, oleagionase, lapte, ulei de măsline. Pentru carnea de bovine și pentru vinul de masă se numește prețul de orientare.

Nivelul acestor prețuri, care este în general superior celui de pe piața mondială, pe lângă faptul că permite agriculturii să-și orienteze producția, servește drept referință pentru calculul altor prețuri cum sunt prețul de subvenție și de protecție.

Sprijinirea agricultorilor prin preț înseamnă garantarea unui venit minim. FEOGA cumpără produse când prețurile scad sub anumite niveluri. Aceste niveluri se numesc **prețuri de intervenție** pentru cea mai mare parte a produselor: cereale, produse lactate, carne de bovine etc. Există pentru carnea de pui prețul de bază, pentru sfeclă de zahăr prețul minim și prețul de retragere pentru fructe și legume.

Protejarea agriculturii europene se realizează de către Comisia Europeană față de concurența externă în virtutea preferinței comunitare. **Prețul prag** este prețul cel mai scăzut la care un produs poate fi importat fără prelevare. Prețul de referință protejează anumite produse față de importurile excesive.

În practică se utilizează două tipuri de clauze pentru situații excepționale. Clauza de penurie prin instituirea căreia protecția pieței europene este înlăturată temporar, nepercepându-se taxe vamale sau de prelevare pentru un produs care este deficitar pe piață. Clauza de salvagardare care permite închiderea temporară a

frontierelor și deci suspendarea importurilor când piața se prăbușește.

Principiul de bază care fundamentează mecanismul prețurilor în cadrul PAC are în vedere necesitatea acordării unui preț producătorului agricol pentru produsele sale, în dependență de forțele pieței. Întrucât aceste forțe ale pieței sunt controlate, rezultă în mod evident că prețurile pot fluctua numai în cadrul unor limite inferioare și superioare, prestabilite. În esență, prin acest mecanism s-a realizat un dublu scop: protejarea fermierilor împotriva prețurilor excesiv de joase; apărarea consumatorului împotriva prețurilor excesiv de înalte.

Intervenția prin prețuri, din perspectiva puterii publice vizează două momente distincte:

- preluarea de la producătorii agricoli a surplusului de produse în vederea stocării acestora;
- vânzarea produselor agricole stocate în situația când piața acționează în favoarea cererii.

Comercializarea produselor agricole ale țărilor-membre pe piața CEE se face la prețuri care pot oscila între cele două limite: limita maximă (dată de prețul indicativ) și limita minimă (dată de prețul de intervenție). În situația în care pe piața produselor agricole comunitare prețul de comercializare al produselor agricole atinge nivelul de intervenție și chiar tinde să scadă sub nivelul acestuia, ca urmare a faptului că oferta este mai mare decât cererea, atunci, potrivit mecanismului politicii agricole comunitare, se procedează la stocarea produsului respectiv până la restabilirea echilibrului între ofertă și cerere. Produsele care sunt stocate se cumpără la nivelul prețului de intervenție, finanțarea acțiunii făcându-se de FEOGA.

Produsele stocate pot avea două destinații: revânzarea pe piețele țărilor-membre când crește cererea pentru aceste produse sau pot fi exportate în afara comunității, în cazul în care gradul de satisfacere pe piața comunității la produsele respective este foarte mare. Dacă la un anumit produs agricol cererea depășește oferta și prețul tinde să depășească limita maximă a prețului comunitar

(prețul indicativ sau orientativ) înseamnă că gradul de autosatisfacere la produsul respectiv este redus și se admite importul din afara CEE pentru restabilirea echilibrului dintre cerere și ofertă.

Prețurile de intervenție sunt prețurile la care se fac achizițiile publice, respectiv vânzările publice. Prin ele se stabilesc plafoane de prețuri pentru produsele agricole pe piața internă. De regulă, se intervine când surplusul de produse de pe piață riscă să ducă la prăbușirea prețului. Când prețul coboară la nivelul de intervenție, produsele sunt cumpărate de agențiile guvernamentale. Intervenția se practică la cereale, zahăr, vin, produse, lactate, carnea de vită și vițel și la carnea de porc.

Începând cu anul 1967, cele șase state-membre ale CEE au adoptat prețuri comunitare pentru o bună parte din produsele agricole proprii. Astfel s-au eliminat diferențele mari dintre prețurile produselor agricole de pe piețele țărilor componente. Nivelul prețurilor astfel stabilite urma să fie peste nivelul mediu al țărilor-membre CEE și cu mult peste nivelul prețurilor mondiale.

În timp, prețurile comunitare la produsele agricole au fost supuse unor repetate actualizări. De regulă, aceste acțiuni ce se manifestau în special prin creșterea prețurilor, au fost autorizate de Consiliul de Miniștri în fiecare an.

După criza petrolului din anul 1973 și în contextul amplului proces inflaționist declanșat atunci, prețurile produselor agricole au înregistrat creșteri considerabile, fapt care a condus, un deceniu mai târziu, la apariția și manifestarea unor grave probleme în comunitate: supraproducția ce a provocat supraoferta. A devenit necesară adoptarea unei politic „restrictive”, care s-a concretizat în înghețarea sau reducerea sub aspect nominal a prețurilor comunitare „instituționale”, exprimate în ECU, ceea ce a determinat o scădere substanțială sub aspect real.

Scăderile respective au fost compensate până la un anumit punct cu ratele de schimb sau numitele rate verzi.

În plus, la frontieră au fost aplicate valorile compensatorii monetare (VCM) cu dublă acțiune: taxe asupra exporturilor din

țările în care prețurile produselor agricole erau ținute la un nivel scăzut; subvenții pentru cele în care prețurile erau menținute la un nivel ridicat.

Deși VCM urmau să traverseze mai multe etape, prin alinierea ratelor verzi la ratele de schimb de pe piață, în practică o astfel de etapizare s-a dovedit mult mai ușoară, atunci când presupunea o creștere a prețurilor pentru fermieri, decât în cazul reducerii lor. Aceasta a condus, în anul 1984, la lansarea ECU verde, prin care obligația unei țări cu monedă puternică de a-și reevalua rata verde se transforma într-o ocazie pentru țările cu monedă slabă de a-și devaloriza rata verde (prin creșterea prețurilor fermierilor). Ca rezultat, în practică, s-a manifestat o tendință de supraevaluare a prețurilor naționale, media prețurilor în monedă națională crescând mai repede decât prețurile comunitare exprimate în ECU.

Aceste măsuri au agravat substanțial costurile bugetare ale PAC. Începând cu 1993, odată cu intrarea în vigoare a Pieței Unice, ratele verzi au fost aliniate la ratele monetare, rămânând numai mici decalaje monetare, iar valorile compensatorii monetare au fost desființate.

În iunie 1995, au fost adoptate din nou măsuri speciale ca răspuns la solicitările Germaniei privind reevaluările ratelor verzi. În cazul unor reevaluări semnificative, statele-membre puteau oferi ajutoare compensatorii fermierilor lor pe o perioadă de până la trei ani, parțial finanțată de PAC. În același timp, s-a acceptat ca fluctuațiile monetare în timpul anului 1995 să nu determine o reducere până la 1 ianuarie 1999 a plăților directe exprimate în monede naționale.

Metodologic, sunt recunoscute trei categorii de prețuri de intervenție:

1. Prețurile indicative³

Conceptual este înțeles ca un preț teoretic spre care tinde prețul pieței și reprezintă punctul de echilibru dintre câștigurile

³ În diferite surse pot fi denumite: orientative, normative, țintă.

motivate ale producătorilor agricoli și nevoile raționale ale consumatorilor. În practică, datorită fenomenului de supraproducție, s-au înregistrat abateri de la accețiunea anterioară. Se recunoaște că și în cazul unor penurii generalizate pot interveni fenomene similare. Sistemul prețurilor indicative se stabilește, de regulă, o dată pe an la începutul campaniei de comercializare pentru produsul respectiv. Aceste prețuri sunt mai ridicate decât prețurile practicate pe piața internațională, ele reprezentând limita maximă a acestor prețuri.

Se impun următoarele precizări motivaționale:

- prețurile cerealelor sunt pivotalul întregului sistem de prețuri, dat fiind importanța deosebită a acestora în producția și consumul tuturor țărilor-membre, dar și în cadrul măsurilor de politică agricolă comunitară;

- localitatea Duisburg din zona Ruhr (Germania) a fost desemnată ca punct de referință în stabilirea prețurilor indicator la produsele agricole pentru toate țările din UE, deoarece prețul de piață al grâului întregistreează aici cotele cele mai înalte, ca urmare a decalajului foarte mare între oferta și cererea locală la care se adaugă costurile de transport aferente.

Din punct de vedere teoretic, prețurile indicator sau orientative relectă întru totul cerințele obiective impuse de renta diferențială I (sub cele două forme de manifestare ale sale) în formarea prețurilor produselor agricole, deoarece:

- 1) recunoaște, implicit, costurile cele mai înalte înregistrate pe terenurile cele mai puțin fertile;

- 2) ține cont de cheltuielile de transport.

Evident, în condiții normale de piață toți producătorii agricoli, indiferent de poziția lor zonală, vor câștiga din producția valorificată. Distorsiunea acestui preț, în raport cu valoarea sa reală, poate apărea pe fondul a două cauze majore:

- supraproducția - fenomen generalizat, cu tendințe de acutizare, la toate produsele agricole obținute în cadrul comunității;

- penuria - fenomen perceput în prezent numai în plan teoretic.

2. Prețul prag la frontieră

Sistemul de protecție la frontieră presupune promovarea unui complex de măsuri ale politicii comerciale care au ca principal scop contracararea concurenței extracomunitare: prețuri limită la import, taxele vamale, taxele de prelevare, bariere netarifare etc.

Prin acest preț erau admise importurile de produse agricole în UE. De fapt, sunt prețuri minime de import prin care alături de „prelevările variabile la import” se evita pătrunderea pe piața comunitară a unor produse cu prețuri mai mici față de un prag prestabilit.

Prețul prag se stabilește în funcție de prețul indicator sau orientativ. Dar „preferința comunitară” se presupune că era asigurată numai când prețurile prag erau fixate peste prețurile de intervenție.

Prețurile prag (limită) sunt prețuri sub care nu sunt admise pe piața comunitară importurile de produse agricole, provenind din țările terțe. Prețurile prag stau la baza stabilirii nivelului taxelor vamale și a taxelor de prelevare, fiind mai scăzut, dar foarte aproape de nivelul prețurilor indicative. Prețul prag se deduce din prețul indicativ prin scăderea costului transportului pe parcurs comunitar.

Scopul prețului prag este de a elimina riscul concurenței exercitat de produsele importate cu prețuri mai mici decât cele comunitare.

În baza acordului încheiat în cadrul Rundei Uruguay, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1995, prețurile prag au fost eliminate, iar prelevările variabile la import au fost transformate în tarife.

3. Prețurile de intervenție (prețuri garantate, prețuri de bază)

Sistemul prețurilor de intervenție, care se stabilesc odată pe an la un nivel inferior față de prețurile indicative și care constituie limita minimă a prețurilor comunitare, dar care se situează peste nivelul prețurilor practicate pe piața mondială.

Este un preț minim stabilit în concordanță cu cerințele pieței, în formula: ofertă mare - cerere mică. De exemplu, la cereale, zona de referință pentru întreaga comunitate este Departamentul francez Ormes, deoarece aici se obțin cele mai mari producții de grâu și prin urmare prețurile la acest produs sunt cele mai scăzute.

Prețul de intervenție mai apare în literatura de specialitate și sub denumirea de preț limită sau de bază, întrucât sub acesta nu poate să scadă prețul de piață.

Prin intermediul prețurilor de intervenție, autoritățile preiau surplusul de produse agricole de la producători, prin centre de achiziții specializate, în vederea valorificării acestora, la o dată ulterioară, atât pe piața comunitară, cât și la export. Pentru comercianții care valorifică astfel de produse la export se acordau, în perioada premergătoare Runderi Uruguay, taxe de restituire percepute ca subvenții comunitare.

Prețul de intervenție se acordă de autoritățile publice în următoarele condiții:

- produsele agricole achiziționate să îndeplinească standardele calitative prestabilite;
- producătorii agricoli vor încasa contravaloarea produselor vândute la centrele de achiziții după trei luni de la momentul vânzării, deoarece se urmărește determinarea acestora în căutarea unor soluții alternative de piață;
- prețurile de piață scad sub nivelul prețului limită.

După aplicarea prețurilor de intervenție au rezultat, în sinteză, următoarele fenomene:

- o profitabilitate ridicată pe produs și, respectiv, pe exploatare agricolă;
- o intensificare a eforturilor întreprinzătorilor în direcția sporirii producției agricole;
- creșterea stocurilor la aproape toate produsele agricole asupra cărora operează aceste prețuri, problemă extrem de complexă prin cheltuielile extrem de mari cauzate de activitatea de depozitare.

Evident, pentru eliminarea efectelor negative datorate acestei ultime situații, Comunitatea a decis limitarea producției la anumite produse (de ex. la lapte) în paralel cu limitarea timpului de depozitare și achiziționarea produselor de către puterea publică, numai prin licitație.

II. Mecanismul de susținere prin prime. Primele se acordau pentru a acoperi diferența dintre costul de producție mai ridicat și prețul de vânzare mai scăzut la carnea de vită și vițel, carnea de oaie și la tutun. De exemplu, se acordă primă specială pentru vițelii tineri (plătibilă din anul 1992) de două ori: prima dată la vârsta de 10 luni, iar a doua oară la vârsta de 22 de luni, în situația când producătorul deține până la 90 de animale la fiecare grupă de vârstă. Prima pentru „vițelii de lapte” este plătită fermierilor care nu pot vinde laptele sau vând sub 120 000 l de lapte pe an. În anul 1997, această primă a fost de 144,9 ECU pe cap de animal.

III. Mecanismul de susținere prin subvenții la export. Sistemul taxelor de restituire (rambursări) se practică în situațiile în care surplusurile de produse agricole comunitare nu-și găsesc desfacere pe piața internă, fiind exportate în terțe țări la prețuri mai mici decât cele comunitare. Exportatorii comunitari au dreptul să fie compensați cu diferența de preț, care este o subvenție directă la export și se numește taxă de restituire. Se calculează ca diferența dintre prețul comunitar - mai mare - și prețul de export - mai mic. Situația era frecvent întâlnită, deoarece prețurile agricole de pe piața comunitară erau de regulă superioare prețurilor externe, deoarece erau subvenționate exporturile de cereale, semințe de ulei, uleiul de măsline, zahărul, vinul, fructele și legumele proaspete sau procesate, laptele și produsele lactate (care beneficiază de suma cea mai ridicată), carnea de vacă și vițel, carnea de porc și de pasăre, ouăle.

Sumele acordate drept subvenții la export s-au ridicat, în anul 1995, la aproximativ 20% din cheltuielile de sprijin pe piață.

IV. Mecanismul de susținere prin ajutoare pentru producție. Sunt destinate, în special, fermierilor proprietari de

măslini, dar și pentru producătorii de legume în sere, hamei, in, cânepă și bumbac.

Ajutoare de consum. Se acordă celor care procesează ulei de măsline, legume și fructe, pentru a facilita vânzarea surplusului de produse finite.

V. Mecanismul de susținere prin reglementări, documente și instrumente vamale. Toate acestea, în ansamblul lor, sunt componente ale Politicii vamale, dar care sunt aplicate și în politicile economice, respectiv politicile agricole. PAC a adoptat la frontieră (vamă) o poziție protecționistă, de multe ori, extrem de protecționistă pentru produsele proprii față de cele externe. Pentru aceste măsuri UE a fost, nu de puține ori, criticată de țările nemembre și, în special, de SUA.

Mai jos sunt prezentate reglementările, documentele și instrumentele care vizează produsele agricole.

Tariful vamal este un document oficial prin care se fac cunoscute taxele vamale impuse la export, tranzit și, mai ales, importul produselor în și din străinătate. Tariful a fost adoptat de către organele legislative comunitare abilitate. Acesta a presupus formarea, de către țările-membre, a unui singur teritoriu vamal și renunțarea, de către aceste state, la tarifele vamale naționale.

Prin acest document se determină protecția agricultorilor comunitari împotriva concurenței externe. Tarifele sunt mai ridicate în cazul cerealelor, zahărului, vinului, produselor lactate, cărnii și ouălor. În cazul fructelor și legumelor, pe lângă tarifele vamale, sunt impuse și prețuri minime de intrare.

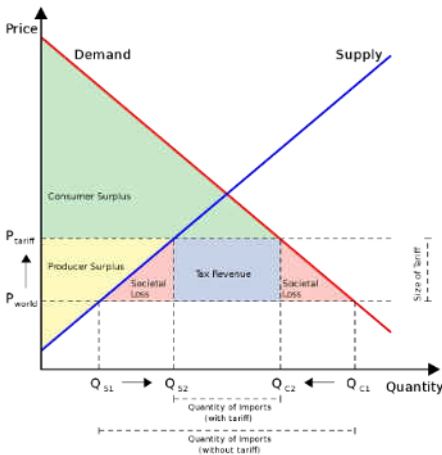

Fig. 1.5. Reprezentarea grafică a influenței mărimii tarifului asupra volumelor importurilor

dintre prețul de import și nivelul maxim al prețurilor comunitare (prețul indicativ sau orientativ) din care se scad cheltuielile de transport (adică prețul prag).

În situația când, în mod excepțional, importurile au fost realizate la prețuri mai mici decât prețurile prag, se poate practica metoda suprataxelor, materializate în taxe de prelevare, percepute diferențiat, de fiecare vamă operațională. Metodologia prevedea că taxa de prelevare se calcula zilnic ca diferența dintre cel mai mic preț al pieței mondiale la produsele livrate în UE și prețul prag.

Contingentele tarifare înseamnă delimitarea unor cantități de mărfuri - în unități de măsură, cantitative sau valorice - pentru care nu se aplică prevederile tarifului vamal, ca, de exemplu, în cazul importurilor când acestea sunt scutite de taxe vamale.

În afara taxelor vamale și a taxelor de prelevare la importul de produse agricole din țările extracomunitare se operează și cu **bariere netarifare** care reprezintă totalitatea reglementărilor adoptate pentru a asigura protejarea pieței comunitare de concurența țărilor terțe și a asigura preferința pentru produsele agricole, provenind din țările uniunii. Aceste bariere netarifare sunt de natură administrativă, valutară, de credit și se stabilesc în

Taxa vamală reprezintă un instrument de politică comercială și constă în perceperea unui impozit fiscal indirect asupra produselor care fac obiectul tranzacțiilor comerciale cu țările din afara Comunității. La importul de produse agricole din afara CEE se percepe o taxă vamală de import, iar la marea majoritate a acestor produse se percepe și taxe de prelevare care să stabilească diferența

funcție de gradul de acoperire a nevoilor CEE din producția proprie pentru produsele agricole supuse reglementărilor comunitare. Cu cât gradul de acoperire a nevoilor comunitare din producția proprie este mai ridicat, cu atât barierele netarifare sunt mai restrictive și invers.

Reglementările tehnice și administrative la import au caracter de obstacole netarifare și se referă la stabilirea unor norme tehnice și de calitate pe care trebuie să le îndeplinească produsele importate.

Restricțiile cantitative iau forma unor limitări a cantităților de produse sau a valorii acestora ce se admit a fi importate într-o țară, fie, în general, din toate țările partenere, fie, în mod special, din anumite țări.

Liberalizările cantitative înseamnă renunțarea la aplicarea restricțiilor cantitative la importul de produse dintr-o anumită țară sau un grup de țări.

1.5.2. Politicile structurale

În 1968, Comisia a emis un Memorandum, cunoscut drept „Planul Mansholt”, a cărui intenție a fost de a pune în mișcare reforma globală a agriculturii. În Memorandumul său, olandezul Sicco Mansholt, Comisarul pentru agricultură, a atras atenția că „numai politicile non-piață și cele de sprijinire a prețurilor nu pot rezolva dificultățile fundamentale pentru agricultură” și „prețurile noastre sunt prea ridicate pentru a ne permite să exportăm în condiții favorabile”. Accentuând interrelația dintre cele două aspecte ale politicii agricole - piețe și structuri – Memorandumul propunea relansarea politicii structurale. Scopul acestuia era:

- de a accelera procesul de adaptare a structurilor agricole;
- de a introduce o diferențiere regională cu măsuri pentru zonele mai puțin favorizate.

Politicile structurale au fost definite drept „acțiuni comune” și au fost introduse odată cu politicile de prețuri și de piață. În 1972 s-a dat o formă concretă „Memorandumului Mansholt” prin aprobarea celor trei directive „sociostructurale” referitoare la

modernizarea gospodăriilor agricole, încurajarea de a înceta activitatea și calificarea persoanelor care lucrează în agricultură.

- Probleme comerciale legate de apariția excedentelor, rezultat al unei dezvoltări mult mai rapide a producției decât a consumului. Cantitatea de grâu afectată de intervenții ajunsese la 1,1 mil. tone în 1967-68, iar rata autosatisfacerii trecuse de la 93% în 1958 la 103,9%, începând cu 1965. Stocul de unt, care se ridica la 67,9 mii tone în 1965, urma să atingă nivelul estimat de 325 mii tone în 1969. Pe de altă parte, în acel moment se mențineau încă deficite în privința cerealelor, cărnii de vită sau uleiurilor vegetale (unde rata autosatisfacerii, în 1965, era de 37,7%).

- Probleme financiare legate de creșterea cheltuielilor FEOGA, secțiunea Garanție.

- Probleme sociale legate de faptul că în ciuda nivelului ridicat al prețurilor agricole comunitare nu se asigurau venituri rezonabile pentru agricultori.

Memorandul Mansholt propunea, pe termen scurt, o mai bună ierarhizare a prețurilor, pe termen mediu, măsuri de eliminare a excedentelor (în special pentru unt - prețuri de vânzare reduse etc.), iar pe termen lung - o reformă a structurilor agricole.

În cadrul UE prezentul este dominat de o mare varietate de politici structurale, fapt rezultat din dezvoltarea lor remarcabilă din anii șaptezeci.

Politicile funciare, ca parte a politicilor de structură, sunt considerate a fi cele mai importante în contextul asigurării cadrului structural valorificării superioare a factorilor de producție.

Rolul lor este de a facilita accesul exploatațiilor la factorul pământ, limitat cantitativ și valoric, prin acțiuni de parcelare, prin ajutoare financiare pentru extinderea exploatațiilor prin atenuarea concurenței altor sectoare de activitate, prin acordarea de facilități suplimentare exploatațiilor familiale pentru accesul la pământ sau prin stimularea disocierii dintre proprietate exploatație în favoarea locației terenului sau a dezvoltării formelor de proprietate societare.

Datorită costurilor revendecate de aplicarea acestor politici și a efectelor negative rezultate din creșterea prețurilor, în numeroase țări comunitare, politicile funciare au jucat un rol neînsemnat; acțiuni concrete au fost, de regulă, pe plan local. Cu toate acestea, legislația în domeniu rămâne foarte complexă.

Tot în cadrul politicilor structurale se remarcă și politicile de stimulare a transformării structurilor de producție. Prin acestea se urmărește ajutarea unor categorii de agenți din agricultură (ex.: în Franța, sprijinirea tinerilor agricultori în faza de „instalare” sau a grupurilor de agricultori care lucrează în comun) să-și dezvolte obiectul de activitate prin aplicarea progresului tehnic sau să beneficieze de economii limitate prin realizarea de costuri de producție scăzute.

1.6. Evoluția PAC și necesitatea reformării acesteia

Politicile agricole din perspectivă istorică pot explica relațiile cauzale de coexistența unor puncte de vedere atât de diferite în UE asupra celor cum sunt cele dintre țările exportatoare și importatoare din Nord și din Sud sau cele dintre țările mai „liberale” și cele „intervenționiste” prin tradiție.

Reformele Politicii Agricole Comunitare

PAC, stabilită prin Tratatul CEE, a început să funcționeze în 1962 și a durat, neschimbată, până la începutul anilor '80. Cca 70% din producția agricolă a UE a beneficiat de politica de susținere prin prețuri de intervenție (cereale, lapte, zahar, carne), cca 25% (ouă, păsări, anumite fructe și vegetale), au beneficiat de prețuri la import; altele: ulei de măsline, tutun etc. au beneficiat de o subvenție de mărime fixă;

Politicile agricole comunitare au fost considerate schimbătoare, fapt pentru care, în funcție de interesele momentului și ținând cont de neajunsurile manifestate periodic, aceste politici au fost reformate.

I. Reforma MacSharry

În anul 1991, Comisia Europeană a hotărât trecerea la o nouă PAC, prin instituirea politicii prețurilor competitive, care să facă

față atât concurenței intracomunitare, cât și celei internaționale. S-a trecut la adoptarea unor noi măsuri menite să pună pe baze noi politica agricolă comunitară, măsuri al căror principal scop îl constituia aplicarea strategiei comunitare de dezvoltare a zonelor rurale din țările-membre.

Fig. 1.6. Comisarul european pentru agricultură (1989-1993) Ray Mac Sharry (Irlanda) care a formulat această reformă

Propunerile înaintate de Comisie referitor la această reformă au declarat că singura opțiune viabilă oferită agriculturii comunitare pe termen lung este o politică de prețuri competitive. Numai o astfel de abordare ar permite Uniunii să facă față unei concurențe inevitabile atât pe piața internă, cât și pe piețele internaționale, totodată, se propunea participarea la reducerea perturbațiilor de pe piețele mondiale, reducere dorită și de GATT prin reducerea prețurilor minime garantate.

Reforma PAC trebuia să-i facă pe agricultori să recurgă la metode de producție mai puțin intensive, care să reducă impactul negativ asupra mediului, să amelioreze calitatea vieții în mediul rural și să contribuie la diminuarea excedentelor.

Scopul noii politici agricole era să asigure corelarea ofertei cu cererea fără să afecteze viața fermierilor din mediul rural. Se schimbau doar instrumentele financiare, iar orice scădere a prețului se compensa printr-un sistem de plăți directe.

După mai mult de un an de discuții și negocieri, Consiliul de Miniștri a adoptat oficial, în iunie 1992, reforma cea mai radicală (deoarece toate ajustările mai puțin radicale întreprinse până în 1992 au eșuat) pe care agricultura europeană a cunoscut-o în cei treizeci de ani de politică agricolă comună⁴.

Obiectivele principale ale acestei reforme a PAC erau:

⁴ Deși reforma a început să fie implementată pe deplin abia din 1996, după o tranziție de 3 ani (1993-1996).

a) menținerea poziției de leader al UE pe piața produselor agricole atât la producție, cât și la exportul de astfel de produse prin creșterea competitivității agricultorilor europeni atât pe piața intracomunitară, cât și pe cea mondială;

b) apropierea producției agricole comunitare de nivelul cererii reale de produse agricole fără însă a neglija și cererea de produse agricole pe piața mondială;

c) acordarea de ajutor financiar fermierilor care au cea mai mare nevoie de el (în limita bugetului);

d) încurajarea fermierilor să rămână pe pământurile lor, să nu abandoneze activitatea agricolă și să migreze spre orașe, mai ales în condițiile când UE se confrunta cu un șomaj foarte mare;

e) protejarea mediului prin politici industriale corespunzătoare de dezvoltare a potențialului economic și social adecvat al zonelor rurale.

II. Reforma „Agenda 2000”

În anul 1997, Comisia Europeană a publicat un document intitulat „Agenda 2000” prin care se propune un anumit număr de direcții de reflectare în vederea înfăptuirii unei noi reforme a PAC. În principal, este vorba de continuarea orientărilor, din 1992, pentru a continua reducerea prețurilor agricole garantate în scopul unificării cu prețurile de pe piața mondială, diminuare compensată parțial cu o creștere a primelor, care vor deveni mai selective. Până la aderarea la UE a statelor din Europa Centrală și de Est, Comisia Europeană a negociat cu OMC astfel de aspecte, deoarece în aceste țări prețurile produselor agricole sunt mult mai scăzute, iar structurile întreprinderilor agricole, foarte diferite.

În decembrie 1999, la Consiliul European de la Berlin au fost stabilite principalele obiective ale „Agendei 2000”:

- fermierii să beneficieze de un standard corect de viață;
- agricultura să devină competitivă pe piața mondială fără a fi subvenționată excesiv;
- metodele de producție să fie corespunzătoare nevoilor de protecție și conservare a mediului, iar calitatea produselor să răspundă cererii consumatorilor;

- măsurile agroecologice sunt menite să ofere plăți suplimentare fermierilor care oferă servicii de protecție a mediului și menținere a country-side-ului, pe o bază voluntară;

- sectorul să fie orientat spre menținerea diversității în agricultură, nu doar spre producție;

- să fie menținute comunitățile rurale;

- agricultura să dovedească rolul său în societate.

Încă o noutate a „Agendei 2000” a fost principiul modularii, conform căruia plățile directe la o fermă se făceau în dependență de nivelul angajării la fermă. Sursele obținute din modulare și ecopotrivire puteau fi folosite nu doar pentru desfășurarea de activități ecologice, dar și pentru dezvoltarea teritoriilor agricole.

Conform „Agendei 2000”, ponderea terenurilor lăsate pârloagă nu trebuia să depășească 10%. Totodată, s-a decis ca cotele la lapte să se păstreze până în anul 2008. Suportul financiar pentru carnea de bovine s-a redus la 20%. Concomitent a fost amânată susținerea sectorului de producere a laptelui, iar prețurile la unt s-au redus cu 10%. Plățile compensatorii directe pentru diminuarea suportului financiar al culturilor cerealiere (15%) s-au majorat și la fel erau legate de recolta istorică.

III. Reforma Fischer⁵ din 2003

Conform „Agendei 2000”, PAC urma să fie revizuită în 2003. Aceasta transformându-se într-o nouă etapă de evoluție PAC. La 26 iunie 2003, Consiliul de Miniștri ai UE de la Luxemburg, după 15 ore și 3 runde de negocieri anevoioase, au aprobat proiectul de reformare al PAC. Acest document a modificat considerabil PAC și a introdus o serie de noi principii sau mecanisme:

- decuplarea ajutoarelor în raport cu volumul produs în vederea unei mai bune orientări a fermelor în funcție de piață și a reducerii denaturării producției și a comerțului agricol. Ajutoarele decuplate au devenit astfel o „plată unică pe exploatație” axată pe stabilitatea veniturilor;

⁵ Mariann Fischer Boel, Comisarul pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală.

Fig. 1.7. Mariann Fischer Boel (Danemarca), Comisarul pentru agricultură și dezvoltare rurală (2004-2009)

- condiționalitatea (în engleză, „cross-compliance”), conform căreia plățile unice depind de respectarea unor criterii în materie de mediu și sănătate publică, ca răspuns la așteptările cetățenilor europeni;
- compatibilitatea cu regulile Organizației Mondiale a Comerțului în măsura în care obiectivul final al decuplării ajutoarelor este includerea regimului de plăți unice în „cutia verde”;

- redistribuirea publică a drepturilor de plată acordate exploatațiilor conform unor referințe istorice cu ajutorul a două mecanisme: modularea, care permite transferul creditelor între cei doi piloni ai politicii agricole comune în vederea consolidării dezvoltării rurale și eventuala aplicare a unui model regional de decuplare, care permite armonizarea plăților pe hectar acordate după criterii teritoriale;

- disciplina financiară, principiu aplicat ulterior în perspectivele financiare pentru perioada 2007-2013, în temeiul căruia bugetul primului pilon al politicii agricole comune a fost înghețat și au fost impuse plafoane anuale obligatorii;

- în cele din urmă, în 2007 s-a instituit organizarea comună unică a piețelor (OCP unică), care codifica mecanismele de reglementare a celor 21 de organizații comune ale piețelor existente.

IV. Reforma din 2009 („Bilanțul de sănătate”)

Consolidarea cadrului reformei din 2003 „Bilanțul de sănătate”, adoptat de Consiliu la 20 noiembrie 2008, a revizuit o serie amplă de măsuri aplicate ca urmare a reformei PAC din 2003. Acesta a urmărit:

- consolidarea decuplării totale a ajutoarelor prin eliminarea progresivă a ultimelor plăți cuplate cu producția, integrându-le în regimul de plată unică pe exploatație;

- reorientarea parțială a fondurilor din primul pilon către dezvoltarea rurală prin creșterea ratei de modulare a ajutoarelor directe;

- asigurarea flexibilității normelor de intervenție publică și control al ofertei pentru a nu împiedica agricultorii să reacționeze la semnalele pieței.

Mecanismul de formare a prețurilor de intervenție a fost complet reformat. De exemplu, intervențiile asupra cărnii de porc au fost abolite, iar asupra cerealelor au fost limitate; cotele de lapte au fost revizuite, iar din 2015 au fost anulate cu totul; plata pentru alocarea terenurilor pentru pârlăogă (retragerea temporară a terenurilor agricole din circulație) a fost anulată.

V. Reforma PAC din 2013

Reforma din 2013 constituie ultima etapă a procesului de adaptare a PAC deschis și încă în curs. Principalele aspecte ale PAC pentru perioada 2014-2020:

- transformarea ajutoarelor decuplate într-un sistem multifuncțional de sprijin. Etapa de decuplare de producție a ajutoarelor agricole pentru a trece la acordarea unui sprijin general veniturilor, demarată în 2003, va lăsa loc unei faze de recuplare a instrumentelor în jurul unor obiective specifice, eliminând orice referință istorică („specificare clară a obiectivelor” sau în engleză, „targeting”). Plățile unice pe exploatație sunt înlocuite de un sistem de plăți, pe etaje sau straturi, care cuprind șapte componente:

- 1) o „plată de bază”;

- 2) o plată „verde” pentru bunurile publice de mediu („componenta ecologică”);

- 3) o plată suplimentară către tinerii agricultori;

- 4) o plată redistributivă prin intermediul căreia se poate acorda un ajutor suplimentar pentru primele hectare ale unei exploatații;

5) acordarea unui sprijin suplimentar pentru venit în zonele care se confruntă cu constrângeri naturale;

6) ajutoare cuplate la producție;

7) un sistem simplificat pentru micii fermieri.

Reforma cuprinzătoare din 2013 s-a axat pe trei priorități:

- producția alimentară fiabilă;
- gestionarea durabilă a resurselor naturale;
- dezvoltarea echilibrată a zonelor rurale.

Reforma a intrat în vigoare în ianuarie 2014. Multe dintre noile norme se aplică doar din 2015, asigurându-se astfel că statele-membre dispun de timp suficient pentru a pune în aplicare noua politică și pentru a informa și a pregăti fermierii.

VI. Reforma PAC (2020-2027)

La 29 noiembrie 2017, Comisia a prezentat o nouă comunicare privind viitorul sectorului alimentar și al agriculturii, care se bazează pe recomandările prezentate în Declarația 2.0 de la Cork privind dezvoltarea rurală (discuțiile privind viitorul celui de-al doilea pilon au fost lansate în cadrul unei conferințe europene care a avut loc la Cork în septembrie 2016). Comunicarea pune accentul pe dezvoltarea sustenabilă, conservarea resurselor naturale și necesitatea de a asigura reînnoirea generațiilor. Referitor la cel din urmă aspect, Comisia invită în special statele-membre să elaboreze programe care să răspundă nevoilor tinerilor fermieri și propune înlesnirea accesului lor la instrumentele financiare menite să sprijine investițiile agricole și capitalul circulant. În cele din urmă, comunicarea stabilește o nouă serie de priorități și pune un accent deosebit pe lanțurile valorice rurale în domenii precum energia curată, bioeconomia emergentă, economia circulară și ecoturismul.

Cu toate că propunerea de reformă a Comisiei nu modifică structurile și modalitățile de punere în aplicare a celui de al doilea pilon, ea aduce totuși unele modificări importante: FEADR nu mai este un fond structural din cadrul comun al politicii de coeziune, rata de cofinanțare de la bugetul comunitar este redusă, iar normele aferente programului Leader sunt transferate politicii de coeziune,

chiar dacă finanțarea sa este asigurată în continuare din bugetul agricol.

Trebuie menționat faptul că măsurile de agromediu și climă vor avea un rol esențial în contribuția PAC la punerea în aplicare a Pactului verde european și a strategiilor ambițioase ale UE privind lanțul agroalimentar și mediul care îl compun (strategia „De la fermă la consumator” și Strategia privind biodiversitatea).

Cealaltă provocare majoră pentru cel de-al doilea pilon va fi menținerea nivelului său de ambiție cu un buget redus, întrucât acordul privind cadrul financiar multianual din iulie 2020 prevede o reducere cu 19% a creditelor din acest pilon (până la 77,8 mld. euro în prețuri constante 2018) comparativ cu perioada precedentă, chiar dacă fondul NextGenerationEU va consolida bugetul FEADR cu 8 mld. euro pentru a ajuta zonele rurale să realizeze schimbările structurale necesare pentru realizarea obiectivelor Pactului verde european și ale tranziției digitale.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Care sunt premisele apariției PAC?*
- *Identificați obiectivele și principiile PAC.*
- *Enumerați instrumentele și mecanismele de implementare a PAC.*
- *Care sunt argumentele necesității reformelor PAC, ținând cont de aspectele economice și ecologice?*
- *Care sunt provocările cu care se confruntă agricultura europeană?*
- *Identificați direcțiile strategice privind depășirea crizelor din agricultură.*
- *Care sunt beneficiile aduse de reformele PAC asupra bunei funcționări a agriculturii europene?*

Tema 2. POLITICA INDUSTRIALĂ COMUNITARĂ (PIC) ȘI IMPLICAȚIILE ACESTEIA PENTRU O DEZVOLTARE DURABILĂ

Obiectivele temei:

- *Cunoașterea conceptului de politică industrială comunitară și politică industrială națională.*
- *Identificarea obiectivelor și principiilor politicii industriale comunitare.*
- *Elucidarea factorilor-cheie pentru realizarea unei industrii competitive.*
- *Identificarea principalelor schimbări structurale și tehnologice caracteristice industriei comunitare din ultimele decenii.*
- *Caracterizarea instrumentelor folosite pentru dezvoltarea sectoarelor-cheie din industrie.*
- *Analiza direcțiilor de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii.*
- *Identificarea soluțiilor de dezvoltare a industriei naționale, folosind experiența statelor din UE.*

Sectorul industrial se află în centrul majorității schemelor de integrare, deoarece acestea au tendința să înceapă cu integrarea pieței de mărfuri industriale. Aceasta, la rândul său, este guvernată de influența forțelor pieței, iar UE nu reglementează prețurile și cantitățile.

Industria are un rol vital în sprijinirea creșterii economice și a prosperității Europei. Industria europeană este lider mondial în numeroase sectoare, reprezentând 20% din valoarea adăugată totală a UE și asigurând locuri de muncă pentru 35 de milioane de persoane din UE.

2.1. Definirea și abordările conceptuale ale politicii industriale comunitare

Politica industrială poate fi definită ca o gamă largă de măsuri guvernamentale menite să promoveze creșterea și sporirea competitivității a unui anumit sector sau a unor sectoare într-o economie cu condiția că celelalte sectoare beneficiază indirect de suportul oferit sectoarelor-țintă (prioritare) și niciun sector nu va fi prejudiciat de măsurile acestei politici.

Conceptul de politică industrială este astăzi complet diferit de ceea ce era acum douăzeci sau treizeci de ani. În anii '60-'70, guvernele europene considerau că cheia prosperității era protecționismul în utilizarea normelor și barierele comerciale discriminatorii pentru a-și proteja companiile de concurența externă. Astăzi este unanim acceptat că izolarea nu poate duce decât la stagnare și că liberalizarea piețelor aduce cele mai mari beneficii atât pentru consumatori, cât și pentru companii.

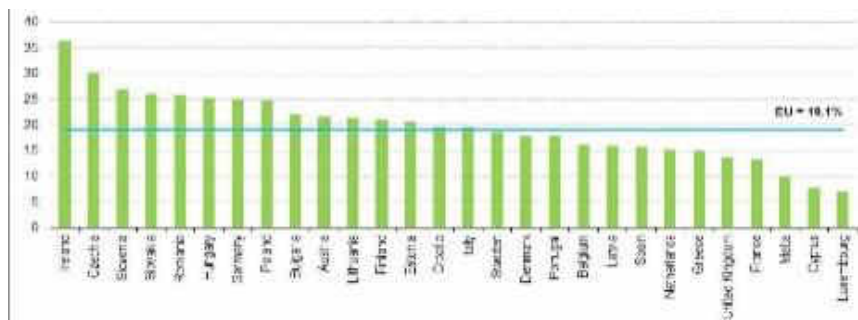

Fig. 2.1. Ponderele industriei în valoarea totală brută în statele-membre ale UE în 2018 (în %)

Sursa: Eurostat.

Politica industrială a UE este o politică foarte complexă, care reprezintă un set de politici în diferite domenii. În sens restrâns, politica industrială a Comunității se referă la măsuri specifice pentru anumite sectoare industriale și la resursele acordate în acest scop.

În sens larg, politica industrială constă în următoarele:

- măsuri generale pentru dezvoltarea pieței interne și pentru consolidarea UEM;

- politica comercială externă (politica antidumping, acordurile comerciale bilaterale și multilaterale cu implicații în anumite sectoare industriale);

- politica socială și regională (când procesul de reconversie industrială are consecințe sociale și regionale imposibil de acceptat);

- politica concurenței (instrumente juridice destinate intervenției asupra mecanismelor de piață care nu funcționează corect și monitorizării sprijinului acordat de către stat);

- politica de cercetare și dezvoltare;

- consolidarea cooperării dintre întreprinderile europene.

Există două clasificări importante ale politicii industriale:

a) politici active și negative. Politicile active vizează structurile și performanțele industriei, acestea fiind reprezentate de programele comunitare de cercetare, de directivele de liberalizare și politicile negative combat eșecurile pieței și urmăresc înlăturarea barierelor de pe piață, cum ar fi interzicerea abuzului de poziție dominantă și diminuarea obstacolelor comerciale (tarifare și netarifare);

b) politici orizontale (generale) și politici verticale (sectoriale). *Politicile orizontale vizează toate sectoarele industriale* (cum ar fi: protecția uniformă a pieței și concurenței, promovarea IMM, înlăturarea barierelor administrative), pe când *politicile verticale vizează anumite sectoare* (cum sunt: industria oțelului, textilele, construcțiile de nave), *având ca scop protecția și restructurarea acestora*.

Altă clasificare evidențiază: *politica industrială „Laissez-faire”* – o politică industrială de neamestec și neimplicare a guvernului, se caracterizează prin atenția fundamentală ce o acordă realizării unui mediu macroeconomic stabil și previzibil pentru industrie, investind în infrastructură și în capitalul uman, evitarea „stabilirii companiilor lideri”, menținerea deschiderii pieței și a

politicii privind investițiile străine directe, susținerea cercetării și dezvoltării.

Politica industrială agresivă sau dirijată - cuprinde spectrul de la economia de comandă, de tip sovietic, ce încearcă să elaboreze și să adopte practic toate deciziile ce guvernau relațiile economice, până la modelul indicativ-planificat al Franței sau Japoniei bazat pe consensul între industrie și guvern.

Două tipuri fundamentale de politici industriale:

1) Politica industrială neutră, rezultantă a impactului unor politici economice și sociale prin care se urmărește crearea unui mediu de afaceri stimulat, fără să fie favorizată o anumită activitate, unitate economică sau industrie;

2) Politica industrială selectivă, care implică intervenția specifică și explicită cu scopul de a spori performanța anumitor sectoare industriale, a unor industrii sau firme componente ale acestora.

Problema-cheie pe care încearcă să o abordeze astăzi politica industrială este: Ce trebuie făcut pentru a ajuta întreprinderile să concureze pe piața mondială? Inevitabil, această problemă afectează multe alte politici și orice răspuns va fi în educație și formare, investigare și dezvoltare, concurență și mediul ambiant.

Din această cauză, multe dintre politicile UE contribuie la reforțarea competitivității industriei europene într-o manieră în care să genereze o creștere mai rapidă și mai multe locuri de muncă. Dată fiind importanța care se atribuie întreprinderilor mici și mijlocii, s-au adoptat măsuri specifice pentru acest sector. Nucleul fundamental al politicii industriale comunitare se inspiră din Tratatul Uniunii Europene. Acesta stabilește că tema fundamentală o constituie asigurarea „existenței condițiilor necesare pentru competitivitatea industriei comunitare”.

Există mai multe modele naționale de politici industriale cu niveluri variabile de eficacitate:

- Modelul Rhineland care favoriza cooperarea dintre sectorul public și cel privat și rețelele de companii și instituții publice pentru a favoriza creșterea economică susținută;

- Modelul Anglo-Saxon se baza pe stimularea competitivității prin măsuri mai generale cum ar fi nivelurile scăzute de impozitare și dereglementarea;
- Modelul Mediteraneean se baza foarte mult pe intervenția statului, întreprinderile publice, acordarea sprijinului companiilor lider naționale etc.

2.2. Obiectivele și principiile politicii industriale comunitare

Principalul obiectiv al politicii industriale al UE rămâne, până în prezent, consolidarea pozițiilor industriei europene prin asigurarea competitivității industriei europene pe plan internațional, asigurând o creștere economică continuă, oferind totodată clienților săi produse de calitate, la prețuri competitive, protejând în același timp și mediul înconjurător.

Pentru asigurarea unor condiții-cadru mai bune pentru industria UE au fost adoptate diverse strategii, cele mai recente fiind descrise în comunicarea intitulată „Pentru o renaștere industrială europeană” din ianuarie 2014.

Scopurile acestei politici sunt:

- *economice*: promovarea competitivității prin ajustări structurale;
- *politice*: protecția sau promovarea unor industrii;
- *sociale*: lupta împotriva șomajului și redistribuirea veniturilor.

Obiectivele politicii industriale:

- sprijinirea inovației tehnice și tehnologice și a dezvoltării durabile;
- îndepărtarea obstacolelor și accelerarea adaptării industriei la schimbările structurale;
- creșterea flexibilității producătorilor;
- încurajarea unei mai bune exploatare a potențialului politicilor de inovație, cercetare și dezvoltare tehnologică;
- încurajarea asumării riscurilor;

- promovarea investițiilor în cercetare și dezvoltare;
- diseminarea informațiilor pentru companii indiferent de originea acestora.

Principiile rezultate din politica industrială promovată de UE sunt:

- acceptarea limitată a principiului intervenției;
- coordonarea acțiunilor statelor-membre sub îndrumarea Comisiei;
- interdependența cu alte politici;
- competența explicită și legată de împrejurări, dar nu exclusivă, a UE.

Comisia a identificat 4 provocări pentru industria europeană:

- globalizarea;
- costurile crescânde ale forței de muncă și capitalului;
- necesitatea de a răspândi inovațiile tehnologice;
- importanța îmbunătățirii capitalului uman.

Pentru a permite asigurarea în continuare a creșterii economice sunt necesare respectarea a 5 condiții ale politicii industriale:

1. asigurarea unui mediu competitiv – prin eliminarea concentrației excesive a industriilor și a subsidiilor nejustificate;
2. continuarea politicilor macroeconomice previzibile orientate spre stabilitate;
3. promovarea formării continue a capitalului uman;
4. promovarea convergenței economice și a coeziunii sociale;
5. asigurarea unui înalt nivel în protecția mediului.

Politicile deja integrate în politica industrială care contribuie la realizarea obiectivelor sale sunt:

- o mai mare deschidere a sistemului comercial mondial;
- politicile referitoare la piața unică;
- politica privind cercetarea și dezvoltarea;
- politica în domeniul concurenței;
- politica socială și de ocupare a forței de muncă;

- politica pentru protecția consumatorilor și sănătatea publică;
- protecția mediului.

2.3. Cadrul regulator, acțiuni și instrumente utilizate pentru realizarea politicii industriale

Esența dezbaterii asupra politicii industriale constă în atitudinea privind raportul dintre stat și piață.

Concepția asupra tipului de politică industrială după al doilea război mondial a oscilat între orientarea social-democrată, asociată creării/extinderii și managementului pieței, și orientarea neoliberală ce apără piața.

În 1990, Comisia Europeană a propus un nou concept coerent de politică industrială și a publicat primul document oficial intitulat „Politica industrială într-un mediu deschis și competitiv: orientări pentru o abordare comunitară“. Potrivit documentului, politica industrială este orientată către piață, având o abordare specifică modelului de politică neutră.

Baza juridică a politicii industriale a UE s-a dezvoltat doar treptat. La semnarea Tratatului de la Roma se considera că existența pieței unice va regla automat, prin mecanismele ei, producția industrială și desfacerea acesteia pe piață. Principala preocupare era de asigurare a unui climat concurențial favorabil creșterii economice, astfel încât să fie descurajată crearea marilor monopoli naționale.

În anul 1992, Tratatul de la Maastricht a oferit baza legală pentru politica industrială a UE. Nucleul fundamental al politicii industriale comunitare se inspiră din Tratatul UE. Acesta stabilește ca temă fundamentală asigurarea „existenței condițiilor necesare pentru competitivitatea industriei comunitare”.

Tratatul a stabilit patru obiective:

1. Accelerarea adaptării industriei la schimbările structurale;
2. Asigurarea unui climat favorabil dezvoltării întreprinderilor în cadrul Comunității și al întreprinderilor mici și mijlocii în particular;

3. Dezvoltarea unui climat favorabil cooperării dintre întreprinderi;

4. Favorizarea unei mai bune folosiri a potențialului industrial al politicilor de inovare, investigare și dezvoltare tehnologică.

Politica industrială este structurată pe două niveluri diferite de activitate. Primul nivel reprezintă politicile industriale naționale, iar al doilea este politica industrială comună a UE. Fiecare stat adoptă propria politică industrială, dar toate prevederile lor trebuie să corespundă legislației comunitare. Politicile industriale naționale, luptând cu efectele pieței unice, susțin propriile sectoare industriale împotriva competitorilor străini. Pentru a limita aceste tendințe, Articolul 130 al Tratatului de la Maastricht specifică faptul că „există condițiile necesare pentru asigurarea competitivității industriei europene”. Tot prin acest articol a fost oferită baza legală pentru realizarea unei politici industriale comune, permițând Comisiei să propună măsuri de îmbunătățire a competitivității industriei europene.

Instrumentele tradiționale ale politicii industriale combină în sine politici macroeconomice și fiscale, subsidii, programe guvernamentale de achiziții, suport pentru cercetare și dezvoltare, proceduri de elaborare a standardelor tehnice, programe de îmbunătățire a instruirii și a infrastructurii, regim antitrust favorabil, susținerea exporturilor, precum și dezvoltarea politicilor de promovare a produselor industriale pe piețele externe și, bineînțeles, atragerea investițiilor.

Acțiunile de politică industrială vizează:

1. Piața unică a produselor industriale:
 - desăvârșirea pieței unice;
 - îmbunătățirea instrumentelor pieței unice;
 - managementul pieței unice.
2. Promovarea standardizării și a comerțului electronic:
 - standardizarea;
 - extinderea folosirii tehnologiilor informaționale;
 - promovarea comerțului electronic;

- schimbul de date dintre administrații (programul are ca scop conturarea unor rețele telematice între administrațiile naționale și instituțiile comunitare).

3. Dezvoltarea unor acțiuni directe în sprijinul competitivității industriale.

4. Adaptarea la celelalte politici sectoriale.

Politica industrială a Comunității Europene a evoluat în timp de la politică verticală sau sectorială, care a vizat sectoarele aflate în criză, urmărind schimbarea structurilor industriale.

În politica verticală s-au folosit următoarele instrumente:

- protecția comercială;
- ajutoarele de stat;
- stimulentele fiscale;
- cartelurile de criză.

În politica orizontală, care vizează toate sectoarele și care urmărește creșterea competitivității producătorilor comunitari, s-au folosit următoarele instrumente:

- politica în domeniul concurenței;
- politica de cercetare;
- politica în domeniul energiei;
- politica de mediu;
- politica de dezvoltare regională;
- politica privind ocuparea forței de muncă și politica socială;
- politica privind protecția consumatorului;
- politica întreprinderilor.

Totuși, sectoarele foarte dinamice, cum sunt cele „high-tech” sau cele de interes strategic s-au bucurat de sprijin și din partea autorităților comunitare.

Pentru îmbunătățirea competitivității, Comisia Europeană poate utiliza următoarele instrumente:

- îmbunătățirea mediului instituțional și de reglementare a firmelor;
- exploatarea sinergiilor dintre diverse politici ale UE;

- promovarea cooperării transfrontaliere intra-UE între firme și statele-membre și realizarea schimbului de cele mai bune practici.

2.4. Evoluția politicii industriale a Uniunii Europene

În perioada postbelică sectorul industriei producătoare a devenit unul de importanță considerabilă pentru economia țărilor UE. Tratatul CEE nu menționează nicăieri o politică industrială în sensul stabilirii cursului sectorului industriei producătoare și stimulării dezvoltării structurale a acestuia (spre deosebire de agricultură și transporturi). La semnarea Tratatului de la Roma (1957) se considera că existența pieței unice va regla automat, prin mecanismele ei, producția industrială și desfacerea acesteia pe piață. Principala preocupare era de a asigura un climat concurențial propice creșterii economice, astfel încât să fie descurajată crearea marilor monopoluri naționale.

2.5. Politica industrială ramurală

Până în 1990, CEE a practicat politici industriale selective sau sectoriale, care au ținut, în primul rând, ramuri strategice și energointensive.

Prima politică sectorială a vizat cărbunele și oțelul, două sectoare considerate strategice în anii '50, care au făcut obiectul Tratatului CECO. Ambele sectoare au intrat în declin prelungit în perioada postbelică.

Actorii implicați în politicile sectoriale industriale au fost statele-membre și Comisia Europeană.

Ca rezultat al analizei, sectoarele economiei au fost împărțite în **4 categorii**:

1. Industrii agroalimentare și ale științelor vieții	1. Alimentară, băuturi, tutun 2. Produse cosmetice 3. Farmaceutica 4. Biotehnologia 5. Dispozitive medicale
--	---

2. Industrii de sistem și constructoare de mașini	6. ITC 7. Inginerie mecanică 8. Inginerie electrică 9. Vehicule cu motor 10. Aerospațială 11. Industria de apărare 12. Construcții navale
3. Industrii bazate pe modă și design	13. Textile 14. Piele și produse din piele 15. Încălțăminte 16. Mobilă
4. Industrii primare (de bază) și intermediare	17. Industrii extractive nonenergetice 18. Metale neferoase 19. Cement și var 20. Ceramica 21. Sticla 22. Lemn și produse din lemn 23. Celuloză, hârtie și produse din hârtie 24. Tipărituri și publicații 25. Oțel 26. Chimică, cauciuc și mase plastice 27. Construcții

2.6. Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii (IMM)

Întreprinderile mici sunt coloana vertebrală a economiei europene. Ele reprezintă o sursă esențială de noi locuri de muncă și o pepinieră a ideilor de afaceri. Criteriile de definire a IMM diferă considerabil de la un stat-membru la altul și nu există nicio înțelegere oficială privind o definiție comunitară. Societățile clasificate oficial, conform definiției UE, ca întreprinderi mici și mijlocii (IMM) sunt acele societăți care au mai puțin de 250 de angajați și sunt independente de societățile mai mari. În plus, cifra lor de afaceri sau bilanțul anual nu pot depăși 50 mil. euro, respectiv 43 mil. euro. Această definiție este esențială pentru stabilirea societăților care pot beneficia de programele comunitare dedicate IMM și de anumite politici precum regulile de concurență specific IMM.

Existența IMM este necesară pentru funcționarea armonioasă a economiei moderne, acestea fiind prezente în toate sectoarele industriei și serviciilor. Aceste întreprinderi sunt cele mai sensibile la schimbările intervenite în mediul de afaceri. Ele operează în special la nivel național, însă sunt afectate de legislația comunitară privind taxele și impozitele, concurența, legislația societăților comerciale, politicile sociale și regionale și formalitățile vamale.

Direcțiile de acțiune a Cărții Europene a Întreprinderilor Mici:

I. Educația și instruirea întreprinzătorilor:

- cultivarea spiritului antreprenorial și noilor aptitudini încă de la un stadiu incipient;
- predarea cunoștințelor generale de afaceri și antreprenariat la toate nivelurile de învățământ. Modulele specifice ale instruirii în afaceri trebuie să devină o componentă esențială a programelor de învățământ la nivel preuniversitar și universitar;
- încurajarea și promovarea inițiativelor antreprenoriale ale tinerilor, prin programe corespunzătoare de pregătire a managerilor din întreprinderile mici.

II. Inițierea mai puțin costisitoare și mai rapidă a afacerilor:

- reducerea cheltuielilor de înființare a companiilor către nivelul cel mai competitiv pe plan mondial;
- încurajarea țărilor cu procedurile cele mai lente și dificile de înregistrare a noilor companii pentru a ajunge din urmă statele mai avansate;
- creșterea accesului la procedurile de înregistrare on line.

III. Legislație și reglementări mai bune:

- evaluarea legislațiilor naționale cu privire la faliment în lumina bunelor practici;
- analizarea noilor reglementări naționale și comunitare în vederea evaluării impactului lor asupra întreprinderilor mici și întreprinzătorilor;
- simplificarea pe cât posibil a reglementărilor naționale și cele ale UE;

- simplificarea, de către Comisie, a legislației referitoare la concurență, pentru a reduce dificultățile întâmpinate de întreprinderile mici în procesul de conformare cu aceste prevederi legale.

IV. Asigurarea calificării necesare:

- dezvoltarea cu ajutorul instituțiilor de instruire și programelor interne de pregătire a companiilor a abilităților adecvate, adaptate necesităților întreprinderilor mici și a serviciilor de instruire și consultanță permanente.

V. Îmbunătățirea accesului on line:

- sporirea volumului de comunicații electronice între autoritățile publice și sectorul întreprinderilor mici. Astfel, companiile vor avea posibilitatea să înainteze cereri, să primească asistență, să depună declarații fiscale sau să obțină simple informații online, mult mai rapid și la costuri mai reduse.

VI. Extinderea pe multiple piețe:

- continuarea reformelor în vederea constituirii în cadrul Uniunii a unei piețe interne unice, accesibilă întreprinderilor mici;
- îndreptarea reformelor către unele sectoare esențiale pentru dezvoltarea IMM, cum ar fi comerțul electronic, telecomunicațiile, utilitățile, achizițiile publice și sistemele de plăți transfrontaliere.

VII. Perfecționarea sistemul fiscal și a aspectelor financiare:

- identificarea și înlăturarea obstacolelor care stau în calea formării unei piețe de capital pan-europene și a implementării Planului de acțiune pentru serviciile financiare și a Planului de acțiune pentru capitalul de risc;
- îmbunătățirea relațiilor dintre sistemul bancar și întreprinderile mici prin crearea unor condiții corespunzătoare de acces la credite și la capitalul de risc;
- îmbunătățirea accesului la fondurile structurale și încurajarea inițiativelor Băncii Europene de Investiții de creștere a fondurilor, inclusiv instrumentelor de capital disponibile pentru

întreprinderile start-up și pentru întreprinderile de înaltă tehnologie.

VIII. Consolidarea capacității tehnologice a întreprinderilor mici:

- consolidarea programelor existente care au ca scop promovarea implementării tehnologiei în întreprinderile mici, precum și capacitatea întreprinderilor mici de a identifica, selecta și adapta tehnologii;

- încurajarea cooperării și schimbului tehnologic între întreprinderile de orice dimensiuni, mai cu seamă între micile întreprinderi europene, dezvoltarea programelor de cercetare mai eficiente îndreptate către aplicarea comercială a cunoștințelor și tehnologiei, conceperea și adaptarea sistemelor de calitate și certificare în întreprinderile mici.

IX. Utilizarea modelelor e-business de succes și asigurarea unei asistențe de calitate pentru întreprinderile mici;

- încurajarea micilor întreprinderi, de către Comisia Europeană și statele-membre, în scopul aplicării celor mai bune practici și adoptării modelelor de afaceri eficiente care să le dea posibilitatea să se bucure de un progres real în noua economie;

- coordonarea activității Comisiei și a statelor-membre în vederea creării unor sisteme, rețele și servicii informaționale și de sprijinire a afacerilor care să fie ușor de accesat și de înțeles și care să răspundă necesităților întreprinderilor.

X. Dezvoltarea unei reprezentări mai puternice și mai eficiente a intereselor întreprinderilor mici pe plan național și la nivelul Uniunii Europene:

- monitorizarea și evaluarea anuală a sectorului IMM prin raportare la nivelurile cele mai ridicate înregistrate pe plan mondial pentru a îmbunătăți cunoștințele, a adopta practici mai bune în toate domeniile care influențează întreprinderile mici în scopul sporirii performanțelor noastre.

În etapa actuală există *trei factori-cheie* pentru realizarea unei industrii competitive în următorii ani: **cunoștințele, inovațiile și antreprenoriatul.**

Noile cunoștințe din educație, formare și cercetare trebuie puse la dispoziția industriei, adică, noile tehnologii, inclusiv tehnologiile de informare și comunicare, biotehnologia și nanotehnologia trebuie să se dezvolte în paralel cu dobândirea de noi priceperi și cunoștințe în utilizarea lor.

Fiecare sector al industriei trebuie să devină mai inovator, iar condițiile de *stimulare a inovației* trebuie să fie prezente și asigurate printr-o politică adecvată.

Europa trebuie să-și dezvolte *capacitatea antreprenorială* și să-și asume riscuri pentru afaceri noi și de mai mare anvergură. Și acest lucru este susținut de rezultatele unor studii care menționează că europenii par că resping riscul antreprenorial, mulțumindu-se cu o creștere limitată a afacerilor lor și că nu sunt dispuși în a recunoaște și a recompensa contribuția socială a celor care riscă.

Legea privind întreprinderile mici pentru Europa reflectă voința politică a Comisiei de a recunoaște rolul central al IMM în economia UE și ea instituie, pentru prima dată, un cadru politic cuprinzător pentru UE și statele-membre.

Aceasta are scopul de a îmbunătăți abordarea generală a spiritului antreprenorial, de a ancora ireversibil principiul „Gândeți mai întâi la scară mică” în elaborarea de politici, de la reglementări la servicii publice, și de a promova creșterea IMM, asistându-le în rezolvarea problemelor rămase, care le împiedică dezvoltarea.

Legea privind întreprinderile mici pentru Europa se aplică tuturor companiilor care sunt independente și au mai puțin de 250 de angajați.

Legea privind întreprinderile mici reprezintă:

- un set de 10 principii care trebuie să orienteze conceperea și implementarea politicilor atât la nivelul UE, cât și la nivel național. Acesta are un rol esențial pentru crearea unor condiții echitabile de funcționare pentru IMM de pe întreg teritoriul UE și ameliorarea cadrului administrativ și juridic pentru a li se permite

acestor întreprinderi să își utilizeze potențialul maxim de creare de locuri de muncă și de creștere;

- un pachet ambițios de noi măsuri concrete și de perspectivă, inclusiv 4 propuneri legislative care transpun aceste principii în practică atât la nivelul UE, cât și la cel al statelor-membre;

- este creată pentru a fi adoptată de către Consiliul European pentru a asigura angajamentul politic deplin al Comisiei și al statelor-membre individuale, precum și monitorizarea periodică a aplicării sale.

IMM europene reprezintă:

- 99,8% din totalul întreprinderilor europene;
- 67,1% din locurile de muncă în sectorul privat;
- peste 80% din forța de muncă în anumite sectoare industriale, precum industria produselor din metal, sectorul de construcții și sectorul mobilei.

Din cauza faptului că piețele financiare nu au reușit să furnizeze IMM finanțarea necesară, Comisia Europeană a creat și a finanțat instrumente financiare precum garanțiile, pentru a facilita obținerea de credite de la bănci de către IMM. De asemenea, Comisia facilitează investițiile de capital de risc în IMM. Fondurile sunt alocate prin intermediul instituțiilor financiare, precum băncile.

2.7. Viitorul politicii industriale

Industria UE este responsabilă pentru peste 80% din cheltuielile de cercetare și dezvoltare din sectorul privat, iar produsele inovatoare obținute în cadrul acesteia reprezintă 73% din exporturile UE, jucând astfel un rol important în transformarea UE într-o economie bazată pe cunoaștere.

O nouă strategie industrială pentru o Europă verde, digitală și competitivă la nivel mondial

În data de 10 martie 2020, Comisia a prezentat o nouă strategie menită să ajute industria europeană să conducă tranziția dublă către neutralitatea climatică și către poziția de lider în

domeniul digital. Strategia urmărește să stimuleze competitivitatea Europei și autonomia sa strategică într-o perioadă de mutații geopolitice și de intensificare a concurenței la nivel mondial.

Pachetul de inițiative prezintă o nouă abordare a **politicii industriale europene**, ancorată solid în **valorile și în tradițiile economiei sociale de piață europene**. Sunt prevăzute diverse acțiuni menite să sprijine toți actorii din industria europeană, inclusiv întreprinderile mari și mici, întreprinderile nou-înființate inovatoare, centrele de cercetare, prestatorii de servicii, furnizorii și partenerii sociali. **O strategie specifică pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM)** urmărește să reducă birocrăția și să ajute numeroasele IMM din Europa să își desfășoare activitatea la nivelul întregii piețe unice și în afara acesteia, să obțină acces la finanțare și să contribuie la pregătirea tranziției digitale și verzi. Inițiativele prezentate în data de 10 martie 2020 includ, de asemenea, **măsuri concrete pentru abordarea barierelor din calea funcționării optime a pieței unice**, aceasta fiind cel mai puternic atu al Europei care le poate permite tuturor întreprinderilor noastre să se dezvolte și să fie competitive atât în Europa, cât și dincolo de granițele acesteia.

Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene, a declarat: „Industria europeană este motorul creșterii și al prosperității Europei. Acest motor funcționează cel mai bine atunci când își valorifică punctele forte: oamenii – cu ideile, talentele, diversitatea și spiritul lor antreprenorial. Acest lucru este mai important ca niciodată, având în vedere că Europa a pornit pe calea unei tranziții verzi și digitale ambițioase într-o lume din ce în ce mai instabilă și mai imprevizibilă. Industria europeană are toate atuurile necesare pentru a conduce această tranziție, iar noi vom face tot ce ne stă în putință pentru a o sprijini”.

Thierry Breton, comisarul pentru piața internă, a menționat: „Europa are cea mai puternică industrie din lume. Întreprinderile noastre – mari și mici – asigură locuri de muncă, prosperitate și autonomie strategică. Gestionarea tranziției verzi și digitale și evitarea dependențelor externe într-un nou context geopolitic

necesită schimbări radicale, schimbări care trebuie să înceapă acum”.

Pachetul privind politica industrială publicat la 10 martie 2020 include următoarele inițiative:

O nouă Strategie industrială

Pentru a susține poziția de lider a Europei în sectorul industrial, o nouă Strategie industrială va contribui la îndeplinirea a *trei priorități-cheie*: menținerea *competitivității industriei europene la nivel mondial* și a unor condiții de concurență echitabile atât la nivel intern, cât și la nivel mondial, asigurarea *neutralității climatice a Europei până în 2050* și *conturarea viitorului digital al Europei*.

Strategia stabilește principalii factori ai transformării industriale a Europei și propune un set cuprinzător de acțiuni viitoare, printre care se numără:

- un *Plan de acțiune privind proprietatea intelectuală* menit să sprijine suveranitatea tehnologică, să promoveze condiții de concurență echitabile la nivel mondial, să combată mai bine furtul de proprietate intelectuală și să adapteze cadrul juridic la tranziția verde și digitală;

- întrucât concurența este cel mai bun stimulent pentru întreprinderile noastre, revizuirea în curs a *normelor UE în materie de concurență*, inclusiv evaluarea în curs a procedurilor de control al concentrărilor economice și verificarea adecvării orientărilor privind ajutoarele de stat, va permite să dispunem de norme adecvate pentru o economie care evoluează rapid, care are caracter digital din ce în ce mai accentuat și care trebuie să devină mai verde și mai circulară;

- o concurență loială atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Pe lângă utilizarea optimă a setului său de mecanisme de apărare comercială, *până la jumătatea anului 2020*, Comisia va adopta *o carte albă care va aborda efectele de denaturare cauzate de subvențiile străine pe piața unică, precum și accesul întreprinderilor din țări terțe la procedurile de achiziții publice din UE și la fondurile acordate de UE*. Problema legată de

subvențiile străine va fi abordată într-o propunere de instrument juridic în 2021. Aceste lucrări vor merge mână în mână cu eforturile în curs de consolidare a normelor mondiale privind subvențiile industriale depuse în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, precum și cu acțiunile de combatere a lipsei accesului reciproc la procedurile de achiziții publice din țările terțe;

- măsuri cuprinzătoare de ***modernizare și de decarbonizare a industriilor mari consumatoare de energie***, de sprijinire a ***sectoarelor durabile și de mobilitate inteligentă***, de promovare a eficienței energetice și de asigurare a unei aprovizionări suficiente și constante cu ***energie din surse cu emisii de CO₂ reduse la prețuri competitive***;

- consolidarea autonomiei industriale și strategice a Europei prin asigurarea aprovizionării cu materii prime critice, prin intermediul unui ***Plan de acțiune privind materiile prime critice*** și cu medicamente pe baza unei ***noi Strategii a UE privind produsele farmaceutice***, precum și prin sprijinirea dezvoltării infrastructurilor digitale strategice și a tehnologiilor generice esențiale;

- o ***Alianță pentru hidrogen curat*** menită să accelereze decarbonizarea industriei și să mențină poziția de lider în sectorul industrial, urmată de ***alianțe pentru industriile cu emisii reduse de dioxid de carbon, pentru tehnologiile și platformele cloud în domeniul industrial și pentru materiile prime***;

- noi acte legislative și orientări cu privire la ***achizițiile publice verzi***;

- un accent sporit pe ***inovare, investiții și competențe***.

Pe lângă stabilirea unui set cuprinzător de acțiuni atât la nivel orizontal, cât și pentru tehnologii specifice, Comisia va analiza în mod sistematic riscurile și nevoile diferitelor ***ecosisteme industriale***. În cadrul acestei analize, Comisia va colabora strâns cu un ***Forum industrial*** deschis și incluziv, care urmează să fie înființat până în septembrie 2020. Din cadrul forumului vor face parte reprezentanți ai industriei, inclusiv IMM, întreprinderi mari, parteneri sociali, cercetători, precum și reprezentanți ai statelor-

membre și ai instituțiilor UE. Atunci când va fi necesar, experți din sectoare specifice vor fi invitați să își împărtășească cunoștințele. **Zilele industriei**, organizate în fiecare an de Comisie, vor continua să reunească toți actorii relevanți.

O nouă Strategie pentru IMM

IMM au un rol esențial în structura industrială a Europei, furnizând două din trei locuri de muncă, precum și în asigurarea succesului acestei noi abordări industriale. Strategia are scopul de **a ajuta IMM să conducă dubla tranziție**, ceea ce presupune și asigurarea accesului la competențele potrivite. Pentru a consolida capacitatea IMM de a efectua această tranziție, Comisia va actualiza Rețeaua întreprinderilor europene prin asigurarea participării în cadrul acesteia a unor **consilieri specializați în domeniul durabilității**. Comisia va extinde, de asemenea, **centrele de inovare digitală** la nivelul tuturor regiunilor din Europa pentru a le permite IMM să integreze inovațiile digitale. Se vor crea posibilități de **voluntariat și de formare în domeniul tehnologiilor digitale**. Pentru a facilita funcționarea IMM în cadrul pieței unice și în afara acesteia, Comisia propune măsuri menite să elimine obstacolele de natură reglementară și practică din calea comerțului sau a dezvoltării activităților, ca de exemplu intensificarea eforturilor pentru a asigura efectuarea rapidă a plăților, în special prin intermediul unui **nou observator virtual**, precum și prin soluționarea alternativă a litigiilor. Pentru a facilita cotarea la bursă a IMM în Europa, Comisia va sprijini, de asemenea, în cadrul componentei pentru IMM a programului InvestEU, un **fond pentru ofertele publice inițiale ale IMM**. Se va consolida și spiritul antreprenorial al femeilor prin stimularea investițiilor în întreprinderi și fonduri conduse de femei. În plus, Comisia invită statele-membre să se asigure că întreprinderile pot apela la **un ghiseu unic pentru asistență**. Obiectivul este ca Europa să devină locul ideal pentru a demara și a dezvolta o afacere. Comisia va colabora cu statele-membre în vederea stabilirii unui **standard Start-up Nations** la nivelul UE pentru ca acestea să partajeze și să adopte cele mai bune practici pentru a accelera dezvoltarea IMM și

a întreprinderilor nou-înființate de înaltă tehnologie. Pentru a asigura angajamentul politic față de aceste măsuri, un **înalt reprezentant al UE pentru IMM** va garanta un parteneriat și o coordonare strânsă cu statele-membre prin intermediul reprezentanților naționali pentru IMM, precum și cu autoritățile regionale și locale. Va fi consolidată, de asemenea, perspectiva IMM în legislația UE.

O piață unică în avantajul întreprinderilor și consumatorilor

Piața unică este una dintre cele mai mari realizări ale Europei și le oferă întreprinderilor europene o piață internă de mari proporții. Aceasta stimulează concurența și comerțul în cadrul UE și le oferă cetățenilor UE o gamă mai largă de bunuri și servicii și mai multe oportunități antreprenoriale și de încadrare în muncă. De asemenea, le asigură întreprinderilor europene efectul de pârgie de care au nevoie pentru a deveni lideri pe scena mondială.

Cu toate acestea, europenii se confruntă în continuare cu bariere care îi împiedică să valorifice pe deplin potențialul pieței unice. Conform estimărilor, **eliminarea acestor bariere ar putea genera venituri de până la 713 mld. euro până la sfârșitul deceniului**. Raportul privind barierele din cadrul pieței unice, publicat în data de 10 martie 2020, identifică o **gamă largă de obstacole existente pe piața unică**, din perspectiva **întreprinderilor și a consumatorilor** din Europa. Raportul precizează cauzele profunde ale acestor bariere: normele naționale restrictive și complexe, capacitățile administrative limitate, transpunerea imperfectă a normelor UE și asigurarea inadecvată a respectării acestora.

Pentru a elimina aceste bariere, Comisia a adoptat în data de 10 martie 2020 un **Plan de acțiune pentru o mai bună implementare și asigurare a respectării normelor privind piața unică** ce vizează abordarea obstacolelor care rezultă din încălcarea legislației UE. Planul de acțiune se bazează pe un parteneriat reînnoit între statele-membre și Comisie, având în vedere responsabilitatea lor comună de a se asigura că normele privind

piața unică sunt respectate și aplicate în mod corespunzător. În acest context, planul de acțiune lansează un ***Grup operativ comun al Comisiei și al statelor-membre*** care să consolideze cooperarea în domeniul asigurării respectării normelor privind piața unică. La rândul său, Comisia va sprijini autoritățile naționale și locale în eforturile lor de a pune în aplicare în mod corect legislația europeană și nu va ezita să ia măsuri ferme împotriva încălcării normelor privind piața unică.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Expuneți conceptul de politică industrială comunitară și politică industrială națională.*
- *Care sunt obiectivele și principiile politicii industriale comunitare?*
- *Care sunt factorii-cheie pentru realizarea unei industrii competitive?*
- *Identificați principalele schimbări structurale și tehnologice caracteristice industriei comunitare din ultimele decenii.*
- *Enumerați instrumentele folosite la dezvoltarea sectoarelor-cheie din industrie.*
- *Care sunt direcțiile de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii?*
- *Identificați soluții de dezvoltare a industriei naționale, folosind experiența statelor din UE.*

Tema 3. POLITICA ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI (PDC) – CONDIȚIE PRIMORDIALĂ PENTRU ASIGURAREA UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE

Obiectivele temei:

- *Definirea tipurilor de concurență și noțiunile de poziție dominantă și abuzul de poziție dominantă.*
- *Explicarea rațiunilor economice ale unei politici în domeniul concurenței.*
- *Cunoașterea mecanismelor achizițiilor și fuziunilor în UE.*
- *Expunerea principalelor practici interzise în activitatea economică prin politica concurențială.*
- *Argumentarea rolului ajutoarelor de stat în promovarea politicii concurențiale și asigurarea funcționalității unei economii de piață.*

3.1. Abordări conceptuale privind politica în domeniul concurenței

Concurența exercită o presiune constantă asupra întreprinderilor pentru a pune la dispoziția consumatorilor o ofertă cât mai variată, la cele mai bune prețuri. Concurența face parte din regulile de joc ale unei piețe libere și este în interesul consumatorilor, beneficiarii finali.

Uneori, întreprinderile încearcă să denatureze concurența. Pentru a garanta buna funcționare a piețelor, autoritățile competente, printre care Comisia Europeană, trebuie să prevină sau să corecteze comportamentele anticoncurențiale. Comisia Europeană supraveghează:

- acordurile dintre întreprinderi, care limitează concurența (cartelurile sau alte tipuri de acorduri) și prin care părțile își stabilesc propriile reguli și evită regulile unei piețe liberalizate;
- cazurile de abuz de poziție dominantă, în care întreprinderea dominantă încearcă să-și excludă concurenții de pe piață;

- fuziunile și alte acorduri formale între întreprinderi, care prevăd o asociere permanentă sau temporară (fuziunile sunt autorizate în măsura în care acestea permit o extindere a piețelor în beneficiul consumatorilor);

- eforturile menite să liberalizeze piețele în sectoare precum transportul, energia, serviciile poștale și telecomunicațiile. Multe din aceste sectoare erau dominate de monopoluri de stat și, prin urmare, este important să ne asigurăm că procesul de liberalizare nu le aduce acestora avantaje nelocale;

- sprijinul financiar (ajutor de stat) în beneficiul întreprinderilor din partea guvernelor țărilor UE – ajutoarele de stat sunt compatibile cu legislația europeană cu condiția ca acestea să nu denatureze concurența dintre întreprinderile europene sau să nu aducă prejudicii economiei;

- cooperarea cu autoritățile naționale competente responsabile cu punerea în aplicare a legislației europene în domeniul concurenței pentru a garanta aplicarea uniformă a dreptului concurenței la nivelul UE.

Principalul beneficiar al politicii liberei concurențe este cetățeanul în tripla sa calitate:

- de consumator (concurența liberă conduce la o diversificare a ofertei și la o reducere a prețului de vânzare);

- de participant pe piața forței de muncă (libera concurență obligă la un proces continuu de inovație atât a produsului realizat, cât și a procesului de producție);

- de acționar (libera concurență conduce la creșterea eficienței și la realizarea de profituri ridicate).

Importanța politicii în domeniul concurenței pentru consumatori constă în următoarele:

- Politica în domeniul concurenței vizează aplicarea normelor care garantează faptul că întreprinderile funcționează în condiții de concurență loială. Politica în domeniul concurenței stimulează spiritul antreprenorial și eficiența, le asigură consumatorilor o ofertă mai variată și contribuie la micșorarea prețurilor și sporirea calității.

- **Prețuri mici:** cea mai simplă modalitate pentru a deține o cotă de piață importantă este practicarea de prețuri mici. Sub efectul concurenței, prețurile scad. Acest lucru este benefic pentru consumatori (deoarece crește puterea lor de cumpărare), pentru întreprinderi, care sunt încurajate să producă și pentru economie, în general.

- **Calitate mai bună:** concurența încurajează întreprinderile să producă bunuri și să furnizeze servicii de mai bună calitate, pentru a atrage mai mulți clienți și pentru a deține o cotă de piață mai mare. Calitatea poate însemna: produse cu durată de viață mai îndelungată sau care funcționează mai bine; servicii post-vânzare sau de suport tehnic mai bune; servicii mai accesibile și mai bune.

- **Ofertă mai variată:** pe fondul concurenței, întreprinderile vor depune eforturi pentru ca produsele lor să se diferențieze de celelalte produse existente pe piață. Prin urmare, oferta devine mai bogată și consumatorii pot alege produsul cu cel mai bun raport preț-calitate.

- **Inovare:** pentru a prezenta o ofertă variată și pentru a produce bunuri de mai bună calitate, întreprinderile trebuie să fie novatoare în concepție, design, tehnici de producție, servicii etc.

- **Concurenți mai serioși pe piața mondială:** concurența de pe piața UE ajută întreprinderile europene să fie mai competitive și în afara UE, devenind capabile să facă față concurenței de pe piața mondială.

3.2. Obiectivele politicii în domeniul concurenței

Principalele obiective ale politicii în domeniul concurenței trasate de instituțiile UE sunt:

- **Creșterea bunăstării consumatorilor.** Aceasta prevede o relație directă între promovarea concurenței și îmbunătățirea performanțelor economice.

- **Protecția consumatorului.** Consumatorii sunt apărați, prin măsuri de stimulare a concurenței, de practicile anti-concurențiale ale unor companii care ajung până a fixa prețul pe piață la unele bunuri.

- Redistribuirea veniturilor. În acest scop, politica în domeniul concurenței promovează măsuri împotriva centralizării veniturilor către un număr mic de agenți economici.

- Protejarea firmelor mici și mijlocii. Aceasta presupune atât protejarea industriilor mici și / sau noi, cât și conștientizarea faptului că un număr mare de competitori pe piață are implicații pozitive.

- Abordări regionale sau sectoriale. Deseori, politica în domeniul concurenței este folosită pentru a sprijini anumite sectoare aflate în declin, pentru a impulsiona unele sectoare nou apărute sau pentru a reduce șomajul.

- Integrarea piețelor. Integrarea piețelor sectoriale comportă numeroase sensibilități care sunt amplificate ori diminuate de o politică adecvată în domeniul concurenței.

Drept completare la aceste obiective pot fi adăugate și cele în măsură să anuleze anticipat efectele negative. Acestea sunt:

- Garantarea unității pieței interne. Acest lucru se realizează prin interzicerea înțelegerilor dintre firme de natură să afecteze comerțul comunitar și concurența la scară comunitară.

- Asigurarea imposibilității recurgerii la abuzul de poziție dominantă. Aceasta înseamnă împiedicarea apariției situațiilor în care una sau mai multe firme încearcă să exploateze în mod abuziv puterea lor economică pe piață. Este de remarcat faptul că, spre deosebire de SUA, în UE nu este interzis în mod expres monopolul, ci abuzul de situația de monopol.

- Reducerea / oprirea intervențiilor guvernului. Guvernele statelor-membre pot distorsiona regulile jocului liber al pieței prin discriminarea favorabilă a întreprinderilor de stat, acordarea de ajutor guvernamental anumitor firme, ștergerea de datorii.

Unul din principalele obiective economice ale politicii concurenței din UE se manifestă la nivelul prețurilor. În legătură cu prețurile Curtea a hotărât că obiectivul concurenței este de a le ține la un nivel cât mai scăzut posibil și de a promova circulația bunurilor între statele-membre pentru a permite distribuirea cât mai eficientă a activităților comerciale în funcție de productivitate

și adaptabilitatea companiilor în cauză. Acest lucru este adevărat chiar dacă concurența în domeniul prețurilor nu este singura formă de manifestare a concurenței. Definiția dată are meritul de a aduce un echilibru între interesele consumatorilor, un grad cât mai înalt al liberei circulații a bunurilor și structurile de producție.

3.3. Istoricul evoluției politicii în domeniul concurenței

Istoria politicii în domeniul concurenței reprezintă o „poveste fascinantă”, care implică apariția și consolidarea unui cadru reglementar și instituțional bazat pe raporturi interinstituționale strânse; actuala formă a PDC reprezintă rezultatul sinergic al convergenței dintre dinamica internă a politicii și existența unor factori exogeni diverși, de natură politică, economică sau instituțională. Tratatul privind crearea CECO, din 1951, prin art.65 și 66 reglementează practicile din domeniul cărbunelui, oțelului și a concentrărilor economice. Prevederile respective au fost ulterior preluate în articolele 85(81) și 86(82) ale Tratatului de la Roma din 1957, deși era evident că instrumentele regulatorii respective nu erau adecvate pentru a reglementa și alte segmente de piață.

3.4 . Principalele reglementări ale politicii în domeniul concurenței

3.4.1. Bazele juridice și direcțiile de acțiune ale politicii în domeniul concurenței

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) prevede în articolele 101-109 reguli în materie de concurență pe piața internă.

- Articolele 101-109 din TFUE, precum și Protocolul nr. 27 privind piața internă și concurența, care precizează că obiectivul pieței interne definit la articolul 3 din TUE include concurența nedenaturată;
- Regulamentul (CE) nr. 139/2004 privind controlul concentrărilor economice;

- Articolele 37, 106 și 345 din TFUE privind întreprinderile publice, precum și articolele 14, 59, 93, 106, 107, 108 și 114 din TFUE privind serviciile publice, serviciile de interes general și serviciile de interes economic general; Protocolul (nr. 26) privind serviciile de interes general; articolul 36 din Carta drepturilor fundamentale a UE.

Dispozițiile generale privind politica în domeniul concurenței sunt cuprinse în Tratatul UE în două secțiuni - una privind comportamentul firmelor pe piață, cealaltă cu privire la comportamentul statelor. Tratatul de la Lisabona practic n-a afectat dispozițiile de bază privind concurența. Toate acestea, ca și până acum, sunt puse în aplicare prin publicarea regulamentelor, directivelor și deciziilor corespunzătoare și monitorizarea ulterioară a punerii în aplicare a acestora. Este logic că majoritatea reglementărilor din acest domeniu sunt emise de Comisia Europeană și nu necesită aprobarea Consiliului de Miniștri.

În cele din urmă, acquis-ul comunitar în domeniul concurenței este îmbogățit în mod regulat cu practica Curții de Justiție a UE. Pentru ca întreprinderile și statele să se orienteze mai ușor în toată varietatea normelor instituționale și a precedentelor judiciare, Comisia emite rapoarte, ghiduri, direcții principale de reglementare și alte publicații de studiu și cu caracter de recomandare.

De asemenea, trebuie de menționat principiul subsidiarității în distribuirea competențelor între organele naționale de control asupra concurenței și Comisia Europeană. Este evident că organismele antimonopol naționale, care cunosc mai bine situația din state, sunt capabile să răspundă mai eficient la neregulile interne și să le contracareze. Încălcările care le studiază și le pedepsește afectează în principal comerțul dintre state.

Punctul de plecare pentru dezvoltarea ulterioară a dreptului UE în domeniul concurenței este decizia Curții UE din anul 1966: Curtea a invalidat acordarea unei singure întreprinderi drepturi exclusive de distribuire pe piața franceză a produselor companiei germane Grundig.

În al treilea rând, un număr în creștere a instrucțiunilor care nu sunt în mod formal obligatorii oferă informații esențiale menite să arate cum pot fi interpretate regulile obligatorii sau în ce mod va acționa Comisia în acest domeniu. Prin intermediul acestora, Comisia caută să crească gradul de predictibilitate al acțiunilor sale. Acestor surse de drept li se adaugă deciziile Curții Europene de Justiție și ale Tribunalului de Primă Instanță. Nu în ultimul rând, trebuie menționate și acordurile internaționale în care se fac referiri exprese la situații specifice privind concurența.

3.4.2. Principalii actori instituționali implicați în politica în domeniul concurenței

Instituția responsabilă la nivel comunitar de modul în care este implementată PDC este Comisia Europeană. Aceasta ia deciziile formale prin majoritate simplă, asemenea unui organism colectiv. Aceste decizii sunt pregătite de Direcția Generală pentru Concurență, DG COMP (anterior cunoscută sub numele de DG IV), care raportează comisarului responsabil de PDC. Comisia poate fi sesizată într-o problemă privind concurența fie prin notificare, fie ca urmare a unei plângeri înaintate de o firmă sau un stat, fie poate acționa din proprie inițiativă („ex officio”) pentru a investiga anumite situații specifice sau chiar un întreg sector economic. Comisia poate penaliza orice încălcări ale regulilor privind concurența, penalizările putând reprezenta până la 10% din veniturile companiei incriminate.

Funcțiile de control atribuite Comisiei Europene sunt exercitate de Directoratul General „Concurență”, formată din nouă direcții care răspund fie pentru anumite tipuri de activități - elaborarea strategiei și politicii de concurență, lupta cu cartelurile, controlul ajutoarelor de stat sau răspund de sectoare concrete ale economiei - protecția energiei și a mediului, informații și mass-media, servicii financiare, industrie și agricultură, transport, sănătate, servicii poștale și alte servicii. Staful Directoratului în 2009 era format din 783 de angajați permanent și temporar, inclusiv în așa direcții ca lupta împotriva practicilor de cartel și

controlul liberalizării - 272, controlul sistemelor ajutorului de stat - 167, controlul fuziunilor întreprinderilor - 81, elaborarea strategiei de concurență și dezvoltarea cooperării internaționale - 180.

În plus, Direcția este responsabilă de legăturile externe ale UE în domeniul concurenței și coordonează activitatea rețelei europene a organelor naționale antimonopol ale statelor-membre ale UE.

3.5. Politica în domeniul cartelurilor și a altor practici restrictive

A. Interzicerea totală a acordurilor anticoncurențiale (articolul 101 din TFUE)

În cazul în care, în loc să concureze între ele, întreprinderile convin să restrângă concurența, acest lucru ar duce la condiții de concurență inechitabile, ceea ce ar dăuna consumatorilor și altor întreprinderi. De aceea, sunt interzise și nule de drept toate acordurile între întreprinderi care au ca obiect sau efect afectarea concurenței și care pot afecta comerțul dintre statele-membre. Aceasta include, de exemplu, acordurile explicite (precum cartelurile) și practicile concertate pentru stabilirea prețurilor sau limitarea producției sau împărțirea pieței între întreprinderi (denumite și clauze de protecție teritorială). Aceste tipuri de acorduri sunt considerate întotdeauna ca dăunătoare concurenței și, prin urmare, sunt interzise fără excepție.

Pe de altă parte, alte tipuri de acorduri pot face obiectul unor excepții, cu condiția să contribuie la îmbunătățirea producției sau a distribuției bunurilor sau la promovarea progresului tehnic sau economic. De exemplu, acordurile privind partajarea costurilor sau a riscurilor între întreprinderi sau privind accelerarea inovării prin cooperarea în domeniul cercetării și dezvoltării ar putea aduce beneficii economice semnificative. O asemenea derogare este acordată cu condiția ca consumatorii să primească o parte echitabilă din beneficiul obținut, acordul să nu impună restricții inutile și să nu vizeze eliminarea concurenței în ceea ce privește o

parte semnificativă a produselor în cauză. Astfel de derogări fac cel mai frecvent obiectul regulamentelor de exceptare pe categorii, mai degrabă decât să fie acordate de la caz la caz.

Aceste regulamente acoperă categorii de acorduri individuale cu un conținut asemănător, care au în mod tipic efecte comparabile asupra concurenței. Comisia revizuieste în prezent Regulamentul de exceptare pe categorii aplicabil acordurilor verticale, precum și cele două regulamente de exceptare pe categorii aplicabile acordurilor orizontale, împreună cu orientările relevante. Obiectivul revizuirii este de a stabili dacă aceste regulamente mai țin seama în mod corespunzător de evoluțiile pieței și sunt încă adecvate scopului.

În plus, anumite acorduri nu sunt considerate încălcări în cazul în care au importanță minoră și un impact redus asupra pieței (principiul *de minimis*), chiar dacă nu îndeplinesc condițiile de exceptare prevăzute de articolul 101 alineatul (3) din TFUE (așa-numitele „acorduri de importanță minoră”). Asemenea acorduri sunt considerate adesea a fi utile pentru cooperarea dintre întreprinderile mici și mijlocii. Cu toate acestea, acordurile care au drept „obiect” restrângerea concurenței nu pot fi considerate ca fiind de importanță minoră.

Comisia examinează la maxim posibil contactele dintre întreprinderi. Sunt luate în considerare acordurile, deciziile, contractele, convențiile, asocierile detectate în formă orală cât și scrise. Principalul lucru pentru Comisie nu este forma, ci conținutul practicii de interacțiune dintre întreprinderi.

Acordurile anticoncurențiale, interzise, se pot încheia la două niveluri. Primul este nivelul *orizantal*, în care acordul este încheiat între două sau mai multe firme situate pe același nivel al procesului comercial, cum ar fi cartelurile de preț sau cele de împartire a pieței, acordurile dintre producători sau dintre vânzători. Prin aceste acorduri părțile se obligă să adopte un anumit tip de comportament prin care sunt ocolite regulile și efectele concurenței libere pe piață. „Nu toate acordurile orizontale sunt carteluri, iar cartelurile nu sunt întotdeauna

implicate în fixarea prețului și partajarea pieței". De exemplu, un acord aparent inofensiv privind schimbarea informațiilor referitoare la vânzări poate facilita practicile anticoncurențiale, în special pentru oligopoluri. De asemenea, un cartel ar putea conveni o durată de viață scurtă a produsului (de exemplu, pentru anvelope, becuri), ceea ce poate împiedica inovarea pentru mărirea duratei de viață, sau utilizarea noilor tehnologii, fiindcă ar reduce veniturile actuale sau viitoare ale grupului.

Legislația secundară în acest domeniu include mai multe categorii de regulamente, directive, note emise de Consiliu sau Comisie, precum și decizii emise de Curtea Europeană de Justiție. În timp, pe baza dispozițiilor din tratate și a regulamentelor de aplicare, Comisia a dezvoltat o adevărată politică globală în domeniul acordurilor și practicilor restrictive.

Trebuie de menționat că acordurile orizontale care dăunează concurenței pot fi adesea benefice pentru consumatori și, prin urmare, sunt recunoscute ca acceptabile. Astfel, de exemplu, dacă atât producătorul, cât și distribuitorul sunt independenți, ambii contează pe o marjă atunci când își vând produsul. Dacă formează o corporație, atunci o marjă poate crește oarecum, în timp ce cealaltă poate dispărea cu totul, ceea ce este comod consumatorului. Distribuția exclusivă poate fi, de asemenea, utilă, deoarece indică de obicei fiabilitatea livrării, service eficient, garantarea calității produsului etc.

Cel de al doilea nivel este cel *vertical*, care implică tranzacții între agenții economici care ocupă poziții diferite în cadrul procesului de producere, comercializare, cum ar fi distribuția selectivă sau exclusivă, achizițiile exclusive (de exemplu, benzinării și berării) și impunerea prețului de revânzare, nefiind concurente între ele.

În ceea ce privește acordurile verticale (încheiate între firme aflate în stadii diferite ale aceleiași filiere de producție sau distribuție), ele au făcut obiectul unor acorduri separate privind acordarea excepției pe categorii de acorduri sau tipuri de sectoare.

În prezent, aceste acorduri se supun unui regulament unic (Regulamentul 2790/99 din 22 decembrie 1999) prin care sunt exceptate global acordurile verticale care nu au o poziție dominantă pe piață. Condițiile impuse se referă la existența unui prag (o cifră de afaceri care să nu depășească, pentru părțile asociate în acord, 50 mil. euro și nu mai mult de 30% din piața de desfacere) și la excluderea anumitor practici restrictive grave. Alte acorduri, chiar dacă nu îndeplinesc condițiile paragrafului 3 al art.81, pot beneficia de statutul de excepții, în cazul în care sunt considerate a fi de importanță minoră (principiul „de minimis”) și, ca atare, incapabile să afecteze concurența la nivel comunitar. O lungă perioadă de timp, aceste acorduri au fost definite numai prin cota de piață și cifra de afaceri anuală a firmelor vizate. La finele anului 2001, Comisia a relaxat chiar acest mod de definire, suprimând criteriul cifrei de afaceri și ridicând nivelurile corespunzătoare cotelor de piață la 10% în cazul acordurilor verticale și la 15% pentru cele orizontale.

Anumite tipuri de acorduri au fost întotdeauna considerate periculoase de către Comisie și interzise, practic, fără excepție.

În această politică globală se înscrie, de exemplu, și Decizia Comisiei, din 1998, privind afacerea Volkswagen. Comisia a aplicat firmei Volkswagen A.G. o amendă de 102 milioane euro, deoarece a împiedicat vânzarea transfrontalieră a autoturismelor sale. Astfel, Volkswagen AG, împreună cu filialele Audi AG și Autogerma Sp.A, au comis infracțiunea prevăzută în art.81/1 al TUE, convenind cu o firmă italiană, concesionară a rețelei de distribuție, încheierea unui acord prin care se urmărea interzicerea vânzărilor către cumpărători dintr-un alt stat-membru.

Înțelegerea reprezintă un acord între două sau mai multe firme prin care unul sau mai mulți parteneri sunt obligați să acționeze într-un mod bine definit.

Anumite înțelegeri încheiate între firme prejudiciază concurența. Exemplul cel mai banal este o înțelegere încheiată privind prețurile practicate de „faimoasele *carteluri*”, în care firmele fixează nivelul prețurilor de comun acord, astfel încât consumatorii nu pot beneficia de concurența dintre firmele producătoare pentru a obține prețuri competitive. Pentru consumatorul final, rezultatul este creșterea prețurilor pe piață. Alte înțelegeri au drept scop sau efect stabilirea altor condiții pentru funcționarea piețelor, de exemplu, firmele își pot alocă anumite cote de producție sau își pot împărți piața între ele. În Comunitatea Europeană încheierea acestui tip de înțelegeri este interzisă pentru că deformează concurența și prejudiciază diverși operatori de pe piață. De exemplu, dacă există o înțelegere de fixare a prețului, firmele nu mai încearcă să ofere produse sau servicii noi de calitate bună la prețuri competitive. Ele nu fac altceva decât să exploateze o situație pe care au creat-o tot ele, în care consumatorii nu mai au libertate de decizie între prețuri sau diferite forme de produse sau de distribuție a acestora. În asemenea circumstanțe, întreprinderile nu mai au grijă de a fi realmente competitive și nu mai au nici un stimulent ca să promoveze inovații sau să reducă costurile de producție. În consecință, ele oferă produse și servicii scumpe și depășite de timp.

Practica concertată se situează la un nivel inferior înțelegerilor și reprezintă un proces de coordonare realizat între diferite firme, dar care nu se concretizează în încheierea unui acord propriu-zis (nu presupune existența unei manifestări de voință clar exprimată, ci doar a unei coordonări la nivelul strategiilor comerciale).

Termenul *acorduri* a fost interpretat de Curte ca referindu-se nu numai la contracte scrise, ci și la acorduri verbale. Din această cauză, termenul include și acorduri neoficiale cum sunt așa-numitele „gentlemen's agreements” și chiar acordurile impuse. Încă o dată, Curtea a aplicat un criteriu neconventional, conform căruia decisive pentru interpretarea acordului sunt elementele constitutive ale acordului și intenția părților de a-l încheia și nu

forma sa. Astfel, în cazul *Quinine Cartel*, Curtea a considerat un „gentlemen’s agreement” ca fiind un acord, deoarece „acest document semnifică exprimarea exactă a intenției comune a părților acordului în privința comportamentului lor pe Piața Comună”.

Notiunea *decizii ale asociațiilor de întreprinderi* a fost interpretată ca fiind legală în principal, dar nu exclusiv, de măsurile de coordonare decise de asociațiile comercianților. Chiar și *Practicile concertate* pot fi definite ca acțiuni coordonate între întreprinderi la nivelul strategiilor comerciale care, fără a ajunge la un acord propriu-zis, înlocuiesc voluntar concurența cu cooperarea. Nu este necesar un plan deliberat; o îndrumare de bază este considerată cerința inerentă în prevederile referitoare la concurența din Tratat ca orice operator economic trebuie să determine independent politica pe care o va urma pe Piața Comună.

Pentru mai buna înțelegere a politicii privind cartelurile și practicile restrictive vom prezenta în continuare câteva exemple de acțiuni întreprinse de Comisie în ultimii ani.

Interzicerea unui cartel în domeniul zahărului

În 1998, Comisia a interzis o înțelegere prin care doi producători și doi comercianți de zahăr din Marea Britanie adoptau o strategie comună care ducea la creșterea prețului zahărului. În justificarea deciziei s-a arătat faptul că, pentru consumatorul final, înțelegerea a dus la creșterea prețului de vânzare a zahărului mai mult decât dacă ar fi existat concurența liberă. Odată cu interzicerea înțelegerii, Comisia a aplicat firmelor amenzi de peste 50 de mil. euro.

Interzicerea unui cartel în domeniul încălzirii urbane

În octombrie 1998, Comisia a desființat un cartel al producătorilor de conducte pentru sisteme de transport al energiei termice urbane prin care se fixau de comun acord prețurile și condițiile de licitare către autoritățile publice. Cartelul fusese stabilit în Danemarca, la sfârșitul lui 1990, fiind ulterior extins în Germania și alte țări ale UE, astfel încât începând cu 1994, acoperise întreaga piață europeană. În Danemarca și Germania firma respectivă pusese la punct un sistem de „fraudare” a

procedurilor de licitație: ele stabileau „favoritul” care urma să câștige fiecare contract, ulterior, celelalte membre ale cartelului luau parte la licitații cu oferte mult mai scumpe decât ale „favoritului”. În plus, membrii cartelului își partajaseră piețele naționale și fixaseră, de comun acord, prețurile pentru conductele folosite la transportul căldurii. Ca atare, cumpărătorii conductelor, în general autoritățile locale, nu aveau posibilitatea unei alegeri reale între oferte și prețuri competitive.

Comisia a aplicat tuturor membrilor cartelului amenzi care s-au ridicat la circa 92 mil. euro. În acest caz, s-a arătat că practicile anticoncurențiale au adus prejudicii atât firmelor care erau în afara cartelului, excluse de pe piață, cât și autorităților locale, respectiv contribuabililor.

Deoarece cartelurile sunt ilegale, sunt încheiate confidențial iar dovezi de existență a unui cartel sunt greu de găsit. Comisia solicită companiilor implicate în cartel să prezinte dovezi care să ajute Comisia să dezvăluie cartelurile și să perfecteze dosarul. Prima companie care a prezentat suficiente dovezi împotriva cartelului pentru a permite Comisiei să continue procedurile i se poate acorda o scutire completă de amenzi. Acest lucru duce la distrugerea cartelurilor. În ultimii ani, cele mai multe acorduri de cartel au fost dezvăluite de Comisia Europeană tocmai pentru că unul dintre membrii cartelului a mărturisit înțelegerea și a cerut scutirea de pedeapsă, ca în recenta decizie a Comisiei UE în cazul producătorilor de furgonete MAN, „Volvo”/„Renault”, „Daimler”, „IVECO” și „DAF”, pentru care Comisia a aplicat o amendă record în istoria UE în valoare de 2,93 mld. Euro. Compania „MAN” a fost eliberată de pedeapsă pentru că a raportat Comisiei prezența unui acord de cartel.

Firmele mari nu își pot utiliza puterea de negociere pentru a impune condiții din cauza cărora furnizorii sau clienții lor ar avea dificultăți în a face afaceri cu concurenții lor.

Cu titlu de exemplu, în 2017 Comisia Europeană a amendat compania Google cu 2,42 mld. euro pentru abuzul de poziție dominantă pe piață ca motor de căutare prin promovarea propriului serviciu de

comparare a prețurilor în rezultatele căutării și prin retrogradarea serviciilor concurenților săi.

Reglementatorul european a concluzionat că compania a abuzat de poziția sa dominantă pe piața motoarelor de căutare favorizând ilegal unul dintre produsele sale, Google Shopping. În special, comunicatul de presă a menționat că datele Google Shopping au fost plasate sistematic în fruntea rezultatelor căutării, iar datele furnizate de concurenți, ca urmare a introducerii anumitor criterii în algoritmii de căutare, au fost plasate în profunzimea listei, de regulă, nu mai sus de pagina a patra.

Datorită acțiunilor ilegale ale companiei americane, potrivit Comisiei Europene, traficul Google Shopping a crescut, de exemplu, de 45 de ori în Marea Britanie și de 35 de ori în Germania, în timp ce numărul vizitatorilor serviciilor concurente a scăzut în aceste țări cu 85 și 92 la sută.

Autoritatea de reglementare a explicat că această sumă semnificativă a fost impusă Google Inc. amenda reflectând durata și gravitatea încălcărilor corporației. Cuantumul amenzii a fost calculat pe baza unei evaluări a veniturilor companiei americane din exploatarea serviciului în 13 țări din Spațiul Economic European.

În iulie 2018, Google a fost amendată cu încă 4,34 mld. euro pentru impunerea unor restricții ilegale producătorilor de dispozitive Android.

O dificultate deosebită pentru analiză sunt cazurile de abuz în sfera neproductivă. Dacă legitimitatea formării unui anumit preț într-o industrie poate fi verificată pe baza costului total al componentelor, tehnologiei, posibilele economii de scară etc., atunci costul unitar al unui serviciu este dificil de determinat. Dovezile indirecte ale comportamentului prădător în condiții de dominare pot fi reclamele agresive, stimularea clienților prin loterii, deși toate acestea sunt posibile și cu un comportament competitiv normal.

Tratatul UE conține o interdicție (deși nu fără excepții) privind abuzul de poziție dominantă și înțelegerile între firme. UE controlează și alte denaturări ale condițiilor de concurență, de exemplu, cauzate de subvențiile de stat.

Deși controlul înțelegerilor dintre firme este necesar, el nu se dovedește a fi și suficient. Excesul de concentrare poate favoriza situațiile în care o firmă abuzează de poziția ei dominantă pe piață, manifestându-se de o manieră incorectă fie la nivelul prețurilor practicate (prea mici sau prea mari), a condițiilor de comercializare sau a modului în care își tratează consumatorii.

Afacerile eficiente se desfășoară cu scopul de a cuceri piețele până în punctul în care se pot stabili poziții cu adevărat puternice. Deținerea unei poziții dominante nu este greșită în sine. Acesta este chiar rezultatul eficienței activității desfășurate de întreprinderi. Dacă însă întreprinderea își folosește puterea pentru a înăbuși concurența, aceasta este o practică anticoncurențială, calificată ca abuz. În concluzie abuzurile poziției dominante sunt de condamnat.

3.6. Politica antimonopol. Interdicția abuzului de poziție dominantă și controlul concentrărilor

3.6.1. Interzicerea abuzului de poziție dominantă prevede că orice abuz din partea unuia sau mai multor agenți economici aflați într-o poziție dominantă în piața comună sau într-un segment important al acesteia este interzis atâta vreme cât poate afecta comerțul dintre țările-membre. Sunt citate și exemple de practici abuzive, de exemplu faptul de a impune, într-o manieră directă sau indirectă, prețuri de vânzare sau cumpărare care nu sunt echitabile, faptul de a limita producția sau dezvoltarea tehnică în detrimentul consumatorului etc. Un astfel de abuz poate consta din următoarele:

a) impunerea, în mod direct sau indirect, a prețurilor de vânzare sau de cumpărare sau a altor condiții comerciale inechitabile;

b) limitarea producției, distribuției sau a dezvoltării tehnologice în dezavantajul consumatorilor;

c) aplicarea, în privința partenerilor comerciali, a unor condiții inegale la tranzacții echivalente, provocând în acest fel, unora dintre ei, un dezavantaj în poziția concurențială;

d) condiționarea încheierii unor contracte de acceptarea, de către parteneri, a unor clauze stipulând prestații suplimentare care, nici prin natura lor și nici conform uzanțelor comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.

Poziția dominantă este situația în care o societate comercială dispune de o asemenea putere economică încât poate obstrucționa concurența pe piață pe care acționează, cu alte cuvinte, poziția dominantă pe piață permite unei firme să influențeze în mod covârșitor condițiile în care se manifestă concurența. Practic, societatea deține o poziție de pe care exercită o puternică influență asupra condițiilor de concurență și acționează fără a ține cont de acest lucru. Aceste aspecte au fost explicate prin definiția dată de Curtea de Justiție în hotărârea pronunțată la 14 februarie 1978 în cazul *United Brands contra Comisiei*: „O poziție de putere economică pe care o deține o întreprindere și care îi permite să afecteze concurența efectivă de pe piața relevantă printr-un comportament apreciabil independent față de concurenții, de clienții și, în ultimă instanță, față de consumatorii săi”. Această definiție combină aspectele structurale și comportamentale, iar utilizarea sa necesită o analiză economică complexă a poziției pe piață, a strategiilor și concurenței potențiale. Principalul indicator al dominanței este nivelul ridicat al cotei de piață, dar nu se pot neglija nici slaba putere economică a concurenților, absența concurenței latente, controlul resurselor și tehnologiei sau existența unei rețele dezvoltate de vânzări.

Abuzul de poziție dominantă se manifestă când, prin comportamentul său, o firmă influențează structura sau gradul de concurență de pe piața respectivă, chiar și în situația în care un asemenea comportament este rezultatul anumitor dispoziții legislative. Sunt menționate și câteva exemple, cum ar fi: impunerea într-o manieră directă sau indirectă de prețuri de vânzare / cumparare ce nu sunt echitabile, limitarea producției, dezvoltării tehnice în detrimentul consumatorului, discriminarea între clienți și furnizori etc. Printre posibilele abuzuri de poziție dominantă se pot enumera:

└ impunerea în mod direct sau indirect a prețurilor de vânzare sau de cumpărare sau a altor condiții comerciale inechitabile;

└ limitarea producției, distribuției sau a dezvoltării tehnologice în dezavantajul consumatorilor;

└ aplicarea, în privința partenerilor comerciali, a unor condiții inegale la tranzacții echivalente, provocând în acest fel, unora dintre ei, un dezavantaj în poziția concurențială;

└ condiționarea încheierii unor contracte de acceptarea, de către parteneri, a unor clauze, stipulând prestații suplimentare care, nici prin natura lor și nici conform uzanțelor comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.

Încă câteva comentarii despre esența poziției dominante. O firmă care este capabilă să ofere un produs inovator consumatorului de masă, de regulă, ocupă o poziție puternică pe piață. Cererea mare promovează distribuția acestui produs, iar firma atinge poziția dominantă dorită. Cu cât mai mulți susținători există, cu atât mai activ crește consumul. Ca rezultat, produsul fie strâmtorează analogii existenți pe piață, forțându-i să o părăsească, fie împiedică în mod obiectiv apariția unor astfel de produse. Un exemplu clasic este sistemul Windows de la compania Microsoft, care a standardizat modul în care computerele personale funcționează în întreaga lume. Consumatorii au fost extrem de interesați de apariția unui astfel de produs. Astfel, cererea extrem de mare a contribuit la apariția unei poziții dominante. Valoarea acestei standardizări (de altfel ca și a oricărei standardizări) a constat în aceea că majoritatea consumatorilor folosesc același produs, ceea ce creează o serie de avantaje: posibilitatea combinării activităților de producție, comoditatea uzului casnic etc. Multe companii care își promovează produsul (sau standardul) tind să obțină același efect. La rândul său, piața este interesată și de victoria unui standard asupra multor standarde incompatibile/concurente (un exemplu perfect în acest sens este victoria standardului GSM pentru comunicațiile mobile). Pentru a obține rapid o poziție dominantă, întreprinderile nu sunt doar

inovatoare în producție, dar aplică și modalități la fel de inovatoare pentru a câștiga clienți, metode de lucru în managementul și planificarea activităților companiei. Vom prezenta câteva exemple.

Companiile duc un joc de preț riscant, de exemplu, periodic reduc prețurile (ceea ce falimentează concurenții care nu au mușchi financiari puternici).

Microsoft, în special, a lansat concurență în cadrul companiei însăși: Windows XP concurează cu Windows Millennium Edition, Windows 98 cu Windows 95. Dacă prețul unei versiuni noi de software este mare, atunci consumatorul este încurajat să opteze pentru versiunea veche. Compania poate crește prețul software-ului învechit pentru a încuraja vânzările de software nou. Profiturile uriașe sunt aduse de sistemul de jocuri Sony Play Station. Compania producătoare a decis nu numai să lanseze în timp util versiuni îmbunătățite ale acestui produs pentru a le înlocui pe cele învechite, să stabilească un preț foarte mare pentru noua versiune, astfel împingând vânzarea versiunii vechi și să furnizeze marilor centre comerciale mașini automate, pentru ca potențialii utilizatori să poată testa gratuit cele mai recente jocuri. Ca rezultat se asigură cel mai înalt nivel de interes și consum.

O altă modalitate este așa-numita legare, adică vânzarea de mărfuri într-o încărcătură sau vânzarea de seturi fixe. Trusele fixe sunt adesea mai ieftine, dar de obicei includ componente de care consumatorul nu are nevoie. Drept urmare, cumpărătorul plătește mai mult și pentru un lucru de prisos. Cu toate acestea, această metodă de creștere a nivelului vânzărilor nu este întotdeauna evaluată ca negativă pentru consumator, deoarece uneori doar un specialist este capabil să conecteze rapid și competent componentele într-un set. Este evident că rareori cineva ar asambla un computer din componente. Dacă sunt suficiente cunoștințe despre acest lucru, atunci pentru ce s-ar pierde timpul. Echipamentele de birou sunt vândute împreună cu consumabilele, iar un telefon mobil este vândut cu un pachet de servicii de abonament. Dacă o astfel de legătură de bunuri are ca scop maximizarea profitului, atunci nu există nici o acuzare. În cazul

când are ca scop eliminarea concurenților, atunci există un comportament rău intenționat.

Astfel, pentru a-și menține poziția dominantă, Microsoft a integrat Windows Media Player și Internet Explorer în sistemul de operare. Această legătură a creat o oarecare comoditate pentru consumatori, dar a oferit concurenților un motiv întemeiat pentru a acuza compania de intenția de a limita capacitatea utilizatorilor de a alege alte sisteme.

3.6.2. Controlul concentrărilor

Când firmele se unesc, printr-o fuziune, printr-o achiziție, sau prin înființarea unei întreprinderi mixte, în general, impactul asupra pieței este pozitiv. Corelarea activităților firmelor le permite realizarea sinergiei în multe domenii, cum a fi cercetarea și dezvoltarea de produse noi. Uneori, firmele pot implementa măsuri de restructurare care vor reduce costurile de producție sau de distribuție pentru firma nouă. Astfel, ele pot deveni mai eficiente pe piață. Concurența se intensifică și consumatorul final va beneficia de servicii de calitate superioară oferite la prețuri accesibile.

Spre deosebire de o înțelegere care reprezintă un acord între întreprinderile independente din punct de vedere juridic, în cazul unei concentrări, structura internă a acestora se modifică, iar raporturile de proprietate se schimbă. Concentrările pot îmbrăca diferite forme, precum fuziuni, participări, întreprinderi comune etc., toate aceste forme implicând o modificare a raporturilor de proprietate. Tratatul CEE din 1957 nu conținea nici un fel de prevederi privind controlul concentrărilor (principala explicație fiind legată de faptul ca în anii '50 concentrările transfrontaliere erau rare și greu realizabile din punct de vedere juridic; ca atare, controlul concentrărilor a fost considerat un domeniu mult prea sensibil pentru a fi „comunitarizat”).

3.7. Controlul intervențiilor publice care pot deforma concurența dintre firme

3.7.1. Interzicerea ajutoarelor de stat (articolul 107 din TFUE)

Conceptul de ajutor de stat a fost interpretat de Comisie și de Curtea de Justiție într-un sens foarte larg, astfel încât el include orice ajutor public acordat de către autoritățile centrale, precum și ajutoarele acordate de autoritățile locale sau regionale. Mai mult, ajutorul poate proveni chiar de la organisme private sau alte organisme asupra cărora statul, o instituție publică, o autoritate locală sau regională exercită o influență puternică, direct sau indirect. Forma sub care este acordat ajutorul (reduceri fiscale, garanții la împrumuturi, livrări de bunuri sau servicii în condiții preferențiale, injecții de capital în condiții discriminatorii în raport cu investițiile private) sau motivul acordării nu sunt relevante. Ceea ce contează în cazul ajutoarelor de stat sunt efectele generate de acestea asupra concurenței de pe piață.

Articolul 107 din TFUE conține o interdicție generală a ajutoarelor de stat pentru a preveni denaturarea concurenței pe piața internă care ar putea rezulta din acordarea de avantaje selective anumitor societăți. Sunt interzise toate ajutoarele directe acordate de statele-membre (de exemplu, subvenții nerambursabile, împrumuturi în condiții avantajoase, scutiri de impozite și taxe, precum și garanții la împrumuturi). Sunt interzise și orice alte avantaje acordate ca tratament preferențial anumitor întreprinderi sau sectoare care denaturează sau care pot să denatureze concurența și să afecteze în mod negativ schimburile comerciale dintre statele-membre.

TFUE permite acordarea anumitor derogări de la această interdicție generală, în cazul în care acestea pot fi justificate prin obiective de politică specifice, de exemplu abordarea unor perturbări economice grave sau din motive de interes european comun. Un exemplu recent îl reprezintă Cadrul temporar pentru măsuri de ajutor de stat de sprijinire a economiei în contextul

actualei epidemii de COVID-19, care a fost adoptat pentru a aborda perturbările economice grave cauzate de pandemie. În trecut, au fost luate măsuri similare în contextul crizei financiare mondiale pentru a preveni efectele negative majore care s-ar fi propagat în întregul sistem financiar din cauza falimentului unei instituții financiare individuale.

Statele-membre au obligația de a informa Comisia cu privire la orice ajutoare de stat planificate, cu excepția cazului în care acestea intră sub incidența unei exceptări generale pe categorii sau al principiului de minimis. Ajutorul de stat poate fi furnizat numai în cazul în care Comisia a acordat aprobarea. Comisia are, de asemenea, competența de a recupera ajutoarele de stat incompatibile. Într-o serie de decizii, Comisia a considerat că tratamentul fiscal preferențial al anumitor întreprinderi din câteva state-membre a fost un ajutor acordat în mod nejustificat, trebuind să se solicite rambursarea sa. Astfel, în 2016, Comisia a decis că Irlanda trebuie să recupereze de la Apple impozite în valoare de 13 mld. euro. Rezultatul procedurii judiciare este încă așteptat.

3.7.2. Întreprinderile publice și liberalizarea pieței

În ceea ce privește întreprinderile publice și firmele cărora statul le acordă drepturi speciale sau exclusive li se interzice statelor-membre să stabilească sau să mențină măsuri contrare reglementărilor stabilite prin tratat, respectiv cele privind concurența.

Paragraful al doilea al acestui articol permite anumite derogări de la regulile prevăzute în tratat. Astfel, se prevede că întreprinderile însărcinate cu gestionarea serviciilor de interes economic general sau care prezintă caracteristicile unui monopol fiscal se supun regulilor de concurență în măsura în care aplicarea acestor reguli nu împiedică îndeplinirea în drept și în fapt a misiunii particulare care le-a fost atribuită. Această dispoziție are drept scop asigurarea unui compromis între interesele statelor-membre de a utiliza anumite firme ca instrument de politică economică sau fiscală și interesul comunității de a fi respectate

reglementările din domeniul concurenței și prezervarea pieței interne.

Pentru a fi evitate monopolurile care exploatează rețelele ce asigură servicii publice, respectiv servicii de bază, de care beneficiază populația aflată pe teritoriul unui stat-membru sau pe o parte a acestuia, Comisia a promovat o politică de liberalizare care a atins următoarele sectoare:

- A. producția și distribuția de gaze și electricitate;
- B. telecomunicații;
- C. servicii poștale;
- D. transporturi.

Serviciile publice, cunoscute și sub denumirea de servicii de interes public sau utilități publice, reprezintă activități economice de interes general, înființate de autoritățile publice și funcționând sub responsabilitatea acestora, chiar dacă gestionarea lor este delegată unui operator public sau privat, separat de funcția administrativă. Conceptul se aplică serviciilor de „rețea”, respectiv celor care țin de domeniul furnizării de energie electrică, gaze, apă, transport public, servicii poștale și telecomunicații. Acest domeniu a rămas multă vreme în afara preocupărilor Comisiei, deoarece nu se dorea ca intervenția acesteia în acest domeniu să fie considerată ca încălcare a principiului neutralității în ceea ce privește proprietatea publică și nici să genereze conflicte cu statele-membre, care priveau serviciile publice ca o chestiune de administrare internă.

Cu toate acestea, realizarea liberei circulații a bunurilor și serviciilor a ridicat problema barierelor netarifare generate de existența drepturilor speciale și exclusive, acordate de statele-membre propriilor întreprinderi din domeniul serviciilor publice. Ca atare, la începutul anilor '90, Comisia a demarat procesul de reducere sistematică a drepturilor speciale și exclusive.

Deciziile britanice în domeniul liberalizării serviciilor publice au reprezentat o experiență extrem de utilă pentru abordarea Comisiei. În UK, programul de liberalizare a luat forma strategiei de privatizare, deși este important de subliniat că liberalizarea nu implică în mod necesar și modificarea formei de proprietate. Privatizarea reprezintă doar o modalitate de a injecta capital în economie, modalitate care adesea este mult mai legată de motive ideologice decât economice. Administrația Thatcher a anilor '80 a promovat liberalizarea și dereglementarea, urmărind liberalizarea majorității utilităților publice. După o anumită perioadă de timp, guvernul britanic a reușit să privatizeze cele mai multe utilități publice, printre care British Telecommunications și British Gas.

Cu toate acestea, privatizarea a ajuns de cele mai multe ori să reprezinte un scop în sine, astfel încât, în ciuda privatizărilor, monopolurile s-au menținut, transformându-se doar din publice în private. Ca atare, scopul urmărit în continuare a fost să se introducă concurența în noua piață privată a utilităților. Astfel, au fost create noi organisme menite să supravegheze piața, precum OFTEL (Oficiul Telecomunicațiilor), OFGAS (Oficiul Furnizorilor de Gaze) și OFWAT (Oficiul Serviciilor de Distribuție a Apei).

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Care sunt tipurile de concurență și noțiunile de poziție dominantă și abuzul de poziție dominantă?*
- *Explicați rațiunile economice ale unei politici în domeniul concurenței.*
- *Care sunt mecanismele achizițiilor și fuziunilor în UE?*
- *Expuneți principalele practici interzise în activitatea economică de către politica concurențială.*
- *Argumentați rolul ajutoarelor de stat în promovarea politicii concurențiale și asigurarea funcționalității unei economii de piață.*

Tema 4. POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ (PCC) ȘI IMPLICAȚIILE ACESTEIA ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ

Obiectivele temei:

- *Explicarea conceptului de politică comercială comună.*
- *Cunoașterea principalelor elemente ale politicii comerciale comune.*
- *Descrierea esenței principalelor instrumente utilizate de UE în promovarea politicii comerciale (SGP, SGP Plus, Schemele de Preferințe Comerciale Autonome, Acordurile de Asociere și Liber Schimb etc.).*
- *Analiza principalelor acorduri comerciale încheiate de Uniunea Europeană cu țările terțe.*
- *Distingerea principalelor instrumente folosite de UE în promovarea politicii comerciale comune în raport cu diferite grupe de state.*

UE este cel mai mare actor comercial global, acoperind circa 20% din exporturile și importurile mondiale (fără schimburile comerciale intracomunitare), având un rol important în promovarea comerțului mondial bazat mai ales pe sistemul multilateral instituit de Organizația Mondială a Comerțului (OMC). Puterea comercială pe care o reprezintă UE se bazează atât pe forțele economice unite ale statelor-membre, cât și pe existența și aplicarea unei politici comerciale comune, coerente, aplicabile uniform pe piața internă unică a celor 27 de state-membre și exprimată printr-o singură voce în plan internațional.

Motivația unei politici comerciale comune constă în faptul că libera circulație a bunurilor și serviciilor din cadrul comunității nu se putea realiza cu politici naționale diferite, care generau efecte economice negative. Cerințele pieței interne unice și ale

concretenței libere și nedistorsionate impuneau o politică comercială la nivel comunitar.

Treptat, ca urmare a dezvoltării fără precedent a schimburilor comerciale internaționale, politica comercială comună a devenit una din cele mai importante politici comunitare. Din multe puncte de vedere, politica comercială comună a fost prima politică comună a CEE. Mai mult, odată cu aderarea de noi state la CEE și cu dezvoltarea cadrului multilateral de negocieri comerciale, poziția CEE în domeniul politicii comerciale a dobândit o importanță și o utilizare suplimentară. Aceasta a însemnat și o mai mare nevoie de coordonare și eficientizare a acestei politici de-a lungul timpului.

4.1. Abordări conceptuale privind politica comercială comună

Comerțul, care este cea mai extinsă arie a politicii externe a UE, este în competența exclusivă a Comisiei Europene. Cu o piață internă de peste 447 milioane de locuitori, UE are un cuvânt greu de spus când negociază ca o entitate singulară. În practică, statele-membre cad de acord asupra mandatului de negociere cu alte state sau organizații internaționale, precum OMC.

Politica comercială comună este politica comună prin excelență a UE, cea care a dat impulsul primar integrării economice europene. De la bun început, a fost concepută o politică supranațională. Este una din primele domenii în care statele-membre au acceptat să își limiteze suveranitatea, delegând competențe extinse la nivel comunitar.

Realizarea unei politici comerciale comune a făcut parte din planul inițial de integrare economică europeană, astfel că politica comercială a CEE este comună în linii mari în raport cu restul lumii încă din 1968, odată cu realizarea Uniunii Vamale.

Politica comercială exprimă totalitatea reglementărilor cu caracter juridic, administrativ, fiscal, bugetar, financiar, bancar,

valutar etc. adoptate de către o țară sau o comunitate de țări în scopul stimulării sau restrângerii schimburilor comerciale externe, conform intereselor proprii. Politica comercială este unul din pilonii principali ai relațiilor UE cu țările terțe. Astfel, componentele politicii comerciale sunt:

1. Politica schimbului de mărfuri;
2. Politica de ocupare a forței de muncă pe plan internațional;
3. Politica fiscală la export și import;
4. Politica valutară;
5. Politica vamală;
6. Politica de cooperare industrială internațională;
7. Politica de administrație comercială în domeniul relațiilor externe.

După cum s-a menționat, Piața Comună este instrumentul principal al integrării economice, care înlătură toate barierele privind realizarea efectivă a celor patru libertăți prevăzute de Tratatul de la Roma.

În sens restrâns, politica comercială comună presupune crearea unei uniuni vamale între statele-membre ale UE, aplicarea unor principii uniforme cu privire la modificarea taxelor vamale, stabilirea de taxe vamale și încheierea de acorduri comerciale cu țările terțe (nemembre UE), elaborarea și implementarea politicii vizând regimul comun de import și export etc.

În sens larg, politica comercială comună rezultă în mare măsură din regulile cuprinse în acordurile încheiate în cadrul OMC. Baza politicii comerciale comune o constituie tariful vamal comun aplicat în relațiile cu țările terțe. Regulile comune de export și de import sunt completate și sprijinite de reglementările comune cu privire la măsurile antidumping și de salvagardare, măsurile împotriva subvențiilor la import sau a practicilor ilicite de comerț, precum și restricțiile cantitative și interdicțiile comerciale în probleme de politică externă.

UE a încheiat numeroase acorduri comerciale (de liber schimb și de cooperare) cu țările terțe. Unele dintre acestea acoperă toate aspectele relațiilor comerciale, altele vizează numai anumite domenii ale schimburilor comerciale.

În 1999, Piața Comună a fost definitivată de Uniunea financiară și monetară, care transformă comerțul intraeuropean într-unul interregional. La fel ca regiunile, statele-națiune devin simple entități ale unei comunități supranaționale.

Piața comună este o mare realizare a teoriei și practicii economice. Fundamentele conceptuale ale pieței comune sunt următoarele:

Legea prețului unic. Conform teoriei neoclasice, nu este posibil ca două bunuri echivalente să aibă prețuri diferite în interiorul unui spațiu economic în care bunurile și serviciile circulă liber, iar concurența funcționează în mod natural. Dacă prețul unui bun este mai mare decât al altor bunuri similare de pe piața internă (intracomunitară), bunul respectiv este eliminat de concurență, ceea ce denotă ineficiența relativă a factorilor săi de producție.

Mobilitatea factorilor de producție. Într-un climat de concurență, asociat liberalizării circulației interne (de bunuri, servicii, persoane și capitaluri), dinamica economică are ca suport mobilitatea factorilor de producție:

- mișcările de capitaluri în vederea unei alocări optime (împrumutul își sporește producția, iar furnizorul de capital își mărește veniturile din investiții);

- mobilitatea forței de muncă prin transferul (emigrare) dinspre regiunile excedentare spre regiunile al căror produs marginal este mai ridicat;

- integrarea piețelor de capitaluri prin accesul la o mare diversitate de piețe financiare în cadrul pieței comune; aceasta stimulează profitul și concurența instituțiilor financiare.

Integrarea regională. Regiunile sunt entități microeconomice care au instituții, capitaluri și forță de muncă proprii. Integrarea regiunilor într-o Piață Comună permite definirea unor politici sectoriale comune cum ar fi: agricultura, protecția consumatorului, ocuparea forței de muncă.

Aceste efecte benefice ale pieței comune se explică prin următoarele acțiuni:

- suprimarea controalelor vamale în condițiile în care costul formalităților administrative, al întâzierilor la trecerea vămii și al salariilor funcționarilor vamali reprezintă 1,5% din valoarea schimburilor intracomunitare;

- deschiderea piețelor comune, respectiv punerea în concurență a întreprinderilor europene pentru atribuirea piețelor publice naționale (evaluate la 6,8-9,8% din PIB naționale); dincolo de efectul asupra calității serviciilor, această măsură a redus cu 0,5% din PIB comunitar, respectiv costurile administrative efectuate înainte pentru vânzarea întreprinderilor publice (comunicații, transporturi etc);

- alocarea superioară a capitalurilor datorită scăderii costului creditului, al primelor de asigurare și al serviciilor financiare în urma concurenței dintre prestatori (bănci, companii de asigurare);

- stimularea concentrării pentru a beneficia de avantajele economiilor de scară. În condițiile pieței comune, statele-membre au realizat peste 60% din schimburile dintre ele, ponderea schimburilor în realizarea PIB („rata de deschidere”) fiind de 25%. Deși este o rată mult sub comerțul interstatal din SUA, aceste date arată clar că piața unică din interiorul spațiului economic european a început să funcționeze.

Pentru a încuraja aceste evoluții favorabile, Comisia Europeană a publicat în 1993 „Programul strategic de consolidare a Pieței unice”. În esență, acest Program pune în evidență rolul jucat de trei politici specializate în ce privește consolidarea pieței

comune. Este vorba de politica de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii, politica concurenței și politica de protecție a consumatorilor.

Ea pune accentul pe nevoia de evitare a dublei impozitări a IMM în dubla lor ipostază de întreprinderi naționale și întreprinderi comunitare. Alte probleme în curs de soluționare sunt armonizarea TVA privind bunurile de ocazie, obiectele de artă, colecțiile și antichitățile, tranzacțiile cu metale prețioase.

O problemă majoră este integrarea în piața comună a unor sectoare precum transporturile și telecomunicațiile, proprietatea intelectuală și dreptul de autor, distribuția energiei și transportul aerian. Majoritatea legislațiilor naționale instituieseră monopolul asupra acestor servicii considerate strategice. Negocierile legate de integrarea acestor sectoare în piața comună sunt în curs de desfășurare și constituie un punct nevralgic al agendei europene.

Pentru ca Piața Unică și Uniunea Vamală să funcționeze este necesar ca în UE să existe un set unificat de reguli de import și de export și ca ea să aibă o singură voce în relațiile cu statele nemembre. Din acest motiv, statele-membre au acordat instituțiilor europene mandatul de a negocia în numele lor în domeniul relațiilor externe. Comisarul european responsabil pentru politica comercială a UE poartă negocieri în numele UE. În cadrul negocierilor majore, precum cele cu OMC, de asemenea pot participa reprezentanții statelor-membre. Politica comercială comună are o semnificație politică aparte, reprezentând aspectul extern al pieței unice și politica din domeniu a uneia dintre cele mai mari puteri comerciale din lume.

Această delegare din partea statelor-membre nu are semnificația renunțării la drepturile și obligațiile pe care statele-membre le au în formularea politicii comerciale a UE și în urmărirea modului în care Comisia Europeană respectă mandatele de negociere acordate de statele-membre.

Implicarea responsabilă a statelor-membre în procesul de formulare a politicii comerciale comune a UE a fost întărită de Global Europe Strategy menită să asigure o conlucrare și mai strânsă între Comisie, statele-membre, mediul de afaceri, mediul academic și reprezentanții statelor-membre în țările terțe.

La 1 decembrie 2009, intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, articolul 207, permite UE să negocieze, încheie și implementeze acorduri comerciale cu alte state ale lumii.

La elaborarea și implementarea politicii comerciale comune, Comisia Europeană negociază în numele statelor-membre UE prin consultări un comitet special „Comitetul pentru Politică Comercială” („Trade Policy Committee – TPC”). TPC este compus din reprezentanți ai celor 27 de state-membre și din Comisia Europeană. Principala lui funcțiune este de a coordona politica comercială a UE. În cadrul acestuia se discută întreaga problematică de politică comercială ce afectează comunitatea, de la probleme strategice ale rundelor de negocieri din OMC până la probleme specifice ale exporturilor de produse individuale. În cadrul acestui Comitet, Comisia prezintă și își asigură sprijinul din partea tuturor statelor-membre UE pe toată problematica privind politica comercială. Comisia Europeană nu poate lua decizii fără acordul statelor-membre, iar deciziile importante, cu efecte asupra regimului de import și export al UE sunt reconfirmate de către Consiliul UE.

PCC este implementată cu ajutorul instrumentelor de politică comercială, respectiv tariful vamal de import, măsuri de apărare comercială, reglementări privind măsurile sanitare și fitosanitare, respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, începând cu momentul vămuirii, limitări cantitative la import sau la export, sisteme de licențe de import/export, documente de supraveghere la import/export, regimul comerțului cu bunuri cu dublă utilizare și acorduri de recunoaștere reciprocă etc.

Elaborarea și implementarea PCC vizează: modificări ale nivelului taxelor vamale, încheierea acordurilor comerciale (preferențiale, nepreferențiale, de cooperare vamală), uniformizarea și nediscriminarea măsurilor de liberalizare a comerțului, politica în domeniul exportului și aplicarea măsurilor de apărare comercială (precum cele luate în caz de dumping sau subvenții), dar și adoptarea de măsuri vizând întărirea cooperării vamale între statele-membre UE și între acestea și Comisia Europeană.

Tratatul de la Lisabona acordă un rol sporit Parlamentului European, oferindu-i drepturi depline de decizie în domeniul politicii comerciale, comparativ cu situația anterioară când doar Consiliul UE era responsabil pentru adoptarea legislației comerciale, în timp ce Parlamentul European era consultat și implicat în procesul de ratificare a acordurilor comerciale numai în câteva cazuri majore limitate.

Politica Comercială îndeplinește următoarele funcții:

1. De protejare a economiei naționale de concurența celorlalte state și, în principal, a celor dezvoltate, prin restrângerea sau prohibirea importurilor, instrumentele respective ale politicii comerciale ce realizează această funcție sunt grupate în 2 categorii: tarifare și netarifare.

2. De promovare a relațiilor comerciale internaționale ce vizează impulsivitatea exporturilor prin adoptarea instrumentelor promoționale și de stimulare.

În 2018, cele 28 de state-membre ale UE au importat în total bunuri în valoare de 5 426 mld. euro, din care 3 446 mld. euro (sau 64%) au venit din altă țară-membră a blocului comunitar.

Cel puțin trei sferturi din totalul bunurilor importate au avut ca origine un alt stat-membru în Luxemburg (88%), Slovacia (80%), Croația și Austria (ambele cu 78%), Cehia și Portugalia (ambele cu 76%), Ungaria, Letonia și România (toate cu 75%). În contrast, Olanda a fost singurul stat-membru unde mai puțin de jumătate din importuri au venit din UE (46%).

În 2018, cele 28 de state-membre ale UE au exportat în total bunuri în valoare de 5 474 mld. euro din care 3 518 mld. euro (sau 64%) erau destinate altei țări-membre a blocului comunitar.

Cel mai ridicat procentaj de bunuri exportate către alt stat-membru UE a fost în Slovacia (86%), Cehia și Luxemburg (ambele cu 84%), Ungaria (82%), Polonia (80%), România (77%). La polul opus sunt Cipru și Marea Britanie, care au exportat mai multe bunuri către țările din afara UE decât în interiorul blocului comunitar.

4.2. Evoluția politicii comerciale

Ideea unei politici comerciale comune a luat naștere în 1955, la Messina, când miniștrii de externe ai Belgiei, Olandei, Luxemburgului, Franței, Italiei și Germaniei au decis să-și concentreze atenția asupra integrării economice și a scăderii tarifelor vamale între aceste țări cu scopul de a stimula relațiile comerciale și dezvoltarea economică.

Politica comercială comună a reprezentat, alături de politica agricolă, de cea din domeniul pescuitului și de politica comună în domeniul transporturilor, una dintre cele patru politici comune incluse în Tratatul de la Roma din 1957.

Fundamentele politicii comerciale a UE se regăsesc în prevederile Tratatului de la Roma, care ulterior a fost completat de tratatele multilaterale și bilaterale încheiate de CEE pe parcursul evoluției sale și prin legislația și reglementările adoptate. În art. 18 al Tratatului se afirmă că CEE dorește să contribuie, în interesul comun, la dezvoltarea armonioasă a comerțului mondial, la desființarea progresivă a restricțiilor asupra comerțului internațional și la micșorarea tarifelor vamale. De-a lungul evoluției procesului de integrare europeană, politica comercială comună a cunoscut importante modificări, extinzându-și sfera de reglementare. Țările care au aderat mai târziu la comunitate s-au

angajat să se conformeze normelor și reglementărilor deja adoptate. Reglementările de ordin comercial au vizat atât constituirea Uniunii Vamale și realizarea pieții unice, precum și relațiile comerciale cu statele terțe. Scopul Tratatului de la Roma a fost de a crea o Uniune Vamală între statele-membre ale CEE, care a însemnat un proces complex de liberalizare progresivă, dar completă a schimburilor comerciale reciproce, de creare a unui teritoriu vamal unic și de reglementare uniformă a fluxurilor comerciale cu statele terțe. Ultimele două acțiuni presupuneau:

- 1) adoptarea unei politici comune față de statele terțe;
- 2) adoptarea unui tarif vamal comun.

Teoria uniunii vamale aparține teoriei taxelor vamale. În cadrul unei uniuni vamale, taxele vamale sunt înlăturate în comerțul reciproc, iar față de terți se stabilește o politică comercială comună.

În textul Tratatului de la Roma a fost stabilit un calendar relativ precis al măsurilor ce vizau crearea Uniunii vamale și unele prevederi generale cu privire la Uniunea economică și monetară și o perspectivă de Uniune politică. Uniunea vamală, în linii mari, urma să fie înființată în perioada de tranziție a creării CEE, adică într-o perioadă de 12-15 ani. Dacă ținem cont de faptul că Tratatul de la Roma a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958, iar primele măsuri de aplicare a lui au fost promovate începând cu 1 ianuarie 1959, Uniunea vamală urma să fie înființată cel mai devreme la 1 ianuarie 1970. Această prevedere a fost redusă față de prevederile tratatului la 10 ani, încheindu-se la 1 iulie 1968. Conform prevederilor acestui Tratat, Uniunea vamală s-a creat prin aplicarea unor măsuri ce vizau pe de o parte comerțul intracomunitar, iar pe de altă parte comerțul cu țările terțe.

În comerțul intracomunitar sunt de menționat următoarele măsuri:

1. Desființarea taxelor vamale de export încă din 1960.

2. Reducerea treptată, până la eliminarea completă la 1 iulie 1968 a taxelor vamale de import.

3. Eliminarea, în aceeași perioadă, a restricțiilor cantitative și a altor bariere netarifare din schimburile reciproce.

În raport cu țările terțe cele mai importante măsuri aplicate au fost:

1. Adoptarea de către statele-membre CEE în GATT, în conformitate cu angajamentele asumate, a unor contingente tarifare, care stabileau plafoane cantitative sau valorice în limita cărora puteau fi efectuate importuri din țările terțe cu scutiri sau reduceri de taxe vamale.

2. Ajustarea treptată a tarifelor vamale naționale în vederea adopțării tarifului vamal comun. Conform prevederilor Tratatului, nivelul taxelor din tariful vamal comun urma să se situeze la nivelul mediei aritmetice a taxelor vamale în vigoare în statele-membre de la 1 ianuarie 1957. Pentru a atinge nivelul tarifului vamal comun au fost făcute trei ajustări succesive: prima cu 30% la 1 ianuarie 1961, a doua cu 30% la 1 iulie 1963 și ultima cu 40% la 1 iulie 1968;

3. Astfel, la 1 iulie 1968 a fost pus în aplicare tariful vamal comun față de statele terțe.

În acest fel, putem considera data de 1 iulie 1968 data finalizării, în linii generale, a constituirii Uniunii vamale. Spunem în linii generale, deoarece alte măsuri stipulate în Tratat care vizau direct sau indirect realizarea liberei circulații a mărfurilor urmau să fie aplicate ulterior. Printre aceste măsuri putem menționa:

- instituirea unui regim fiscal comun între țările-membre;
- armonizarea legislațiilor vamale și administrative a statelor-membre;
- elaborarea și adoptarea unor reguli comune privind concurența pe plan intercomunitar etc.

La aceasta se adaugă și faptul că în schimburile comerciale reciproce, o lungă perioadă de timp, chiar după expirarea perioadei

de tranziție, au persistat o serie de bariere netarifare și restricții atât la comerțul cu produse manufacturate, cât mai ales în cel cu mărfuri agricole.

Trebuie făcută însă distincția între trei termeni folosiți deseori ca sinonime:

- piata comună este o etapă a integrării economice, care vizează eliminarea tuturor barierilor în calea schimburilor intracomunitare;

- piata unică presupune fuziunea piețelor naționale și adoptarea unei politici economice comune;

- piata internă este situația de integrare economică, unde piața comună este unică, deci, are caracteristicile unei piețe interne a UE.

În primii 10 ani de existență, Comunitatea a realizat două etape importante în acest proces:

- uniunea vamală, prin suprimarea reciprocă a drepturilor vamale, precum și a restricțiilor cantitative și prin instituirea unui tarif exterior comun;

- definirea unei politici agrare comune a fost necesară pentru libera circulație a produselor agricole între țările-membre.

4.3. Obiectivele, principiile și domeniile politicii comerciale comune

Obiectivul PCC este promovarea interesului economic și politic al Uniunii Europene.

În preambulul Tratatului privind funcționarea UE se precizează că prin intermediul politicii comerciale comune se urmărește eliminarea treptată a restricțiilor din cadrul schimburilor internaționale. Dar se mai adaugă în tratat și faptul că aceste interdicții nu trebuie să determine discriminări arbitrare sau limitări disimulate în comerțul dintre statele-membre.

Astfel, *Obiectivele majore ale Politicii Comerciale* sunt:

– dezvoltarea exporturilor comunitare de bunuri și servicii, inclusiv prin deschiderea și consolidarea unor noi piețe de destinație;

– asigurarea unei protecții adecvate pentru industria europeană de bunuri și servicii, în special prin măsuri de combatere a concurenței neloiale cauzate de anumite importuri din țări terțe;

– combaterea oricăror măsuri de discriminare sau împiedicare a accesului și dezvoltării exporturilor de bunuri și servicii comunitare pe terțe piețe;

– asigurarea unui cadru legal și instituțional favorabil investițiilor străine directe cu protejarea adecvată a investitorilor și a investițiilor;

– susținerea acestor obiective în cadrul organizațiilor internaționale în timpul negocierilor comerciale multilaterale;

– dezvoltarea armonioasă a comerțului mondial, abolirea progresivă a restricțiilor din comerțul internațional și reducerea barierelor vamale;

– dezvoltarea durabilă prin integrarea unui număr cât mai mare de țări în ansamblul comerțului mondial;

– asigurarea includerii în politica de dezvoltare a componentei mediului înconjurător.

Principiile comerțului în cadrul pieței interne a UE sunt mai specifice și mai detaliate decât principiile OMC și transferă principiile în politica și reglementările UE.

Principiul de bază care guvernează politica comercială comună a UE care reiese din articolul 3a al Tratatului privind UE, ce stabilește că dezideratul acestei politici este realizarea unei economii de piață deschise în care concurența este liberă. Interpretarea dată acestui principiu este aceea că gradul de protecționism al pieței interne unice ar trebui să se reducă în mod continuu.

O altă prevedere a Tratatului este aceea că politica comercială este construită pe principii uniforme în domeniul tarifar, al acordurilor comerciale, ceea ce presupune că în materie de acorduri comerciale internaționale sau de schimb față de terți trebuie să se realizeze o centralizare a deciziilor la nivel comunitar. Cu toate acestea, având în vedere și existența principiului subsidiarității, Curtea Europeană de Justiție a subliniat negocierea și semnarea acordurilor comerciale internaționale și, în plus, a stabilit că anumite servicii nu intră sub incidența politicii comerciale comune, iar în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală competențele sunt partajate între cele două părți.

Politica comercială comună a UE are trei dimensiuni:

a) Dimensiunea multilaterală, realizată în cea mai mare parte în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (fostul GATT), care are drept scop promovarea regulilor privind accesul la piețe în contextul asigurării unei guvernante globale efective. Dimensiunea multilaterală se realizează în cea mai mare parte în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului UE, implicându-se activ în stabilirea regulilor de organizare a unui sistem multilateral al comerțului global.

În perioada ultimelor decenii de funcționare (elaborare și implementare) a politicii comerciale comune, UE a dezvoltat relații comerciale complexe în cadrul negocierilor multilaterale, regionale sau bilaterale. În afara rundelor de negocieri din cadrul GATT/OMC, cele mai cunoscute aranjamente comerciale externe ale UE sunt Convenția de la Cotonou (anterior cunoscută drept „Convenția de la Lomé”), Schema Generalizată de Preferințe (SGP), Spațiul Economic European (SEE) și, recent, Acordurile de Parteneriat Economic (Economic Partnership Agreements).

În prezent au loc negocieri privind liberalizarea schimburilor comerciale în cadrul Runderi de la Doha, începută în noiembrie 2001.

b) Dimensiunea bilaterală/regională, care este reflectată prin acordurile bilaterale negociate și încheiate de UE în afara negocierilor multilaterale din cadrul OMC și prin adoptarea unor măsuri specifice cu țări terțe sau cu asociații regionale. În afara negocierilor din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), UE încheie acorduri bilaterale cu state terțe și cu asociații regionale, care, însă, trebuie să respecte angajamentele luate în cadrul OMC. Acordurile comerciale bilaterale au în vedere stabilirea de uniuni vamale, zone de liber schimb, asociere, cooperare și parteneriat.

Între UE și unele state terțe (Andorra, Monaco, San Marino și Turcia) au fost convenite Uniuni Vamale, ca formă avansată de integrare economică, chiar dacă acestea sunt imperfecte, deoarece acoperă doar produsele industriale. Acorduri comerciale sau de asociere care și-au propus stabilirea unor zone de comerț liber au fost încheiate cu țări care acoperă un spațiu geografic considerabil din Europa de Sud (Republica Macedonia, Albania, Serbia, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina), în bazinul Mediteranean prin Parteneriatul Euro-Mediteranean (Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria și Tunisia), America de Nord (Mexic), din Asia (Coreea), din Africa (Africa de Sud), Comunitatea Andină și America Centrală.

c) Dimensiunea unilaterală, care constă în adoptarea și implementarea de către UE a unor măsuri unilaterale drept instrumente suplimentare de politică comercială în scopul asigurării dezvoltării și/sau stabilității politice corespunzător priorităților politice ale Uniunii. Forma cea mai des regăsită a acestor măsuri este cea a concesiilor comerciale acordate de UE țărilor terțe pe baza unui interes economic pentru accelerarea comerțului cu o anumită regiune și creșterea avantajelor economice pentru ambele părți.

În cadrul dimensiunii unilaterale a politicii sale comerciale UE folosește următoarele instrumente:

- Inițiativa „Totul în afara armelor” („Everything But Arms” Initiative – EBA), adoptată de către Consiliul UE în februarie 2001, reprezintă o schemă de preferințe în sensul acordării accesului pe piața comunitară, fără plata taxelor vamale, pentru produsele care sunt importate sau provin din cele mai puțin dezvoltate 49 de țări, conform clasificării ONU, cu excepția armelor și munițiilor. Aceste preferințe sunt acordate de UE pe o perioadă nedeterminată.

- Acordarea de preferințe asimetrice, pentru țările din Balcani sau Republica Moldova, în contextul implementării conceptului „Europei extinse”, urmărindu-se asigurarea păcii, stabilității, libertății și prosperității economice în regiune. În anul 2000, Consiliul UE a acordat extinderea și îmbunătățirea preferințelor tarifare autonome ale UE pentru țările din Vestul Balcanilor, făcând ca 95% din importurile provenind din aceste țări să se facă fără taxe vamale.

- Măsurile Comerciale Autonome pentru Balcanii de Vest – adoptate de către UE în anul 2000, acestea vizau eliminarea ultimelor bariere tarifare în comerțul cu produse industriale, extinderea liberalizării comerțului asupra unui număr mai mare de produse agricole și de pescuit. Inițial, prevederile s-au aplicat pentru o perioadă de 5 ani, dar au fost extinse până în 2010.

- Sistemul Generalizat de Preferințe (SGP) reprezintă un sistem de preferințe tarifare (taxe vamale preferențiale: eliminarea sau reducerea acestora) acordat în mod unilateral de către UE pentru anumite produse importate din țări aflate în curs de dezvoltare.

În anul 1971 s-au pus bazele *Sistemului Generalizat de Preferințe* (Generalized System of Preferences – GSP), un acord comercial prin intermediul căruia este oferit acces preferențial pe piețele UE unui număr de 176 de state în curs de dezvoltare. Acesta se realizează prin practicarea unor tarife reduse la intrarea

produselor ce aparțin acestor țări pe piața UE, în scopul încurajării țărilor în curs de dezvoltare să participe la comerțul internațional și să obțină venituri suplimentare din export. În 2008 a fost adoptat un nou sistem GSP pentru perioada cuprinsă între 1 ianuarie 2009 și 31 decembrie 2011.

În cadrul acestui sistem produsele originare din țările în curs de dezvoltare beneficiază de taxe vamale reduse sau zero, iar produsele originare din țările cel mai puțin avansate au acces liber la exportul pe piața UE.

UE oferă în cadrul SGP taxe vamale scăzute sau scutiri de taxe pentru 179 de țări și teritorii. Sistemul UE direcționează beneficii speciale către cele mai slab dezvoltate 50 de țări și către țările care aplică standarde de protecție a muncii și a mediului (produsele care primesc acest tratament pot diferi de la o țară beneficiară la alta).

SGP a UE acoperă 6 900 produse, care sunt clasificate în 2 categorii: *normale* și *sensibile*. *Produsele sensibile* sunt cele care concurează producția autohtonă din UE și pentru care se impune un anumit nivel tarifar de protecție. Pentru ele nu se poate oferi decât o reducere a taxei vamale. În schimb, *produsele normale* nu afectează economia UE și drept urmare beneficiază de scutire de taxe vamale.

Sistemul Generalizat de Preferințe Plus (SGP+) al UE

Începând cu 1 ianuarie 2006 și până la 31 decembrie 2008, UE a aplicat schema de stimulente pentru o dezvoltare durabilă și o bună guvernare cunoscută sub numele de inițiativa „SGP Plus”, care:

– extinde numărul de produse acoperite de SGP de la 6 900 la 7 200 (majoritatea produse agricole și din sectorul piscicol, de interes pentru țările în curs de dezvoltare);

– extinde cu 15 numărul țărilor beneficiare: cele 5 țări aparținând Comunității Andine (Bolivia, Columbia, Ecuador, Peru

și Venezuela), 6 țări din America Centrală (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua și Panama), Moldova, Georgia, Mongolia și Sri Lanka;

– inițiază **Protocolul celor 16**, negociat sub egida GATT, având ca obiectiv acordarea de preferințe vamale în comerțul dintre țările în curs de dezvoltare, membre ale acestui sistem preferențial.

În ceea ce privește acordurile de cooperare încheiate de statele-membre ale UE cu state terțe, acestea se supun unui control comunitar reglementat prin Decizia nr.74/393 din 22 iulie 1974 de instituire a unei proceduri de consultare pentru acordurile de cooperare dintre statele-membre și țările terțe. Conform prevederilor acestei decizii, statele-membre trebuie să informeze Comisia și celelalte state-membre cu privire la „acordurile de cooperare” pe care intenționează să le negocieze sau să le reînnoiască cu țările terțe.

4.4. Bazele legislative ale politicii comerciale comune

La baza politicii comerciale comune se află Tratatul de la Roma, al cărui titlu I din partea a II-a se numea „Libera circulație a mărfurilor”.

În art. 29 al Tratatului de la Roma sunt indicate motivele pentru crearea PCC:

- necesitatea promovării comerțului între statele-membre și țările terțe,
- posibila îmbunătățire a capacității competitive a întreprinderilor;
- evitarea distorsiunilor competitive pe piețele de mărfuri finite legate de livrările de materii prime sau produse semifabricate;

- evitarea perturbărilor grave ale economiilor statelor-membre, asigurând în același timp creșterea producției și a consumului în interiorul UE.

Principalele elemente ale PCC au fost formulate în art. 113 al Tratatului, apoi reformulate în Tratatul UE, unde se menționează că PCC are la bază principiul uniformității, mai ales în ceea ce privește stabilirea și modificarea taxelor vamale, încheierea de acorduri comerciale și tarifare, uniformizarea măsurilor de liberalizare, politica exporturilor, precum și măsurile de apărare comercială necesare în caz de concurență neloială a terților (dumping sau subvenționarea exporturilor).

PCC în raport cu nemembrii a fost prevăzută în textul Tratatului de la Roma, art. 110-116.

Chiar din debut, în documentele de constituire se indica orientarea PCC spre *Liberul schimb și nu spre protecționism*.

După semnarea Tratatului de la Roma, competența în domeniul politicii comerciale este transferată de la țările-membre la CEE.

Conform memorandumului cu privire la politica comercială a CEE, adoptat în 1962, relațiile comerciale ale Comunității cu țările terțe au fost împărțite în 3 grupe:

1. Relații comerciale cu țările capitaliste dezvoltate, membre ale OCDE și a ale GATT;

2. Relații comerciale cu țările în curs de dezvoltare, membre GATT;

3. Relații comerciale cu alte țări terțe inclusiv țările socialiste față de care s-a preconizat un tratament discriminatoriu în raport cu celelalte țări terțe.

În decursul anului 1964, organele comunitare au elaborat un program concret; programul se referea la 3 categorii de măsuri:

1. Elaborarea și aplicarea în practică a unor reguli comune privind contingentele și alte măsuri de politică comercială din domeniul netarifitar.

2. Elaborarea și aplicarea unor reguli comune privind relațiile comerciale cu țările socialiste.

3. Transformarea treptată a acordurilor comerciale bilaterale încheiate cu terții în acorduri comunitare.

4.5. Instrumente și măsuri ale PCC

PCC este una foarte complexă, fiind dependentă de multe alte domenii. Astfel, nu putem vorbi despre politica comercială și piața liberă fără a menționa câteva aspecte legate de politica vamală. Unele instrumente de politică vamală au implicații asupra politicii comerciale.

Instrumentele prin care este exercitată politica vamală comună a UE sunt, în primul rând, taxele și tarifele vamale percepute la importul sau exportul de produse, iar, în al doilea rând, sunt codurile, directivele și regulamentele comerciale, acestea fiind aplicate diferit de la un produs la altul.

Cea mai importantă clasificare realizată în literatura de specialitate împarte instrumentele în 3 mari categorii:

- instrumente de politică vamală de natură tarifară;
- instrumente de politică vamală de natură netarifitară;
- instrumente de stimulare și promovare a schimburilor comerciale externe.

PCC a UE se referă concret la tariful vamal comun; schema de preferințe generalizate a UE; măsurile de apărare comercială; acordurile preferențiale comerciale și de cooperare încheiate cu țările terțe; angajamentele comerciale din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.

Instrumentele de natură tarifară sunt denumite astfel, deoarece principala funcție a acestora este de a încadra un produs

într-o anumită poziție tarifară din nomenclatorul vamal și a aplica taxa vamală, contribuind astfel la bugetul statului. Totodată, acestea mai au funcția de negociere (statele își pot negocia concesiile vamale prin intermediul lor) sau protecționistă (rolul de a proteja economia națională de practici neloiale, precum dumping sau subvenții de stat practicate de concurența străină).

Protecția tarifară se realizează prin intermediul taxelor vamale. Taxele vamale sunt impozite indirecte percepute de către stat asupra mărfurilor când acestea trec granițele vamale ale țării respective. Rezultă că taxele vamale sunt un instrument de politică comercială de natură fiscală, constituind o sursă de venit la bugetul statului, cu o incidență directă asupra prețului produselor care fac obiectul comerțului exterior.

Instrumentele de natură netarifară au, în principiu, dimensiune politică, se constituie sub forma unor bariere în fapt și sunt utilizate pentru a limita și restricționa importul sau exportul de mărfuri, deformând astfel fluxul internațional de produse. Sunt mai puțin transparente, sunt de mai multe tipuri și, de obicei, sunt aplicate ca măsuri de constrângere la practicile concurențelor care, aplicând prețuri de dumping, pot exercita concurență neloială, prejudiciind economia statului în cauză.

Prin intermediul acestor instrumente se influențează volumul fizic al importurilor, prețul bunurilor importate sau se manifestă un anumit grad de protecționism în sensul:

- taxele cresc pe măsură ce gradul de prelucrare al produselor importate crește față de materiile prime sau produsele semifabricate;

- acestea nu permit furnizorilor să-și diversifice exporturile în ceea ce privește produsele prelucrate, beneficiind de un protecționism superior față de situația în care ar exporta materiile prime respective;

- se pot impune anumite interdicții pe o perioadă de timp determinată sau nedeterminată la anumite tipuri de produse pentru diverse motive: pentru prevenirea unor dezechilibre ale balanței de plăți, pentru protejarea sănătății și asigurarea securității publice, prezervarea unui mod de viață tradițional, aplicarea de sancțiuni etc.;

- licențele de import se pot acorda mai greu, pot fi costisitoare, perioada de valabilitate poate fi mai scurtă decât cea în care trebuie să se desfășoare tranzacția, acordarea se face cu prioritate unor anumiți importatori etc.;

- pot apărea limitări voluntare la export;

- există acorduri pentru limitarea controlată a comerțului cu anumite produse, de exemplu aranjamentele OPEC, acordurile internaționale pe produse etc.;

- există obstacole tehnice astfel, încât anumite produse nu pot fi comercializate pe teritoriul altei țări, deoarece nu corespund standardelor tehnice impuse de aceasta.

Tarifarea barierei netarifare are ca scop estimarea impactului asupra prețului, echivalentă cu estimarea diferenței dintre prețul mondial al unui produs și prețul intern protejat de aceste bariere. Pentru a putea măsura beneficiile în urma eliminării unei bariere netarifare de pe o anumită piață de export, trebuie să se ia în considerare diferențele de preț dintre cele două piețe, dar și gradul de substituibilitate dintre produsele naționale și exporturile concurenților pe piața importatoare. În acest sens, trebuie să ținem cont și de faptul că prețurile interne sunt relativ rigide față de prețurile internaționale, ceea ce va conduce la variații ale echivalentului tarifar.

Instrumentele de stimulare și promovare a schimburilor comerciale externe reflectă intervenția statului pentru a genera efecte pozitive pentru anumiți agenți economici privați, oferindu-le

acestora facilitați cu scopul de a-i motiva să-și internaționalizeze produsele.

Măsurile promoționale presupun încurajarea firmelor spre participarea la târguri și expoziții, reprezentarea comercială oficială în străinătate, prestarea de servicii de informare și orientare a clienților externi, diverse forme de publicitate externă etc.

Aceste instrumente pot lua forma subvențiilor acordate de stat, primelor directe pentru export, oferirea de facilități fiscale, credite de export, prime valutare, dar și deprecierea monedei.

Aceste acțiuni însă de multe ori deformează fluxurile comerciale, ducând chiar la practici neloiale și dumping, astfel că acestea nu sunt recomandate să fie aplicate, mai ales că duc la necesitatea salvagădării și practicii de retorsiune.

Din perspectivă politică, instrumentele de politică vamală pot fi folosite pentru a limita comerțul cu anumite bunuri și servicii care pot avea efecte negative asupra economiei statului în cauză. Din perspectivă financiară, acestea au o contribuție însemnată, aducând venituri importante la bugetul de stat. Pe de altă parte, instrumentele politicii vamale pot fi folosite pentru a realiza statistici cu privire la desfășurarea fluxurilor de mărfuri și analizarea circuitului comercial internațional, pentru redefinirea activităților de export sau pentru punerea în aplicare a politicii fiscale a statului respectiv.

Odată ce un produs a ajuns la vama statului pe teritoriul căruia urmează a fi comercializat, acesta este încadrat pe o anumită poziție tarifară, în funcție de prevederile din nomenclatorul vamal din cadrul TVC sau, după caz, din cadrul Tarifului vamal integrat al Comunităților Europene (TARIC). Principalele nomenclatoare de mărfă utilizate pe plan internațional sunt: Standard International Trade Clasification, Nomenclatorul Vamal de la Bruxelles, Sistemul Armonizat de Descriere și Codificare a Mărfurilor etc.

Tariful vamal comunitar sau tariful vamal comun (TVC)

este format din toate taxele aplicate mărfurilor importate de către statele-membre ale UE ținând cont de regimul clauzei națiunii celei mai favorizate. TVC a fost stabilit pentru fiecare categorie de produse ca media aritmetică a tarifelor aplicate de către statele-membre. Astfel, primul TVC a reflectat întreaga istorie a relațiilor comerciale ale tuturor statelor-membre.

Există mărfuri care pot fi clasificate pe mai multe poziții tarifare. În această situație, bunurile compuse din materii diferite se încadrează după natura articolului care le conferă caracterul esențial. Dacă nu pot fi clasificate după aceste reguli amintite, se vor încadra în poziția cu numărul cel mai mare dintre pozițiile susceptibile ce s-au luat în considerare.

TVC a fost instituit în 1968, odată cu încheierea procesului de înlăturare a taxelor vamale între țările-membre UE și formarea uniunii vamale. Baza legală a TVC o reprezintă: Regulamentul Consiliului Nr. 2658/87 din 23 iulie 1987 privind tariful și nomenclatura statistică și TVC. El este comun tuturor statelor-membre UE, nivelul taxelor vamale variind însă de la un produs la altul.

TVC se aplică uniform pe întreg teritoriul UE, având rolul:

- a evita distorsionarea schimburilor prin intermediul taxelor vamale;
- a evita orientarea schimburilor în funcție de nivelul mai scăzut al taxelor vamale în anumite țări;
- a menține controlul la frontiera externă.

Odată cu preluarea TVC, statele nu mai au posibilitatea de a modifica în mod autonom tariful vamal comun sau de a institui în mod unilateral noi taxe vamale (Competența în privința modificării tarifului extern comun revine Consiliului de Miniștri la propunerea Comisiei Europene. Aceasta poartă și negocierile cu țările terțe și cu organismele economice internaționale cum este OMC).

4.6. Tipuri de acorduri încheiate de UE cu statele terțe

UE își gestionează relațiile comerciale cu țările terțe prin intermediul acordurilor comerciale. Acestea sunt concepute pentru a crea oportunități comerciale mai bune și a înlătura barierele comerciale.

Acordurile fac parte din legislația secundară a UE. Acestea sunt rezultatul unui acord de voință între UE și o țară terță sau al unui acord de cooperare între instituțiile europene.

Acordurile comerciale diferă în funcție de conținut:

- **acordurile de parteneriat economic (APE)** - sprijină dezvoltarea partenerilor comerciali din țările din Africa, zona Caraibilor și Pacific;

- **acordurile de liber schimb (ALS)** - permit deschiderea reciprocă a piețelor cu țările dezvoltate și cu economiile emergente prin acordarea unui acces preferențial la piețe;

- **acordurile de asociere (AA)** - dau un impuls acordurilor politice mai ample.

De asemenea, UE încheie acorduri comerciale nepreferențiale ca parte a unor înțelegeri mai ample, precum **acordurile de parteneriat și cooperare (APC)**.

Negocierea acordurilor comerciale se desfășoară în conformitate cu normele stabilite de articolul 218 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Republica Moldova a semnat **Acordul de Parteneriat și Cooperare cu UE** la 28 noiembrie 1994, care reprezintă baza legală în relațiile UE–Republica Moldova.

Semnat la 2 octombrie 1995, Acordul Interimar privind comerțul între Republica Moldova și UE a intrat în vigoare la 1 mai 1996, fapt care a permis o dinamizare a schimburilor comerciale.

După intrarea în vigoare a APC la 1 iulie 1998, relațiile Republicii Moldova cu UE au fost plasate într-un cadru legislativ oficial.

Începând cu 1 ianuarie 2006, Republica Moldova a beneficiat de Sistemul Generalizat de Preferințe Plus (SGP+), care constituie un regim preferențial de comerț oferit de UE pentru susținerea dezvoltării și bunei guvernări. Avantajul principal al acestui sistem constă în faptul că 7 200 produse moldovenești vor beneficia de acces liber pe piața UE, fiind scutite de plata taxelor vamale.

Din 2008, relațiile comerciale dintre Republica Moldova și UE s-au desfășurat în cadrul regimului de Preferințe Comerciale Autonome (Autonomus Trade Preferences – ATP). Acest regim bilateral asimetric a extins scutirile tarifare și cantitative pentru exporturile spre UE, originare din Moldova, cu excepția unui număr limitat de produse agricole. În perioada 2008-2010 doar cinci cote au fost efectiv utilizate de exportatorii moldoveni.

La ședința din 25 octombrie 2010, Consiliul UE pentru Afacerile Externe a recunoscut aspirațiile europene ale Republicii Moldova și a salutat eforturile acesteia îndreptate spre asocierea politică și integrarea europeană cu UE. A fost scos în evidență dinamica foarte pozitivă dintre UE și RM din ultimii ani, precum și contribuția activă a RM în acest proces.

La 29 noiembrie 2013, la Vilnius, a fost parafat Acordul de Asociere dintre UE și RM, fiind semnat la 27 iunie 2014.

La 2 martie 2022, Republica Moldova a depus cererea de aderare la Uniunea Europeană.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Explicați conceptul de politică comercială.*
- *Care sunt principalele elemente ale politicii comerciale comunitare?*
- *Care este esența principalelor instrumente utilizate de UE în promovarea politicii comerciale (Schemele Generalizate de Preferințe, Schemele Generalizate de Preferințe Plus, Schemele de Preferințe Comerciale Autonome, Acordurile de Asociere și Liber Schimb etc.)?*
- *Analizați toate tipurile de acorduri comerciale încheiate de Uniunea Europeană cu țările terțe.*
- *Distingeți principalele instrumente folosite de UE în promovarea politicii comerciale comune în raport cu diferite grupe de state.*

Tema 5. POLITICA DE COEZIUNE ECONOMICĂ, SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ A UNIUNII EUROPENE

Obiectivele temei:

- *Explicarea necesității apariției și dezvoltării politicii de dezvoltare regională.*
- *Conștientizarea dezvoltării durabile ca parte componentă a modelului european de dezvoltare.*
- *Stabilirea criteriilor de eligibilitate a euroregiunilor pentru a putea beneficia de fondurile europene.*
- *Descrierea capacităților de absorbție a fondurilor europene pentru diferite programe de dezvoltare de către euroregiuni.*
- *Analiza beneficiilor politicii de coeziune aduse euroregiunilor mai puțin dezvoltate.*

Cunoscută inițial ca politică de dezvoltare regională a UE, ulterior ca politică de coeziune economică și socială, iar Tratatul de la Lisabona a adăugat o fațetă nouă a coeziunii, făcând trimitere la „coeziunea economică, socială și teritorială”.

Politica de coeziune este și va rămâne un pilon central pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă a UE. Acest lucru se referă la misiunea sa istorică de a ajusta dezvoltarea ulterioară a pieței unice prin consolidarea coeziunii economice, sociale și teritoriale a Comunității în ansamblul său.

5.1. Abordări conceptuale privind politica de coeziune

Aderarea unui stat la o grupare integraționistă este determinată de sarcinile și obiectivele dezvoltării sale, precum și de sarcinile, obiectivele și mecanismele de implementare a politicii economice ale statului. Intensificarea integrării economice la nivel regional și interregional într-o economie mondială globalizată duce la ieșirea politicilor economice dincolo de limitele economiilor naționale. Baza acestor procese este consolidarea concurenței pe piețele internaționale de mărfuri și financiare, ceea ce necesită consolidarea pozițiilor competitive ale fiecărei țări prin cooperarea

în utilizarea factorilor de producție. Formarea unor enclave teritoriale mari ca urmare a convergenței economice a țărilor conduce la formarea priorităților de dezvoltare supranațională, care, la rândul lor, se manifestă prin crearea de politici economice dincolo de frontierele țărilor și teritoriilor, formarea caracterului său supranațional.

Din punct de vedere teoretic și în conformitate cu interpretarea general acceptată, politica regională, în sensul cel mai generalizat, este un sistem integral de măsuri care vizează o dezvoltare socioeconomică echilibrată a unităților administrativ-teritoriale care alcătuiesc regiunea. În sistemul economiei mondiale se poate desfășura pe mai multe niveluri: stat, regiuni din cadrul statului; politica locală - administrația locală; regională; interregionale.

Unicitatea proceselor regionale care apar în UE se datorează în mare parte influenței mai multor documente supranaționale: Carta europeană a autonomiei locale adoptată în 1985 de către Consiliul European, Carta regionalismului adoptată în 1988 de către Parlamentul European, Declarația privind regionalismul adoptată în ca document juridic în anul 2000.

În conformitate cu documentele de mai sus, în cadrul politicii regionale a UE au fost adoptate o serie de principii, cum ar fi concentrarea teritorială a capitalului, finanțarea programelor vizate, cooperarea cu autoritățile locale și transferul anumitor decizii de management la nivelul teritorial optim, principiul subsidiarității (care într-o serie de țări a fost ridicat la rangul de lege).

Referindu-se la caracteristicile abordării politicii regionale în UE, trebuie remarcat faptul că această politică este strâns legată de definirea esenței conceptului de regiune. Conform definiției date în Carta regionalismului adoptată de Parlamentul European în 1988, regiunea este „...un spațiu omogen care are o comunitate fizică și geografică, etnică, culturală, lingvistică, precum și structuri economice comune și destin istoric”. Astfel, accepțiunea europeană a regiunii definește caracterul internațional al funcțiilor

regiunii, pe de o parte, și funcțiile îndeplinite în cadrul deciziilor organismelor supranaționale, pe de altă parte.

Un exemplu al fenomenului de regionalizare ca manifestare a legilor care reglementează dezvoltarea sistemelor socioeconomice în condițiile moderne este conceptul de „Europa regiunilor”, esența căruia este reducerea rolului autorităților de stat și consolidarea simultană a rolului și autorității structurilor supranaționale și regionale.

Politica regională a UE este *o politică de investiții, care își propune să susțină competitivitatea și creșterea economică, îmbunătățirea calității vieții, crearea de locuri de muncă și dezvoltarea durabilă.*

Politica regională stimulează regiunile să-și valorifice atuurile și, beneficiind de sprijin din partea UE, să demareze strategii de „specializare inteligentă” destinate creșterii.

Politica regională își concentrează fondurile în zone și sectoare în care rezultatele pot fi semnificative, fiind, astfel, și expresia solidarității UE cu țări și regiuni mai puțin dezvoltate.

Politica de coeziune⁶ este un sistem de măsuri care vizează creșterea bunăstării regiunilor UE și reducerea decalajului economic interregional. Pentru a depăși înapoierea economică și socială, sprijinul pentru zonele cu probleme în industrie și agricultură este utilizat până la o treime din bugetul UE, obiectivul politicii regionale fiind creșterea competitivității regiunilor prin promovarea creșterii economice și a ocupării forței de muncă, sprijinirea programelor de protecție a mediului și securitatea energetică.

Deși formată din 27 de state-membre, UE acordă o atenție deosebită celor 242⁷ de regiuni ale sale, considerând că acestea reprezintă adevăratul motor al dezvoltării pe toate planurile: economic, social, cultural etc. Această abordare are la bază observația că, în interiorul fiecărei țări, există diferențe de

⁶ Cohesion Policy, în limba engleză.

⁷ Conform clasificării NUTS 2021, de la 1 ianuarie 2021 sunt 92 regiuni NUTS I, 242 regiuni NUTS II și 1 166 regiuni NUTS III.

dezvoltare între regiuni, diferențe care ar putea crește fără implicarea direct a Uniunii și a statelor sale membre.

Politica UE care are drept scop reducerea decalajelor existente între regiunile Europei este cunoscută sub denumirea de **politică de coeziune**, fiind, înainte de toate, o politică a solidarității. Aceasta se bazează, în principal, pe solidaritate financiară, adică pe redistribuirea unei părți din bugetul comunitar realizat prin contribuția statelor-membre către regiunile mai puțin prospere din UE⁸, cu scopul promovării unui nivel înalt de competitivitate și de ocupare a forței de muncă.

Se urmărește, astfel, asigurarea unei dezvoltări stabile și durabile a UE și o funcționare optimă a Pieței Interne. Această redistribuire se face prin intermediul instrumentelor structurale, care sunt alocate în funcție de nivelul de dezvoltare economică al fiecărei regiuni, pe perioade succesive de câte șapte ani, denumite perioade de programare.

Disparitățile regionale numite și patologii regionale pot fi clasificate în două categorii legate de cauzele ce le-au determinat:

- ereditar-tradiționale, corespunzătoare ariilor regionale înapoiate care nu au constituit obiectul unei intervenții de politică de dezvoltare regională, ce sunt cel mai greu de atenuat, în special din cauza rezistenței la schimbare;

- dobândite, corespunzătoare ariilor regionale înapoiate care sub efectul evoluției economice au devenit fie zone de recesiune, fie zone de creștere economică excesivă, acestea fiind mai dispuse la oferta de alternativă economică în vederea atenuării recesiunii sau supradezvoltării.

Din punct de vedere al acoperirii spațiale, disparitățile se clasifică astfel:

- disparități intraregionale ce acoperă un teritoriu inclus în suprafața unei regiuni de dezvoltare;

⁸ Regiunile mai puțin dezvoltate se referă la regiunile în care PIB este mai scăzut decât 75% din media UE-27.

- disparități interregionale ce acoperă un teritoriu ce se întinde pe suprafața mai multor regiuni de dezvoltare ale unui stat;
- disparități europene, diferențele majore dintre regiunile Europei care nu constau nici în limba folosită, nici în istorie și tradiții, ci în gradul de dezvoltare al acestora, în standardul de viață al locuitorii lor. Disparitățile de dezvoltare fac diferența, iar intervențiile politicii de dezvoltare regională încearcă să atenueze tocmai aceste deosebiri.

Politica de dezvoltare regională reprezintă un ansamblu de documente și măsuri *planificate și promovate de autoritățile administrației publice locale și centrale*, în parteneriat cu diverși actori (privați, publici, voluntari), în scopul asigurării unei creșteri economice, dinamice și durabile, prin valorificarea eficientă a potențialului local și regional, în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață.

Instrumentele de planificare, alături de instrumentele financiare, fac parte din cadrul instrumentelor de realizare și implementare a politicilor de dezvoltare. Prin instrumente de planificare se înțeleg *strategii, planuri, programe și proiecte*.

Strategia poate fi națională, regională și locală. Ea este definită ca fiind un demers prin care, pe baza diagnozei situației economice și sociale existente, se formulează principiile și obiectivele pe termen mediu și lung, cu stabilirea priorităților și a resurselor necesare (umane, materiale, financiare, informaționale).

Strategia de dezvoltare regională schițează perspectivele dezvoltării regiunilor într-un stat sau în mai multe state dacă regiunile sunt interstatale, precum și definește instrumentele și mecanismele de realizare a obiectivelor strategice.

Planurile pot fi naționale, regionale și locale, anuale și multianuale. Ele sunt documente elaborate pe baza strategiei și se referă la ansamblul acțiunilor/măsurilor care trebuie întreprinse pentru atingerea obiectivelor. Planul, pentru fiecare acțiune/măsură, cuprinde ca principale elemente: denumirea și descrierea acțiunii preconizate, domeniul vizat și aria (întinderea geografică), beneficiarii finali, organismul responsabil de

implementare, țintele cuantificabile, indicatorii de monitorizare ai procesului, asistența financiară necesară și forma în care se acordă (grant sau împrumut), durata. Planul, în ansamblul său, cuprinde și o estimare prealabilă privind efectul global al strategiei asupra regiunii de dezvoltare.

Programele și proiectele sunt incluse practic în strategii și planuri, ele transpunând în cifre și măsuri concrete aportul financiar al finanțatorului. În ultimă instanță, de implementarea acestora depinde succesul politicilor de dezvoltare regională. În acest proces complex intră însă și agențiile de implementare, instituțiile administrației publice, precum și factorii politici sau alți actori importanți (grupuri de interes).

Principalele domenii care pot fi vizate de politica de dezvoltare regională sunt regăsite în domeniul economic, social, cultural și ecologic și pot ținti atragerea de investiții, dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, protecția mediului, reabilitarea infrastructurii, refacerea obiectivelor publice (învățământ, cultură, sănătate), combaterea șomajului etc.

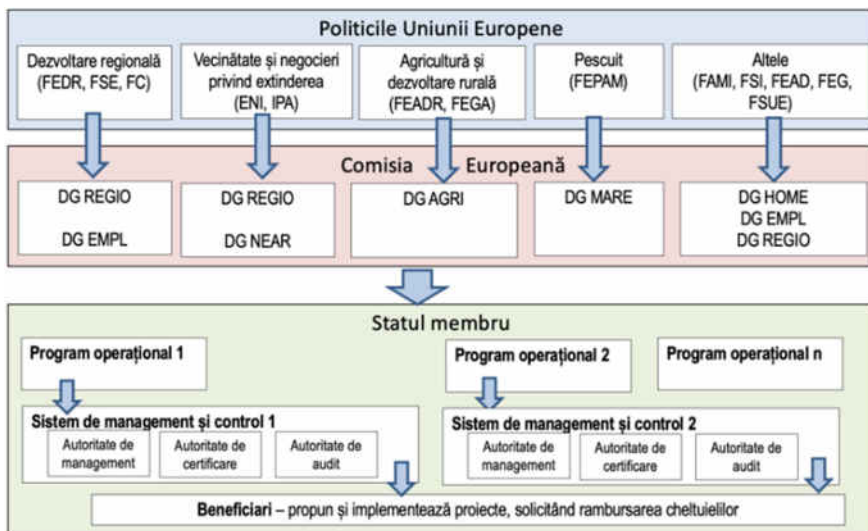

Fig. 5.1. Mecanismele de finanțare a politicilor UE

Obiectivul tradițional al politicilor de dezvoltare regională îl constituie reducerea disparităților teritoriale, realizarea unui echilibru relativ între nivelurile de dezvoltare economică și socială a diferitelor zone din teritoriul național. Obiectivul tradițional poate fi realizat prin *următoarele obiective fundamentale ale politicii de dezvoltare regională*:

1. Ameliorarea calității vieții prin îmbunătățirea condițiilor de viață, crearea de noi locuri de muncă, dezvoltarea infrastructurii, sporirea nivelului sociocultural.

2. Reducerea dezechilibrelor teritoriale indezirabile prin încurajarea dezvoltării regiunilor care prezintă o anumită întârziere, adaptarea infrastructurilor pentru zonele în declin, controlul creșterii economice în regiunile cu o evoluție prea rapidă.

3. Gestiunea resurselor naturale și protecția mediului prin promovarea unor strategii care să reducă conflictele dintre cererea de resurse naturale și necesitatea conservării acestora, prin protejarea patrimoniului natural, cultural și istoric.

4. Utilizarea rațională a teritoriului prin dezvoltarea echilibrată a centrelor urbane și rurale, amplasarea complexelor industriale și infrastructurale astfel încât să se asigure protecția terenurilor agricole și forestiere.

Principiile elaborării și aplicării politicilor de dezvoltare regională sunt:

- **Principiul descentralizării.** Descentralizarea înseamnă apropierea deciziei de cetățean, luarea unor decizii mai adecvate necesităților lui. Descentralizarea procesului de luare a deciziilor de la nivelul central spre cel al comunităților regionale.

- **Principiul utilizării resurselor** prin implementarea de proiecte în vederea atingerii unor obiective stabilite.

- **Principiul concentrării.** Concentrarea presupune acțiuni de trei tipuri: *concentrarea resurselor* – orientarea spre statele și regiunile mai sărace; *concentrarea tematică* – orientarea spre anumite domenii.

- **Principiul parteneriatului.** Parteneriatul dintre toți actorii implicați în domeniile dezvoltării regionale. Un proces de

dezvoltare este imposibil fără un parteneriat veridic asigurat atât între administrațiile publice de nivel național, cât și la nivel local.

- **Principiul planificării.** Planificarea este un proces de programare; *concentrarea cheltuielilor* – stabilirea unei finanțări anuale pe program.

- **Principiul cofinanțării.** Cofinanțarea reprezintă contribuția financiară a diverșilor actori implicați în realizarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională.

- **Principiul adiționalității.** Presupune că finanțarea oferită prin fondurile internaționale nu poate înlocui cheltuielile efectuate de un stat la nivel național și regional, ci doar să completeze aceste cheltuieli.

Aplicarea politicii de dezvoltare regională se realizează în concordanță cu *obiectivele* și *prioritățile* generale de dezvoltare ale unei țări.

Definiția conceptului de **coeziune teritorială** se află încă în dezbatere la nivel european, însă există câteva elemente care sunt acceptate de toată lumea, acestea fiind *dezvoltarea echilibrată a teritoriului, reducerea disparităților și valorificarea potențialului teritorial.*

Coeziunea teritorială este expresia dezvoltării echilibrate, coerente și armonioase a teritoriului sub aspectul activităților economice, sociale, al dotărilor, al accesibilității și al calității mediului, al existenței condițiilor de viață și de muncă echitabile pentru toți cetățenii, indiferent de locul în care se află.

Politica de coeziune teritorială urmărește diminuarea diferențelor de dezvoltare dintre regiunile geografice, dintre mediul urban și cel rural, dintre centru și periferie, precum și prevenirea amplificării discrepanțelor teritoriale.

În literatura de specialitate sunt prezentate șase dimensiuni ale dezvoltării regionale, care contribuie la exemplificarea complexității dezvoltării regionale ca: *dimensiunea economică, dimensiunea socială, dimensiunea administrativă, dimensiunea urbană, dimensiunea serviciilor publice, dimensiunea durabilă (ecologică).*

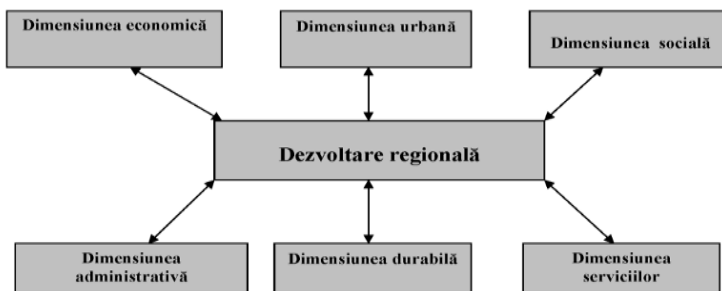

Fig. 5.2. Dimensiunile dezvoltării regionale

Când vorbim despre politica regională a UE, este necesar să reamintim că, spre deosebire de state, această politică nu este una firească subînțeleasă de la sine, chiar dacă UE este o organizație internațională tip special, ea nu trebuie obligator să fie implicată în susținerea regiunilor slab dezvoltate ale membrilor săi, în special ajutoare de natură financiară. În plus, nu există altă organizație internațională în lume care ar avea propria politică regională în ceea ce privește regiunile subnaționale ale țărilor-membre. Acest lucru se datorează problemelor firești de redistribuire nu între regiunile din cadrul unui stat, ci între regiunile diferitelor state și chiar între state: aceasta necesită solidaritate nu numai în interiorul unei țări, ci și între state. Manifestarea politicii regionale nu este specifică arenei internaționale și, prin urmare, sprijinul financiar pentru dezvoltarea regională în cadrul organizației internaționale în sine este un fenomen destul de rar întâlnit.

Legătura dintre dezvoltarea politicii regionale și formarea unei piețe comune în Comunitatea Europeană explică faptul că ideile politicii regionale au apărut încă de la începutul procesului de integrare europeană în prima jumătate a anilor '50. Cu toate acestea, datorită faptului că o astfel de politică nu era caracteristică organizațiilor internaționale, la acea vreme nu exista o terminologie adecvată, în general, acceptată pentru organizațiile internaționale. În acest sens, terminologia politicii regionale a UE s-a dezvoltat „din mers” și, ca rezultat, s-a dovedit a fi mai complexă și mai ambiguă în comparație cu termenii mai simpli și

mai ușor de înțeles utilizați în acest domeniu politic la nivel de stat.

În consecință, în UE s-au format astfel de termeni precum „politica regională” („regional policy”), „politica structurală” (structural policy) și „politica de coeziune” (cohesion policy) pentru a desemna sfera de politică examinată. În literatura europeană, politicile privind dezvoltarea regională în UE concepte sunt folosite ca sinonime, ceea ce se reflectă chiar și în titlurile cărților și articolelor științifice.

Existența a trei termeni diferiți care descriu „setul de instrumente pe care UE l-a folosit în anii 1970 pentru a rezolva problema dezechilibrului regional” are mai multe explicații. Pe de o parte, este cauzată de utilizarea în practica politică a UE a tuturor opțiunilor enumerate. De exemplu, în Comisia Europeană există poziția comisarului responsabil pentru politica regională a UE și a Direcției Generale Politică Regională (DG REGIO) a cărei misiune oficială este formulată astfel: „consolidarea coeziunii economice, sociale și teritoriale”. În plus, fondurile structurale ale UE sunt alocate ca principalele instrumente financiare pentru punerea în aplicare a politicii de coeziune.

Pe de altă parte, există unele diferențe între acești trei termeni. Astfel, în conformitate cu obiectivele sale, politica regională poate fi descrisă ca o politică care vizează, pe de o parte, creșterea nivelului de dezvoltare regională, iar pe de altă parte, tragerea economiei regiunilor mai slabe spre nivelul regiunilor mai puternice. Trebuie remarcat faptul că aceasta se desfășoară la toate nivelurile guvernării și politicii europene - de la nivel local și regional până la nivelul statului și al UE. În plus, la fiecare nivel există instrumente și mecanisme proprii de implementare. Pe arena națională, principiul universal al redistribuirii veniturilor între regiunile donatoare și cele destinate este considerat unul dintre principalele instrumente pentru atingerea obiectivelor stabilite. La nivelul UE, acest principiu este descris ca fiind „un sistem de cofinanțare care leagă politicile bugetare la diferite niveluri de guvernare”.

La rândul său, politica structurală poate fi definită ca crearea de mecanisme speciale care promovează dezvoltarea regională, în scopul nu atât de a egala nivelul dezvoltării economice, pe cât în calitate de sprijin pentru restructurarea economică. Pe lângă asistența financiară din partea UE, acest obiectiv presupune mobilizarea resurselor regionale interne și utilizarea eficientă a acestora, împreună cu resursele statului și ale UE. Acest lucru se face prin condițiile stabilite pentru ca regiunile să primească finanțare din așa-numitele fonduri structurale ale UE. Fondurile lor nu sunt îndreptate spre sprijinul obișnuit al activității vitale a regiunilor, ci spre anumite proiecte structurale menite să modifice structura economiei regionale. În UE, în majoritatea cazurilor vorbim despre restructurarea economiei dintr-una veche industrială sau agricolă într-o economie de servicii postindustriale și o economie bazată pe cunoaștere. Prin urmare, termenul „politică structurală” înseamnă accentuarea naturii structurale a reformelor și a formării structurilor de susținere a acestor reforme, spre deosebire de politica regională cea mai frecvent redistributivă.

Termenul „politică de coeziune” în UE este legat de obiective mai largi - promovarea dezvoltării armonioase a UE prin crearea condițiilor pentru coeziunea economică și socială a regiunilor și a statelor-membre. Acest termen accentuează cel mai adesea necesitatea de a aduna noi membri ai UE ca rezultat al următoarei extinderi. După atragerea noilor state-membre, cel mai adesea celor mai sărace, în sensul dezvoltării lor socioeconomice, UE trebuie să depună de fiecare dată noi eforturi suplimentare pentru a le consolida și a realiza un spațiu economic comun în întreaga UE.

Astfel, mecanismele structurale și obiectivele reformei structurilor economice sunt principalul instrument de implementare a politicii regionale a UE, în scopul unei mai mari coeziuni socioeconomice și teritoriale a UE, adică integrarea europeană. Pentru a evita confuzia, toți cei trei termeni vor fi folosiți drept sinonime, cu excepția cazului în care este specificat în mod specific.

În acest context, pentru o descriere mai completă a politicii regionale a UE, este necesar să se sublinieze caracterul său important: politica de coeziune rezolvă sarcina politică prin mijloace economice. Vorbind despre politica regională a UE, trebuie să ne amintim mereu scopul său principal: a da dinamism procesului de integrare europeană, a asigura existența unei piețe comune și sprijinul acestor procese de către populație.

5.2. Obiectivele și principiile politicii de coeziune (dezvoltare regională)

Chiar din primele zile, politica de coeziune a fost organizată conform a două politici diferite, cu obiective diferite și de către diferiți actori europeni, și anume, politica de coeziune corespunzătoare din DG, Politica regională a UE și controlul ajutorului de stat al UE sub responsabilitatea DG pentru Concurență. Acestea din urmă s-au străduit în special pentru UE bazată pe reguli de politică coordonată în mod coerent cu politicile regionale ale statelor-membre.

Obiectivul pe termen lung al Politicii de Coeziune îl reprezintă creșterea competitivității UE prin promovarea reducerii disparităților de dezvoltare, a egalității șanselor și a dezvoltării durabile. Politica de Coeziune a UE este o politică axată pe solidaritate, scopul său reprezentându-l crearea de locuri de muncă și creșterea nivelului competitivității, oferirea de sprijin regiunilor mai puțin dezvoltate, precum și a celor care se confruntă cu dificultăți structurale.

În ceea ce privește conținutul politicii de coeziune, în această fază pare să existe un consens asupra următoarelor teme transversale:

1. Competitivitatea este în centrul politicii de coeziune. Se acordă un sprijin clar solicitării de a alocă o parte semnificativă din resursele financiare investițiilor strategice corelate cu agenda reînnoită pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă.

Cercetarea, inovația și dezvoltarea competențelor în vederea încurajării economiei bazate pe cunoaștere, a dezvoltării

capitalului uman prin educație și formare, a capacității de adaptare, a sprijinirii activităților antreprenoriale (mai ales a întreprinderilor mici și mijlocii), a consolidării capacității instituționale și a dezvoltării unei culturi antreprenoriale sunt considerate ca fiind domeniile strategice în care ar trebui să fie concentrate investițiile.

2. Politicile active privind piața muncii sunt, de asemenea, în centrul activităților propuse în scopul de a încuraja ocuparea forței de muncă, de a consolida coeziunea socială și de a reduce riscul de sărăcie. Mulți participanți consideră că politica de coeziune ar trebui să contribuie la dezvoltarea dimensiunii sociale a Europei, prin creșterea posibilităților de angajare a celor mai vulnerabile grupuri, cum ar fi tinerii, persoanele în vârstă, persoanele cu handicap, imigranții și minoritățile.

Partenerii sociali și economici și organizațiile societății civile subliniază rolul important pe care îl joacă economia socială în ceea ce privește crearea locurilor de muncă de calitate, încurajarea inovării, contribuirea la dezvoltarea zonelor rurale și furnizarea unei serii de servicii de interes general. Aceștia indică, de asemenea, faptul că dezvoltarea capacităților contribuie la consolidarea principiului buneii guvernări și a principiului parteneriatului. În încheiere, unii reprezentanți ai societății civile susțin că politica de coeziune ar trebui să susțină grupurile care întâmpină dificultăți specifice în ceea ce privește accesul la piața forței de muncă.

3. A treia temă transversală este dezvoltarea durabilă. Mulți dintre participanți consideră că politica de coeziune ar trebui să se orienteze mai mult spre atingerea obiectivelor stabilite de agenda de la Göteborg. Această politică ar putea contribui, în special, la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră prin intermediul unor politici de atenuare, care să vizeze ameliorarea eficienței energetice și stimularea dezvoltării energiei regenerabile.

Există trei fonduri folosite în politica regională:

- Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) finanțează ajutorul direct pentru investiții în companii (în special pentru întreprinderile mici și mijlocii), în infrastructură,

instrumente financiare (cum ar fi fondurile pentru riscul de capital și fondurile pentru dezvoltare locală) și măsuri de asistență tehnică. Este alocat pe bază regională.

- Fondul Social European (FSE) finanțează proiecte pe piața muncii ce îmbunătățesc capitalul uman, oportunitățile de angajare și integrarea socială. De asemenea, este alocat pe bază regională.

- Fondul de Coeziune finanțează dezvoltarea rețelelor de transport care au fost identificate ca proiecte prioritare de către UE; proiectele legate de mediu și proiecte legate de energie și mediu cu evidente beneficii pentru mediu. Este alocat la nivel de state-membre cu finanțare de la Fond condiționată în conformitate cu cerințele Pactului de Stabilitate și Creștere de a nu genera un deficit public excesiv.

Fondurile sunt alocate pentru a îndeplini trei obiective:

- **Obiectivul de Convergență** „cu scopul de a accelera convergența statelor și regiunilor mai puțin dezvoltate”. Este instrumentul principal al politicii regionale și deține 81,5% din cheltuieli. Acoperă domeniile „îmbunătățirii calității investițiilor în capitalul fizic și uman, dezvoltarea inovației și a societății cunoașterii, adaptabilitatea la schimbările economice și sociale și protecția și îmbunătățirea mediului și a eficienței administrative”. Se concentrează pe regiunile mai sărace, la nivelul NUTS 2.

- **Obiectivul de Competitivitate Regională și Ocupare** este creat pentru a acționa „în afara regiunilor mai puțin dezvoltate... pentru a întări competitivitatea și atractivitatea regiunilor ca și ocuparea prin anticiparea schimbărilor economice și sociale, incluzându-le pe cele legate de deschiderea comerțului”. Obiectivul deține 16% din finanțarea regională și este finanțat de FEDR și FSE. Fiecare regiune neacoperită de Obiectivul de convergență este eligibilă și depinde de fiecare stat-membru să decidă care din regiunile sale trebuie să primească fonduri.

- **Obiectivul de Cooperare Teritorială Europeană** are scopul de a întări cooperarea transfrontalieră prin îmbinarea inițiativelor regionale și locale. Spre deosebire de celelalte obiective, acesta operează la nivelul NUTS 3 (deși în practică o

regiune NUTS 2 poate fi creată dacă toate regiunile NUTS 3 sunt alese). Aceasta înseamnă că operează în regiuni care sunt de asemenea eligibile și pentru primele două obiective și îi sunt complementare. Aderarea celor 10 state-membre noi a avut efectul statistic de reducere a PNB pe locuitor al UE la aproximativ 12,5%. Aceasta a făcut neeligibile unele regiuni și țări care ar fi putut fi eligibile pentru ajutor în cazul vechii calculații. Aceste regiuni au primit ajutor tranzițional până în 2013, fiind cunoscute ca și regiuni „phasing out” aflate în cadrul obiectivului de convergență.

5.3. Apariția și dezvoltarea politicii regionale

Politica regională a UE este un catalizator pentru finanțarea publică și privată a dezvoltării regionale în cadrul UE. Schimbările calitative ale sarcinilor și obiectivelor politicii regionale a UE în cadrul etapelor selectate ale evoluției sale indică flexibilitatea, adaptabilitatea și caracterul său social. Instrumentele supranaționale pentru finanțarea dezvoltării regionale au devenit o sursă stabilă, sigură și orientată de finanțare pentru stimularea redresării economice în perioadele post-criză.

Deja la mijlocul anilor '50, existența unor inegalități evidente în dezvoltarea regională nu mai putea fi contestată. Ținând cont de specificul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, primele acțiuni comune ale țărilor, denumite ulterior „politică regională”, au fost asociate cu lupta împotriva șomajului în acele regiuni unde au fost închise minele de cărbune.

Principiile unei politici de dezvoltare regională au fost avute în vedere la nivel european încă din 1957, odată cu semnarea Tratatului de la Roma, când cele 6 țări semnatare au căzut de acord asupra nevoii reducerii diferențelor existente între diferitele regiuni și sprijinirii celor mai puțin favorizate în scopul realizării unei economii comunitare solide și unitare.

Această nevoie a fost concretizată în 1958 prin înființarea Fondului Social European (FSE) ca principal instrument al politicii sociale comunitare, fiind centrat pe îmbunătățirea modului în care

funcționează piața muncii în diferite țări și pe reintegrarea șomerilor pe piața muncii.

În 1962 a fost înființat Fondul European pentru Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA) în scopul finanțării politicii agricole comune și pentru sprijinirea dezvoltării regiunilor rurale și îmbunătățirea structurilor agricole.

Anul 1975 aduce crearea unui al treilea fond – Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) cu scopul de a redistribui o parte a contribuțiilor bugetare ale statelor-membre către regiunile cele mai sărace ale comunității în vederea sprijinirii dezvoltării lor economice. Astfel, FEDR redistribuie bugetul comunitar în investiții productive (pentru crearea și menținerea unor locuri de muncă durabile) și în investiții în infrastructură.

În cea de a *opta etapă (2021-2027)*, evoluția politicii de coeziune se remarcă prin faptul că UE acordă o proporție semnificativă din activitățile și bugetul său reducerii disparităților regionale, acordând o atenție deosebită zonelor rurale, zonelor afectate de tranziția industrială, precum și regiunilor afectate de un handicap natural sau demografic grav și permanent.

Dacă pentru perioada 2014-2020 din bugetul total al UE de 1 082 mld. euro politicii de coeziune i-au fost alocate 351,8 mld. euro sau 32,5%, atunci pentru perioada 2021-2027 s-a preconizat un buget de 1 279,4 mld. euro dintre care 442,4 mld. euro pentru dezvoltarea regională și coeziune; Uniunea Economică și Monetară; investiții în populație, coeziune socială și valori. În prețuri curente aceasta ar constitui 371,4 mld. euro, iar dacă ținem cont de contribuțiile naționale publice și private estimate, impactul preconizat al politicii de coeziune depășește 500 mld. euro.

5.4. Principiile de dezvoltare durabilă - bază a dezvoltării regionale

Vocabularul uzual al teoriei dezvoltării durabile ține de începutul anilor '80, deși preocupările de a găsi o alternativă viabilă tipului de creștere economică postbelică anticipează, cu mult timp înainte, conceptualizarea sa teoretică. Decalajul se

explică prin neconcordanța dintre cei care, servind știința, au conștientizat, că a păstra ruta modului tehnic de producție și a tipului de creștere postbelică înseamnă a confisca dreptul la o existență mai bună a generațiilor viitoare și cei care, la nivelul normativ aflați, nu au realizat în același moment amenințarea la dimensiunea sa reală. Până când acest lucru a trebuit să se producă, s-a coabitat pe terenul tatonărilor. Astfel, la prima Conferință ONU asupra dezvoltării, ținută la Stockholm în 1972, s-a vorbit despre **ecodezvoltare**. Tot în acel an, Raportul Clubului de la Roma, intitulat „Limitele creșterii”, a încins spiritele și a obligat omenirea să conștientizeze că problemele creșterii economice sunt inseparabile de cele ale poluării mediului, creșterii explozive a populației, epuizării resurselor etc. Expresia acestei noi atitudini s-a reflectat în inițiativa ONU de a înființa Comisia Mondială asupra mediului și dezvoltării. Aceasta a avut ca primă sarcină să realizeze studii și să ofere recomandări spre a găsi conceptul acoperitor pentru acel gen de dezvoltare ce trebuia amorsat și care, concomitent, trebuia să asigure continuarea creșterii (și nu stoparea ei așa cum sugera Raportul Clubului de la Roma), dar și îmbunătățirea condiției de viață și a relației om-mediu. Deși utilizat la începutul anilor '80 la Conferința Internațională asupra Conservării Mediului și în textele PNUD, termenul de dezvoltare durabilă (sustenabilă) este lansat odată cu publicarea *Raportului Brundtland*⁹ al Comisiei Mondiale asupra Mediului din 1987 intitulat sugestiv „Viitorul nostru comun”. Pledând pentru o reconciliere între economie și mediul înconjurător, raportul țintește spre a găsi „o cale de dezvoltare care să susțină progresul uman nu numai în câteva locuri și pentru câțiva ani, ci pentru întreaga planetă și pentru un viitor îndepărtat”. Tot în viziunea acestui raport, dezvoltarea durabilă (viabilă și susținută) este privită ca fiind *acel tip de dezvoltare, care răspunde nevoilor prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a și le satisface pe ale lor proprii.*

⁹ După numele primului ministru norvegian de atunci.

5.5. Cadrul legislativ și instituțiile responsabile

Cadrul juridic al politicii comunitare de dezvoltare regională este prevăzut în cuprinsul Titlului XVII al Tratatului Uniunii Europene, prin care este stabilit obiectivul politicii regionale, și anume, „*reducerea disparităților existente între nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor mai puțin dezvoltate sau a insulelor, inclusiv a regiunilor rurale*”.

Principalele priorități ale politicii de coeziune pentru perioada 2021-2027

Politica de coeziune continuă investițiile în toate regiunile pe baza a 3 categorii (mai puțin dezvoltate, în tranziție, mai dezvoltate). Metoda de alocare a fondurilor se bazează încă, în mare măsură, pe PIB pe cap de locuitor, doar că regiunile se clasifică conform tabelului 5.1.

Se introduc noi criterii (șomajul în rândul tinerilor, nivelul scăzut de educație, schimbările climatice și primirea și integrarea migranților) pentru a reflecta mai bine realitatea de pe teren. Regiunile ultraperiferice vor beneficia în continuare de sprijin special de la UE.

Tabelul 5.1. Repartizarea pe categorii a euroregiunilor de nivel NUTS II

<i>Nivelurile de dezvoltare</i>	<i>CFM 2014-2020</i>	<i>CFM 2021-2027</i>
Regiunile mai puțin dezvoltate	<75% PIB/loc. din media comunitară	<75% PIB/loc. din media comunitară
Regiunile de tranziție	75% - 90% PIB/loc. din media comunitară	75% - 100% PIB/loc. din media comunitară
Regiunile mai dezvoltate	>90% PIB/loc. din media comunitară	Peste 100% PIB/loc. din media comunitară

Cinci priorități investiționale sunt susținute optim de UE:

- Europă mai inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii;

- Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice;

- Europă conectată, cu rețele strategice de transport și digitale;

- Europă mai socială, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor, a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate;

- Europă mai apropiată de cetățenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.

Crește și dimensiunea urbană a politicii de coeziune prin alocarea a 6% din FEDR dezvoltării urbane durabile și printr-un nou program de colaborare în rețea și de consolidare a capacităților dedicat autorităților urbane sub denumirea Inițiativa urbană europeană.

Investițiile în dezvoltarea regională se vor axa mai ales pe obiectivele 1 și 2 (figura 3). Acestor priorități li se vor aloca 65%-85% din resursele FEDR și ale Fondului de coeziune, în funcție de prosperitatea relativă a statelor-membre.

Bugetul total pentru activitățile externe este alocat Instrumentului financiar pentru vecinătate, dezvoltare și cooperare internă în valoare de 89,2 mld. euro. Restul acestei sume va fi utilizat ca fonduri ale etapei premergătoare aderării țărilor candidate la UE.

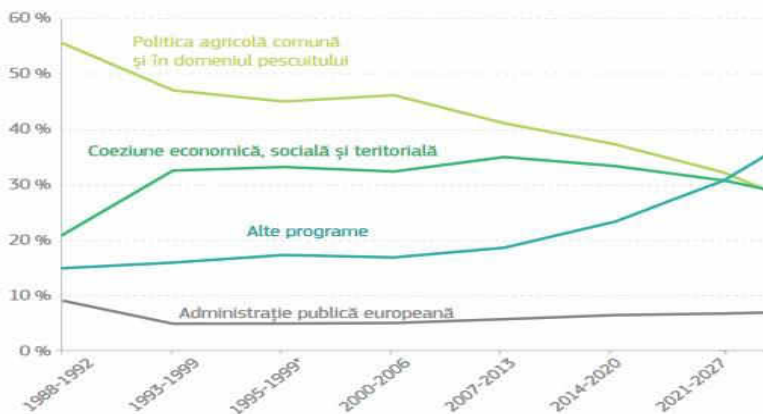

Fig. 5.3. Evoluția bugetară a celor mai importante direcții de politică CFM 2021-2027

Sursa: <https://www.fonduri-structurale.ro/2021-2027>.

Cadrul Financiar Multianual al UE pentru anii 2021-2027 este al 6-lea la număr din istoria integrării europene. Conform propunerilor Comisiei Europene, „Dezvoltarea regională și coeziunea” va fi unul dintre cele trei elemente ale celui de-al doilea grup de obiective unit sub denumirea de „Coeziune și valori”. Acestea includ, împreună cu dezvoltarea unei uniuni economice și monetare în UE și investiții în capitalul uman, coeziunea socială și protecția valorilor. În același timp, politica regională modernizată („politica de coeziune”) ar trebui să fie mai coordonată cu deciziile luate în așa-numitul semestru european, care vizează coordonarea politicilor economice ale statelor-membre ale UE. Aceasta va consolida și mai mult coordonarea dintre politicile regionale și va stimula investițiile și inovarea la nivelul grupurilor de integrare.

În contextul noului CFM, Comisia Europeană a adoptat, în luna mai 2018, propunerea de regulament privind Fondul Social European Plus (FSE+) pentru perioada 2021-2027, care regroupează Fondul Social European existent, Inițiativa pentru Ocuparea Forței de Muncă în Rândul Tinerilor (YEI), Fondul pentru Ajutor pentru

Persoanele cele mai Defavorizate (FEAD), Programul UE pentru Ocuparea Forței de Muncă și Inovare Socială (EaSI) și Programul UE în domeniul Sănătății.

Prin această nouă abordare, Comisia Europeană urmărește o mai bună complementaritate a investițiilor în domeniul social și o vizibilitate sporită la nivel național, regional și local. „Politica de coeziune” va fi finanțată în continuare prin trei fonduri principale - FEDR, FSE și Fondul de Coeziune (FC). Este de remarcat, însă, că în schema publicată de Comisia Europeană, numai FEDR și Fondul de coeziune sunt clasificate drept „Dezvoltare regională și coeziune”, dar sprijinul acordat pentru comunitatea cipriotă, turcă este adăugat ca un subobiectiv separat. În același timp, activitățile FSE în cadrul politicii regionale sunt combinate cu integrarea migrantilor și sunt asociate cu politica educațională a UE și cu politica de asigurare a drepturilor omului și protejarea valorilor europene.

5.6. Instrumentele financiare

Principiile de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune:

- **Principiul complementarității, coerenței, coordonării și conformității**

- Fondurile Structurale intervin împreună cu măsurile naționale;
- Comisia și statele-membre asigură coerența intervențiilor Fondurilor Structurale cu măsurile, politicile și prioritățile Comunității și complementaritatea cu alte instrumente financiare comunitare;
- Comisia și statele-membre asigură cordonarea dintre intervențiile din fondurile Structurale, FEADR, FEP, intervenția BEI și celelalte instrumente financiare existente;
- Operațiunile finanțate din fonduri sunt în conformitate cu dispozițiile Tratatului și din actele adoptate în temeiul acestuia.

● **Principiul programării multianuale:** obiectivele Fondurilor Structurale sunt urmărite în cadrul unei programări multianuale efectuate în mai multe etape, care include identificarea priorităților, finanțarea și sistemele de gestiune și control.

● **Principiul parteneriatului:** obiectivele Fondurilor Structurale trebuie realizate printr-o strânsă consultare între Comisie și statele-membre împreună cu autoritățile și organismele numite de statele-membre (autoritățile regionale și locale; partenerii economici și sociali; orice alt organism adecvat care reprezintă societatea civilă). Parteneriatul include elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor operaționale.

● **Nivelul teritorial al aplicării:** implementarea programelor operaționale este responsabilitatea statelor-membre la nivelul teritorial adecvat, în conformitate cu sistemul instituțional propriu fiecărui stat-membru.

● **Gestiunea împărțită:** bugetul UE alocat Fondurilor Structurale este executat în cadrul gestiunii împărțite între statele-membre și Comisie.

● **Principiul aditionalității:** ajutorul comunitar nu poate înlocui cheltuielile structurale publice echivalente ale statelor-membre. Bugetele Programelor Operationale includ atât fonduri UE, cât și fonduri naționale.

● **Egalitatea dintre bărbați și femei și nediscriminarea:** statele-membre și Comisia asigură promovarea egalității între bărbați și femei și integrarea principiului de egalitate de șanse în fiecare dintre diferitele etape ale aplicării fondurilor.

● **Dezvoltarea durabilă:** obiectivele fondurilor sunt urmărite în cadrul dezvoltării durabile și a promovării de către Comunitate, a obiectivului de protejare și îmbunătățire a mediului înconjurător.

5.7. Aspecte ale dezvoltării regionale

Funcționarea instrumentelor de solidaritate la nivel regional se face conform sistemului NUTS al UE, ultima dată amendat la

26 mai 2003, care a fost modificat în mai multe rânduri (2005, 2008, 2013 și 2021). Conform acestuia, regiunile UE se împart, în funcție de populația lor, în trei categorii NUTS:

- NUTS 1 – cu o populație între 3 000 000–7 000 000 locuitori (conform clasificării actuale, pentru perioada 1 ianuarie 2012–31 decembrie 2014, în UE sunt 92 macroregiuni);

- NUTS 2 – cu o populație între 800 000–3 000 000 locuitori (în prezent 242 regiuni);

- NUTS 3 – cu o populație între 150 000–800 000 locuitori (1 166 județe, districte etc.).

Menționăm că NUTS 2 este nivelul la care este implementată politica de dezvoltare regională în statele-membre ale UE.

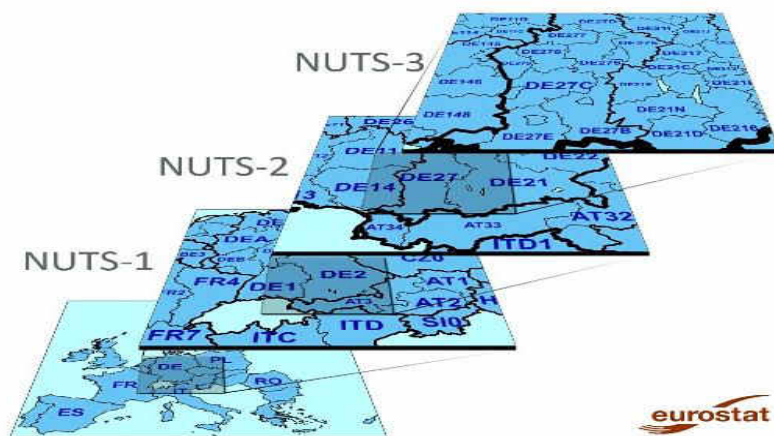

Fig. 5.4. Repartizarea schematică a euroregiunilor de nivel NUTS 2

Definiția unităților teritoriale se bazează pe unitățile administrative existente în statele-membre. O unitate administrativă desemnează o zonă geografică pentru care o autoritate administrativă este abilitată să ia decizii administrative sau strategice în conformitate cu cadrul juridic și instituțional al statului-membru în cauză.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Explicați necesitatea apariției și dezvoltării politicii de dezvoltare regională.*
- *Identificați dezvoltarea durabilă ca parte componentă a modelului european de dezvoltare.*
- *Care sunt criteriile de eligibilitate a euroregiunilor pentru a putea beneficia de fonduri europene?*
- *Estimați capacitățile de absorbție a fondurilor europene pentru diferite programe de dezvoltare de către euroregiuni.*
- *Care sunt beneficiile politicii de coeziune aduse euroregiunilor mai puțin dezvoltate?*

Tema 6. CONTRIBUȚIA POLITICILOR EUROPENE DE INOVARE LA DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ DURABILĂ

Obiectivele temei:

- *Cunoașterea varietății politicilor și inițiativelor europene în materie de inovare.*
- *Conștientizarea rolului politicilor de inovare pentru dezvoltarea industrială durabilă.*
- *Identificarea mecanismelor de susținere a inovațiilor în UE.*
- *Identificarea metodelor de cooperare pentru cercetare și inovare.*

6.1. Locul politicilor de inovare în strategiile europene

Politica europeană în domeniul cercetării și inovării (C&D) a devenit un domeniu important în legislația UE încă de la semnarea:

➤ *Tratatului de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO) în 1952;*

➤ *Tratatului de instituire a Comunității Energiei Atomice (EURATOM) în 1957.*

Temeiul juridic actual pentru politica UE în materie de cercetare și inovare (C&I) este redat de articolele 179-189 din Tratatul de Funcționare al UE (TFUE). Articolul 179 din TFUE precizează că „Uniunea are ca obiectiv consolidarea bazelor sale științifice și tehnologice, prin crearea unui spațiu european de cercetare în care cercetătorii, cunoștințele științifice și tehnologiile să circule liber”.

Programele-cadru multianuale pentru cercetare din prezent au fost introduse prin Actul Unic European care stabilește obiectivele, prioritățile și pachetul financiar de sprijin pe o perioadă de mai mulți ani. Programele-cadru pentru C&I sunt adoptate de către

Parlamentul European și Consiliu, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară și după consultarea Comitetului Economic și Social European.

Termenul „inovație” se află tot mai mult în centrul agendei UE. Cercetarea și inovarea sunt considerate a avea un rol-cheie în crearea de locuri de muncă și stimularea creșterii economice, ceea ce reprezintă o prioritate pentru Comisia Europeană.

Inovarea este una din cele șapte inițiative emblematice ale Strategiei Europa 2020 care a oferit un cadru, prin care UE și autoritățile naționale au susținut reciproc eforturile în atingerea priorităților-cheie: creșterea economică inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Inițiativa „O Uniune a inovării” a direcționat eforturile UE (și cooperarea cu țările din afara UE) către abordarea principalelor provocări actuale: energie, siguranță alimentară, schimbări climatice și îmbătrânirea populației și prevedea ca sectoarele public și privat să atingă un nivel cumulat de investiții în cercetare și inovare de 3% din produsul intern brut (PIB) până în 2020 (1% din fondurile publice, 2% din investițiile private). Obiectivele inițiativei au fost transformarea Europei într-un actor de clasă mondială în domeniul științei; eliminarea obstacolelor din calea inovării, cum ar fi costurile ridicate ale brevetării, fragmentarea pieței, procesul lent de stabilire a standardelor și lipsa de abilități, care împiedică intrarea rapidă a ideilor pe piață; revoluționarea modului în care sectorul public și privat colaborează, în special prin implementarea parteneriatelor pentru inovare dintre instituțiile europene, autoritățile naționale și regionale și mediul de afaceri.

Tabelul 6.1. Reflectarea inovării în diverse strategii, politici și inițiative europene

<i>Strategii, politici și inițiative ale UE</i>	<i>Rolul inovațiilor</i>
Strategia Europa 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Inovarea este una din cele șapte inițiative emblematice ale strategiei.
Visiunea privind Industria Europeană 2030	<ul style="list-style-type: none"> • Europa își va construi avantajul competitiv pe baza tehnologiilor de ultimă oră. <p>„Trebuie să consolidăm capacitatea industriei de a se adapta și de a inova continuu prin facilitarea investițiilor în noi tehnologii și asimilarea modificărilor determinate de creșterea digitalizării și tranziția către o economie mai circulară și cu emisii scăzute de carbon”.</p>
Forțe motrice-cheie ale industriei europene	<ul style="list-style-type: none"> • Leader în tehnologie, inovație și durabilitate • Anticiparea abilităților
Noua agendă pentru competențe în Europa	Stimularea asimilării tehnologiilor inteligente pe tot parcursul lanțurilor valorice industriale și promovarea creșterii întreprinderilor.
Strategia privind piața unică digitală	<p>Valorificarea la maximum a potențialului de creștere a economiei digitale.</p> <p>Instituirea unui climat favorabil investițiilor pentru rețelele digitale, cercetare și întreprinderile inovatoare.</p> <p>Fondul european pentru investiții strategice este conceput pentru a sprijini o gamă largă de proiecte digitale, în special datorită componentei sale substanțiale în materie de</p>

	inovare și cercetare.
Pactul ecologic european	<ul style="list-style-type: none"> • mobilizarea cercetării și încurajarea inovării • investirea în tehnologii ecologice • sprijinirea inovării în industrie • utilizarea transportului privat și public mai curat, mai accesibil și mai sănătos • decarbonizarea sectorului energetic • îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor • colaborarea cu parteneri internaționali pentru a îmbunătăți standardele globale de mediu

6.2. Cercetarea și inovarea industrială în UE. Varietatea politicilor în materie de inovare

Inovația a fost mereu prezentă în politicile și inițiativele europene, însă mai mult ca niciodată rolul inovațiilor este unul central pentru viitorul european și potrivit viziunii strategice Europa „își va construi avantajul competitiv pe baza tehnologiilor de ultimă oră.”¹⁰

Cercetarea, dezvoltarea și inovația în industrie vor avea un rol fundamental în competitivitate și crearea de locuri de muncă în UE.

Factorii de decizie din UE vor aborda în mod constant:

- competitivitatea industriei europene pentru companiile de toate dimensiunile;
- lanțurile sale de valoare;
- ecosistemele sale de inovare industrială;

¹⁰ *Viziunea privind Industria Europeană 2030.*

- competitivitate în modul în care se inovează, în modul în care provocările de mediu sunt transformate în oportunități și în modul în care este modelată infrastructura europeană.

Inovația începe adesea la scară mică, când o nouă tehnologie este aplicată pentru prima dată în cadrul companiei unde a fost dezvoltată. Cu toate acestea, beneficiile mai mari apar când inovația este difuzată la alte companii și comunități mai mari de-a lungul lanțului valoric, în cele din urmă răspândindu-se în economia mai largă.

Servitizarea și estomparea frontierelor dintre sectoare sunt semne ale noii revoluții industriale, alimentate de principalii activatori de încrucișare - Big Data și tehnologiile digitale, inteligența artificială și robotică, precum și descoperiri tehnologice hardware și materiale bazate pe materiale avansate, fonică și procese de fabricație.

Provocările pentru dezvoltarea inovațiilor:

- Încetinirea lentă a noilor tehnologii către marea majoritate a IMM și a altor companii și traducerea insuficientă a cercetării și dezvoltării europene și a bazei de cunoștințe în bunuri și servicii comercializabile care sunt competitive la nivel global, în special în domeniul tehnologiilor-cheie de activare (KETs).

- Nivelul de digitalizare și adoptarea altor noi tehnologii în rândul statelor-membre variază în continuare considerabil, ceea ce creează riscul unui decalaj inovator în Europa, lăsând în urmă unele teritorii și comunități.

- Amprenta de carbon de la digitalizare legată de producerea și livrarea de conținut digital, precum și dispozitivele pe care este accesat trebuie să fie abordate în mod corespunzător.

- Conștientizarea generală în materie de securitate, educația și înțelegerea vulnerabilităților asociate pentru industrie și pentru societate (difuzarea de știri false, îngrijorare puternică cu privire la posibilele impacturi negative asupra ocupării forței de muncă, salariilor și dezvoltării carierei etc.). Dezvoltarea și implementarea

noilor tehnologii ar trebui să fie însoțite de reflecție socială și comunicare periodică cu publicul legat de responsabilitate și transparență. Problemele legate de etică, responsabilitatea juridică și proprietatea asupra datelor ridicate de noile tehnologii trebuie clarificate, stabilind totodată un cadru suficient de flexibil pentru a permite experimentarea.

➤ Metodele de evaluare a imobilizărilor necorporale nu sunt întotdeauna bine cunoscute sau ușor de utilizat, ceea ce împiedică utilizarea lor economică mai bună. În acest context, Europa ar trebui, de asemenea, să consolideze protecția și gestionarea corespunzătoare a proprietății intelectuale și să simplifice procesul de brevet și să faciliteze utilizarea echilibrată a brevetelor.

➤ Investiții insuficiente în infrastructură. Infrastructura și rețelele energetice trebuie adaptate pentru a conduce la electrificarea fără fosile, echilibrând în același timp volatilitatea aprovizionării cu energie regenerabilă. Industria europeană are, de asemenea, nevoie de o infrastructură industrială digitală de înaltă performanță (în bandă largă fixă și mobilă) la nivelul UE, care este disponibilă în mod omniprezent, inclusiv în zonele rurale, transfrontalieră, de mare viteză, extrem de securizată și de înaltă calitate, respectând în același timp sănătatea UE și standarde de siguranță. Acest lucru ar trebui să țină seama de nevoile companiilor mari și mici.

➤ Există riscul de a menține tipare de consum nesustenabile în contradicție cu obiectivele economiei circulare.

Modul în care Comisia Europeană promovează inovația sunt noile oportunități de creștere care provin din furnizarea de noi produse și servicii, care trebuie combinate cu creativitatea, flerul și talentul:

- descoperiri tehnologice;
- noi procese și modele de afaceri;
- inovație și tehnologie non-tehnologică în sectorul serviciilor.

Un domeniu mai nou al inovațiilor este Ecoinovarea care reprezintă „orice inovare care are ca rezultat progrese semnificative în direcția dezvoltării durabile prin reducerea impactului modurilor de producție asupra mediului, prin creșterea rezistenței naturii la presiunile asupra mediului sau prin realizarea unei mai bune utilizări eficiente și responsabile a resurselor naturale“ (Comisia Europeană, 2012). Ecoinovarea se regăsește la intersecția ODD cu aspect ecologic și a ODD privind industria și inovațiile și țintește spre acțiuni care susțin utilizarea economă a resurselor și reducerea impactului negativ asupra mediului.

Particularitățile ecoinovării:

- cuprinde toate formele de inovare atât tehnologică, cât și nontehnologică;
- este condiționată de numeroși factori interdependenți;
- nu este determinată doar de factorii determinanți ai ofertei și a cererii, ci este determinată de problemele de mediu;
- implementarea inovațiilor în ecologie deseori generează costuri suplimentare mai greu de recuperat;
- cererea de inovare poate fi rezultatul reglementărilor de mediu, care au un potențial de îmbunătățire a modelului de afaceri.

Politica de inovare este un domeniu de politică crucial cu inițiative și investiții importante ale UE. Aceasta este completată de lucrările privind Spațiul European de Cercetare (SER)¹¹ care vizează construirea unei adevărate piețe unice europene pentru cercetare și inovare.

Inovația deep-tech are rădăcinile în știință, tehnologie și inginerie de ultimă oră, combinând adesea progrese în sfera fizică, biologică și digitală și cu potențialul de a oferi soluții transformatoare în fața provocărilor globale. Inovațiile tehnologice

¹¹ European Research Area Policy Agenda, Overview of actions for the period 2022-2024, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/strategy_on_research_and_innovation/documents/ec_rtd_era-policy-agenda-2021.pdf

profunde care apar dintr-o cohortă în creștere de startup-uri inovatoare din UE au potențialul de a stimula inovația în întreaga economie.

Setul de instrumente al politicii UE de inovare s-a extins de-a lungul anilor, iar peisajul instituțional s-a schimbat odată cu acesta. Prin pilonul său „Europa inovatoare”, Orizont Europa a dat naștere atât instrumentelor existente, cât și noi pentru a sprijini întreprinderile nou-înființate, întreprinderile în extindere și întreprinderile mici și mijlocii (IMM). **Consiliul European pentru Inovare (EIC)** înființat în 2021 și cu un buget de 10 miliarde EUR, își propune să susțină inovarea pe întreg ciclul de viață al inovației, de la etapele incipiente ale cercetării până la demonstrarea conceptului, transferul de tehnologie și finanțarea și extinderea de start-up-uri și IMM. **Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT)** și-a asumat sarcini suplimentare prin înființarea de noi Comunități de cunoaștere și inovare (CCI), cum ar fi sectorul cultural și creativ, punând mai mult accent pe abordarea dezechilibrelor regionale și urmărind creșterea capacității antreprenoriale și de inovare a instituțiilor de învățământ superior. Prin intermediul inițiativei „Ecosisteme europene de inovare” a Orizont Europa, UE urmărește, de asemenea, să creeze ecosisteme de inovare mai conectate și mai eficiente pentru a sprijini extinderea companiilor, a încuraja inovarea și a stimula cooperarea dintre actorii de inovare naționali, regionali și locali.

La 5 iulie 2022, Comisia a adoptat o nouă agendă europeană de inovare pentru a poziționa Europa în fruntea noului val de inovare profundă în tehnologie și start-up-uri¹². Acesta va ajuta Europa să dezvolte noi tehnologii pentru a aborda cele mai presante provocări societale și pentru a le aduce pe piață. Noua Agenda Europeană de Inovare este concepută pentru a poziționa Europa ca un jucător de top pe scena globală a inovației. Europa

¹² A New European Innovation Agenda , COM(2022) 332 final , Brussels, 5.7.2022 , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0332&from=EN>

vrea să fie locul în care cei mai talentați lucrează mână în mână cu cele mai bune companii și unde inovația tehnologică profundă prosperă și creează soluții inovatoare pe tot continentul, care vor inspira lumea.

Prin conducerea inovației, în special în ceea ce privește noul val de inovare deep-tech, care necesită cercetare-dezvoltare inovatoare și investiții mari de capital, Europa își va consolida rolul central în modelarea tranzițiilor ecologice și digitale. Inovația tehnologică profundă va consolida liderul tehnologic al Europei și va genera soluții inovatoare la provocările societale stringente, cum ar fi schimbările climatice și amenințările cibernetice. Este posibil ca astfel de inovații să cuprindă și să beneficieze toate sectoarele, de la energie regenerabilă la agrotehnologie, de la construcții la mobilitate și sănătate, abordând astfel securitatea alimentară, reducând dependența energetică, îmbunătățind sănătatea oamenilor și făcând economiile țărilor-membre mai competitive.

Pe baza mentalității antreprenoriale a europenilor, a excelenței științifice, a forței pieței unice și a societăților democratice Noua Agendă pentru inovare va contribui la următoarele:

- îmbunătățirea accesul la finanțare pentru întreprinderile nou-înființate și întreprinderile care se extind la nivel european, de exemplu, prin mobilizarea surselor neexploatate de capital privat și prin simplificarea regulilor de listare;

- îmbunătățirea condițiilor pentru a permite inovatorilor să experimenteze cu idei noi prin sandbox-uri de reglementare;

- ajutorarea creării „văilor regionale ale inovației” care vor consolida și vor conecta mai bine actorii inovației din Europa, inclusiv în regiunile rămase în urmă;

- atragerea și reținerea talentelor în Europa, de exemplu prin formarea a 1 milion de talente tehnologice profunde, sporind sprijinul pentru femeile inovatoare și inovând cu opțiunile de acțiuni ale angajaților start-up;

➤ îmbunătățirea cadrului de politici prin terminologie, indicatori și seturi de date mai clare, precum și sprijinul politicilor acordate statelor-membre.

Noua agendă europeană pentru inovare stabilește 25 de acțiuni dedicate în cadrul a cinci proiecte emblematiche:

1. Finanțarea scale-up-urilor va mobiliza investitorii instituționali și alți investitori privați din Europa pentru a investi și a beneficia de extinderea start-up-urilor europene de deep-tech.

2. Permitearea inovației prin spații de experimentare și achiziții publice va facilita inovarea prin condiții-cadru îmbunătățite, inclusiv abordări experimentale ale reglementării (de exemplu, sandbox-uri de reglementare, paturi de testare, laboratoare de viață și achiziții pentru inovare).

3. Accelerarea și consolidarea inovării în ecosistemele europene de inovare din întreaga UE va sprijini crearea de văi regionale de inovare și va ajuta statele-membre și regiunile să direcționeze cel puțin 10 miliarde EUR către proiecte concrete de inovare interregională, inclusiv în inovarea deep-tech pentru prioritățile-cheie ale UE. De asemenea, va sprijini statele-membre să încurajeze inovarea în toate regiunile prin utilizarea integrată a politicii de coeziune și a instrumentelor Orizont Europa.

4. Promovarea, atragerea și reținerea talentelor deep-tech va asigura dezvoltarea și fluxul de talente esențiale deep-tech în și către UE printr-o serie de inițiative, inclusiv o schemă de stagii în inovare pentru startup-uri și extinderi, un bazin de talente din UE pentru a ajuta startup-urile și întreprinderile inovatoare să găsească talente din afara UE, o schemă de antreprenoriat și leadership pentru femei și o activitate de pionierat privind opțiunile de acțiuni ale angajaților startup.

5. Îmbunătățirea instrumentelor de elaborare a politicilor va fi cheia pentru dezvoltarea și utilizarea unor seturi de date solide și comparabile și a unor definiții comune (startup-uri, extindere) care pot informa politicile la toate nivelurile din UE și pentru a asigura o mai bună coordonare a politicilor la nivel european prin Forumul Consiliului European pentru Inovare.

Bazându-se pe munca de fond care s-a realizat deja pentru a stimula inovarea în UE, Noua Agenda europeană pentru inovare urmărește să accelereze dezvoltarea și extinderea inovației în întreaga Uniune printr-un set coerent de acțiuni. Măsurile prezentate în această comunicare, grupate în cinci domenii emblematice, vor valorifica punctele forte ale pieței unice a UE, o bază industrială puternică, talente, instituții stabile și societăți democratice pentru a stimula inovația tehnologică profundă în Europa și a oferi realizarea oportunităților de tranziție dublă și necesitatea unei viitoare autonomii strategice.

6.3. Mecanisme de susținere a inovațiilor în UE

Ca urmare a acordului Parlamentului European din 16 decembrie 2020, Consiliul UE a adoptat la 17 decembrie 2020 Regulamentul privind noul Cadru Financiar Multianual (CFM) 2021-2027 și pachetul de relansare economică Next Generation EU (NGEU). Statele-membre ale UE vor avea la dispoziție cca 1,8 trilioane euro prin:

- Cadrul financiar 2021-2027 = 1 074,3 miliarde euro;
- Next Generation EU = 750 miliarde euro.

Cele 1.824,3 miliarde euro finanțare pentru 2021-2027 vor fi împărțite pe 7 capitole de buget.

Tabelul 6.2. Repartizarea fondurilor structurale de finanțare 2021-2027 pe categorii de buget

<i>Capitole de buget</i>	<i>CFM, miliarde EUR</i>	<i>Next Generation EU, miliarde EUR</i>	<i>TOTAL, miliarde EUR</i>
1. Piața unică, inovare și sectorul digital	132,8	10,6	143,4
2. Coeziune, reziliență și valori	377,8	721,9	1 099,7

3. Resurse naturale și mediu	356,4	17,5	373,9
4. Migrație și gestionarea frontierelor	22,7	-	22,7
5. Securitate și apărare	13,2	-	13,2
6. Vecinătate și întreaga lume	98,4	-	98,4
7. Administrația publică europeană	73,1	-	73,1
TOTAL CFM	1 074,3	750	1 824,3

Sursa: <https://www.fonduri-structurale.ro/2021-2027>

Finanțarea UE pentru activitatea de cercetare și inovare se realizează printr-un sistem de programe europene:

A. Programe specializate pe finanțarea activității de cercetare-inovare (C&I):

A1. Orizont 2020; din decembrie 2020 - Orizont Europa;

A2. Programele pentru energia nucleară.

B. Programe ce includ și finanțare pentru activitatea de cercetare și inovare:

B1. Programele Spațiale (Galileo, Copernicus);

B2. Fondurile Europene Structurale și de Investiții implementate la nivel regional.

C. Alte programe conexe activității de C&I (COSME, Erasmus+, Connecting Europe Facility, Life, Health).

Aceste programe sunt complementate de 5 alte programe ale UE, care nu finanțează direct activitatea de C&I, dar sunt activități conexe acestora.

La inițiere, programul Orizont 2020 (H2020) era cel mai amplu program de cercetare și inovare derulat vreodată de UE. Acesta a condus la mai multe inovații capitale, descoperiri și premii mondiale, aducând ideile mărețe din laboratoare pe piață.

S-a disponibilizat o finanțare de 80 de miliarde EUR pe durata a 7 ani (2014-2020) – pe lângă investițiile private și investițiile publice naționale, pe care această finanțare le va atrage.

Obiective ale Programul Orizont 2020 au fost:

- să se asigure că progresele tehnologice se transpun în produse viabile, cu un real potențial de comercializare, prin crearea de legături între furnizorii de resurse publice și întreprinderile private;

- să intensifice cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării prin stimularea participării organizațiilor și țărilor din afara UE;

- să continue dezvoltarea Spațiului european de cercetare.

Scopul programului H2020 a constat în a contribui la atingerea obiectivului de a investi 3% din produsul intern brut (PIB) pentru C&D, în conformitate cu Strategia Europa 2020. Astăzi multe proiecte de C&D în derulare sunt finanțate din cadrul acestui program. Acest obiectiv general este urmărit prin intermediul a trei priorități:

- *Prioritatea I: „Exceleța științifică” (24,441 mld. EUR):* va susține poziția UE de lider mondial în domeniul științei, atrăgând cele mai luminate minți și ajutând oamenii noștri de știință să colaboreze și să-și împărtășească ideile în întreaga Europă.

- *Prioritatea II: „Poziția de lider în sectorul industrial” (17,015 mld. EUR):* pentru a fi cea mai bună în ceea ce face, Europa trebuie să investească în tehnologii promițătoare și strategice, cum ar fi cele folosite în procesele avansate de fabricație și în microelectronică.

- *Prioritatea III: „Provocări Societale” (29,679 mld. EUR):* să abordeze principalele provocări, cum ar fi schimbările climatice, transportul durabil, energia regenerabilă, securitatea și siguranța alimentară, îmbătrânirea populației etc

La 1 iulie 2014, R.Moldova și cinci țări din Balcanii de Vest (Albania, Bosnia și Herțegovina, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Muntenegru și Serbia) au asigurat acces deplin la noul program de șapte ani al UE de cercetare și inovare - Orizont 2020, R.Moldova fiind prima țară asociată din EAP care a semnat Acordul de asociere la Orizont 2020.

În conformitate cu datele portalului Orizont 2020, până în 2019 R.Moldova avea 880 de participări în proiecte de C&D, 44 de contracte de finanțare semnate și acordate 5.908,23 mln de euro. Instituțiile moldovenești sunt mai active în acțiunile de coordonare și sprijin (43,41%), grupul de experți în cercetare, inovare și știință (RISE) (24,2%), acțiunile de cercetare și inovare (19,7%. Contribuția UE pe tipuri de organizații s-a îndreptat către organizații de cercetare (38,6%), instituții de învățământ superior (23,9), sectorul profil privat (12,1%) și sectorul public (3%).

Comisia Europeană a lansat oficial, în luna februarie 2021, Programul-cadru pentru cercetare și inovare Orizont Europa pentru perioada 2021-2027, cu un buget total de 95,5 miliarde euro¹³. Orizont Europa este noul instrument de finanțare a C&D&I și reprezintă continuarea programului Orizont 2020 al UE. Este inițiativa emblematică a UE menită să sprijine C&I de la etapa de concept până la comercializare, și completează finanțarea națională și regională.

Obiectivele Programului Orizont Europa sunt:

- consolidarea bazelor științifice și tehnologice ale UE și ale spațiului european de cercetare (ERA);
- stimularea capacității de inovare și competitivitate și a creării locurilor de muncă din Europa;
- îndeplinirea priorităților cetățenilor și susținerea modelului și a valorilor socioeconomic;

¹³ Programul-cadru pentru cercetare și inovare Orizont Europa pentru perioada 2021-2027, https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

▪ extinderea participării și consolidarea Spațiului european de cercetare

Obiectivele respective pun accent pe crearea impactului sau a Acordului verde european, pe tranziția digitală și a durabilității, precum și pe recuperarea după criza provocată de noul tip de coronavirus (recuperarea va fi finanțată și prin – Next Generation Europe (NGEU) – 5,4 miliarde euro).

Programul-cadru Orizont Europa este focusat pe implementarea a 5 Misiuni:

Cucerirea (învingerea) cancerului: misiune posibilă - până în 2030, mai mult de 3 milioane de vieți salvate, trăind mai mult și mai bine: obțineți o înțelegere aprofundată a cancerului, îmbunătățiți prevenirea, îmbunătățiți diagnosticul și tratamentul, susțineți calitatea vieții tuturor persoanelor expuse la cancer și asigurați acces echitabil la cele de mai sus în toată Europa.

Accelerarea tranziției către o Europă pregătită și rezistentă la climă - până în 2030, pregătiți Europa pentru a face față perturbărilor climatice; accelerarea tranziției către un viitor sănătos și prosper în interiorul granițelor planetare sigure; extinderea soluțiilor pentru reziliență declanșând transformări societale.

Regenerarea Oceanului și a Apelor - până în 2030: curățarea apelor marine și dulci, refacerea ecosistemelor și habitatelor degradate, decarbonizarea economiei albastre pentru a valorifica în mod durabil bunurile și serviciile esențiale pe care le furnizează.

100 de orașe neutre din punct de vedere climatic până în 2030 - de și pentru cetățeni. Susțineți, promovați și prezentați 100 de orașe europene în transformarea lor sistemică către neutralitatea climei până în 2030 și transformați aceste orașe în centre de experimentare și inovare.

Îngrijirea solului este îngrijirea vieții - până în 2030, cel puțin 75% din toate solurile din UE sunt sănătoase și sunt capabile

să ofere servicii esențiale de care depindem, pentru hrană sănătoasă, oameni, natură și climă.

* Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT) nu este inclus în programul specific.

6.4. Cooperarea pentru cercetare și inovare

O industrie competitivă a fost și este fundamentală pentru dezvoltarea durabilă, având un rol important în combaterea schimbărilor climatice, creșterea eficienței utilizării resurselor, securitatea aprovizionării, inclusiv cu materii prime primare și secundare, dezvoltarea tehnologică, transferul de tehnologie și exploatarea rezultatelor cercetării, inovare, digitalizare și investiții, având ca obiectiv o poziție de lider a industriei europene la nivel mondial în domenii-cheie ale economiei, cum ar fi tehnologiile generice esențiale. Stadiul actual al dezvoltării industriei și logisticii este determinat de concepte precum competența și interacțiunea, care se manifestă în coordonarea fluxurilor de materiale și competențe într-o succesiune de companii conectate printr-un lanț valoric. Cooperarea pentru dezvoltarea industrială

durabilă au fost reflectate în mai multe documente oficiale ale Uniunii Europene, cum ar fi Europa 2020; Un viitor durabil al Europei: răspunsul Uniunii Europene la Agenda 2030; Viziunea privind Industria Europeana 2030; Acordul verde european; Noua strategie industrială pentru Europa; Noul plan de acțiuni privind economia circulară etc.

„Noua strategie industrială este antreprenorială atât ca atitudine, cât și prin acțiunile pe care le propune”, fapt „care va fi sprijinit printr-o nouă abordare a ecosistemelor industriale, ținând seama de toți actorii din cadrul unui lanț valoric”¹⁴.

Se poate defini un lanț de valoare industrială ca etape de creare a valorii pe care întreprinderile și alte organizații le parcurg când proiectează și livrează bunuri și servicii pentru utilizatorii lor. În condițiile dezvoltării durabile acestea sunt reconfigurate din ce în ce mai mult din cauza colaborării transfrontaliere și intersectoriale, a inovării și a antreprenoriatului între diferite industrii. Aceste interacțiuni și legături dintre lanțurile de valori și industrii pot duce la dezvoltarea de industrii emergente

Concentrarea pe lanțurile de valori strategice și rețelele de creare a valorii este una din cele cinci forțele motrice-cheie ale industriei europene către 2030. În februarie 2019, Forumul strategic a selectat un prim set de șase lanțuri de valoare strategice, pentru sectoarele industriale strategice și orientate spre viitor și a recomandat propuneri de dezvoltare.

Cele șase lanțuri de valoare strategice sunt:

- vehiculele conectate, ecologice și autonome;
- tehnologiile și sistemele pe bază de hidrogen;
- asistența medicală inteligentă;
- internetul obiectelor cu aplicații în industrie;
- o industrie cu emisii reduse de dioxid de carbon;
- securitatea cibernetică.

¹⁴ *O nouă Strategie industrială pentru Europa, 2019.*

Forumul strategic a recunoscut, de asemenea, trei lanțuri de valoare strategice suplimentare - (adică baterii, calcule de înaltă performanță și microelectronică) ca importanță esențială pentru UE. Cu toate acestea, Forumul strategic nu a elaborat recomandări specifice pentru aceste lanțuri de valoare deja inițiate coordonate în curs.

Pe lângă recomandările specifice fiecărui lanț valoric au fost identificate și acțiuni de sprijin orizontale:

- punerea în comun a resurselor publice și private la nivel european, național și regional;

- aprofundarea și integrarea pieței unice prin reglementări și standarde noi;

- cartografierea și dezvoltarea competențelor necesare de-a lungul lanțurilor valorice;

- dinamizarea sistemelor de inovare din Europa cu accent pe punctele forte regionale și parteneriatele public-privat;

- stabilirea unui proces de guvernare pentru a monitoriza schimbările tehnologice și industriale, pentru a identifica lanțurile valorice emergente strategice și pentru a evalua progresul lucrărilor privind aceste lanțuri valorice.

Concentrarea pe lanțurile de valoare strategice și conexiunea acestora cu rețelele de creare a valorii este esențială pentru a încuraja transformarea industriei europene. Politica trebuie concepută în mod inerent pentru rețelele de creare a valorii, mai degrabă decât pentru sectoarele individuale și pentru companiile de toate dimensiunile. Se simte necesitatea de suficienți actori în sectoarele care își unesc forțele și ajung la o masă critică în jurul transformării industriale prin durabilitate, tehnologie și inovație.

Recomandările privind dezvoltarea ecosistemelor industriale:

- Europa ar trebui să dezvolte un ecosistem dinamic de inovare industrială cu acces la infrastructuri tehnologice de ultimă oră. Acest lucru ar trebui să se bazeze pe punctele forte și

experiența regională cu parteneriatele public-private europene existente.

➤ Europa trebuie să se bazeze pe ecosistemele regionale care să cuprindă propria lor specializare inteligentă, să ajute la punerea la punct a disparităților regionale și să ofere platforma în care toți actorii își pot combina cunoștințele și co-creează conținutul, contextul și experiențele de învățare.

➤ Aceste ecosisteme ar trebui să reunească administrația publică, instituțiile de învățământ superior, oamenii de știință, societatea civilă și industria, să creeze puncte focale și să acționeze ca un multiplicator al eforturilor UE. De asemenea, ar trebui să creeze platforme sau huburi tehnologice pentru a strânge resurse pentru achiziția de competențe tehnice, digitale și soft.

În politicile europene de dezvoltare sunt vizate mai multe forme de organizare a Ecosistemelor Europene de inovare industrială:

- clusterelor;
- parteneriatele public private;
- alianțele industriale.

Clusterelor sunt grupuri de întreprinderi specializate, deseori IMM și diverși actori de sprijin asociați într-o locație care cooperează strâns. Împreună, IMM pot fi mai inovatoare, pot crea mai multe locuri de muncă și pot înregistra mai multe mărci și brevete internaționale decât singure. Portalul clusterului UE oferă instrumente și informații cu privire la inițiativele, acțiunile și evenimentele europene pentru clusterelor și IMM pentru a crea mai multe clusterelor de talie mondială în întreaga UE. Ecosistemele europene de inovare industrială ar trebui integrate în noul tip de clusterelor inteligente, care susțin activ transformarea industriei ca agenți ai schimbării. Ei trebuie să acționeze la viteza și scara de care Europa are nevoie. Clusterelor oferă un ecosistem favorabil, care încurajează concurența și cooperarea dintre firmele cu medii industriale diferite, expertiză tehnologică și de afaceri. La rândul

său, acest lucru ajută la reconfigurarea lanțurilor de valoare industriale, ceea ce duce la dezvoltarea industriilor emergente.

Pentru susținerea dezvoltării clusterelor a fost lansată Platforma europeană de colaborare a clusterelor (ECCP) care este o acțiune a programului de internaționalizare a clusterelor pentru IMM finanțate în cadrul programului COSME lansat de DG GROW al Comisiei Europene în 2016. ECCP oferă rețea și sprijin informațional pentru clustere și membrii acestora cu scopul de a-și îmbunătăți performanța și creșterea competitivității acestora prin cooperare transnațională și internațională.

Pentru a încuraja cercetarea și inovarea la nivelul UE, Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) include două articole, care au fost utilizate ca temei juridic pentru stabilirea de parteneriate de tip **public-privat** și public-public în domeniul cercetării și al inovării:

- Articolul 187 din TFUE cuprinde parteneriatele de tip public-privat, implicând în mod tipic UE, asociația(-iile) industrială(-le), precum și alți parteneri. Aceste parteneriate sunt gestionate de către entități juridice, numite întreprinderi comune, care răspund de punerea în aplicare a agendei de cercetare din domeniul pe care îl acoperă.

- Articolul 185 din TFUE cuprinde parteneriatele de tip public-public, cu participarea UE la programe de cercetare și dezvoltare derulate de mai multe țări-membre UE58.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) definește **Parteneriatele Public-Private** ca fiind „angajamente contractuale pe termen lung între guvern și un partener privat, în temeiul cărora acesta din urmă prestează și finanțează servicii publice, utilizând un activ fix, cu partajarea riscurilor asociate”. Conform acestei definiții vaste, parteneriatele public-private pot fi concepute pentru a îndeplini o gamă largă de obiective în diverse sectoare. Principala diferență dintre

parteneriatele public-private și proiectele tradiționale constă în faptul că, în primul caz, riscurile sunt partajate între partenerul public și cel privat.

În 2012, Comisia Europeană a adoptat „Strategia europeană pentru tehnologii-cheie facilitatoare (KET) - O punte pentru creștere și locuri de muncă” în cadrul căreia au fost identificate KET: microelectronică și nanoelectronică, nanotehnologii, biotehnologie industrială, materiale avansate, fonică și tehnologii avansate de producție. Pentru încurajarea dezvoltării acestor sectoare au fost create mai multe parteneriate public-private (PPP) pentru: Factories of the Future, 5G Infrastructure, Robotics, The Energy-efficient Buildings, High Performance Computing, Photonics, European Green Vehicles Initiative, High performance calculations.

Alianțele industriale sunt un instrument pentru a facilita o cooperare mai puternică și o acțiune comună între toți partenerii interesați. Alianțele industriale pot juca un rol în atingerea obiectivelor politice-cheie ale UE prin acțiuni comune ale tuturor partenerilor interesați. Acesta este motivul pentru care alianțele industriale pot fi utilizate ca unul dintre vehiculele de livrare pentru strategiile europene relevante, de ex. pe hidrogen, materii prime sau materiale plastice.

Alianțele industriale reunesc o gamă largă de parteneri dintr-o anumită industrie sau lanț valoric, inclusiv actori publici și privați și societatea civilă. Alianțele industriale au următoarele caracteristici:

- acestea sunt construite în jurul unui obiectiv comun de implementare a obiectivelor politicii UE;
- implică toți partenerii relevanți (țări UE, regiuni, industrie, instituții financiare, investitori privați, actori de inovare, mediul academic, institute de cercetare, societate civilă, sindicate și alții) de-a lungul lanțului valoric;

- acestea se bazează pe principiile deschiderii, transparenței, diversității și incluziunii și respectă regulile de concurență;

- nu sunt implicați în luarea deciziilor privind politica, reglementarea sau finanțarea;

- nu există finanțare directă pentru alianțe și acestea nu prejudiciază potențiale proiecte importante de interes european comun (care sunt concepute de județele UE și necesită o aprobare separată de către Comisie).

Experiențe de succes:

- alianțele în domeniul bateriilor;

- alianțele în domeniul materialelor plastice circulare.

Bazându-se pe acest succes, Comisia a lansat în 2020:

- Alianța europeană pentru hidrogen curat;

- Alianța europeană pentru materii prime;

- Cooperation for circular economy.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Care este varietatea politicilor europene în materie de inovare?*

- *Identificați mecanismele de susținere a inovațiilor în UE.*

- *Explicați semnificația politicilor de inovare pentru dezvoltarea industrială durabilă.*

- *Exemplificați metodele de cooperare pentru cercetare și inovare.*

- *Enumerați domeniile prioritare privind inovarea în UE.*

Tema 7. ROLUL STANDARDIZĂRII ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ

Obiectivele temei:

- *Conceptualizarea fenomenului de piață unică europeană.*
- *Înțelegerea rolului standardelor pentru piața unică europeană.*
- *Cunoașterea organizațiilor europene de standardizare.*
- *Conștientizarea rolului marcajului CE.*
- *Cunoașterea acțiunilor principale ale noii Strategii a UE privind standardizarea.*
- *Înțelegerea semnificației și conținutului Sistemului Informațional de Management pentru întreprinderile industriale.*

7.1. Semnificația standardelor

Standardele sunt frecvent întâlnite în viața de zi cu zi, chiar dacă majoritatea dintre noi nu suntem conștienți de acest fapt: scările pe care urcăm, masa la care scriem, mărimea îmbrăcămintei, încălțămintei, calendarul Gregorian, notele muzicale, regulile diferitelor tipuri de sport și exemplele pot continua la nesfârșit.

Standardele reprezintă un mijloc de comunicare, un fel de limbaj comun, având forma unei specificații tehnice. Deseori acestea reprezintă abilitatea de a comunica dincolo de limbi pentru a evita neînțelegerile. Standardele există doar pentru că le utilizăm și pentru că obținem beneficii în urma utilizării lor. Dacă acestea nu aduc plusvaloare, justificarea existenței lor nu ar mai fi aplicabilă¹⁵.

¹⁵ *O lume construită pe standarde,*

http://www.standard.md/public/files/2016/o_lume_construita_pe_standarde.pdf_varianta_finala.pdf

În dicționarul Oxford sunt enumerate șase sensuri diferite ale cuvântului *standard*. Cea mai relevantă definiție în acest sens este: „*ceva ce este utilizat în calitate de măsură, normă sau model în evaluările comparative*”.

În lume există un număr colosal de standarde elaborate de către sistemul oficial de standardizare (de exemplu, CEN, CENELEC, ETSI, ISO, IEC, ITU), ele constituind doar vârful aisbergului. Diverse organizații care utilizează sau care elaborează standardele au creat propria lor definiție.

Tabelul 7.1. Definierea standardelor de către diverse organizații

<i>Organizații</i>	<i>Definierea standardelor</i>
CEN CENELEC	Document stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care furnizează, pentru utilizări comune și repetate, reguli, linii directoare sau caracteristici pentru activități sau rezultatele lor, urmând obținerea unui grad optim de ordine, într-un context dat. <i>NOTĂ: Standardele trebuie să se bazeze pe rezultatele consolidate ale științei, tehnologiei și experienței și să fie orientate spre atingerea optimului de beneficii pentru comunitate.</i>
ISO IEC	Document stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care furnizează, pentru utilizări comune și repetate, reguli, linii directoare sau caracteristici pentru activități sau rezultatele lor, urmând obținerea unui grad optim de ordine, într-un context dat.
Comisia Europeană	Înseamnă o specificație tehnică, aprobată de un organism de standardizare recunoscut, pentru utilizări comune și repetate, a cărei respectare nu este obligatorie și care poate fi unul din următoarele: a) „standard internațional” înseamnă standard adoptat de un organism internațional de standardizare; b) „standard european” înseamnă standard adoptat

	<p>de un organism european de standardizare;</p> <p>c) „standard armonizat” înseamnă standard european adoptat în baza unei cereri din partea Comisiei, pentru punerea în aplicare a legislației armonizate a Uniunii Europene;</p> <p>d) „standard național” înseamnă standard adoptat de un organism național de standardizare.</p>
OMC	Document aprobat de un organism recunoscut care furnizează, pentru utilizări comune și repetate, reguli, linii directe sau caracteristici pentru produse sau procese și metode de producere, a căror respectare nu este obligatorie. Acesta poate, de asemenea, include sau se referi exclusiv la terminologie, simboluri, ambalare, marcare și cerințe de etichetare care se aplică la un produs, proces sau metodă de producere.
De facto	Există multe definiții ale standardului „de facto”. Una dintre acestea este „Standardele care apar ca rezultat al proceselor mediate de către piață ... sunt denumite ca fiind standard de facto ... standardele de facto se bazează pe un nivel înalt de concurență” (Oshri & Weeber, 2006).

Standardele definite de către o organizație de standardizare sunt considerate *standarde de jure*.

Sistemul european de standardizare se bazează pe un parteneriat public-privat între Comisie și comunitatea de standardizare, care este structurat în organizații private non-profit: Comitetul European de Standardizare (CEN), Comitetul European de Standardizare Electrotehnică (CENELEC) și Institutul European de Standarde de Telecomunicații (ETSI). Standardele europene în sprijinul legislației și politicilor UE sunt dezvoltate exclusiv prin intermediul uneia dintre ele. Activitățile de standardizare la aceste organizații se bazează pe construirea consensului dintre diferiți actori, inclusiv industrie, IMM,

organizații comerciale și alte părți interesate private, societale și publice.

Comisia este responsabilă pentru evaluarea standardelor europene armonizate elaborate în sprijinul dreptului UE și pentru trimiterea acestora în Jurnalul Oficial al UE. Odată ce un standard este menționat în Jurnalul Oficial, acesta este considerat parte a legislației UE. Comisia oferă sprijin financiar celor trei organizații europene de standardizare, pentru activitatea lor în sprijinul legislației și politicilor UE.

Caracteristicile standardului pot oferi o bună înțelegere a naturii acestuia, ca fiind:

- Voluntare și dictate de cerințele pieței - orice parte interesată poate participa la elaborarea standardelor, decizia de a elabora un standard nou este dictată de necesitățile/cerințele pieței.

- Bazate pe consens - toate standardele sunt supuse discuțiilor cu scopul de a stabili un acord general caracterizat prin absența unei opoziții susținute față de un aspect esențial al unui subiect, din partea unei părți importante a celor interesați printr-un proces care implică luarea în considerare a punctelor de vedere ale tuturor părților interesate și apropierea eventualelor poziții divergente (definirea consensului conform standardului EN 45020),

- Aprobate de un organism recunoscut - documentul a fost trecut prin procedurile necesare, anchetele publice etc. și a fost aprobat de un organism de standardizare recunoscut, cum ar fi CEN, CENELEC, ISO, IEC sau un organism național de standardizare.

Avantajele standardizării:

- cunoaștea proceselor și tehnicilor esențiale din inginerie/știință care sunt acceptate pe scară largă;

- acumularea de cunoștințe și bune practici;

- facilitarea comunicării cu clienții, precum și cu furnizorii;
- calitate superioară;
- eficiență sporită și mai puține rebuturi și reclamații;
- demonstrarea că produsele îndeplinesc criteriile cu privire la siguranță;

- nu trebuie de pornit de la zero de fiecare dată, dar există o platformă pentru a merge mai departe;

- marcajul CE și accesul pe piață.

Standardele reprezintă fundamentul tăcut al pieței unice a UE și al competitivității globale. Acestea ajută producătorii să asigure interoperabilitatea produselor și serviciilor, să reducă costurile, să îmbunătățească siguranța și să stimuleze inovația. Standardele sunt o parte invizibilă, dar fundamentală a vieții noastre de zi cu zi: de la frecvențele Wi-Fi, la jucării conectate sau legături de schi, pentru a menționa doar câteva. Standardele oferă încredere că un produs sau un serviciu este adecvat scopului, este sigur și nu va dăuna oamenilor sau mediului. Respectarea standardelor armonizate garantează că produsele sunt în conformitate cu legislația UE.

Ritmul rapid al inovației, ambițiile europene ecologice și digitale și implicațiile standardelor tehnologice pentru valorile democratice ale UE necesită o abordare din ce în ce mai strategică a standardizării. Ambițiile UE către o economie neutră din punct de vedere climatic, rezistentă și circulară nu pot fi îndeplinite fără standarde europene. A avea o amprentă globală puternică în activitățile de standardizare și conducerea lucrărilor în foruri și instituții internaționale-cheie vor fi esențiale pentru ca UE să rămână un standard global. Prin stabilirea unor standarde globale, UE își exportă valorile, oferind în același timp companiilor din UE un avantaj important al primului venit¹⁶.

¹⁶ *O lume construită pe standarde,*

http://www.standard.md/public/files/2016/o_lume_construita_pe_standarde.pdf_varianta_finala.pdf

7.2. Rolul standardizării pentru Piața unică europeană

Piața UE, numită și piață internă, oferă un teritoriu lipsit de frontiere și bariere naționale, astfel încât persoanele, mărfurile și serviciile pot circula liber în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Europene. Este esențială pentru prosperitate, creștere și ocuparea forței de muncă în UE, contribuind la realizarea obiectivelor Uniunii în contextul Strategiei de la Lisabona. Este un spațiu integrat, deschis și concurențial, aceasta promovează mobilitatea, competitivitatea și inovația în interacțiune, în special, cu politicile comunitare sectoriale. UE se concentrează asupra eliminării obstacolelor care încă obstrucționează funcționarea acesteia. UE caută să armonizeze diferitele legislații pentru a face față mai bine provocărilor globalizării și pentru a se adapta la progrese, cum ar fi noile tehnologii.

Principii de bază ale pieței UE:

- Libera circulație a mărfurilor (fiecare este în drept să exporte acolo unde îi este convenabil);
- Libera circulație a serviciilor (fiecare poate presta servicii acolo unde piața îi pare mai atractivă);
- Libera circulația a forței de muncă (în cadrul UE fiecare poate să se angajeze la serviciu acolo unde își dorește);
- Libera circulația a capitalului (fiecare își poate depozita banii acolo unde consideră că e mai rentabil și sigur).

Pentru consolidarea Pieței unice europene se acționează pe direcțiile: aplicarea legislației UE; uniunea piețelor de capital; proprietatea intelectuală și **modernizarea sistemului de standarde al UE**.

Standardizarea a jucat un rol principal în crearea pieței unice a UE. Standardele susțin concurența bazată pe piață și ajută la asigurarea interoperabilității produselor și serviciilor complementare. Acestea reduc costurile, îmbunătățesc siguranța și sporesc concurența. Datorită rolului lor în protejarea sănătății,

siguranței, securității și mediului, standardele sunt importante pentru public. UE are o politică activă de standardizare care promovează standardele ca o modalitate de mai bună reglementare și de creștere a competitivității industriei europene.

Comisia colaborează cu partenerii relevanți în vederea modernizării procesului de standardizare, ținând cont de natura schimbătoare a economiei și de diversificarea modelelor de afaceri (globalizare, lanțuri de aprovizionare extinse etc.), de rolul din ce în ce mai important al tehnologiei informației și comunicațiilor, de importanța din ce în ce mai mare a serviciilor și de gruparea bunurilor și serviciilor în pachete unice.

Standardizarea este un instrument puternic și strategic pentru îmbunătățirea eficienței politicilor europene. Standardele pot influența majoritatea domeniilor de interes public, cum ar fi:

- competitivitatea industriei;
- funcționarea pieței unice;
- protecția mediului;
- protecția sănătății umane;
- îmbunătățirea inovației.

La 2 februarie 2022, Comisia a prezentat o nouă strategie în materie de standardizare care subliniază abordarea UE privind standardele în cadrul pieței unice, precum și la nivel mondial. Strategia este însoțită de o propunere de modificare a Regulamentului privind standardizarea, de un raport privind punerea sa în aplicare și de programul de lucru anual al Uniunii pe 2022 referitor la activitatea de standardizare europeană. Această nouă strategie urmărește să consolideze competitivitatea UE la nivel mondial, să permită crearea unei economii reziliente, verzi și digitale și să integreze valorile democratice în aplicațiile tehnologice.

Noua strategie privind standardizarea propune cinci seturi principale de acțiuni¹⁷.

1. Anticiparea, prioritizarea și abordarea nevoilor în materie de standardizare în domenii strategice: se pune accent pe urgentarea elaborării de standarde în concordanță cu agenda europeană în materie de inovare și politică. Comisia a identificat urgențe în materie de standardizare în ceea ce privește producția de vaccinuri și medicamente împotriva COVID-19, reciclarea materiilor prime critice, lanțul valoric al hidrogenului curat, cimentul cu emisii scăzute de dioxid de carbon, certificarea cipurilor și standardele în materie de date. Prioritățile în materie de standardizare vor fi identificate în mod clar în Programul de lucru anual al Uniunii pe 2022 referitor la activitatea de standardizare. Va fi instituit un forum la nivel înalt pentru a aduce contribuții la viitoarele priorități în materie de standardizare. Comisia va institui funcția de coordonator responsabil în materie de standardizare pentru a asigura orientări la nivel înalt în întreaga Comisie cu privire la activitățile de standardizare, care va fi sprijinit de un centru de excelență al UE privind standardele, alcătuit din servicii ale Comisiei.

2. Îmbunătățirea guvernancei și integrității sistemului european de standardizare: standardele europene, care sprijină politica și legislația UE, trebuie să fie decise de actorii europeni. Comisia propune o modificare a Regulamentului privind standardizarea pentru a îmbunătăți guvernanta sistemului european de standardizare. Deși sistemul european va rămâne deschis, transparent, incluziv și imparțial, propunerea prevede că mandatele pentru organizațiile europene de standardizare, la cererea Comisiei, trebuie să fie gestionate de delegații naționali (organismele naționale de standardizare) ai statelor-membre ale UE și SEE. Acest lucru va evita orice influență nejustificată a actorilor din afara UE și SEE asupra proceselor decizionale în

¹⁷ O strategie a UE privind standardizarea. Stabilirea de standarde globale în sprijinul unei piețe unice a UE rezistente, ecologice și digitale, COM(2022) 31 final, Brussels, 02.02.2022, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/4859>

cadrul elaborării de standarde pentru domenii esențiale, cum ar fi standardele privind securitatea cibernetică sau hidrogenul. Comisia va acorda în continuare o atenție deosebită caracterului incluziv al sistemului, rolului IMM și rolului societății civile. Ea invită organizațiile europene de standardizare să-și modernizeze structurile de guvernantă și va lansa un proces de revizuire *inter pares* care să implice statele-membre și organismele naționale de standardizare pentru a obține o mai bună incluziune a societății civile, a utilizatorilor și condiții pentru standardizare favorabile IMM. În același timp, Comisia va lansa evaluarea Regulamentului privind standardizarea.

3. Consolidarea poziției de lider a Europei în ceea ce privește standardele globale: Comisia va acționa prin intermediul Forumului la nivel înalt pentru a institui un mecanism împreună cu statele-membre ale UE și cu organismele naționale de standardizare pentru a face schimb de informații, a coordona și a consolida abordarea europeană a standardizării internaționale. De asemenea, Comisia va urmări o mai bună coordonare între statele-membre ale UE și partenerii care împărtășesc aceeași viziune. UE va finanța proiecte de standardizare în Africa și în țările învecinate.

4. Sprijinirea inovării: Comisia propune o mai bună valorificare a potențialului cercetării finanțate de UE pentru a valorifica proiectele de inovare prin activități de standardizare și pentru a anticipa nevoile timpurii în materie de standardizare. Va fi lansat un „promotor al standardizării” pentru a sprijini cercetătorii din cadrul programelor Orizont 2020 și Orizont Europa să testeze relevanța rezultatelor lor pentru standardizare. Până la jumătatea anului 2022, se va iniția elaborarea unui cod de bune practici pentru cercetători în materie de standardizare pentru a consolida legătura dintre standardizare și cercetare/inovare prin intermediul Spațiului european de cercetare (SEC).

5. Crearea generației următoare de experți în standardizare: standardele se bazează pe cei mai buni experți, iar Europa se confruntă cu o schimbare de generație. Comisia va promova o mai mare sensibilizare la nivel academic cu privire la

standarde, de exemplu prin organizarea în viitor a Zilelor Universitare ale UE și prin formarea cercetătorilor.

7.3. Organizații europene de standardizare

Standardizarea europeană este un proces de creare a consensului care implică mulți actori. Standardele europene sunt elaborate în strânsă cooperare cu reprezentanții întreprinderilor și cu alți membri sau parteneri relevanți ai organismelor europene de standardizare. Întrucât dezvoltarea standardelor este inițiată în principal de nevoile pieței, **industria joacă un rol important**. Standardele europene sunt apoi dezvoltate printr-una din cele trei Organizații Europene de Standardizare (EOSs):

- Comitetul European pentru Standardizare (CEN);
- Comitetul European pentru Standardizare Electrotehnică (CENELEC);
- Institutul European de Standarde pentru Telecomunicații (ETSI).

CEN, CENELEC și ETSI colaborează din 1984 cu Comisia Europeană și Asociația Europeană de Liber Schimb (EFTA), când a fost semnat un acord de cooperare. Revizuit în 2003, stabilește orientări generale pentru cooperare. EOSs activează în calitate de organizații de cooperare pentru organismele naționale de standardizare din toate țările UE și EFTA.

Țările-membre CEN și CENELEC sunt obligate să adopte fiecare standard european în calitate de standard național. Acestea, de asemenea, trebuie să anuleze orice standard național existent, care este conflictual, cu un nou standard european. Prin urmare, toate standardele europene care au fost aprobate de către CEN și CENELEC sunt acceptate și recunoscute automat în toate țările-membre ale CEN și CENELEC.

Scopul acestei proceduri este de a garanta o colecție de standarde comună pentru regiunea europeană. Standardele

publicate de CEN și CENELEC sunt identificate printr-un identificator numeric unic, cu prefixul „EN” pe prima pagină a standardului.

Standardele internaționale sunt elaborate și publicate de **Organizația Internațională de Standardizare (ISO)**, fondată în anul 1947. Organismele naționale de standardizare din peste 160 de țări sunt membri ai ISO.

Standardele pentru domeniul electric, electronic și alte tehnologii conexe sunt elaborate și publicate de **Comisia Electrotehnică Internațională (IEC)**, care are mai mult de 80 de țări-membre. La nivel internațional, **ITU** elaborează standarde pentru **domeniul telecomunicațiilor**.

Țările-membre pot adopta standarde internaționale în calitate de standarde naționale, acestea fiind voluntare. CEN și CENELEC cooperează cu ISO și IEC în baza acordurilor mutuale, astfel standardele internaționale (ISO sau IEC) sunt adesea adoptate ca standarde europene (EN). În asemenea caz, acestea pot fi adoptate ca standarde naționale în țările-membre, fie ca EN ISO sau ca EN ISO/IEC.

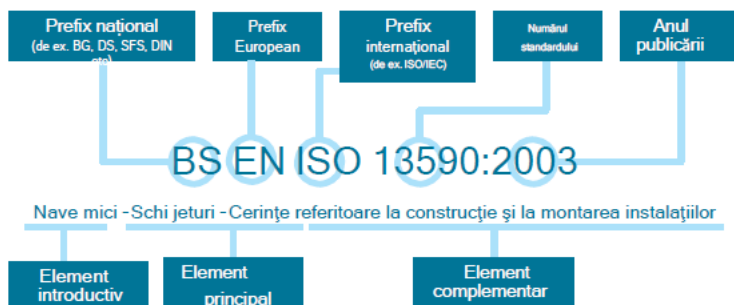
Relația dintre organizațiile de standardizare la nivel național, european și internațional:

Internațional	IEC	ISO	ITU
European	CENELEC	CEN	ETSI
Național	Organizații Naționale de Standardizare		

Aproximativ 30% din standardele CEN se bazează pe activitatea efectuată de către ISO. Aproximativ 75% din standardele europene în domeniul electrotehnic ale CENELEC se bazează pe standardele internaționale elaborate de IEC. Acest lucru înseamnă că, prin implementarea națională, multe standarde

naționale se bazează pe sau sunt identice cu standardele internaționale.

Modul de atribuire a indicativului standardelor:

7.4. „Noua abordare” și Marcajul CE

Standardele sunt documente voluntare bazate pe rezultatele consolidate ale științei, tehnologiei și experienței; nu există nici o obligație de a le aplica sau de a fi în conformitate cu ele și nici sancțiuni pentru nerespectarea lor. Singura excepție existentă în cazul standardelor este când acestea sunt menționate sau impuse de „**Reglementări**”.

Ghidul 2:2004 ISO/IEC „Standardizarea și activitățile conexe - Vocabular general” definește **Reglementarea** ca document care oferă **reguli legislative obligatorii**. Reglementările (orice act juridic) sunt adoptate de către o autoritate și, în general, sunt obligatorii. Aceasta înseamnă că reglementarea definește ceea ce trebuie sau nu de făcut pentru a fi conform. Mai mult decât atât, de obicei, există un mecanism ce prevede sancțiuni pentru cei care nu se conformează.

Organizația Mondială a Comerțului (OMC) este o organizație internațională la nivel mondial care se ocupă de stabilirea normelor de comerț dintre națiuni. OMC funcționează ca

un sistem comercial multilateral prin intermediul acordurilor OMC. Acțiunile OMC se bazează pe consensul tuturor țărilor-membre și sunt ratificate de către membrii parlamentului. Acordurile OMC sunt contracte care definesc comerțul internațional cu garanții ale drepturilor comerciale importante pentru țările-membre și beneficiile tuturor celor implicați.

Acordul OMC privind barierele tehnice în calea comerțului (Acordul TBT) promovează comerțul liber și evitarea oricăror bariere tehnice prin definirea clară a standardelor voluntare și reglementărilor obligatorii (în continuare tehnice) care stabilesc cerințele tehnice.

Anexa 1.1 a Acordului TBT definește „reglementarea tehnică”, ca fiind un „document care stabilește caracteristicile produsului sau proceselor lor conexe și metodele de producție, inclusiv dispozițiile administrative aplicabile, a căror respectare este obligatorie. Acesta, de asemenea, poate include sau se poate referi exclusiv la terminologie, simboluri, ambalare, marcare și cerințele de etichetare care se aplică unui produs, proces sau metodă de producere”.

Conform Acordului TBT al OMC, reglementările tehnice trebuie să se bazeze pe standarde internaționale. Țările au dreptul de a stabili protecție la nivelurile la care consideră necesar și nu ar trebui să fie împiedicate să ia măsuri. Se recomandă ca guvernele să reglementeze numai în cazurile în care este necesar de făcut acest lucru.

În scopul înlăturării barierelor tehnice în calea comerțului la nivel european, în anul 1985 a fost aprobată o nouă strategie – „Noua Abordare” referitoare la armonizarea tehnică și standardizare. Misiunea „Noii abordări” este de a utiliza așa-numitele directive-cadru, care nu reglementează detaliat la nivel tehnic, dar descriu cerințele esențiale cum ar fi securitatea, sănătatea sau protecția mediului.

Cerințele esențiale sunt descrise relativ într-un mod general în directive, apoi detaliate în așa-numitele standarde armonizate. Aderarea la aceste standarde armonizate este o modalitate de a se conforma directivelor și, astfel, de a avea acces la Piața unică.

„Noua abordare” se bazează pe următoarele principii:

- armonizarea legislativă se limitează la **cerințele esențiale** pe care trebuie să le satisfacă produsele introduse pe piața unică pentru a beneficia de libera circulație;
- specificațiile tehnice ale produselor care satisfac cerințele esențiale, definite în directive, sunt stabilite în standardele europene armonizate;
- aplicarea standardelor europene armonizate rămâne voluntară și producătorul poate să aleagă orice soluție tehnică care furnizează conformitatea cu cerințele esențiale;
- produsele fabricate în conformitate cu standardele europene armonizate beneficiază de o prezumție de conformitate cu cerințele esențiale corespunzătoare;
- numai utilizarea standardelor europene armonizate care au fost adoptate ca standarde naționale pot conferi prezumția de conformitate cu cerințele esențiale.

Standardele armonizate reprezintă o categorie specifică a standardelor europene, elaborate de un organism european de standardizare ca urmare a unei cereri (a acordării unui „mandat”) din partea Comisiei Europene. Aproximativ 20% din toate standardele europene au fost elaborate ca urmare a unei cereri de standardizare formulate de Comisia Europeană.

Standardele armonizate pot fi folosite pentru a demonstra că produsele sau serviciile se conformează cerințelor tehnice prevăzute de legislația UE relevantă. În majoritatea cazurilor, utilizarea standardelor armonizate este opțională. Producătorii sau furnizorii de servicii pot utiliza alte soluții tehnice pentru a îndeplini cerințele legale.

Cerințele tehnice prevăzute în legislația UE sunt obligatorii, în timp ce utilizarea standardelor armonizate este de obicei voluntară. Standardele armonizate stabilesc specificațiile tehnice considerate a fi adecvate sau suficiente pentru conformarea la cerințele tehnice prevăzute de legislația UE.

Standardele europene au contribuit în mod semnificativ la succesul UE de a asigura libera circulație între statele-membre și a elimina barierele tehnice din calea comerțului.

Una dintre măsurile referitoare la implementarea Pieței unice este introducerea marcajului CE. Literele „CE” reprezintă abrevierea textului francez „**Conformité Européenne**”, care înseamnă „**conformitate europeană**”.

„**Marcajul CE**” a fost introdus prin Directiva 93/68/EEC37 în anul 1993 și de atunci este termenul oficial pentru marcajul de conformitate obligatoriu. Acesta este format din logo-ul CE și patru cifre digitale ale numărului de identificare al organismului notificat implicat în procedura de evaluare a conformității.

Producătorul aplică marcajul CE după efectuarea unei evaluări de conformitate, crearea unui dosar tehnic și semnarea unei declarații de conformitate CE. Această documentație trebuie să fie pusă la dispoziția autorităților, la cerere.

Marcajul CE reprezintă declarația că produsul este evaluat înainte de a fi plasat pe piață și îndeplinește cerințele esențiale ale legislației europene în domeniul sănătății, siguranței și protecției mediului, denumite în practică „directivele produsului”.

Marcajul CE al unui produs indică oficialilor de la guvern că produsul poate fi plasat legal pe piață în țara lor. Acesta, de asemenea, reprezintă pașaportul produsului, deoarece asigură libera circulație a produsului în cadrul AELS (EFTA) și pe Piața unică.

Prin aplicarea marcajului CE pe un produs, un producător declară că produsul îndeplinește toate cerințele legale pentru

marcajul CE și poate fi vândut în tot Spațiul Economic European (SEE). Acest lucru se aplică și produselor fabricate în alte țări care sunt vândute în SEE.

Există două avantaje principale pe care marcarea CE le aduce întreprinderilor și consumatorilor din SEE:

- întreprinderile știu că produsele care poartă marcajul CE pot fi tranzacționate în SEE fără restricții;
- consumatorii se bucură de același nivel de sănătate, siguranță și protecție a mediului pe întregul SEE.

Producătorii joacă un rol crucial în asigurarea siguranței produselor introduse pe piața unică extinsă a Spațiului Economic European (SEE). Aceștia sunt responsabili să verifice dacă produsele lor îndeplinesc **cerințele UE privind siguranța, sănătatea și protecția mediului**. Este responsabilitatea producătorului să efectueze evaluarea conformității, să stabilească fișierul tehnic, să emită declarația UE de conformitate și să aplice marcajul CE la un produs. Numai atunci acest produs poate fi tranzacționat pe piața SEE.

Producătorii trebuie să urmeze 6 pași pentru a aplica un marcaj CE pe produsul fabricat de ei:

1. Identificarea directivei (normei) aplicabile și standardele armonizate;
2. Verificarea cerințelor specifice produsului;
3. Identificarea dacă este necesară o evaluare independentă a conformității (de către un organism notificat);
4. Testarea produsul și verificarea conformității acestuia;
5. Întocmirea și păstrarea la dispoziție a documentației tehnice necesare;
6. Aplicarea marcajul CE și întocmirea Declarației de conformitate a UE.

Sistemul european de standardizare și „Noua abordare” constituie un instrument foarte eficient pentru a asigura

diseminarea unor cerințe comune pentru calitate, siguranță, sănătate și mediu pe Piața unică europeană. Prin urmare, standardele continuă să fie un element-cheie în reglementarea europeană.

7.5. Sistemul integrat de management (SIM)

În linii mari, standardele pot fi împărțite în trei categorii, și anume, standard de produs, de proces și de sistem de management.

- Standardele de produs acoperă diferite caracteristici ale produselor și se referă adesea la caracteristici legate de calitate și siguranță sau la aspect care asigură interoperabilitatea acestora cu alte produse conexe.

- Standardele de proces se referă la condiții în care produsele și serviciile trebuie produse, ambulate sau perfecționate.

- Standardele de sistem de management ajută organizațiile să-și gestioneze activitățile. Acestea sunt adesea utilizate pentru a ajuta la crearea unui cadru care să permit ulterior organizației să respecte în mod consecvent cerințele stabilite în standardele de produs sau de proces.

Organizațiile naționale private și cele de stat, direct sau indirect, sunt impuse de companiile internaționale să se conformeze cu cerințele standardelor ISO (International Standardisation Organisation). **Standardul ISO 9001:2008, internațional recunoscut** este unul generic. Obiectivul acestuia este de a stabili cerințe internaționale pentru sistemul de management al calității în orice domeniu (producători, servicii, creație). Un certificat ISO 9001:2008 dovedește că sistemul de management al calității întrunește toate cerințele acestui standard internațional, precum și angajamentul firmei pentru calitate și satisfacerea clientului.

Calitatea în general, ceea ce înseamnă calitatea proceselor și a rezultatelor, este și va fi întotdeauna un factor important de

competiție, dacă nu cel mai important. Un mijloc de a orienta compania către scopurile propuse și de a îmbunătăți în mod continuu performanțele sunt cei opt piloni ai sistemului de management al calității bazat pe standardele ISO 9001 [9]:

- axarea pe client;
- abordarea sistemică;
- leadership-ul;
- îmbunătățirea continuă;
- implicarea personalului;
- decizii bazate pe fapte;
- abordarea procesuală;
- relații reciproc benefice cu furnizorul.

Un alt standard din familia ISO este cel al managementului de mediu **ISO 14001**, elaborat în septembrie 1996. Acesta pune bazele unui sistem de management de mediu la nivel mondial cu scopul autoevaluării sau certificării. ISO 14001 preia câteva principii esențiale de la ISO 9001, și anume, modelul Planificare-Executare-Verificare-Corectare (în engleză: Plan-Do-Check-Act, PDCA). Modelul este bazat pe cele 17 puncte ale sistemului de control al calității. Principalele titluri de capitole sunt: **politica, planificarea acțiunilor, programe de management de mediu, introducere și funcționare, activitate de control și revizie**, toate acestea în spiritul unei îmbunătățiri continue.

Standardul nu stabilește nimic în legătură cu performanța de mediu decât o consacrare absolută în domeniul protecției mediului, respectarea legislației și principiul îmbunătățirii continue.

Un **sistem integrat de management (SIM)** este unul care integrează toate sistemele și procesele într-un cadru complet și permite unei organizații să lucreze ca o singură unitate cu obiective unificate. Sistemul integrat oferă o imagine clară, holistică a tuturor aspectelor organizației, modul în care acestea se influențează reciproc, precum și riscurile asociate. În orice companie, necesitatea de a dezvolta un SIM vine, de regulă, din interior, nu din exterior. Certificarea sistemelor integrate de management reprezintă cea mai bună soluție pentru o organizație

adeptă a conceptului de Management al Calității Totale și aflată pe calea spre excelență.

Orice întreprindere își poate implementa un SIM prin alegerea a cel puțin două din următoarele sisteme:

- **ISO 9001** (sistem de management al calității);
- **ISO 14001** (sistem de management de mediu);
- **OHSAS 18001** (sistem de management al sănătății și securității în muncă);
- **ISO 22000** (sistem de management al siguranței alimentului);
- **ISO 27001** (sistem de management pentru securitatea informației).

Avantajele implementării sistemului integrat de management sunt:

- reduce duplicările și, prin urmare, costurile asociate;
- reduce riscurile și, prin urmare, sporește profitul;
- aduce un echilibru necesar în definirea obiectivelor;
- crește puterea sistemului;
- formalizează sistemele informale ale organizației/companiei;
- armonizează și optimizează practicile interne, specifice organizației/companiei;
- conferă consistența necesară managementului;
- îmbunătățește comunicarea internă/externă;
- facilitează instruirea personalului, formarea și dezvoltarea acestuia.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Care este semnificația standardelor și reglementărilor și deosebirile dintre ele?*
- *Explicați rolul standardelor pentru piața unică europeană și pentru dezvoltarea industriei durabile.*
- *Explicați rolul și sarcinile organizațiilor europene de standardizare.*
- *Argumentați necesitatea „Noii abordări” privind standardizarea și a utilizării marcajului CE.*
- *Care sunt principalele acțiuni ale noii Strategii a UE privind standardizarea?*
- *Identificați componentele Sistemului informațional de management și rolul lor în gestionarea întreprinderilor industriale.*

Tema 8. ROLUL CLUSTERELOR ÎN DEZVOLTAREA SECTORIALĂ DURABILĂ - EXPERIENȚA EUROPEANĂ

Obiectivele temei:

- *Definirea conceptului de cluster și a obiectivelor clusterului.*
- *Identificarea membrilor de cluster și beneficiile lor.*
- *Conștientizarea rolului clusterelor pentru economia europeană.*
- *Identificarea etapelor ciclului politicilor de cluster.*
- *Cunoașterea inițiativelor europene de cluster.*
- *Cunoașterea instrumentelor europene de suport al politicilor și programelor de cluster.*

8.1. Conceptul de cluster și obiectivele clusterului

Majoritatea întreprinderilor mici și mijlocii duc o lipsă acută de resurse, facilități și cunoștințe tehnice. Ca urmare, pentru a porni o strategie cu șanse reale de succes în inovarea produselor și serviciilor în actualele condiții ale economiei bazată pe cunoaștere, a devenit tot mai clară necesitatea ca firmele să participe în rețele, alianțe și alte modele colaborative pentru a reduce costurile din ce în ce mai ridicate ale transferului tehnologic.

Fenomenul de clusterizare aparține conceptelor colaborative, care presupune unirea eforturilor pentru obținerea unor efecte sinergice. Acestea pot fi:

- Parcuri industriale
- Parcuri științifice
- Parcuri tehnologice
- Rețele de firme
- **Cluster economice**

Acum 20 de ani se vorbea despre **centre de afaceri sau camere de comerț**, care aveau rolul de catalizator al mediului economic și de a facilita cooperarea cu universitățile, cu administrația publică locală. Acum 10-15 ani se vorbea foarte mult despre **asociații profesionale sau sectoriale, pe diverse domenii**

de activitate. Acum vorbim despre **clusterre**, care reprezintă aglomerări geografice de companii, universități, administrație publică, care activează într-un anumit sector de activitate: IT, energie, agricultură, prelucrarea metalelor etc.

Existența clusterelor nu este un fenomen economic nou. Noi sunt forțele care determină apariția lor și corelarea acestora cu activitățile economice internaționale (Krugmann, 2001). Fluxurile investițiilor directe din ultimii ani s-au concentrat acolo unde au găsit: forță de muncă calificată, capital, experiență, tradiții în afaceri, furnizori specializați, instituții de capital, institute de cercetare competitive, infrastructură adecvată.

“Clusterelor reprezintă concentrări geografice de companii și instituții aflate în interconexiune, care se manifestă într-un anumit domeniu de activitate. Clusterelor cuprind un grup de industrii înrudite și alte entități organizaționale importante din punct de vedere al concurenței. Acestea includ, de exemplu, furnizori de input-uri specializate, de tipul componentelor, mașinilor și serviciilor, sau furnizorilor de infrastructură specializată. De multe ori, clusterelor se extind în aval către diverse canale de distribuție și clienți și lateral către producători de produse complementare și către industrii înrudite prin calificări, tehnologii sau input-uri comune” (Porter M., 1998).

O altă definiție care pune în prim-plan dualitatea concurență-cooperare prezintă clusterul drept „o concentrare geografică de întreprinderi interconectate între ele, de furnizori specializați, de întreprinderi din domenii înrudite sau organizații de „tip suport” din anumite domenii, care se află în competiție între ele și în același timp cooperează” (Sternberg ș.a. 2004, 164).

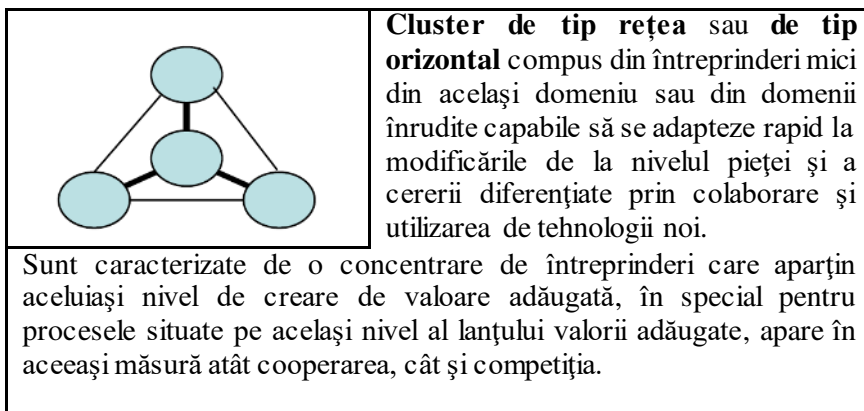
Principala caracteristică a clusterelor este **organizarea flexibilă**, fiecare întreprindere îndeplinind anumite activități în funcție de cerințele pieței și de strategia clusterului.

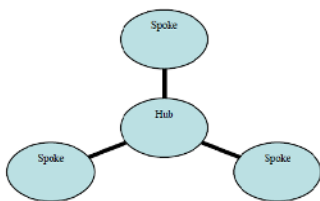
Clusterul reprezintă cadrul ideal de a prezenta o mulțime de companii sub același brand, conform unei politici comune de marketing de a valorifica resurse și competențe comune.

Companiile „tinere” au șansa de a învăța de la cele cu experiență, participând împreună la activități de informare, instruire, cumpărare de mijloace fixe sau mobile, producție, marketing, vânzări, construire de infrastructură comună.

Clusterelor sunt grupuri de firme, actori economici afiliați și instituții situate unul lângă celălalt și cu o scară suficientă pentru a dezvolta expertiză, servicii, resurse, furnizori și competențe specializate. Împreună, IMM pot fi mai inovatoare, pot crea mai multe locuri de muncă și pot înregistra mai multe mărci comerciale și brevete internaționale decât singure. Există peste 1500 de clusteruri situate în peste 200 de regiuni ale UE-27. Clusterelor reprezintă aproape 25% din totalul angajării în UE.

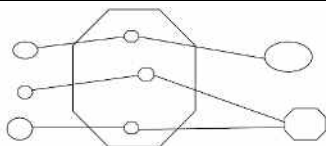
Există o diversitate mare de formare a clusterelor:

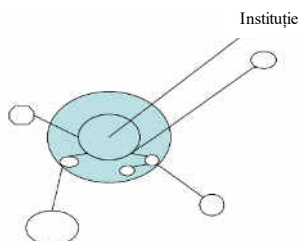
Cluster de tip hub and spoke (nod și legături): sunt alcătuite din companii mari de tip ancoră ai căror furnizori sunt concentrați în jurul lor ca o mulțime de legături la un nod. Întreprinderile mici din regiune pot fi legate de întreprinderea dominantă prin lanțul de apro

vizionare sau sunt situate în apropiere pentru a beneficia de avantajele aglomerării. Clusterul este format dintr-o interconectare verticală dintre mai multe întreprinderi de-a lungul lanțului valorii adăugate.

Cluster de tip satelit: există noduri situate în afara clusterului, iar în cadrul clusterului comerțul și cooperarea sunt reduse. În cluster există numeroase întreprinderi conectate la o industrie.

Toate întreprinderile sunt furnizori sau sucursale ale companiilor care au sediul principal în afara regiunii. Canalele de distribuție din cluster nu au o bază regională, dar sunt orientate spre lanțul logistic al corporațiilor externe. Această situație confirmă statutul de cluster de tip satelit al regiunii. În cazul acestui model, economia regională influențează doar într-o mică măsură deciziile care sunt luate de către marile companii aflate în afara clusterului.

Cluster de tip instituție: cunoscut și cu denumirea de **cluster ancorat de stat** - este concentrat în jurul instituțiilor dominante de tipul entităților publice sau non-profit, de exemplu, laboratoare de cercetare-dezvoltare, universități sau instituții. În cazul în care o entitate este

dominantă, clusterul poate deveni dependent de aceasta. Caracteristicile clusterului instituțional au implicații asupra stabilității regiunii și a dezvoltării în continuare a acestuia.

Obiectivele formării clusterelor care sunt și o oportunitate de avantaj pentru membrii de cluster sunt multiple, printre care putem menționa unele din ele, cum ar fi cercetare și networking, inovare și tehnologie, valoarea adăugată, creșterea competitivității, creșterea productivității, cooperare comercială și accesul pe piață, îmbunătățirea comunicării și schimbul de informații strategice, resursele umane, educație și training, apropierea de clienți și furnizori, reducerea costurilor tranzacționale, resurse financiare și alocarea comună a resurselor, acțiune politică, noi tipuri de strategii de dezvoltare, extinderea clusterului.

Condiții preliminare specifice clusterelor

Categoria	Condițiile preliminare
Internaționalizare	<ul style="list-style-type: none"> ● Potențialul de atragere a investițiilor străine <ul style="list-style-type: none"> - Vizibilitatea (sporită) - Beneficii tangibile și argumente convingătoare pentru investitori - Potențial promițător de investiții ● Potențialul de sporire și diversificare a exporturilor
Angajări și dezvoltarea abilităților	<ul style="list-style-type: none"> ● Potențialul de a genera efecte substanțiale și sustenabile de angajare ce acoperă o serie vastă de calificări ● Potențialul de a avansa baza de abilități ● Potențialul de a dezvolta colaborarea dintre companii și centrele de formare vocațională sau universități
Inovare și modernizare	<ul style="list-style-type: none"> ● Potențialul de a stimula activitățile inovative ce promovează... <ul style="list-style-type: none"> - Legăturile între companii și universități/instituții de cercetare - Activități inovative colaborative a companiilor ● Potențialul de a actualiza lanțurile valorice ● Potențialul efectelor spill-over în alte industrii
Masa critică și mediul de cooperare	<ul style="list-style-type: none"> ● Masa critică și concentrarea geografică suficientă a jucătorilor ● Un mix balansat în ceea ce privește mărimea și drepturile de proprietate ● Interesul pentru eforturile colaborative de dezvoltare a clusterelor

8.2. Ciclul politicilor de cluster

Politica modernă de cluster include o serie de instrumente de politică specifice, în special utilizarea inițiativelor de cluster, dar are o perspectivă mult mai largă asupra modului de proiectare

și implementare a politicilor în curs în domenii precum inovarea, internaționalizarea, sprijinirea IMM, dezvoltarea forței de muncă și atragerea de investiții. O serie de caracteristici sunt deosebit de importante.

În primul rând, obiectivul politicilor de dezvoltare economică trebuie să fie creșterea competitivității, în care competitivitatea este înțeleasă ca și calitățile unei locații care să le permită firmelor să aibă succes pe piețele naționale și globale, în timp ce sprijină un nivel ridicat de viață pentru comunitățile locale.

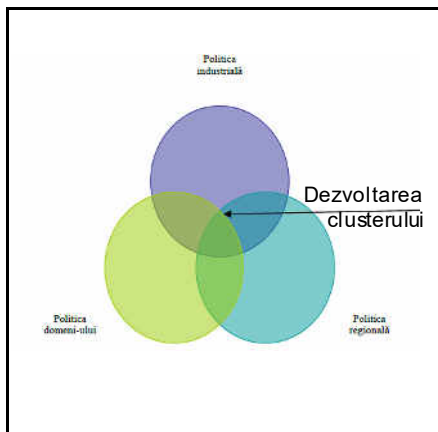

Fig. 8.1. Politica de cluster

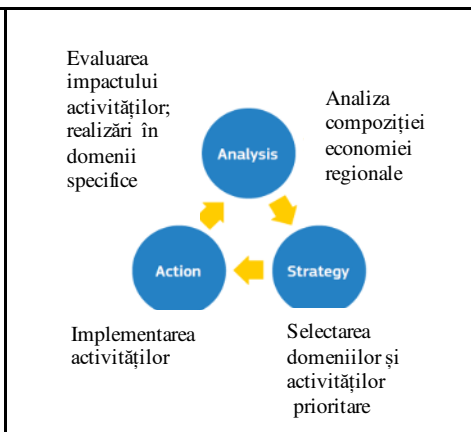

Fig. 8.2. Ciclul politicilor de cluster

În al doilea rând, fiecare locație are setul său unic de oportunități și provocări economice. Politicile trebuie să fie aliniate la aceste condiții locale și trebuie furnizate în moduri în concordanță cu realitatea locației. Învățarea de la alții este posibilă din punct de vedere al inspirației și la un nivel tehnic restrâns. Dar locațiile trebuie să stabilească politici care să funcționeze special pentru ei. Grupurile sunt un element important pentru înțelegerea bazei economice locale și pot juca un rol esențial în identificarea oportunităților antreprenoriale și inovatoare pentru o regiune și

potențialul acestora de a valorifica lanțuri de valori noi și emergente.

În al treilea rând, economia modernă se caracterizează prin legături multiple între activitățile economice. Politicile eficiente de dezvoltare economică recunosc și valorifică aceste legături. Clusterelor sunt un nivel util la care pot fi aplicate acțiuni guvernamentale, deoarece surprind cele mai puternice legături între industrii, așa cum au fost relevate în modelele existente de geografie economică. Cel mai puternic nivel de concurență există în cluster și poate fi sporit în continuare prin politici orientate spre cluster.

În al patrulea rând, politicile moderne de dezvoltare economică necesită atât concurență, cât și un parteneriat adevărat și o colaborare eficientă între sectorul privat și public și numeroasele instituții relevante care există în ambele.

Cunoștințele necesare pentru a face alegeri adecvate cu privire la prioritățile politicii economice sunt împrăștiate între acești mulți actori și, prin urmare, colaborarea este esențială pentru a avea imaginea completă. Implementarea cu succes necesită alinierea acțiunilor multor actori, determinată de un dialog și de o viziune comună a obiectivelor zonei. Grupurile sunt puncte focale importante pentru dialogul public-privat relevant, la acest nivel interesele sunt cele mai aliniate și interdependența alegerilor este cea mai puternică.

8.3. Inițiative europene de cluster

Politicile UE privind dezvoltarea durabilă utilizează cluster pentru a implementa prioritățile UE. Strategia reînnoită a UE de politică industrială recunoaște clusterelor ca un instrument puternic de dezvoltare economică pentru a sprijini inovația industrială pe teren. Acestea sunt, de asemenea, evidențiate în

comunicarea de specializare inteligentă din 2017 privind consolidarea inovării în regiunile Europei.

Mai multe inițiative sunt implementate pentru a dezvolta ecosisteme economice bazate pe cluster.

Parteneriate europene de cluster

Parteneriatele europene de cluster au fost lansate de Comisia Europeană pentru a încuraja clusterelor din Europa să intensifice colaborarea între regiuni și sectoare. Aceste consorții la nivelul UE reunesc resurse și cunoștințe pentru a lucra concret împreună la inițiative care le sprijină ecosistemele industriale și, în special, IMM ale lor. Parteneriatele se pot concentra pe internaționalizare, inovare, investiții în specializare inteligentă sau excelență.

Platforma europeană de colaborare cu clusterelor (ECCP)

Platforma¹⁸ este un hub online european pentru clusterelor industriale care cartografiază și sprijină activitatea acestora prin servicii dedicate, inclusiv evenimente de matchmaking. Actorii interesați se înregistrează pe această platformă și utilizează instrumente de căutare a partenerilor din ecosistemul lor industrial sau a partenerilor pentru a realiza o transformare verde a afacerii lor sau a partenerilor pentru implementarea transformărilor digitale.

Cartografierea clusterelor

Clusterelor industriale sunt concentrări geografice de firme și alți actori care lucrează în sfere conexe ale activității economice, cum ar fi industriile sectoriale și ecosistemele industriale.

Politicile industriale și inovatoare regionale care trebuie aliniate condițiilor unice într-o locație specifică ar trebui să fie bazate pe fapte: performanțele, profilurile sale și capacitățile și activele care stau la baza acestora. Această informație este

¹⁸ Platforma europeană de colaborare cu clusterelor, <https://clustercollaboration.eu/>

acumulată prin procedura de cartografiere a clusterelor care oferă o analiză a compoziției economiei regionale.

Datele clusterului joacă un rol important în această analiză. În primul rând, datele de cluster oferă o perspectivă utilă asupra compoziției relative a economiei locale, care arată în ce zone o regiune are un avantaj competitiv în comparație cu alte zone.

În loc să ofere doar dimensiunea sectoarelor, ceea ce ar demonstra, de exemplu, industriei automobilelor să fie puternică în multe regiuni, cartografierea clusterului arată puterea prezenței unei industrii în raport cu alte grupuri regionale.

Acest instrument de cartografiere¹⁹ permite utilizatorilor să vizualizeze date despre organizațiile cluster și alte tipuri de actori ai clusterului care sunt profilați în ECCP. Datele privind actorii clusterelor sunt completate de date statistice din surse oficiale care reflectă specializarea și productivitatea cu valoare adăugată a diferitelor activități economice din regiunile europene și date care reflectă politicile clusterului din diferite țări. Există mai multe puncte de intrare în instrumentul de cartografiere, în funcție de interesul actorilor interesați. Instrumentul permite găsirea mai multor parteneri pe țară, regiune, sector sau ecosistem industrial în UE sau în întreaga lume.

Panorama Clusterului European

Clusterelor sunt responsabile pentru o parte semnificativă a locurilor de muncă europene, a creșterii IMM și a specializării în cadrul regiunilor.

Panorama Clusterului European²⁰ reprezintă un raport digital care analizează locația și caracteristicile clusterelor din regiunile în care se află. Panorama europeană a clusterelor reprezintă stadiul actual al clusterelor din Europa și rolurile pe care acestea le joacă

¹⁹ Instrument de cartografiere a clusterelor, <https://reporting.clustercollaboration.eu/>

²⁰ Panorama Clusterului European, <https://clustercollaboration.eu/knowledge-sharing/publications/european-cluster-panorama>

în promovarea ecosistemelor industriale rezistente, verzi și digitale în economiile regionale.

ClusterXchange

ClusterXchange²¹ este o nouă schemă-pilot pentru a sprijini schimburile pe termen scurt pentru a conecta mai bine ecosistemele industriale ale Europei. Acesta facilitează cooperarea transnațională, învățarea între egali, crearea de rețele și adoptarea inovației între actorii diferitelor clustere industriale. Este implementat cu sprijinul organizațiilor de cluster care s-au unit în parteneriatele europene de cluster.

Un schimb constituie o ședere în străinătate efectuată de o organizație vizitatoare dintr-o țară eligibilă la o organizație gazdă dintr-o altă țară eligibilă. Un schimb poate dura de la trei zile lucrătoare constructive (excluzând zilele de călătorie) până la o lună. Deși participanții eligibili pot găzdui schimburi de mai multe ori și chiar simultan, ei pot vizita o singură dată organizațiile din sistem. Sejurul este parțial finanțat de Comisia Europeană printr-o sumă forfetară plătită vizitatorilor pentru cheltuielile de călătorie și cazare. Suma forfetară nu trebuie să depășească pragul definit pentru fiecare țară gazdă.

Schimburile pot fi folosite pentru:

- a învăța de la actorii dintr-un alt grup;
- a explora oportunitățile de creștere pe noi piețe;
- a adopta noi tehnologii, digitalizare și soluții verzi cu emisii reduse de carbon;
- a investi în colaborarea strategică interregională.

8.4. Clustere pentru inovare

UE trebuie să sprijine dezvoltarea industriilor emergente, care vor asigura creșterea și ocuparea forței de muncă în viitor. Reindustrializarea bazei industriale a UE trebuie să se concentreze

²¹ ClusterXchange, <https://clustercollaboration.eu/clusterxchange>

pe dezvoltarea de bunuri și servicii competitive pe termen lung la nivel internațional, care necesită combinarea diferitelor competențe și soluții inovatoare. Dezvoltarea de noi lanțuri valorice industriale necesită colaborarea și integrarea diferiților actori de inovare, inclusiv întreprinderile mari și în special IMM, în diferite sectoare, în vederea implementării unei viziuni comune.

Programul Inovare în IMM (INNOSUP) a făcut parte din programul Orizont 2020, iar moștenirea sa continuă până în 2024. Pentru fiecare proiect finanțat de INNOSUP, cel puțin 75% din bugetul total propus va fi alocat pentru sprijinirea directă a inovației în IMM. Într-adevăr, IMM au nevoie de ajutor pentru a genera, prelua și valorifica mai bine toate formele de cunoaștere, creativitate, măiestrie și inovare, inclusiv pentru aplicarea tehnologiilor existente sau emergente, TIC, soluții ecoinovatoare și eficiente din punct de vedere al resurselor, noi modele de afaceri, inovare în servicii și design. Potențialul clusterelor, care reprezintă ecosisteme favorabile pentru inovare, trebuie exploatat mai bine în acest sens.

Domeniul de aplicare al inițiativei INNOSUP: se promovează colaborarea transfrontalieră și transsectorială, inovarea și antreprenoriatul în diferite regiuni și lanțuri valorice. Coordonarea și facilitarea sunt conduse de organizațiile cluster și alte organizații intermediare, urmând o abordare sistemică care combină diferite resurse și instrumente. Actorii de inovare, în special IMM cu competențe care se consolidează reciproc, vor fi sprijiniți în vederea creării de noi lanțuri valorice industriale care să favorizeze dezvoltarea industriilor emergente în Europa.

Finanțarea clusterelor pentru cecetare-inovare ocupă un loc important în Programul Orizont Europa. În cadrul pilonului II “Provocări globale și competitivitate industrială europeană”, ce are ca obiectiv stimularea tehnologiilor esențiale și a soluțiilor care

susțin politicile UE și obiectivele de dezvoltare durabilă, au fost identificate șase clustere de importanță strategică:

1. Sănătate;
2. Cultură, creativitate și societate favorabilă incluziunii;
3. Securitate civilă pentru societate;
4. Dezvoltarea digitală, industria și spațiul;
5. Climă, energie și mobilitate;
6. Alimente, bioeconomie, resurse naturale, agricultură și mediu.

8.5. Internaționalizarea a clusterelor

Parteneriatele europene de clustere pentru demersul internațional urmăresc să dezvolte și să implementeze strategii comune de internaționalizare pentru a sprijini internaționalizarea IMM către țări terțe. Acestea contribuie la dezvoltarea acțiunilor comune (de exemplu, misiuni de afaceri, acorduri de cooperare, servicii gateway, consorții de export etc.) care consolidează accesul IMM europene la piețele terțe specifice și inițiază o agendă de cooperare pe termen lung cu partenerii strategici din țări terțe. Inițiativa de internaționalizare a clusterelor are practică de implementare.

Prima generație (2016-2017): 15 parteneriate cofinanțate și 10 parteneriate pe bază de voluntariat.

A doua generație (2018-2019): 25 de parteneriate cofinanțate, inclusiv 2 parteneriate pentru aplicarea datelor de observare a Pământului și 2 parteneriate în sectorul de apărare și securitate.

A treia generație (2020-2022): 24 de parteneriate cofinanțate, inclusiv 2 parteneriate pentru aplicarea datelor de observare a Pământului.

A patra generație (2021-2024): 14 parteneriate cofinanțate, inclusiv 2 parteneriate în sectorul de apărare și securitate.

Inițiativele europene pentru cluster: Platforma europeană de colaborare cu clustere (ECCP), Evenimente internaționale de cooperare a clusterelor, Parteneriatele strategice europene (ESCP), Panorama Clusterului European, Cartografierea clusterelor, ClusterXchange, facilitează promovarea cooperării internaționale a clusterelor.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Noțiunea de cluster, obiectivele clusterului și beneficiile membrilor de cluster.*
- *Care este cadrul politicilor UE pentru cluster?*
- *Care este conținutul ciclului politicilor de cluster?*
- *Ce instrumente europene de suport al politicilor și programelor de cluster cunoașteți?*
- *Care este utilitatea platformei europene pentru clustere?*
- *Care este semnificația clusterelor inovatoare?*
- *Enumerați beneficiile internaționalizării clusterelor.*

Tema 9. TRANSFORMAREA DIGITALĂ ÎN SPAȚIUL COMUNITĂȚII EUROPENE

Obiectivele temei:

- *Conceptualizarea semnificației societății informaționale.*
- *Cunoașterea politicilor și inițiativelor europene privind digitalizarea.*
- *Înțelegerea rolului pieței unice digitale.*
- *Cunoașterea sarcinilor standardizării TIC.*
- *Identificarea mecanismelor europene de asigurare a securității informaționale.*
- *Identificarea avantajelor transformărilor digitale pentru societate.*

9.1. Societatea informațională. Transformarea digitală

Începând cu 1995, tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) au determinat creșterea productivității și au impulsionat creșterea economică în UE²². În ultimii treizeci de ani, „convergența” tehnologică a estompat granițele dintre telecomunicații, radiodifuziune și tehnologii informaționale (TI). Un șir de revoluții industriale, schimbându-se reciproc, au dat un impuls puternic dezvoltării societății.

Prima Revoluție Industrială a folosit apa și energia cu aburi pentru mecanizarea producției. A doua Revoluție Industrială a folosit energia electrică pentru a crea producție în masă. A treia Revoluție Industrială a folosit electronica și tehnologia informației pentru automatizarea proceselor. A patra Revoluție Industrială se caracterizează printr-o fuziune a tehnologiilor care estompează liniile dintre sferele fizice, digitale și biologice.

²² Tabloul de bord al Agendei digitale, <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard>

Trei motive pentru care transformările de astăzi reprezintă nu doar o prelungire a celei de-a treia revoluții industriale, ci mai degrabă sosirea celei de-a patra:

- viteza: evoluează într-un ritm exponențial și nu liniar;
- domeniul de aplicare: perturbă aproape fiecare industrie din fiecare țară;
- impactul sistemelor: lățimea și profunzimea acestor schimbări au prezentat transformarea întregii sisteme de producție, management și guvernare.

Transformarea digitală este procesul de regândire a modelului de afaceri sau a procesului de afaceri în lumina disponibilității și accesibilității tehnologiei digitale. Aceasta necesită coordonare în întreaga organizație, deoarece aplică noi tehnologii pentru a schimba fundamental modul în care se desfășoară activitatea. Rolul și impactul transformării digitale în etapa actuală de dezvoltare a economiei mondiale se accelerează tot mai mult. **Pe de o parte**, transformarea digitală este o forță motrice pentru inovații, competitivitate și creșterea economică, creează noi oportunități pe piață, lărgeste orizonturile pentru comerțul electronic și integrarea în lanțurile de producere internaționale. **Pe de altă parte**, dezvoltarea accelerată a transformării digitale creează noi pericole legate de securitatea cibernetică, impactul asupra mediului și agravarea inegalității digitale.

Posibilitățile a miliarde de persoane conectate prin dispozitive mobile, cu o putere de procesare fără precedent, capacitatea de stocare și acces la cunoștințe sunt nelimitate. Și aceste posibilități vor fi înmulțite prin descoperiri tehnologice emergente în domenii precum inteligența artificială, robotica, internetul lucrurilor, vehicule autonome, tipărire tridimensională, nanotehnologie, biotehnologie, știința materialelor, stocarea energiei și calculul cuantic.

Deja, inteligența artificială este în jurul nostru prin:

- mașini și drone cu autovehicule;
- asistenți virtuali și software care traduc sau investesc;
- creșteri exponențiale ale puterii de calcul;
- disponibilitatea unor cantități vaste de date;
- software folosit pentru a descoperi noi medicamente;
- algoritmi folosiți pentru a prezice interesele noastre

culturale;

- tehnologiile de fabricație digitală interacționează cu lumea biologică: inginerii, proiectanții și arhitecții combină designul computațional, fabricația aditivilor, ingineria materialelor și biologia sintetică pentru a fi pionierat într-o simbioză între microorganismele, corpurile noastre, produsele pe care le consumăm și chiar clădirile în care locuim.

În viitor, inovația tehnologică va conduce, de asemenea, la un miracol al ofertei, cu câștiguri pe termen lung în eficiență și productivitate. Costurile de transport și comunicații vor scădea, logistica și lanțurile de aprovizionare la nivel mondial vor deveni mai eficiente, iar costul comerțului se va diminua, toate acestea vor deschide noi piețe și vor conduce la creșterea economică.

Cea de-a patra revoluție industrială ar putea produce o inegalitate mai mare, în special în potențialul său de a perturba piețele forței de muncă:

➤ înlocuirea muncii de către mașini ar putea agrava decalajul dintre rentabilitatea capitalului și rentabilitatea forței de muncă;

➤ pe de altă parte, este posibil să conducă la o creștere netă a locurilor de muncă sigure și pline de satisfacții.

În viitor, talentul, mai mult decât capitalul, va reprezenta factorul critic al producției. Acest lucru va da naștere unei piețe de muncă din ce în ce mai mult divizată în segmente „slabă calificare/salariu scăzut” și „calificare înaltă/salariu înalt”, care la rândul lor va duce la o creștere a tensiunilor sociale.

Agenda digitală pentru Europa a fost concepută ca una dintre cele șapte inițiative emblematiche ale Strategiei Europa 2020 adoptate de Comisie. Publicată în mai 2010, a propus să definească rolul-cheie de catalizator pe care va trebui să-îl joace utilizarea TIC dacă Europa dorește să-și îndeplinească obiectivele ambițioase pentru 2020. Strategia a fost construită pe 7 piloni:

1. Piața Unică Digitală: accesul liber transfrontalier la servicii de divertisment online;

2. Interoperabilitate & Standarde: integrarea dispozitivelor, aplicațiilor, datelor și serviciilor;

3. Încredere și Securitate: creșterea încrederii utilizatorului de internet în servicii electronice și tranzacții online;

4. Acces rapid și ultrarapid la internet: vizează investițiile pentru infrastructura în bandă largă;

5. Cercetare și inovare în TIC: stimulează o finanțare adecvată pentru creșterea avantajului competitiv;

6. Creșterea nivelului de alfabetizare digitală a competențelor și a incluziunii: creează o punte în privința decalajului digital;

7. Beneficiile TIC pentru societatea UE: capacitatea TIC de a reduce consumul de energie, de a susține asistarea populației în vârstă, de a revoluționa serviciile de sănătate și de a furniza servicii publice.

Unul dintre obiectivele noii strategii a UE, Pactul verde european, este a face ca Europa să fie potrivită pentru era digitală. Comisia Europeană s-a angajat să creeze o Europă pregătită pentru era digitală, asigurându-se că cetățenii, întreprinderile și administrațiile au și folosesc noi generații de tehnologii, o Europă în care transformarea digitală va aduce beneficii tuturor. Soluțiile digitale sunt esențiale și pentru combaterea schimbărilor climatice și asigurarea tranziției către o economie verde.

În februarie 2020, Comisia a aprobat Strategia digitală care este focusată pe trei piloni:

1. Tehnologia în serviciul cetățenilor

În acest scop Strategia digitală a UE:

- va investi în dezvoltarea competențelor digitale ale tuturor europenilor;
- va proteja împotriva amenințărilor cibernetice (piraterie, atacuri de tip „ransomware”, furt de identitate);
- se va asigura că inteligența artificială respectă drepturile oamenilor și le câștigă încrederea;
- va accelera introducerea rețelelor în bandă largă de foarte mare viteză pentru locuințe, școli și spitale, peste tot în UE;
- va extinde capacitatea de calcul intensiv a Europei, pentru a dezvolta soluții inovatoare pentru medicină, transporturi și mediu.

2. O economie digitală echitabilă și competitivă

Strategia digitală a UE:

- va facilita accesul la finanțare și extinderea comunității extrem de dinamice pe care o formează startup-urile și IMM inovatoare și cu creștere rapidă;
- va consolida responsabilitatea platformelor online, propunând un act legislativ privind serviciile digitale și clarificând normele privind serviciile online;
- se va asigura că normele UE sunt adecvate pentru economia digitală;
- va asigura concurența loială pentru toate întreprinderile din Europa;
- va spori accesul la date de înaltă calitate, garantând, totodată, protecția datelor personale și sensibile.

3. O societate deschisă, democratică și durabilă

Strategia digitală a UE:

- va folosi tehnologia pentru a ajuta Europa să devină neutră din punct de vedere climatic până în 2050;
- va reduce emisiile de dioxid de carbon ale sectorului digital;

- le va da cetățenilor mai multe posibilități de a-și controla și a-și proteja mai bine datele;

- va crea un „spațiu european al datelor medicale” pentru a susține cercetarea, diagnosticarea și tratarea atent orientate;

- va combate dezinformarea online și va promova un conținut media diversificat și de încredere.

La 9 martie 2021, Comisia a prezentat viziunea și perspectivele pentru transformarea digitală a Europei până în 2030, așa-numita Busolă digitală pentru o Europă autonomă din punct de vedere digital până în 2030²³. Această viziune pentru deceniul digital al UE se articulează în jurul a patru puncte cardinale.

Competențe

Specialiști în TIC: 20 de milioane + convergență de gen

Competențe digitale de bază: minimum 80 % din populație

Infrastructuri digitale sigure și durabile

Conectivitate: gigabit pentru toți, 5G pretutindeni

Semiconductori de ultimă generație: dublarea cotei deținute de UE în producția mondială

Date – servicii edge și cloud: 10 000 de noduri de rețea cu un grad ridicat de siguranță și neutre din punct de vedere climatic

Informatică: primul calculator cu accelerație cuantică

Transformarea digitală a întreprinderilor

Adoptarea tehnologiei: 75 % din întreprinderile din UE utilizează cloud computing/IA/Big Data

Inovatori: creșterea întreprinderilor în curs de extindere și finanțare pentru dublarea numărului de întreprinderi „unicorni” în UE
Inovatori tardivi: peste 90 % din IMM-uri ating cel puțin un nivel de bază în materie de intensitate digitală

Digitalizarea serviciilor publice

Servicii publice-cheie: 100 % online

Servicii de e-sănătate: disponibilitatea fișelor medicale în proporție de 100 %

Identitate digitală: folosirea ID-ului digital de către 80 % din cetățeni

9.2. Piața unică digitală. Standardizarea TIC

Tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) nu mai reprezintă un sector specific, ci fundamentul tuturor sistemelor economice inovatoare moderne. Internetul și tehnologiile digitale

²³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_ro

ne transformă viețile, modul în care trăim ca persoane fizice, în afaceri, precum și în comunitățile noastre, pe măsură ce se integrează mai mult în toate sectoarele economiei și societății noastre. Amploarea și rapiditatea acestor schimbări oferă oportunități imense pentru inovare, creștere economică și locuri de muncă.

Statele-membre se confruntă cu probleme similare, dar nivelul național este prea limitat pentru a le permite să profite de toate oportunitățile și să se ocupe de toate provocările generate de această schimbare de proporții. În multe cazuri, cadrul adecvat se găsește la nivel european. Acesta este motivul pentru care Comisia Europeană a stabilit crearea unei piețe unice digitale ca fiind una dintre prioritățile sale esențiale.

Scopul pieței unice digitale este, în esență, de a înlătura barierele naționale din calea tranzacțiilor care se desfășoară online. Aceasta se bazează pe conceptul de piață comună menită să elimine barierele comerciale dintre statele-membre pentru a crește prosperitatea economică și a contribui la o „uniune tot mai profundă între popoarele Europei”, care s-a dezvoltat ulterior într-un concept de piață internă, definită ca „un spațiu fără frontiere interne, în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor este asigurată”. Strategia Europa 2020 a introdus Agenda digitală pentru Europa drept una dintre cele șapte inițiative emblematice, recunoscând rolul-cheie de catalizator pe care utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) urma să-l joace la realizarea cu succes a ambițiilor UE pentru 2020. În Strategia sa privind piața unică digitală²⁴ și, mai recent, în Programul pentru Europa 2019-2024 al Președintei Comisiei, Comisia a recunoscut caracterul prioritar al pieței unice digitale.

²⁴ *Strategia privind piața unică digitală pentru Europa*, (COM(2015)0192), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN>

Piața unică digitală are potențialul de a îmbunătăți accesul la informații, de a spori eficiența prin costuri mai reduse ale tranzacțiilor, un consum dematerializat și o amprentă ecologică redusă, precum și de a introduce modele administrative și de afaceri îmbunătățite. Dezvoltarea comerțului electronic generează beneficii concrete pentru consumatori, cum ar fi noi produse cu o evoluție rapidă, prețuri mai scăzute, o ofertă mai variată și o mai bună calitate a bunurilor și a serviciilor, deoarece duce la intensificarea comerțului transfrontalier și la compararea mai simplă a ofertelor. În plus, dezvoltarea serviciilor de e-guvernare facilitează conformitatea online și accesul la locuri de muncă și oportunități de afaceri atât pentru rezidenții UE, cât și pentru întreprinderi.

La 6 mai 2015, Comisia Europeană a adoptat Strategia privind piața unică digitală care are la bază trei piloni:

1. Un acces mai bun al consumatorilor și al întreprinderilor la bunuri și servicii online în întreaga Europă – în acest scop, este necesară eliminarea rapidă a principalelor diferențe dintre mediul online și cel offline pentru a înlătura obstacolele din calea activității online transfrontaliere prin următoarele:

1.1. Norme privind comerțul electronic transfrontalier care să inspire încredere consumatorilor și întreprinderilor;

1.2. Servicii de colectare transfrontaliere de înaltă calitate și la prețuri accesibile;

1.3. Prevenirea blocării geografice nejustificate;

1.4. Un acces mai bun la conținutul digital – un cadru modern, mai european privind drepturile de autor;

1.5. Reducerea sarcinilor și a obstacolelor legate de TVA în cazul vânzărilor transfrontaliere.

2. Crearea condițiilor adecvate pentru dezvoltarea rețelelor și a serviciilor digitale – pentru aceasta sunt necesare infrastructuri și servicii de conținut de mare viteză, sigure și fiabile susținute de un cadru de reglementare adecvat pentru inovare, investiții,

concurență loială și condiții echitabile de concurență prin următoarele:

2.1. Adaptarea normelor privind telecomunicațiile la scopul pentru care au fost instituite;

2.2. Un cadru mediatic pentru secolul al XXI-lea;

2.3. Un mediu de reglementare adecvat scopului pentru platforme și intermediari;

2.4. Consolidarea încrederii în serviciile digitale și în prelucrarea datelor cu caracter personal, precum și a securității acestor servicii și a prelucrării acestor date.

3. Valorificarea la maximum a potențialului de creștere al economiei digitale europene – pentru a atinge acest obiectiv sunt necesare investiții în infrastructurile și tehnologiile TIC, de exemplu cloud computingul și volumele mari de date (Big Data), precum și cercetare și inovare pentru a stimula competitivitatea industrială și îmbunătățirea serviciilor publice, a incluziunii și a competențelor:

3.1. Construirea unei economii bazate pe date;

3.2. Stimularea competitivității prin interoperabilitate și standardizare;

3.3. O e-societate favorabilă incluziunii.

Standardele TIC (tehnologiile informației și comunicațiilor) joacă un rol esențial în realizarea interoperabilității noilor tehnologii și pot aduce beneficii semnificative atât industriei, cât și consumatorilor. Acestea ajută piețele TIC să rămână deschise și permit consumatorilor cea mai largă gamă de produse.

În ultimele decenii, multe dintre cele mai frecvent utilizate specificații tehnice TIC sunt produse de forumuri și consorții care au devenit organisme de conducere de dezvoltare a standardelor TIC. Articolul 13 din Regulament permite Comisiei să identifice specificațiile tehnice TIC care să fie eligibile pentru referire în achizițiile publice. Acest lucru permite autorităților publice să

utilizeze întreaga gamă de specificații când cumpără hardware, software și servicii IT, permițând mai multă concurență în domeniu și reducând riscul de blocare a sistemelor proprietare.

Digitalizarea economiei este în centrul agendei politice a UE și este necesară pentru menținerea competitivității. A avea standarde TIC comune este una dintre măsurile necesare pentru a se asigura că industriile europene sunt în fruntea dezvoltării și exploatării tehnologiilor TIC: acestea asigură interoperabilitatea și garantează că aceste tehnologii funcționează fără probleme și în mod fiabil împreună. Acest lucru va deveni din ce în ce mai important, deoarece în viitor, multe alte dispozitive vor fi conectate între ele - de la mașini și sisteme de transport, la aparate și sisteme de eHealth.

Prin Comunicarea privind prioritățile de standardizare TIC²⁵, Comisia propune să se concentreze resursele și comunitățile de stabilire a standardelor pe 5 domenii prioritare: 5G, Internetul obiectelor, cloud computing, securitatea cibernetică și tehnologiile de date, deoarece acestea sunt esențiale pentru o competitivitate mai largă a UE. Acțiunile în aceste domenii pot accelera digitizarea și pot avea un impact imediat asupra competitivității în domenii precum sănătatea electronică, sistemele de transport inteligente și vehiculele conectate/automatizate, casele și orașele inteligente și producția avansată.

Comunicarea încurajează adoptarea standardelor TIC adecvate ca unul dintre rezultatele Strategiei pentru piața unică digitală. Cu toate acestea, stabilirea priorităților nu este suficientă. Succesul depinde de un angajament la nivel înalt față de standardizare pentru o bază largă de părți interesate. Aceasta

²⁵ *Priorități de standardizare în sectorul TIC pentru piața unică digitală*, COM(2016) 176 final, Bruxelles, 19.4.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0176&from=EN>

include industria, organizațiile de stabilire a standardelor și comunitatea de cercetare.

Prezenta comunicare se va baza și va completa Platforma europeană cu mai multe părți interesate, Planul continuu TIC privind standardizarea TIC și Programul de lucru anual al Uniunii pentru standardizarea europeană ca mecanisme de livrare a standardelor și a rezultatelor standardizării.

A fost înființată o **Platformă europeană cu mai multe părți interesate privind standardizarea TIC** pentru a consilia Comisia cu privire la aspectele legate de punerea în aplicare a politicii de standardizare TIC, inclusiv stabilirea priorităților în sprijinul legislației și politicilor și identificarea specificațiilor elaborate de organizațiile globale de dezvoltare a standardelor TIC.

Platforma oferă, de asemenea, consiliere cu privire la elaborarea și implementarea Planului continuu privind standardizarea TIC. Printre membrii platformei se numără reprezentanți ai țărilor UE și AELS, organisme europene și internaționale de dezvoltare a standardelor, organizații active în Europa în domeniul dezvoltării standardizării TIC și organizații care reprezintă industria, IMM, consumatorii și părțile interesate din societate.

Planul continuu pentru standardizarea TIC are o privire unică asupra activităților de standardizare din domeniul TIC, legându-le cu legislația și politicile UE. Ediția din 2022 acordă o importanță deosebită celor trei „subiecte fundamentale” orizontale în noua secțiune „motoare fundamentale”. Această nouă secțiune include un capitol complet nou privind economia datelor și capitolele actualizate privind securitatea cibernetică și confidențialitatea electronică, care au fost mutate din secțiunea privind „factorii-cheie și securitate”. Pe lângă cele trei subiecte fundamentale, există 36 de domenii tehnologice și de aplicații acoperite de planul

Rolling grupate în patru domenii tematice: factori-cheie, provocări societale, inovare pentru piața unică și creștere durabilă.

9.3. Securitatea cibernetică

Strategia UE de securitate cibernetică pentru deceniul digital²⁶ urmărește să asigure un internet global și deschis, cu balustrade puternice pentru a aborda riscurile la adresa securității și a drepturilor și libertăților fundamentale ale oamenilor din Europa. Ca urmare a progreselor realizate în cadrul strategiilor anterioare, acesta conține propuneri concrete pentru implementarea a trei instrumente principale – instrumente de reglementare, de investiții și de politică – pentru a aborda trei domenii de acțiune a UE – (1) reziliență, suveranitate tehnologică și leadership, (2) consolidarea capacității operaționale pentru a preveni, descuraja și răspunde și (3) promovarea unui spațiu cibernetic global și deschis. În plus, securitatea cibernetică trebuie să fie integrată în toate investițiile digitale, în special în tehnologii-cheie precum inteligența artificială (AI), criptarea și calculul cuantic, folosind stimulente, obligații și criterii de referință.

Directiva NIS (Network Information Sistem) - Directiva privind măsurile pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice în întreaga Uniune (DSM) (UE, 2016/1148) introduce obligații pentru companii de a gestiona în mod adecvat riscurile de securitate cibernetică cu care se confruntă și, de asemenea, de a notifica incidentele de securitate cibernetică către autoritățile de competențe. Pentru a promova o implementare convergentă de gestionare a riscurilor de securitate cibernetică și a cerințelor de notificare a incidentelor în întreaga UE, statele-membre ar trebui să încurajeze utilizarea standardelor și specificațiilor europene acceptate la nivel internațional relevante pentru securitatea rețelelor și a sistemelor de informații.

Actul UE privind securitatea cibernetică (Regulamentul UE 2019/881) a stabilit Cadrul european de certificare a securității

²⁶ *Strategia UE de securitate cibernetică pentru deceniul digital, JOIN/2020/18 final.*

cibernetice pentru a îmbunătăți condițiile de funcționare a pieței interne prin creșterea nivelului de securitate cibernetică în cadrul Uniunii și permițând o abordare armonizată la nivelul Uniunii a securității cibernetice europene în vederea creării unei piețe unice digitale pentru produsele TIC, serviciile TIC și procesele TIC. Cadrul european de certificare a securității cibernetice prevede un mecanism pentru a stabili scheme europene de certificare a securității cibernetice și pentru a atesta faptul că produsele TIC, serviciile TIC și procesele TIC care au fost evaluate în conformitate cu astfel de scheme respectă cerințele de securitate specificate în scopul protejării disponibilității, autenticității, integrității sau confidențialității datelor stocate, transmise, prelucrate sau a funcțiilor/serviciilor oferite sau accesibile prin acele produse, servicii și procese pe parcursul ciclului lor de viață. După cum se prevede și în mandatul prevăzut de Legea UE privind securitatea cibernetică, Agenției Uniunii Europene pentru Securitate Cibernetică (ENISA) i se poate solicita să pregătească scheme UE candidate de certificare a securității cibernetice. Există o strânsă legătură între sarcinile atribuite de ENISA în acest scop și Planul continuu pentru standardizarea TIC.

Recomandarea Comisiei (UE) 2019/534 din 26 martie 2019 privind securitatea cibernetică a rețelelor 5G identifică o serie de acțiuni pentru a sprijini dezvoltarea unei abordări a UE pentru asigurarea securității cibernetice a rețelelor 5G.

Comunicarea de stabilire a priorităților de standardizare TIC pentru DSM se referă la securitatea cibernetică ca un domeniu prioritar pentru Europa.

Codul european al comunicațiilor electronice (Directiva 2018/1972) prevede posibilitatea de a solicita ca furnizorii să pună la dispoziție gratuit **Identificarea liniei de apelare (CLI)**. Directiva 2002/58/CE protejează confidențialitatea utilizatorilor, oferindu-le mijloacele de a-și proteja dreptul la confidențialitate când este implementată identificarea liniei de apel.

Calling/Caller ID spoofing este o tehnică în care informațiile afișate în câmpul CLI sunt manipulate cu intenția de a înșela

persoana apelată să creadă că apelul provine de la o altă persoană, entitate sau locație.

Este foarte des folosit de fraudatori pentru a profita de încrederea inerentă pe care o au utilizatorii finali în integritatea informațiilor CLI pentru a facilita escrocii. Unii operatori folosesc spoofing CLI pentru scheme ilegale de rerutare/arbitraj (de exemplu, trafic în roaming neoriginat din UE). Manipularea CLI poate fi, de asemenea, o parte a unei activități legitime, ceea ce adaugă complexitate acestei probleme.

Rezoluția Consiliului privind criptarea (UE) 13084/1/20, a fost adoptată în noiembrie 2020 pentru a permite UE „să-și folosească instrumentele și puterile de reglementare pentru a contribui la formarea regulilor și standardelor globale..., pentru a spori capacitatea UE de a se proteja împotriva amenințărilor cibernetice, să asigure un mediu de comunicații sigur, în special prin criptarea cuantică, și să asigure accesul la date în scopuri judiciare și de aplicare a legii”. Rezoluția solicită unirea forțelor cu industria tehnologică pentru a stabili o discuție activă cu industria tehnologiei, asociind în același timp cercetarea și mediul academic, pentru a asigura implementarea și utilizarea continuă a tehnologiei puternice de criptare. Acesta observă necesitatea dezvoltării unui cadru de reglementare în întreaga UE pentru a permite autorităților să-și folosească competențele de investigare care sunt supuse proporționalității, necesității și supravegherii judiciare în temeiul legislației lor interne, respectând în același timp valorile europene comune și drepturile fundamentale și păstrând avantajele criptării. Soluțiile posibile ar trebui dezvoltate într-o manieră transparentă, în cooperare cu furnizorii de servicii de comunicații naționali și internaționali și cu alte părți interesate relevante, folosind soluții și standarde tehnice.

Astăzi, o parte substanțială a investigațiilor împotriva tuturor formelor de criminalitate și terorism implică informații criptate. Criptarea este esențială pentru lumea digitală, securizarea sistemelor și tranzacțiilor digitale. Este un instrument important pentru protecția securității cibernetice și a drepturilor

fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, confidențialitatea și protecția datelor. În același timp, poate fi folosit și ca un canal sigur pentru făptuitori, unde aceștia își pot ascunde acțiunile de organele de drept și de justiție. Comisia va colabora cu statele-membre pentru a identifica posibile soluții juridice, operaționale și tehnice pentru accesul legal și pentru a promova o abordare care să mențină eficiența criptării în protejarea vieții private și a securității comunicațiilor, oferind în același timp un răspuns eficient la criminalitate și terorism.

9.4. Impactul transformării digitale pentru societate

9.4.1. E-sănătatea, traiul sănătos și îmbătrânirea

Transformarea digitală a sănătății și îngrijirii este unul dintre domeniile prioritare în modernizarea serviciilor publice identificate în evaluarea intermediară a strategiei DSM. În această direcție, Comisia a adoptat o comunicare în aprilie 2018 (COM(2018) 233) privind facilitarea transformării digitale a sănătății și îngrijirii pe piața unică digitală. Prezenta comunicare abordează necesitatea și domeniul de aplicare a unor măsuri suplimentare în domeniul sănătății și îngrijirii digitale, în conformitate cu legislația privind protecția datelor cu caracter personal, drepturile pacienților și identificarea electronică și, în special, în ceea ce privește următoarele trei priorități:

- accesul securizat al cetățenilor la dosarele electronice de sănătate și posibilitatea de a le partaja peste granițe;
- sprijinirea infrastructurii de date pentru a promova cercetarea, prevenirea bolilor și sănătatea și îngrijirea personalizate în domenii-cheie, inclusiv boli rare, infecțioase și complexe;
- facilitarea feedback-ului și interacțiunii dintre pacienți și furnizorii de asistență medicală pentru a sprijini prevenirea și responsabilizarea cetățenilor, precum și îngrijirea de calitate și centrată pe pacient, concentrându-se pe bolile cronice și pe o mai bună înțelegere a rezultatelor sistemelor de sănătate.

Comisia a anunțat crearea unui spațiu european de date privind sănătatea în 2019, care va permite accesul sigur și de încredere la datele de sănătate dincolo de granițele UE.

Proiectul **X-eHealth** va furniza proiecte de specificații de interoperabilitate pentru noi domenii de sănătate (teste de laborator, scrisori de externare, imagini medicale și rapoarte de imagini). **InteropEHRate** și **Smart4Health** vor concepe protocoale și tehnologii de interoperabilitate pentru schimbul de date de sănătate centrat pe cetățean.

Noua propunere a Comisiei pentru o identitate digitală de încredere și sigură pentru toți europenii va oferi un cadru pentru toți cetățenii, rezidenții și întreprinderile din UE pentru a-și dovedi identitatea și a partaja documente electronice din portofelele de identitate digitală europeană cu un clic pe buton de pe telefonul lor.

Proiectele H2020 privind standardizarea, armonizarea și interoperabilitatea în domeniul sănătății electronice sunt în derulare:

- interoperabilitate, completarea și integrarea infrastructurilor actuale de interoperabilitate cu noile tehnologii de schimb de date de sănătate centrate pe cetățean;
- Smart4Health care permite schimbul EU-EHR centrat pe cetățean pentru sănătate personalizată.

9.4.2. Educație, abilități digitale și învățare digitală

Digitalizarea este una dintre cele 6 priorități ale Comisiei pentru perioada 2019-2024 cu o strategie digitală dedicată pentru a da putere oamenilor cu o nouă generație de tehnologii, denumită „O Europă potrivită pentru era digitală”. Obiectivele politicii sunt:

- să se asigure că toți cetățenii își pot dezvolta competențele digitale;
- să sprijine dezvoltarea competențelor digitale avansate și specializate;
- să sprijine educația și formarea în domeniul lor digital.

Planul de acțiune pentru educația digitală (2021-2027) este o inițiativă de politică reînnoită a Uniunii Europene (UE), adoptată

în septembrie 2020 pentru a sprijini adaptarea durabilă și eficientă a sistemelor de educație și formare din statele-membre ale UE la era digitală. Oferă o viziune strategică pe termen lung pentru o educație digitală europeană de înaltă calitate, incluzivă și accesibilă și sprijină dezvoltarea competențelor digitale pentru toți într-o perspectivă de învățare pe tot parcursul vieții. Planul de acțiune urmărește o cooperare mai puternică la nivelul UE în ceea ce privește educația digitală și subliniază importanța colaborării între sectoare.

Agenda pentru competențe, adoptată în iulie 2020, este un plan pe cinci ani pentru a ajuta persoanele și întreprinderile să dezvolte mai multe și mai bune competențe pentru reziliență, recuperare și pentru o tranziție echitabilă și echitabilă și digitală. Agenda abilităților sprijină dezvoltarea competențelor digitale cu inițiative specifice, cum ar fi, printre altele, cursuri digitale intensive pentru IMM și programul de „voluntari digitali” pentru a îmbunătăți competențele forței de muncă actuale în domeniile digitale și traininguri ICT-Jump-Start pentru a oferi pe termen scurt formare intensivă pentru a aborda deficitul de competențe TIC, cu accent pe participarea echilibrată de gen.

9.4.3. Comunicații de urgență și sisteme publice de avertizare

Comunicațiile de urgență sunt definite în primul rând ca mijloace de comunicare prin intermediul serviciilor de comunicații interpersonale între un utilizator final și PSAP, cu scopul de a solicita și de a primi ajutor de urgență de la serviciile de urgență. Comunicațiile de urgență ar trebui să asigure accesul efectiv la serviciile de urgență pentru toți, inclusiv pentru utilizatorii finali care trăiesc cu dizabilități și clienți în roaming. Locația apelantului sunt cele mai importante date contextuale care ar trebui puse la dispoziția punctului de răspuns pentru Siguranța Publică și ar trebui să fie suficient de precise pentru a permite intervenția eficientă a serviciilor de urgență.

Articolul 110 din Codul european al comunicațiilor electronice prevede ca până la 21 iunie 2022, statele-membre să se

asigure că, atunci când există sisteme de avertizare publică cu privire la urgențe și dezastre majore iminente sau în curs de dezvoltare, avertismentele publice sunt transmise de către furnizorii de servicii de comunicații interpersonale pe bază de numere mobile către utilizatorii finali în cauză.

Standardele pentru accesul textului în timp real și a conversațiilor totale la serviciile de urgență sunt necesare pentru a răspunde nevoilor speciale ale utilizatorilor care trăiesc cu dizabilități și pentru a asigura echivalența accesului în conformitate cu Directiva (UE) 2018/1972. Directiva (UE) 2019/882 implică, în plus, disponibilitatea textului în timp real și a conversației totale pentru comunicarea de urgență prin utilizarea numărului european de urgență „112”.

9.4.4. E-Guvernarea

În strategia pieței unice digitale, interoperabilitatea apare ca un factor important pentru stimularea competitivității. Interoperabilitatea transfrontalieră este, de asemenea, considerată cheie pentru modernizarea administrațiilor publice. La nivel european, Principiul „o singură dată” a fost mandatat pentru prima dată prin punerea în aplicare, astfel cum este stabilit prin Regulamentul „Ghișeu unic digital”, a unui sistem tehnic care permite schimbul transfrontalier de dovezi relevante pentru procedurile prevăzute de astfel de reglementări. Principiul „o singură dată” presupune că administrațiile publice nu solicită cetățenilor și întreprinderilor să furnizeze date care sunt deja deținute de orice autoritate publică competentă (chiar și autorități străine), ci iau măsuri pentru a partaja aceste date întotdeauna cu respectarea reglementărilor privind protecția datelor și a altor norme legale aplicabile, astfel încât cetățenilor și întreprinderilor li se cere să furnizeze date de fiecare tip cel mult o singură dată.

Pe lângă provocarea multilingvă, interoperabilitatea semantică este compromisă de lipsa unor modele de date comune și utilizate pe scară largă, interpretări divergente ale acelorași date și absența datelor de referință comune (de exemplu, liste de coduri,

identificatori, taxonomii, referințe la organizații, referințe geospațiale, colecții de licențe etc.).

Comisia Europeană, în contextul programului ISA2 (Interoperability solutions for European Public Administrations, Businesses and Citizens) a întreprins o serie de inițiative pentru a realiza interoperabilitatea semantică în Europa.

Programul ISA2 a contribuit în acest domeniu prin mai multe fluxuri de lucru, concentrându-se pe dezvoltarea, promovarea și gestionarea specificațiilor comune de date, descrise în continuare în subsecțiunile relevante: DCAT-AP ca standard de date pentru a descrie cataloagele și seturile de date deschise; ADMS-AP 2.0 ca descriere a metadatelor soluțiilor reutilizabile, cum ar fi șabloane legale, specificații și standarde de date, protocoale tehnice și software open source; European Legislation Identifier (ELI) pentru a facilita schimbul de date legislative în Europa; Vocabulare de bază ca modele de date generice, simplificate și de referință ale tipurilor de date principale importante utilizate în sistemele și aplicațiile informaționale ale administrației publice, cum ar fi persoane, întreprinderi, locații, organizații publice și servicii publice. Activitatea desfășurată prin programul ISA2 este continuată prin Regulamentul Programului Europa Digitală (Regulamentul (UE) 2021/694). În Programul Europa digitală, necesitatea interoperabilității semantice este evidențiată pentru crearea spațiilor europene comune de date, un concept introdus de Strategia europeană pentru date, precum și un factor de facilitare a comunicațiilor electronice transfrontaliere fără întreruperi și securizate.

O nouă politică de interoperabilitate și guvernantă va lucra, de asemenea, la definirea unei platforme de resurse care pot fi partajate pentru servicii transfrontaliere și interdomeniale. De asemenea, incubatoarele Govtech vor dezvolta și testa noi componente și specificații.

9.4.5. COVID-19

Tehnologiile și datele digitale au un rol valoros de jucat în combaterea crizei COVID-19. Aceste tehnologii și date pot oferi un instrument important pentru informarea publicului și pentru a ajuta autoritățile publice relevante în eforturile lor de a limita răspândirea virusului sau de a permite organizațiilor din domeniul sănătății să facă schimb de date privind sănătatea. Cu toate acestea, o abordare fragmentată și necoordonată riscă să îngreuneze eficacitatea măsurilor care vizează combaterea crizei COVID-19, provocând totodată prejudicii grave pieței unice și drepturilor și libertăților fundamentale.

Prin urmare, este necesar să se dezvolte o abordare comună a utilizării tehnologiilor și datelor digitale ca răspuns la criza actuală. Această abordare ar trebui să fie eficientă în sprijinirea autorităților naționale competente, oferindu-le date suficiente și exacte pentru a înțelege evoluția și răspândirea virusului COVID-19, precum și efectele acestuia. În mod similar, aceste tehnologii pot da putere cetățenilor să ia măsuri eficiente și mai direcționate de distanțare socială. În același timp, abordarea propusă urmărește să susțină integritatea pieței unice și să protejeze drepturile și libertățile fundamentale, în special drepturile la confidențialitate și protecția datelor cu caracter personal.

Dispozitivele mobile și aplicațiile acestora pot sprijini autoritățile sanitare la nivel național și UE în monitorizarea și limitarea pandemiei de COVID-19 în curs. Ele pot oferi îndrumări cetățenilor și pot facilita organizarea urmăririi medicale a pacienților. Aplicațiile de avertizare și urmărire joacă un rol important în urmărirea contactelor, limitând propagarea bolilor și întrerupând lanțurile de transmisie. În special, în combinație cu strategiile de testare adecvate și urmărirea contactelor, aplicațiile pot fi deosebit de relevante în furnizarea de informații cu privire la nivelul circulației virusului, în evaluarea eficacității măsurilor de distanțare fizică și de izolare și în informarea strategiilor de detensionare.

9.4.6. eCall

În cazul unui accident, senzorii din vehicul vor declanșa automat un eCall. Se realizează o conexiune audio cu numărul european de urgență 112 și se direcționează către PSAP. În același timp, este trimis un mesaj de urgență, care oferă informații (setul minim de date sau MSD) inclusiv ora, locația și direcția de mers și alte date. Apelul de urgență poate fi declanșat și manual.

Trebuie dezvoltate teste suplimentare de conformitate, performanță și teste periodice și trebuie găsite soluții inovatoare pentru situații (cum ar fi vehicule cu 2 roți cu putere redusă și costuri reduse-P2WV) în care prevederile eCall complete normale nu sunt practice. Platforma europeană de implementare eCall face recomandări pentru a asigura cea mai bună funcționare a serviciului și pentru a profita din plin de toate posibilitățile acestuia.

eCall este reglementat pe durata de viață a vehiculului și pot fi necesare prevederi suplimentare în ceea ce privește inspecția tehnică periodică (PTI) și testarea și la scoaterea din funcțiune la sfârșitul vieții.

9.4.7. Siguranță, transparență și derularea proceselor online

Inițiativa se referă la politica și intervenția de reglementare a Comisiei pentru a asigura un mediu online sigur și respectarea drepturilor fundamentale online. Transparența semnificativă pentru utilizatori, autorități de reglementare și terți este un factor-cheie pentru acest obiectiv.

Abordarea clară, armonizată și, după caz, interoperabilă între servicii este esențială pentru o piață unică funcțională a serviciilor digitale, în care start-up-urile pot apărea și se pot extinde prin propunerea de inovații responsabile.

Un nou cadru de reglementare care să abordeze aceste obiective va fi propus prin Legea privind serviciile digitale. Propunerea de reglementare include obligații armonizate pentru procesele de moderare a conținutului și despăgubiri ale utilizatorilor, precum și o serie de alte obligații de due diligence

pentru o transparență semnificativă a sistemelor algoritmice ale platformelor, inclusiv publicitatea online. Munca de standardizare poate facilita interoperabilitatea și este necesară pentru a se asigura că proiectarea tehnică a sistemelor și proceselor este implementată eficient și eficace pe toate platformele, iar conformitatea cu reglementările, în special pentru noii veniți, este ușor de transpus în cerințe tehnice.

- Asemenea standarde ar trebui să se bazeze pe o implicare largă și profundă a diverselor părți interesate, inclusiv a serviciilor digitale și a altor întreprinderi și, în mod proeminent, pe societatea civilă care se concentrează pe drepturile digitale și ale consumatorilor. Disponibilitatea standardelor ar trebui să faciliteze aplicarea dispozițiilor de reglementare la scurt timp după intrarea în vigoare.

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Cum explicați semnificația sintagmei „societate informațională”?*
- *Care este rolul standardizării TIC în dezvoltarea durabilă?*
- *Care sunt prevederile politicilor europene privind digitalizarea?*
- *Argumentați necesitatea conectării sistemului informațional național la standardele europene.*
- *Care sunt mecanismele europene de asigurare a securității informaționale?*
- *Identificați avantajele E-guvernării și ghișeului unic digital.*
- *Identificați avantajele E-sănătate și gestionarea digitală a COVID-19.*

Tema 10. PRACTICA EUROPEANĂ PRIVIND ACTIVITATEA ANTREPRENORIALĂ

Obiectivele temei:

- *Definirea caracteristicilor generale ale IMM în UE.*
- *Cunoașterea obiectivelor principale ale noii strategii a UE pentru IMM.*
- *Cunoașterea instrumentelor de suport ale start-up-ilor în UE.*
- *Condițiile de acces la finanțare pentru IMM.*
- *Conștientizarea realizărilor UE în domeniul protecției proprietății intelectuale.*

10.1. Caracteristicile generale și promovarea antreprenoriatului în UE

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) reprezintă 99% din totalul întreprinderilor din UE. Definiția unui IMM este importantă pentru accesul la finanțare și la programele de sprijin ale UE care vizează în mod special aceste întreprinderi.

O întreprindere este considerată orice entitate care desfășoară activitate economică, indiferent de forma sa juridică. Acestea includ, în special, persoanele care desfășoară activități independente și întreprinderile familiale care desfășoară activități artisanale sau alte activități, precum și parteneriatele sau asociațiile care desfășoară în mod regulat o activitate economică.

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) sunt definite în Recomandarea UE 2003/361/EC²⁷. Urmând logica unei piețe unice fără frontiere interne, tratamentul întreprinderilor trebuie să se bazeze pe un set de reguli comune. Urmărirea unei astfel de abordări este cu atât mai necesară, având în vedere interacțiunea

²⁷ Report from the Commission on the Implementation of the Commission Recommendation (2003/361/Ec) of 6 May 2003 concerning the Definition of Micro, Small And Medium-Sized Enterprises - C(2006)7074 of 21.12.2006 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=EN>

extinsă dintre măsurile naționale și comunitare care sprijină microîntreprinderile, întreprinderile mici și mijlocii (IMM), de exemplu în legătură cu fondurile structurale sau cercetarea. Astfel, sunt evitate situațiile în care Comunitatea își concentrează acțiunea pe o anumită categorie de IMM și statele-membre asupra unei alte categorii. În plus, s-a considerat că aplicarea aceleiași definiții de către Comisie, statele-membre, Banca Europeană de Investiții (BEI) și Fondul European de Investiții (FEI) îmbunătățește coerența și eficacitatea politicilor care vizează IMM și, prin urmare, limitează riscul denaturării concurenței.

De asemenea, în conformitate cu articolele 48, 81 și 82 din Tratatul CE pentru ajutorul de stat, astfel cum au fost interpretate de Curtea de Justiție a Comunităților Europene, o întreprindere ar trebui considerată orice entitate, indiferent de natura sa juridică. forme, angajate în activități economice, în special entități angajate într-o activitate meșteșugărească și alte activități pe bază individuală sau familială, parteneriate sau asociații care desfășoară în mod regulat activități economice.

Principali factori care determină dacă o întreprindere este un IMM sunt:

1. Numărul de personal;
2. Cifra de afaceri sau Totalul bilanțului (activelor).

Tabelul 10.1. Definirea IMM conform Recomandării UE 2003

<i>Categoria întreprinderii</i>	<i>Numărul de personal</i>	<i>Cifra de afaceri</i>	<i>Totalul activelor</i>
Medii	< 250	≤ € 50 m	≤ € 43 m
Mici	< 50	≤ € 10 m	≤ € 10 m
Micro	< 10	≤ € 2 m	≤ € 2 m

Aceste plafoane se aplică numai cifrelor pentru firme individuale. O firmă care face parte dintr-un grup mai mare poate avea nevoie să includă și datele privind numărul de angajați/cifra de afaceri/bilanțul din acel grup.

Criteriul numărului de personal („criteriul personalului”) rămâne, fără îndoială, unul dintre cele mai importante și trebuie respectat ca principal criteriu; introducerea unui criteriu financiar este totuși un adjuvant necesar pentru a înțelege amploarea și performanța reală a unei întreprinderi și poziția acesteia față de concurenții săi. Cu toate acestea, nu ar fi de dorit să se utilizeze cifra de afaceri ca unic criteriu financiar, în special pentru că întreprinderile din sectorul comerțului și distribuției au, prin natura lor, cifre de afaceri mai mari decât cele din sectorul de producție. Astfel, criteriul cifrei de afaceri ar trebui combinat cu cel al totalului bilanțului, criteriu care reflectă averea globală a unei afaceri cu posibilitatea depășirii oricărui dintre aceste două criterii.

Plafonul cifrei de afaceri se referă la întreprinderile care desfășoară activități economice foarte diferite. Pentru a nu restrânge în mod nejustificat utilitatea aplicării definiției, aceasta ar trebui actualizată pentru a ține seama de modificările atât ale prețurilor, cât și ale productivității.

10.2. O strategie pentru IMM pentru o Europă sustenabilă și digitală

Până în 2020 a fost în vigoare Strategia Antreprenoriat 2020.

În data de 10.03.2020 a fost adoptată „O strategie pentru IMM pentru o Europă durabilă și digitală”²⁸. Strategia se bazează pe fundamentele foarte solide ale cadrului de politici și ale programelor de sprijin pentru IMM care există deja la nivelul UE, în special Small Business Act din 2008, inițiativa din 2016 privind

²⁸ O strategie pentru IMM pentru o Europă durabilă și digitală, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0103&from=EN>

întreprinderile nou-înființate și extinderea acestora (Start-up and Scale-up Initiative), Programul pentru competitivitatea întreprinderilor mici și mijlocii (COSME) și acțiunile de sprijinire a IMM finanțate în cadrul programului Orizont 2020/Orizont Europa și al fondurilor structurale și de investiții europene. Ea va contribui la implementarea Pactului verde european, a Planului de acțiune pentru economia circulară, a Strategiei europene privind datele și a Pilonului social European.

Strategia de dezvoltare a IMM este orientată spre o Europă durabilă și digitală. Comisia dorește să sprijine și să împuternicească IMM de toate dimensiunile și sectoarele, de la start-up-uri tehnologice inovatoare până la meșteșuguri tradiționale.

PROVOCĂRI	ACȚIUNI
<p>În timp ce 80% dintre IMM exportatoare își vând produsele și serviciile pe piața unică, anumite sectoare precum serviciile se confruntă cu mai multe obstacole. Și doar 600.000 de IMM-i exportă bunuri în afara UE.</p>	<p>Parteneriate între regiunile de frontieră pentru a le încuraja să îmbunătățească, să alinieze sau să coordoneze în comun normele și procedurile privind furnizarea transfrontalieră de servicii, de exemplu, privind detașarea lucrătorilor și utilizarea instrumentelor digitale. Și o schemă globală Erasmus extinsă pentru tinerii antreprenori pentru a sprijini internaționalizarea.</p>
<p>Doar 40% dintre întreprinderile din UE sunt plătite la timp. Aceasta este cauza a 1/4 din falimentele IMM.</p>	<p>Sprijinirea statelor-membre în punerea în aplicare a Directivei privind întârzierea plăților prin instituirea de instrumente de monitorizare și aplicare.</p>

78% dintre IMM menționează procedurile administrative complexe drept cel mai mare obstacol în calea funcționării pe piața unică.

Elaborarea unui standard al UE cu statele-membre pentru întreprinderile start-up pentru a accelera creșterea IMM și a întreprinderilor nou-înființate de înaltă tehnologie pe piața unică.

Strategia propune acțiuni bazate pe următorii trei piloni:

1. Consolidarea capacității și sprijin pentru tranziția către durabilitate și digitalizare;
2. Reducerea sarcinii de reglementare și îmbunătățirea accesului pe piață;
3. Îmbunătățirea accesului la finanțare.

Obiectivul este de a dezvălui puterea IMM europene de tot felul de a conduce tranzițiile colaborativ. Acesta își propune să crească considerabil numărul IMM care se angajează în practici de afaceri durabile, precum și numărul IMM care utilizează tehnologii digitale. În cele din urmă, obiectivul este ca Europa să devină cel mai atractiv loc pentru a începe o afacere mică, a o face să crească și să se extindă pe piața unică.

1. Consolidarea capacității și sprijin pentru tranziția către sustenabilitate și digitalizare va fi implementată prin următoarele:

- IMM vor conduce tranziția durabilă prin a fi sprijinite prin Planul european de investiții pentru acordul verde.

- Abilitarea IMM să profite de beneficiile tranziției digitale va fi formată printr-o rețea de până la 240 de centre de inovare digitală (DIH), în fiecare regiune a Europei, susținută de investiții din programul Europa digitală și din fonduri structurale. Comisia va examina problemele potențiale legate de drepturile de utilizare a datelor cogenerate, în special din Internetul obiectelor industriale, pentru a evita posibilele dezavantaje pentru IMM.

- Valorificarea talentului și a proprietății intelectuale: viitorul plan de acțiune privind proprietatea intelectuală va

propune măsuri pentru a face sistemul IP mai eficient pentru IMM prin acțiuni de simplificare a procedurilor de înregistrare a PI.

2. Reducerea sarcinii de reglementare și îmbunătățirea accesului pe piață:

- ridicarea barierele prin parteneriate și experimentarea politicilor: parteneriatele dintre regiunile de frontieră; punerea în aplicare a Portalului digital unic într-un mod prietenos cu IMM;
- îmbunătățirea echității în relațiile B2B;
- valorificarea avantajelor piețelor globale: se va lansa un nou portal de informare pentru a sensibiliza IMM cu privire la politicile comerciale și pentru a furniza informații detaliate cu privire la procedurile și formalitățile vamale pentru exportul în țări terțe.

3. Îmbunătățirea accesului la finanțare:

- diversificarea surselor de finanțare și pregătirea mai multor investiții pentru IMM: se vor implementa noi modalități de partajare a riscurilor cu sectorul privat, cum ar fi inițiativa ESCALAR de a crește dimensiunea fondurilor de capital de risc; Uniunea piețelor de capital își propune să diversifice sursele de finanțare pentru companii în toate etapele dezvoltării lor;
- stabilirea terenului pentru un fond de Ofertă publică inițială (IPO) pentru IMM: pentru a atrage mai mulți investitori privați în IMM inovatoare cu creștere ridicată în etapa listării publice;
- crearea unui mediu mai favorabil și mai incluziv pentru accesul la finanțare: Comisia va facilita utilizarea activelor criptografice și utilizarea de jetoane digitale de către IMM, investitori și intermediari, în conformitate cu viitoarea strategie de finanțare digitală a UE; InvestEU – viitorul fond UE pentru investiții - ar putea contribui la stimularea investițiilor pentru femei;
- mobilizarea finanțării UE, naționale și private pentru IMM prin InvestEU (viitorul fond pentru investiții al UE) în domenii cu interes politic special al UE, cum ar fi spațiul și

apărarea, durabilitatea, digitalizarea, inovarea, finanțarea inteligentă în funcție de gen, tehnologie profundă și ecologică.

4. Guvernanță: un parteneriat între UE și statele-membre pentru implementarea strategiei. Strategia pentru IMM trebuie să fie condusă de angajament și acțiuni atât la nivelul UE, cât și la nivelul statelor-membre:

- Rețeaua Reprezentanților IMM este un instrument important pentru a asigura parteneriatul UE – stat-membru și a asigura aplicarea principiului „Gândeți mai întâi la mic” în toate politicile UE;

- Comisia va colabora, de asemenea, îndeaproape cu Ambasadorii Strategici pentru Antreprenoriat, un nou grup consultativ de antreprenori din întreaga Europă care va juca rolul unui consiliu de control;

- Comisia va continua să publice anual o analiză îmbunătățită a performanței IMM.

10.3. Finanțarea și instrumente de suport ale IMM în UE

Accesul la finanțare este esențial pentru ca IMM să finanțeze investițiile necesare în vederea tranziției. Cu toate acestea, în toate etapele de dezvoltare, întreprinderile mici se confruntă cu dificultăți mai mari decât întreprinderile mari pentru a obține finanțare. În cazul tinerilor antreprenori și al start-up-urilor, acest lucru poate avea mai multe cauze: lipsa unui istoric financiar solid, lipsa garanțiilor sau a informațiilor care să le permită investitorilor să evalueze riscul de credit sau valoarea activelor lor necorporale. Îmbunătățirea accesului la finanțare necesită o abordare care să combine un mediu de reglementare favorabil, finanțări UE și naționale suficiente și armonizate, precum și accesul la rețelele de întreprinderi și investitori.

Diversificarea surselor de finanțare și pregătirea mai multor investiții pentru IMM

IMM și start-up-urile inovatoare și aflate în creștere rapidă care au nevoi importante de capital se mută deseori în străinătate

pentru a obține capital de risc. Acest lucru reprezintă nu doar un risc pentru suveranitatea tehnologică, creșterea și ocuparea forței de muncă a Europei, ci are și un impact în aval asupra totalității IMM. În plus, investitorii europeni pot fi reticenți în a investi în start-up-uri din cauza dificultăților legate de evaluarea potențialului comercial și/sau a proprietății intelectuale aflate la baza unui nou serviciu sau produs tehnologic al unui IMM. Acest lucru face mai dificil de evaluat valoarea start-up-ului. Serviciile de diligență tehnică (tech due diligence) pot remedia această problemă și au avut succes în alte regiuni, dar nu sunt încă ușor accesibile în Europa. Ele aduc beneficii tuturor părților implicate: IMM, investitorii potențiali și ecosistemul de inovare în general. Un proiect-pilot al UE ar permite o evaluare mai precisă a start-upurilor din domeniul înaltei tehnologii și a IMM tehnologice aflate în faze de dezvoltare ulterioare, pe baza portofoliului lor tehnologic și de proprietate intelectuală. Este necesară mobilizarea mai multor investiții private în Europa. Comisia va implementa noi modalități de partajare a riscurilor cu sectorul privat, cum ar fi inițiativa ESCALAR, care vizează creșterea dimensiunii fondurilor cu capital de risc, își va intensifica eforturile de investiții și va lucra la elaborarea unui Plan de acțiune revizuit privind uniunea piețelor de capital. Uniunea piețelor de capital urmărește diversificarea surselor de finanțare pentru întreprinderi în toate etapele dezvoltării lor.

Stabilirea terenului pentru un fond de Ofertă publică inițială (IPO) pentru IMM

IMM din Europa dispun de posibilități limitate de finanțare a creșterii, cum ar fi cotarea pe piețele de capital prin intermediul unei oferte publice inițiale (OPI). Piețele de capital reprezintă o sursă importantă de finanțare pentru a ajuta IMM să se dezvolte și să devină întreprinderi cu capitalizare medie și, în cele din urmă, întreprinderi mari. Cu toate acestea, numărul de OPI ale IMM a scăzut drastic în urma crizei financiare și nu s-a redresat de atunci. În 2019, valoarea și numărul OPI europene au continuat să scadă, cu 40%, respectiv 47% față de 2018. Mulți investitori instituționali

nu se implică suficient în finanțarea IMM. Pentru a remedia această problemă, finanțarea publică ar putea acționa ca o investiție-ancoră pentru a atrage mai mulți investitori privați în IMM inovatoare cu creștere puternică în etapa cotării publice. Un fond pentru OPI ale IMM ar sprijini IMM în procesul de cotare la bursă și ulterior. Acesta se va baza pe analiza pieței OPI din UE și pe testarea cu investitorii și cu părțile interesate.

Crearea unui mediu mai favorabil și mai incluziv pentru accesul la finanțare

Comisia va facilita utilizarea activelor criptografice și utilizarea de jetoane digitale de către IMM, investitori și intermediari, în conformitate cu viitoarea strategie de finanțare digitală a UE; **InvestEU – viitoarul fond UE pentru investiții** - ar putea contribui la stimularea investițiilor pentru femeii. În ultimii ani, cercetarea privind investițiile în IMM a cunoscut un declin considerabil. Revizuirea Directivei privind piețele instrumentelor financiare pe care Comisia o va efectua în 2020 va examina modalitățile posibile de stimulare a activităților de cercetare privind IMM.

Inovarea în domeniul tehnologiilor financiare bazată pe tehnologia registrelor distribuite („blockchain”) poate deschide noi posibilități pentru ca IMM să comunice direct cu investitorii, fie prin intermediari de încredere, fie pe cont propriu, într-un mod descentralizat. IMM ar putea astfel să emită active criptografice și tokenuri digitale, de exemplu sub formă de obligațiuni. Acestea sunt atractive pentru investitori, deoarece pot fi tranzacționate imediat. Ele reprezintă o modalitate de a oferi IMM o finanțare mai rapidă, mai eficientă și mai avantajoasă din punctul de vedere al costurilor. Comisia va facilita utilizarea activelor criptografice și adoptarea tokenurilor digitale de către IMM, investitori și intermediari, în conformitate cu viitoarea strategie a UE privind finanțele digitale. Normele privind ajutoarele de stat au permis un sprijin național semnificativ pentru IMM și capitalul de risc. Până la sfârșitul anului 2021, Comisia va lucra la simplificarea și revizuirea normelor UE pertinente privind ajutoarele de stat,

pentru a se asigura că acestea sunt în continuare adecvate. În cadrul revizuirii, Comisia se va asigura că normele încurajează participarea IMM la proiectele importante de interes european comun (PIIEC). În plus, lipsa diversității în rândul beneficiarilor investițiilor reduce rezerva de talente și frânează inovarea. O treime dintre întreprinderile europene au fost înființate de femei, dar aceste întreprinderi sunt subreprezentate în ceea ce privește mobilizarea capitalului de risc. În 2019, peste 92% din capitalul de risc mobilizat de întreprinderile tehnologice europene a fost în beneficiul unor echipe de antreprenori formate doar din bărbați. InvestEU – viitorul mecanism european de finanțare pentru investiții – ar putea contribui la stimularea investițiilor pentru femeile-antreprenor și împreună cu acestea și ar putea oferi un sprijin specific pentru a extinde gama de întreprinderi și de fonduri conduse de femei care ar putea beneficia de investiții, în cadrul unei inițiative privind finanțarea inteligentă din perspectiva egalității de gen. În plus, numărul de IMM conduse de femei care vor beneficia de EIC, odată ce acesta va deveni pe deplin operațional, se va tripla.

Mobilizarea finanțării UE, naționale și private pentru IMM prin InvestEU (viitorul fond pentru investiții al UE) în domenii cu interes politic special al UE, cum ar fi spațiul și apărarea, durabilitatea, digitalizarea, inovarea, finanțarea inteligentă în funcție de gen, tehnologia profundă și ecologică.

În perioada 2014-2018, instrumentele financiare ale UE au contribuit la mobilizarea unei finanțări de 100 de miliarde EUR, în special pentru IMM sub formă de finanțare prin împrumut și prin capitaluri proprii. Se preconizează că Planul de investiții al UE va sprijini peste 1 milion de IMM. Cu toate acestea, trebuie să existe în continuare un sprijin la nivelul UE și la nivel național pentru a reduce deficitul de finanțare a IMM. În cadrul componentei pentru IMM a InvestEU, Comisia se va baza pe experiențele pozitive ale actualelor sisteme de garantare pentru IMM din UE. Aceasta va crea un mecanism unic integrat de garantare care să vizeze IMM percepute ca având un grad ridicat de risc sau care nu au suficiente

garanții, inclusiv pe cele inovatoare, cele din sectoarele culturale și creative, IMM care trec de la modele mari consumatoare de resurse și de energie către modele mai sustenabile și IMM care adoptă practici comerciale digitale. Componenta pentru IMM a InvestEU va sprijini finanțarea prin capitaluri proprii a IMM și a întreprinderilor mici cu capitalizare medie în domenii care prezintă un interes special pentru politicile UE, precum spațiul și apărarea, sustenabilitatea, digitalizarea, inovarea, finanțarea inteligentă din perspectiva egalității de gen, tehnologiile bazate pe progrese și inovații științifice radicale (deep tech) și tehnologiile verzi. De exemplu, finanțarea va fi pusă în comun de UE, de statele-membre și de sectorul privat pentru a spori accesul la finanțare prin capitaluri proprii pentru IMM și start-up-urile inovatoare care dezvoltă și adoptă soluții tehnologice verzi. InvestEU va permite finanțarea în toate etapele de dezvoltare a întreprinderii, de la înființare la extindere și la oferta publică inițială. Acesta va contribui la mobilizarea de fonduri private de la investitori precum investitorii providențiali, birourile familiale, fondurile de capital de risc, fondurile de pensii și societățile de asigurări. Comisia va colabora îndeaproape cu statele-membre pentru a pune în comun finanțarea și pentru a aborda dezechilibrele geografice în materie de investiții și acces la finanțare, în special prin inițiativa privind inovarea digitală și extinderea (Digital Innovation and Scaleup). În plus, componenta pentru investiții sociale și competențe a InvestEU va îmbunătăți accesul la microfinanțare, finanțarea pentru întreprinderile sociale, investițiile sociale și de impact și competențele.

10.4. Protejarea dreptului de proprietate intelectuală

Activele necorporale, precum invențiile, creațiile artistice și culturale, mărcile, software-ul, know-how-ul, datele și procesele comerciale, reprezintă pietrele de temelie ale economiei de astăzi. Drepturile de proprietate intelectuală (DPI), și anume, brevetele, mărcile, desenele și modelele industriale, drepturile de autor și drepturile conexe, indicațiile geografice și protecția soiurilor de

plante, precum și normele de protecție a secretelor comerciale, ajută antreprenorii și întreprinderile să-și valorifice activele necorporale. În economia de astăzi, produsele și procesele industriale se bazează din ce în ce mai mult pe active necorporale protejate de DPI și gestionarea solidă a proprietății intelectuale a devenit parte integrantă a oricărei strategii de afaceri reușite. Sectoarele industriale care utilizează intensiv proprietatea intelectuală joacă un rol esențial în economia UE și oferă societății locuri de muncă valoroase și durabile. În prezent, sectoarele industriale care utilizează intensiv DPI reprezintă aproape 45% din PIB Europei și contribuie în mod direct la crearea a aproximativ 30% din totalul locurilor de muncă. Multe dintre ecosistemele industriale europene nu pot prospera fără o protecție eficace a proprietății intelectuale și fără instrumente eficace de comercializare a activelor necorporale. Proprietatea intelectuală este un activ esențial pentru a putea concura la nivel mondial. Numărul de cereri de înregistrare a proprietății intelectuale se află în creștere în întreaga lume. Aceași tendință poate fi observată și în UE. Între 2010 și 2019, numărul brevetelor europene acordate a crescut de la 58 000 la 137 000 (aproximativ), deși creșterea este mai puțin pronunțată decât în alte părți ale lumii, mai ales în Asia, unde economiile recuperează rapid decalajul în ceea ce privește generarea de proprietate intelectuală.

Unele dintre cele mai importante provocări sociale ale vremurilor noastre, precum facilitarea tranziției verzi sau asigurarea unei asistențe medicale adecvate pentru toți, nu pot fi abordate în lipsa unor soluții inovatoare. De exemplu, dezvoltarea ecosistemelor energetice bazate pe surse regenerabile și a ecosistemelor energetice cu emisii scăzute de carbon depinde de dezvoltarea și de implementarea rapidă a unor tehnologii de vârf, precum și de existența unor instrumente eficace pentru a împărtăși active necorporale esențiale, precum datele. Dezvoltarea unui ecosistem sanitar prosper în Europa necesită un sistem transparent de stimulente pentru proprietatea intelectuală, care să impulsioneze inovarea, asigurând în același timp un acces eficace la

medicamente cu prețuri accesibile. Sectoarele culturale și creative nu pot prospera în lipsa unei protecții eficace a proprietății intelectuale.

În UE există multă inventivitate și creativitate: prin urmare, este necesar să se sporească la maximum stimulentele, pentru a scoate la iveală acest potențial și pentru a plasa întreprinderile noastre pe calea cea bună către redresarea economică și către asigurarea unui rol de lider mondial pentru Europa în domeniul tehnologiilor verzi și digitale.

În 2020, a fost aprobat Planul de acțiune privind proprietatea ca răspuns la cele cinci provocări identificate²⁹:

- în primul rând, în pofida progreselor semnificative, o parte a sistemului de proprietate intelectuală al UE rămâne prea fragmentată, cu proceduri complexe și costisitoare și uneori neclare;

- în al doilea rând, prea multe întreprinderi, în special IMM, și prea mulți cercetători nu utilizează pe deplin oportunitățile oferite de protecția proprietății intelectuale;

- în al treilea rând, instrumentele care facilitează accesul la proprietatea intelectuală (și, prin urmare, care permit adoptarea și difuzarea tehnologiilor) sunt insuficient dezvoltate;

- în al patrulea rând, în pofida eforturilor continue de a inversa această tendință, contrafacerile și piratarea sunt în continuare în plină dezvoltare, inclusiv prin exploatarea tehnologiilor digitale;

- în fine, la nivel mondial există o lipsă de echitate, iar întreprinderile din UE au adesea de suferit când își desfășoară activitatea în străinătate.

Ca răspuns la aceste cinci provocări și pe baza informațiilor furnizate de statele-membre și de părțile interesate, Planul de

²⁹ *Un plan de acțiune privind proprietatea intelectuală care să sprijine redresarea și reziliența UE, COM(2020) 760 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0760&from=EN>*

acțiune privind proprietatea intelectuală identifică cinci domenii principale de interes cu propuneri specifice de acțiune pentru:

1. O mai bună protecție a proprietății intelectuale care presupune modernizarea sistemului de protecție a proprietății intelectuale

Pentru a îmbunătăți modul în care sunt protejate DPI în UE, Comisia:

– va sprijini o introducere rapidă a sistemului de brevete unitare în vederea creării unui ghiseu unic pentru protecția brevetelor și pentru asigurarea respectării acestora în întreaga UE (2021);

– va optimiza sistemul de certificate suplimentare de protecție pentru a-l face mai transparent și mai eficient (primul trimestru al anului 2022);

– va moderniza legislația UE privind desenele și modelele industriale pentru a o face mai accesibilă și pentru a sprijini mai bine tranziția către economia digitală și verde (al patrulea trimestru al anului 2021);

– va consolida sistemul de protecție a indicațiilor geografice aferente produselor agricole pentru a-l face mai eficace și va analiza, pe baza unei evaluări a impactului, dacă să propună un sistem de protecție la nivelul UE pentru indicațiile geografice neagricole (al patrulea trimestru al anului 2021);

– va evalua legislația privind soiurile de plante (al patrulea trimestru al anului 2022).

2. Promovarea unei utilizări și implementări eficiente a proprietății intelectuale în special de către IMM

Pentru a stimula adoptarea și utilizarea proprietății intelectuale, Comisia:

– va pune la dispoziție, împreună cu EUIPO, o schemă de vouchere de proprietate intelectuală pentru IMM în vederea finanțării înregistrării DPI și a consilierii strategice în materie de proprietate intelectuală (primul trimestru al anului 2021);

– va introduce servicii de asistență în domeniul proprietății intelectuale pentru IMM în cadrul programului „Orizont Europa” și le va extinde și la alte programe (2020 și ulterior).

3. Facilitarea accesului la activele protejate de proprietatea intelectuală și a partajării acestora, garantând în același timp un randament echitabil al investițiilor

Pentru a stimula acordarea de licențe și partajarea proprietății intelectuale, Comisia:

– va asigura disponibilitatea proprietății intelectuale critice în momente de criză, inclusiv prin intermediul unor noi instrumente de acordare a licențelor și al unui sistem de coordonare a acordării licențelor obligatorii (2021-2022);

– va îmbunătăți transparența și previzibilitatea în ceea ce privește acordarea de licențe pentru BES prin încurajarea inițiativelor conduse de industrie, în sectoarele cele mai afectate, combinate cu posibile reforme, inclusiv în materie de reglementare, dacă și acolo unde este necesar, cu scopul de a clarifica și de a îmbunătăți cadrul privind BES și de a pune la dispoziție instrumente eficiente în materie de transparență (primul trimestru al anului 2022);

– va promova accesul la date și schimbul de date, protejând în același timp interesele legitime prin clarificarea anumitor dispoziții esențiale ale Directivei privind secretele comerciale și printr-o reexaminare a Directivei privind bazele de date (al treilea trimestru al anului 2021).

4. Combaterea încălcărilor DPI

Pentru a combate încălcările în domeniul proprietății intelectuale, Comisia:

– va clarifica și va actualiza responsabilitățile serviciilor digitale, în special ale platformelor online, prin intermediul Actului legislativ privind serviciile digitale (al patrulea trimestru al anului 2020);

– va consolida rolul OLAF în lupta împotriva contrafacerii și a pirateriei (2022);

– va crea un set de instrumente ale UE pentru combaterea contrafacerii, stabilind principii pentru acțiuni comune, pentru cooperare și pentru schimbul de date dintre titularii de drepturi, intermediari și autoritățile de aplicare a legii (al doilea trimestru al anului 2022).

5. *Concurență echitabilă la nivel mondial*

Pentru a realiza acest lucru, Comisia va lua următoarele măsuri:

- în contextul acordurilor de liber schimb (ALS), Comisia va continua să urmărească includerea unor capitole ambițioase privind proprietatea intelectuală cu standarde ridicate de protecție;

- Comisia va utiliza pe deplin dialogurile privind proprietatea intelectuală cu principalii parteneri comerciali și cu alte țări prioritare, precum Statele Unite, China, Republica Coreea, Thailanda, Turcia și Brazilia pentru a promova reforme;

- își va intensifica eforturile de protejare a întreprinderilor din UE împotriva practicilor neloiale, folosind lista de supraveghere a contrafacerii și pirateriei;

- va promova ca toate statele-membre ale UE să utilizeze pe deplin mecanismele lor de examinare a investițiilor străine;

- va dezvolta noi condiții-cadru pentru cooperarea internațională în domeniul cercetării cu entități din țări din afara UE.

Comisia invită statele-membre să-și elaboreze politicile și strategiile naționale în materie de proprietate intelectuală în conformitate cu obiectivele stabilite în prezentul plan de acțiune și să acorde prioritate în cadrul eforturilor lor de a asigura redresarea economică, unei mai bune protecții și asigurări a respectării proprietății intelectuale.

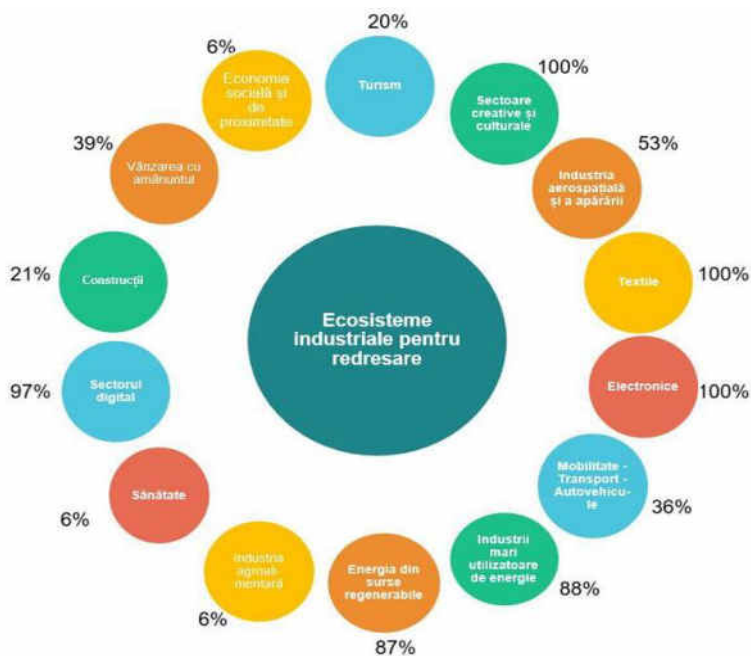

Fig.10.1. Contribuția sectoarelor industriale care utilizează intensiv DPI la ocuparea forței de muncă în ecosistemele industriale
 Sursa: Calculele EUIPO și CE bazate pe date din studiul „IPR-intensive industries and economic performance in the European Union”, OEB și EUIPO, 2019.

Această figură reprezintă contribuția sectoarelor industriale care utilizează intensiv DPI la ocuparea forței de muncă în fiecare dintre ecosistemele industriale. De exemplu, acest lucru explică contribuția aparent scăzută a DPI la ecosistemul sănătății. Sectorul farmaceutic și cel al dispozitivelor medicale, care utilizează foarte mult DPI, contribuie doar la 6% din ocuparea forței de muncă, în timp ce alte sectoare, precum spitalele și asistența medicală, nu utilizează intensiv DPI. Aceasta reprezintă o contribuție a întreprinderilor deținătoare de DPI la ocuparea forței de muncă în UE. Ca atare, ea arată o parte a influenței DPI asupra economiei și nu reflectă un impact mai larg al drepturilor de proprietate

intelectuală asupra întreprinderilor care este posibil să nu dețină ele însele DPI, dar să utilizeze factori de producție protejați prin DPI în produsele sau în serviciile lor (de exemplu, francize, titularii de licențe pentru tehnologii, subcontractanții, sectorul hotelier sau al comerțului cu amănuntul când împărtășesc produse ale sectoarelor culturale).

Întrebări pentru autoevaluare:

- *Enumerați caracteristicile generale ale antreprenoriatului în UE.*
- *Care sunt obiectivele principale ale noii strategii pentru IMM pentru o Europă sustenabilă și digitală ?*
- *Care sunt instrumentele de suport ale start-up-urilor în UE?*
- *Care sunt condițiile de acces la finanțare pentru IMM?*
- *Care sunt realizările UE în domeniul protecției proprietății intelectuale?*
- *Care sunt inițiativele UE în domeniul protecției proprietății intelectuale*
- *Argumentați necesitatea promovării antreprenoriatului în UE.*

BIBLIOGRAFIE

1. A European strategy for data, Comunicarea Comisiei Europene, COM(2020) 66 final, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-european-strategy-data-19feb2020_en.pdf
2. A New European Innovation Agenda , COM(2022) 332 final, Brussels, 5.7.2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0332&from=EN>
3. Bârdan Veaceslav. Integrarea economică și economia europeană. Note de curs. - Chișinău: Editura „Tehnica-UTM”, 2014. - 344 p.; ISBN 978-9975-45-333-2.
4. Către o Europă durabilă până în 2030. Anexa 1 la documentul de reflecție, Contribuția Comisiei Juncker la ODD, 2019.
5. Către o Europă durabilă până în 2030. Document de reflecție, Comisia europeană, ianuarie 2019.
6. Către o Uniune tot mai durabilă până în 2030. Concluzii ale Consiliului, 09.04.2019.
7. Circular Advantage. Innovative Business Models and Technologies to Create Value in a World without Limits to Growth, Accenture, 2014.
8. Competențe High-Tech Leadership pentru Europa, 2017, <http://eskills-scale.eu/>
9. Drăgan Gabriela, Orban Leonard, Pascariu Gabriela-Carmen. Politica de coeziune a Uniunii Europene. – București: Editura Universitară, 2013.
10. EUROPA 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii. Comunicare a Comisiei, 03.03.2010.
11. European Research Area Policy Agenda. Overview of actions for the period 2022-2024, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/strategy_on_research_and_innovation/documents/ec_rtd_era-policy-agenda-2021.pdf
12. European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience (2020), <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>
13. Grabbe Heather. Puterea de transformare a UE. - Chișinău: Editura ARC, 2008.

14. Green Alan. Politica agricolă în Europa. - Chișinău: Editura ARC, 2009. - 284 p.
15. Instrument de cartografiere a clusterelor, <https://reporting.clustercollaboration.eu/>
16. Închiderea buclei - un plan de acțiune al UE pentru economia circulară, COM(2015)0614 final.
17. Molle Willem. Economia integrării europene: teorie, practică, politici. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
18. O lume construită pe standarde, http://www.standard.md/public/files/2016/o_lume_construita_pe_standarde.pdf_varianta_finala.pdf
19. O nouă Strategie industrială pentru Europa. COM (2020) 102 final, Bruxelles, 10.3.2020.
20. O strategie a UE privind standardizarea. Stabilirea de standarde globale în sprijinul unei piețe unice a UE rezistente, ecologice și digitale. COM(2022) 31 final, Brussels, 02.02.2022, <https://ec.europa.eu/docroom/documents/4859>
21. O strategie europeană privind tehnologiile generice esențiale – o punte către creșterea economică și locuri de muncă. COM(2012) 341 final, Brussels, 26.06.2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0341&from=EN>
22. O strategie pentru IMM pentru o Europă durabilă și digitală, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0103&from=EN>
23. O Strategie privind piața unică digitală pentru Europa. (COM(2015)0192), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN>
24. O strategie reînnoită privind politica industrială a UE, COM (2017) 479 final/2, Bruxelles, 6.11.2017.
25. O viziune pentru industria europeană până în 2030. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019.
26. Our Common Future, WCED. Oxford University Press, New York, 1987.
27. Pactul ecologic European. COM(2019) 640 final, decembrie 2019, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_1&format=PDF

28. Pactul Ecologic European. COM(2019) 640 final. Anexă, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_2&format=PDF

29. Palan Ronen, Abbott Jason, Deans Phil. Strategiile statelor în economia politică globală. – Chișinău: Editura Epigraf, 2007.

30. Panorama Clusterului European, <https://clustercollaboration.eu/knowledge-sharing/publications/european-cluster-panorama>

31. Pascariu Gabriela Carmen, Frunză Ramona, Alupului Ciprian. Politici europene privind dezvoltarea mediului de afaceri. - Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010. - 540 p., ISBN 978-973-703-512-7.

32. Platforma europeană de colaborare cu clustere, <https://clustercollaboration.eu/>

33. Politica agricolă comună, https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy_ro;

34. Priorități de standardizare în sectorul TIC pentru piața unică digitală. COM(2016) 176 final, Bruxelles, 19.4.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0176&from=EN>

35. Programul-cadru pentru cercetare și inovare Orizont Europa pentru perioada 2021-2027, https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

36. Rainelli Michel. Comerțul internațional. - Chișinău: Editura ARC, 2004.

37. Raport privind punerea în aplicare a planului de acțiune pentru economia circulară. COM (2019) 190 final.

38. Report from the Commission on the Implementation of the Commission Recommendation (2003/361/Ec) of 6 May 2003 concerning the Definition of Micro, Small And Medium-Sized Enterprises - C(2006)7074 of 21.12.2006 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=EN>

39. 2014 Report on the Implementation of the OECD Strategy on Development, [https://www.oecd.org/mcm/C-MIN\(2014\)14-ENG.pdf](https://www.oecd.org/mcm/C-MIN(2014)14-ENG.pdf)

40. Shaping Europe's digital future, 19.02.2020, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

41. State and Outlook of the European Environment – SOER 2020.

42. Starea Uniunii 2020. Discursul privind starea Uniunii, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/state_of_the_union_ro.pdf
43. Strategia UE de securitate cibernetică pentru deceniul digital, JOIN/2020/18 final.
44. Strengthening Strategic Value Chains for a future-ready EU Industry, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/37824>
45. Sustainable Development Gateway, Introduction to Sustainable Development, <http://www.sdgateway.net/>
46. Tabloul de bord al Agendei digitale, <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard>
47. Tabloul de bord privind materiile prime. Comisia Europeană, 2018.
48. Viziunea și perspectivele pentru transformarea digitală a Europei până în 2030, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_ro
49. Un nou Plan de acțiune privind economia circulară Pentru o Europă mai curată și mai competitivă. COM (2020) 98 final, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0011.02/DOC_1&format=PDF
50. Un plan de acțiune privind proprietatea intelectuală care să sprijine redresarea și reziliența UE. COM(2020) 760 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0760&from=EN>
51. Următorii pași către un viitor european durabil. Acțiunea europeană pentru durabilitate. COM(2016) 739 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=RO>
52. Щенин Р.К. Экономика Европейского союза. - Москва: Издательство КНОРУС, 2012. - 560 с., ISBN 978-5-406-01279-6;
53. <https://ec.europa.eu/>;
54. <https://www.europarl.europa.eu>.
55. <http://dezvoltaredurabila.gov.ro>
56. <https://clustercollaboration.eu/>
57. <https://www.horizon-eu.eu/>
58. <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>
59. <https://eu4business.md/>
60. <https://eu4climate.eu/moldova/>

61. <https://www.eu4environment.org/where-we-work/republic-of-moldova/>
62. <https://eufordigital.eu/ru/countries/republic-of-moldova/>
63. <https://mfa.gov.md>
64. <https://mei.gov.md>
65. <https://www.madrm.gov.md>
66. <https://www.anre.md>
67. <https://www.aee.md/ro>
68. <https://odimm.md>
69. <https://www.miepo.md/>
70. <https://eba.md/>
71. <https://www.ecocontact.md/>
72. <https://e-circular.org/>
73. <https://www.environment.md/>
74. <https://www.apius.md/>
75. <https://zelb.md/>
76. <https://ict.md/>

Managementul strategic
al dezvoltării industriale durabile
în contextul integrării europene

Partea II
Politici europene și opțiuni
de implementare a dezvoltării durabile

Note de curs

Compilare: Cornelia Crucerescu
Veaceslav Bârdan

Redactor Eugenia Balan

Bun de tipar 12.07.22
Hârtie ofset. Tipar RISO
Coli de tipar 15,0

Formatul 60x84 1/16
Tirajul 30 ex.
Comanda nr. 75

UTM, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168, MD-2004, Chișinău
Editura "Tehnica-UTM", str. Studenților, 9/9, MD-2045, Chișinău